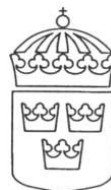

Riksdagens protokoll

1992/93:121

Torsdagen den 3 juni

Kl. 9.00 – 17.56
19.00 – 22.58

Protokoll
1992/93:121

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 27 maj.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1992/93:220 och 250 till utbildningsutskottet

Skrivelse
1992/93:248 till utrikesutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1992/93:KU36
Lagutskottets betänkande 1992/93:LU44
Utrikesutskottets betänkanden 1992/93:UU20, UU24, UU28, UU30, UU33
och UU34
EES-utskottets betänkande 1992/93:EU3

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 2 juni

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1992/93:NU32 och NU33 samt försvarsutskottets betänkande 1992/93:FöU11 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 120).

Näringsutskottets betänkande NU32

Mom. 1 (statligt ägande av Statens provningsanstalt)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 138 för reservation 1 av Axel Andersson m.fl.

Mom. 2 (ombildning av Statens provningsanstalt till aktiebolag)
Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 136 för reservation 2 av Axel Andersson m.fl.

Mom. 3-5
Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU33

Mom. 3 (lämplighetskravet vid bearbetningskoncession)
Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 135 för reservation 1 av Birgitta Johansson m.fl.

Mom. 5 (avveckling av kronoandelsinstitutet)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilsson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (statlig prospekteringsverksamhet)
Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 136 för reservation 2 av Birgitta Johansson m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande FöU11

Mom. 1
Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (riktlinjer om värnpliktiga i mobiliserings- och förplägnadstjänst)
Talmannen meddelade att propositioner först skulle ställas beträffande regeringens förslag till riktlinjer med undantag för frågan om naturlig avgång. Vid bifall till utskottets hemställan i denna del skulle propositioner ställas i fråga om riktlinjerna såvitt gällde naturlig avgång.

Riktlinjerna med undantag för naturlig avgång
Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 137 för avslag.

Naturlig avgång
Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 137 för det av Sven Lundberg under överläggningen framställda yrkandet. 4 ledamöter avstod från att rösta.

5 § Forskning m.m.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkanden
1992/93:UbU16 Löntagarfondsmedel för forskning (prop. 1992/93:171),
1992/93:UbU15 Forskning (prop. 1992/93:170 delvis),

1992/93:UbU13 Anslag till Lantbruksuniversitetet, m.m. (prop. 1992/93:170 delvis) samt
1992/93:UbU22 Lokalförsörjning m.m. för högre utbildning och forskning (prop. 1992/93:169 delvis och 1992/93:170 delvis).

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

Forskning m.m.

Talmannen meddelade att utbildningsutskottets betänkanden UbU16, UbU15, UbU13 och UbU22 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 1 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Nya kunskaper genom forskning har under mänsklighetens hela historia använts för uppbyggnad och förbättring av människors livsvillkor men också för ödeläggelse och förtryck. Upptäckter och nya kunskaper har alltid utmanat etablerade uppfattningar. Många är de exempel genom historien på hur människor genom tilliten till ny kunskap har fått nya världsbilder att spridas samtidigt som auktoriteter har fått sin ställning och sina privilegier hotade.

Forskning är därmed en samhällsförändrande kraft. Vi påverkas alla av forskningsresultat direkt eller indirekt, förr eller senare. Det blir allt kortare tidsrymd mellan det att ny kunskap kommer till och det att resultaten påverkar våra samhällen, våra arbetsplatser och våra enskilda liv.

Också i den pågående samhällsdebatten är det nödvändigt med forskningsresultat som inte kan misstänkas vara framtagna för att stödja enskilda gruppers speciella intressen. Därför är inflytandet över forskning och insynen i denna verksamhet av största betydelse för medborgarna. Därför är också de riksdagsbeslut som vi i dag skall fatta om treårsprogram för forskning i Sverige mycket viktiga.

Fördelning av forskningsmedel är en svår uppgift. Den struktur för forskningspolitik som har byggts upp sedan Tage Erlanders tid har visat sig vara mycket värdefull med ett nära samband och samspel mellan forskarvärld och de i demokratisk ordning valda företrädarna för svenska folket.

Genom forskningspropositionerna 1984, 1987 och 1990 togs många steg framåt. Detta innebar kraftiga resurstillskott för forskarutbildning och forskningsråd, ett ökat internationellt engagemang, satsningar på energirelaterad forskning, rymd- och miljöforskning, mer av forskningsinriktad verksamhet vid de mindre och medelstora högskolorna samt ökad forskningsstyrning över sektorsforskningen.

Den socialdemokratiska tilltron till forskning är stark. Detta manifesteras i dag genom att vi i vårt budgetförslag gör omDispositioner och frigör mer än 3 miljarder kronor för kommande treårsperiod, utöver vad regeringen har föreslagit.

För oss är det självklart att forskning skall prioriteras inom den statliga budgeten, även i tider som kräver stark återhållsamhet med statliga utgifter.

Många socialdemokratiska talare kommer i dagens forskningsdebatter att belysa forskningens betydelse inom olika områden. Inledningsvis vill jag betona att den socialdemokratiska partimotionen ger prioritet åt det som är ryggraden för forskning i vårt land: fakulteterna och forskningsråden. Dessvärre ligger regeringens och utskottsmajoritetens prioritering på ett marknadsstyrt system med olika stiftelser.

Regeringens tilltag att ta medel från AP-fonden för att finansiera forskning kan ifrågasättas av många skäl.

Politiskt innebär detta att regeringen och de borgerliga partierna på ett flagrant sätt bryter mot en av punkterna i höstens krisöverenskommelse. Detta visar bara att den här regeringen inte är att lita på.

För AP-fonden innebär detta agerande att 10 miljarder av löntagarfondsmedel undandras sitt lagenliga ändamål; att garantera ATP-utbetalningar i framtiden. Vi vet alla att det inte finns ett överflöd av pengar i AP-fonden. Ändå anser regeringen att 10 miljarder med ett penndrag kan tas bort från fonden. Detta är ett ansvarslöst agerande.

För forskarsamhället är en normal finansiering över den statliga budgeten att föredra. Därigenom skulle forskningen slippa att utsättas för en osäker finansiering beroende av börsutveckling och aktieavkastning.

Regeringen har gjort forskarsamhället en stor otjänst genom att inte prioritera forskningen så högt att ökade resurser fått plats i den vanliga budgeten, utan de måste tas från de framtida pensionerna.

Regeringens agerande är dubbelt utmanande. Förutom att ta pensionsfondens medel i anspråk föreslår regeringen att företrädare för näringsliv och forskarvärld ensamma skall besluta om användningen av dessa medel. Näringslivet, som på alla sätt har bekämpat AP-fondens förstärkning genom löntagarfonderna, skall nu tillsammans med forskningsvärlden fördela dessa medel till forskning. Ur en sådan provokation kommer inget gott, i synnerhet inte för forskningen.

Det är sedan typiskt för den moderate utbildningsministern att tillkomsten av stiftelserna, som skall fördela dessa medel, och dessa stiftelsers sammansättning aldrig har varit föremål för diskussion inom forskarvärlden, än mindre har varit ute på remiss i enlighet med regeringsformens beredningstvång.

Jag beklagar verkligen att Per Unckel på det här sättet nära nog har strävat efter konfrontation i frågan om hur forskningen skall finansieras och formerna för resurstilldelning. Detta utgör en avgrunds djup skillnad mot hur tidigare socialdemokratiska regeringar hanterade de långsiktiga programmen för att stödja svensk forskning.

Jag vill här vara mycket tydlig. I regeringsställning kommer vi socialdemokrater inte att fullfölja denna politik med marknadsinriktad forskningsfinansiering, odemokratiska stiftelsebildningar och AP-fondsfinansiering av forskningen. Vi kommer att göra allt som är möjligt för att åter inlemma forskningsfinansiering, former för medelstillelning och ansvar för forskningspolitiken till det som tidigare varit normalt i vårt land.

Fru talman! Den forskning som i dag presteras i vårt land är inte bara mycket omfattande utan även av hög kvalitet. Detta har verifierats vid åtskilliga tillfällen både genom internationella utvärderingar och genom att den flitigt citeras i respekterade internationella vetenskapliga tidskrifter. Inom vissa delar av t.ex. naturvetenskap och medicin bedöms svensk forskning som ledande i världen.

Detta konstaterande innebär inte att vi anser att allt är väl beställt och att inget behöver förändras. På samma sätt som man inom forskningen alltid

måste vara beredd att ompröva sina resultat och förändra dessa måste även forskningspolitiken ständigt prövas.

Ett av regeringens mera spektakulära förslag är etablerandet av "Centers of Excellence" och satsning på "forskning med särskild lyskraft" i stället för att lägga ut de nytillkomna medlen i "den allmänna smeten", som utbildningsministern så diplomatiskt brukar uttrycka sig.

Redan i dag finns det goda förutsättningar att stödja framstående forskning av hög internationell klass. Vi menar också att forskningen måste stå i ett nära samband med utbildning och att även forskningen främjas av denna nära kontakt. Den koncentration av resurser som regeringspartierna förespråkar riskerar att gå ut över bredden i den svenska forskningen. Detta är inte forskningen, näringslivet eller samhället betjänta av.

Svensk forsknings framtid hade varit mycket mer betjänt av en kraftig satsning på utbildning av nya forskare.

Behovet av fler forskarutbildade i vårt land är uppenbart. Därför innehöll 1990 års forskningsbeslut ett mål om fördubbling av antalet examinerade forskare.

Forskarutbildningen genomgår sedan 1990 en betydelsefull men kostsam kvalitetsreform, nämligen en övergång till inrättandet av doktorandtjänster i stället för utbildningsbidrag för de forskarstuderande. Denna omvandling kräver i sig ett kraftigt resurstillskott. Om antalet dessutom skall utökas krävs ännu större anslag.

I regeringens och utskottsmajoritetens förslag utgör ambitionsnivån och medelstillelningen en ekvation som inte går ihop. Det går inte att smita från att det behövs ännu mer pengar än som har föreslagits i propositionen.

Vi ifrågasätter dessutom realismen i att abrupt – från den 1 juli i år – stoppa möjligheten att inrätta tjänster med utbildningsbidrag. Detta riskerar att leda till en minskning av antalet studiestödsrum inom många fakulteter.

Vi uppmanar därför regeringen att ompröva detta abrupta beslut och i stället utarbeta en plan för hur utfasningen av utbildningsbidrag till förmån för doktorandtjänster skall kunna ske fram till den 1 juli 1995. Ambitionen med omvandlingen är vi alla överens om, men det måste finnas realism och ordentliga anslag för att detta skall kunna klaras av.

Vi föreslår därför ytterligare 165 miljoner kronor, som skall satsas på stöd till utbildning av nya forskare.

Vi är övertygade om att ingen åtgärd i dag kan mäta sig med en satsning på forskarstuderande om man vill främja en önskvärd förstärkning och expansion av svensk forskning.

Fru talman! Tilltron till och synen på de mindre och medelstora högskolorna skiljer sig kraftigt åt mellan partierna. Det har framgått när det gäller satsningen på expansion av utbildning och än tydligare när det gäller forskning vid de nyare högskolorna.

Även om Moderaterna, under trycket av koalitionsregerandet, tvingats nyansera sin svala hållning till dessa högskolor, finns det anledning att kritisera utfallet i propositionen.

De anslagsökningar som utskottsmajoriteten, inkl. Centern, nöjer sig med motsvarar inte på långt när vare sig behoven eller de förväntningar som ska-

pats efter många års idogt arbete för att bygga under för ett verkligt avstamp i 1993 års treårsprogram för forskning.

Regeringen vill inte i tillräcklig grad utnyttja den potential för forskning som finns vid de mindre och medelstora högskolorna. Detta är allvarligt, inte minst genom att dessa högskolor i sina regioner står näringslivet mycket nära, särskilt de små och medelstora varu- och tjänsteproducerande företagen, men även de forskningsbehov som finns inom den gemensamma sektorns olika verksamhetsområden.

Vi menar att målet bör vara att skapa en bas för kontinuerlig forskningsverksamhet vid de mindre och medelstora högskolorna, såväl i samverkan med fakulteter vid s.k. moderuniversitet som med resurser för forskning på eget programansvar. Detta innebär att vi inte kan acceptera att regeringen, trots riksdagens tydliga beställning, underlåtit att presentera en modell för hur dessa högskolor skall garanteras en rättmätig del av de fakultetsanslag som universitet och fackhögskolor tilldelas.

Regeringen bör snarast återkomma i denna fråga. Förhoppningsvis kan något ljus spridas över detta i dag. Regeringen kan knappast undvika att ge besked i sitt regleringsbrev, även om den nonchalerat att, trots påstötning, redovisa för utbildningsutskottet hur riksdagsbeslutet skall efterlevas.

Vid sidan av lösningen av denna fråga anser vi att ytterligare 80 miljoner kronor bör tillföras de mindre och medelstora högskolorna för forskningsfrämjande åtgärder. Högskolan i Luleå bör dessutom ges 14 miljoner kronor i särskilt forskningsstöd, så att det blir stöd även för forskning utanför den tekniska fakulteten i Luleå.

Genom dessa åtgärder bör det vara möjligt att skapa stabila baser för forskning vid de nyare högskolorna. Kommande treårsperiod skulle därmed kunna bli mycket betydelsefull för att finna rätt avvägning mellan vad som kan uppnås till rimliga kostnader samtidigt som den vetenskapliga kvaliteten hålls på samma nivå som vid de stora lärosätena.

Jag är mycket besviken över att Centern har förenat sig med Moderaterna och de övriga partierna i den borgerliga koalitionen och avstyrkt våra förslag som syftade till att kraftigt förstärka forskningen vid de mindre och medelstora högskolorna.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1, 3, 4, 6 samt följdreservationerna 15–17, 21–23, 25–27, 30, 33, 38–47 samt reservationen i UbU16.

(Applåder)

Anf. 2 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Fru talman! När den lilla grupp inom Ny demokrati som hade bestämt sig för att sitta ned och diskutera hur vi skulle motionera i fråga om regeringens forskningspolitiska proposition träffades, och det var ett av våra kortaste möten, konstaterade vi mycket snabbt att den propositionen var som ljuv musik. Därför vill jag gärna från denna talarstol också ge utbildningsminister Per Unckel beröm för den. Vi instämmer i den i dess helhet. Vi konstaterade också att den är så bra att den inte kräver att vi väcker någon motion av större dimension. Det var bara några små skönhetsfläckar som vi ville motionera om. Men jag återkommer till det.

Det är några områden som jag gärna kortfattat vill beröra och som vi tycker är särskilt intressanta. Det gäller inte minst resonemanget om att koncentrera forskningen på områden som är av strategisk betydelse för Sverige. Det är några ord i regeringens resonemang som vi tycker är särskilt angelämpliga: elitforskning, elitforskare, elitforskningscentra, Centers of Excellence och att attrahera utländska toppforskare. Det är, som sagt, som ljuv musik, och vi instämmer till fullo.

Satsning på eliten är alltid en strategisk fråga för ett land. Jag vill understryka att den är det på grund av att det innebär omsorg om de många människorna. Utan en satsning på vår elit har vi inte en chans att erbjuda de många människorna den välfärd och omsorg som eliten skapar genom att vinna terräng. Vi önskar att detta tänkande också skulle prägla hela högskolan, universitetet och även gymnasiet och grundskolan. Och låt mig understryka att det inte sker i konflikt med satsningar på de grupper som av andra benämns som svaga. Tvärtom är detta en nödvändig förutsättning för att man verkligen skall kunna värna de människor som av något skäl har ont om resurser. Det sker inte på bekostnad av andra.

Låt oss nu hoppas att vi får slut på den symmetri, jämnstrukenhet och jantelagsmentalitet som tyvärr har vunnit terräng inom vissa delar av forskningsvärlden och den akademiska världen. Låt oss hoppas att vi i framtiden skall slippa sätta citationstecken när vi ibland läser forskningsresultat.

En annan punkt som är tydlig i regeringens proposition är understrykandet av samverkan mellan universitetsforskning och näringsliv. Även det tycker vi är utomordentligt bra. Om vi ser bakåt, finner vi att det tyvärr vuxit fram en uppfattning att det skulle finnas något slags konflikt mellan näringslivets intressen och universitetens fria forskning. Självfallet skall forskning ske fritt och ha den klassiska friheten. Men det ligger ingen motsättning i att ha en mycket nära samverkan med näringslivet. Det finns ingen konflikt, de måste leva i symbios.

Jag kan, för att ytterligare understryka vikten av detta, hänvisa exempelvis till ledande forskningsnationer som USA och Japan.

Vi välkomnar alltså dessa kompetenscentrum, industriforskningsinstitut, och, inte minst, universitetens rätt att äga forskningsbolag.

En annan punkt där jag gärna vill understryka vår uppskattning gäller satsningarna på forskarutbildningen, med ambitionen att fördubbla denna fram till år 2000. Det är utomordentligt viktigt. Speciellt mycket välkomnar vi satsningen på kvinnor, som sannolikt är den största outnyttjade potentialen inom detta område.

Naturligtvis är vi också glada över att Ny demokratis förslag om en satsning på forskning inom tjänstesektorn har vunnit gehör i utskottet och resulterat i att ett enigt utskott har gjort ett tillkännagivande om satsningar inom denna sektor. Tjänstesektorn är oerhört central för Sveriges framtid, och det är på denna som vår BNP till stor del baseras.

Tyvärr vann vårt förslag om forskningen inom kreditsektorn inte samma gehör. Det tycker vi är synd. Om man hade satsat i tid på detta, skulle vi sannolikt ha kunnat slippa en stor del av finanskrisen. Fortfarande är det ju en mycket stor brist här. Framför allt är det svårt att komma åt kompetensen inom kreditgivningsområdet. Den har varit förbehållen affärsbankerna.

Som bekant har det brustit grovt även inom många av dessa. Dock tröstar vi oss med att detta bör kunna inrymmas inom satsningen på tjänsteforskning.

Fru talman! Jag skulle också med några ord vilja kommentera propositionen om löntagarfondsmedel för forskning – Forskning i frontlinjen.

Vi i Ny demokrati är genuint positiva till denna proposition. Den är utomordentligt bra. I samband med uppgörelsen när det gällde riskkapitalbolaget sade vi att vi gärna såg en sådan här strategisk satsning.

Vi förorsakade viss turbulens när vi väckte vår motion. Vi så att säga trampade genom golvet när vi i stället avsåg att sätta ner foten. Vi borde ha filat på en att-sats. Sigge Fürst skulle kanske ha sagt: Vi sköt en en gök med luftvärnskanon.

Jag beklagar den lilla kortslutning i signalsystemet som vi förorsakade. Avsikten var inte att skjuta förslaget i sank. Tvärtom tycker vi att det är utomordentligt bra att använda löntagarfondspengarna till strategisk forskning för att säkerställa och stärka Sveriges långsiktiga konkurrenskraft. Detta är alltså mycket bra, ja, så bra att vi inte kan tänka oss ett bättre sätt att använda medlen på. På det viset säkerställs verkligen medel för både dagens och framtidens pensionärer. Det är mycket bättre än att konsumera pengarna i ett fallfärdigt ATP-system – tala om investering i framtida välbefinnande och trygghet!

Däremot var vi initialt tveksamma till vad som kallas miljöstrategiska och kulturvetenskapliga stiftelser. Det får inte tolkas så, att vi skulle vara avogast till miljö och miljöåtgärder och än mindre till kulturområden eller humanistiska forskningsområden. Nej, tvärtom! Naturvetenskap och kultur går hand i hand och hör intimt ihop med varandra.

Som vi uppfattat propositionen fanns det en tveksamhet och oro för att det skulle bli nya miljö- och energisatsningar av den typ som förekom på 70- och 80-talen och som vi betraktar som ett i det närmaste kolossalt slöseri. Vidare var vi oroliga för att det skulle bli ett slags flumforskning inom det kulturvetenskapliga området. Men efter diskussioner och överläggningar och även efter utskottets behandling och de preciserings- och skrivningar som den resulterat i tycker vi att förslaget är tillfredsställande.

Vi tycker också att det är klokt att placera pengarna i Riksbankens jubileumsfond i stället för att skapa en ny stiftelse. Riksbankens jubileumsfond har hittills visat sig göra ett utmärkt jobb.

I den för oss principiellt väldigt viktiga frågan om avkastning eller inte avseende de 10 miljarderna sade vi i ett tidigt skede att vi tycker att det är principiellt fel att konsumera kapitalet. Därför säger vi i vår motion att endast realavkastningen skall användas. Således är vi särskilt nöjda med att vi nu kan konstatera att vi efter de överläggningar som varit har fått en bra lösning, innebärande att man i praktiken säkerställer denna viktiga satsning på obestämd tid och i ett i princip ändlöst perspektiv.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 20, som vi har avlämnat, i utbildningsutskottets betänkande nr 15 och i övrigt till utskottets hemställan. Vidare yrkar jag bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 16 i dess helhet.

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till mina meningsyttringar i de betänkanden som vi nu behandlar. Vad gäller utbildningsutskottets betänkande nr 15 yrkar jag bifall särskilt beträffande mom. 2, 5, 8, 12, 13, 28, 31, 39 och 69.

"Frihet är det bästa ting som sökas kan all världen kring. Vill du vara dig själfver huld så älska frihet mer än guld." Så skaldade biskop Tomas på 1300-talet.

I allmänhet är det de borgerliga som påstår sig vara frihetens apostlar. I forskningspolitiken ser man dock att det är just genom ett intimt samarbete med näringslivet som forskningens frihet faktiskt riskerar att beskäras.

Jag tycker att det finns anledning att höja ett varnande finger när det gäller den väg som man nu slår in på. I tidigare forskningspolitiska debatter under 80-talet, i vilka både jag och statsrådet deltagit, har det framför allt från moderat sida framförts kritik mot just sektoriseringen av forskningen. Men frågan är nu om man inte så att säga bakvägen ökar graden av sektorisering bl.a. genom den här bolagsbildningen.

En av de nya tankarna i regeringens forskningspolitiska proposition var ju de bolag för forskningen som universitet och högskolor nu skall ha rätt att äga. Bolagen skall arbeta i nära anslutning till högskolan. Men de skall arbeta på kommersiella villkor, med forskande personal anställd på de villkor som förmodligen också skall gälla i näringslivet. Bolagen bör, enligt regeringen, vara ekonomiskt och juridiskt skilda från högskolan.

De problem som uppkommer i och med den här konstruktionen är uppenbara. Bolagsformen innebär, precis som för annan bolagiserad offentlig verksamhet, att insynen kan bli kraftigt begränsad. Detta kan alltså utgöra ett effektivt hinder för spridningen av forskningsresultaten till andra än de närmast inblandade. Jag vill alltså även peka på denna möjliga effekt, för jag tror att det är viktigt att lyfta fram den.

En sådan här vetenskaplig slutenhet gagnar inte utveckling och framsteg. I stället är det att gå tillbaka till en tid då ekonomiska resurser bestämde människors rätt att ta del av kunskapen eller då medborgarrätt hette pengar – för att tala med Heidenstam.

Det finns ingen anledning att det offentligt finansierade vetenskapssamhället skall behöva underordnas någon kommersiellt motiverad sekretess. Låt detta, även om man nu kommer att ha möjlighet att bilda sådana här bolag, vara en ledstjärna!

Vi har när det gäller svenska högskolor och universitet sett exempel på att licentiatavhandlingar o.d. har hemligstämplats. Det enda som den vanlige medborgaren kommer över är försättsblad och innehållsförteckning. Det kan inte vara rätt. Detta strider ju mot grundtanken i den högre utbildningen och forskningen, som skall kunna utsättas för en kritisk prövning, som skall präglas av oväld osv.

En sådan här sammanblandning av roller måste undvikas, och forskningen måste inriktas på det som i mycket vid bemärkelse kan sägas gynna samhället i dess helhet. Georg Henrik von Wright skriver i sin nya bok *Myten om framsteget* att "vetenskapen kan sägas utforska de marginaler inom vilka ett liv i

harmoni med förnuftet kan vara möjligt. Att överskrida dessa marginaler innebär en ändamålslös självförintelse, en förnuftsvidrig perversion.”

Sverige skiljer sig från en rad andra länder när det gäller forskningens öppenhet, en öppenhet som utgör en garanti mot den perversion som von Wright talar om. Vi har nämligen en stor del av forskningen inom högskolan och inte i institutioner som är skilda från grundutbildningen. Det är ett bra förhållande såväl för forskningen som för grundutbildningen som för samhället utanför. Leder vi in utvecklingen på en annan väg riskerar forskningen att förpuppas.

Just kopplingen mellan grundutbildning och forskning är en viktig komponent för att sprida forskningsresultat. Eller för att citera ur vår egen motion: ”I brytningen mellan unga vetgiriga människor i grundutbildning och forskare i forskningens frontlinje kan nya spännande möten ske till fromma för båda parter.”

Beträffande doktoranderna, som är en nyckel till en positiv utveckling och till att få fler forskarutbildade, slår regeringen fast att målet är att fördubbla antalet doktorsexamina fram till år 2000. Det är en lovvärd målsättning, som jag gärna ställer mig bakom. Den är helt i linje med den politik med starkare satsning på forskning och högre utbildning som Vänsterpartiet under en lång rad år har velat se. När jag tittar på de medel som regeringen tänker sätta in för att nå detta mål blir jag däremot mera tveksam.

Det är t.ex. tveksamt om antalet doktorandtjänster som regeringen föreslår räcker. En väg skall tydligen också vara att utnyttja möjligheterna till en flexibel lönesättning. Det betyder i klartext en lönesänkning för vissa för att fler skall få chansen. Nu ligger ju lönenivåerna för doktorander knappast på någon astronomisk nivå. Därför tycker jag att det är märkligt att regeringen lägger sig i detta och tror att man därigenom skall kunna åstadkomma besparingar. Det är säkert så att de som drabbas av dessa nya tongångar är de som nu hankar sig fram på utbildningsbidrag, dvs. i första hand de som studerar humaniora.

Sverige behöver fler forskarutbildade inom en rad olika för samhället viktiga verksamhetsområden. Det görs visserligen vissa satsningar från regeringens sida. Men de är inte tillräckliga enligt vårt sätt att se. De är till sin struktur också delvis tveksamma.

Vi föreslår från Vänsterns sida att man nu skall bygga ut de fasta forskningsresurserna också till högskolorna i Karlstad, Växjö, Örebro och Sundsvall-Härnösand. Vi har därutöver föreslagit att det skulle göras vissa förstärkningar inom samhällsvetenskap och humaniora vad gäller Högskolan i Luleå.

Under hela 80-talet har det i samband med forskningspolitiska beslut, i samband med budgetpropositioner som har berört högskolans grundutbildning, förts en debatt här i kammaren om att de nämnda högskolorna förr eller senare skulle få fasta forskningsresurser. Moderaterna har spjärnat emot. Men man har sett en utveckling inom Moderata samlingspartiet, där allt fler också har tagit till sig kvalitetsargumenten för att ge de här högskolorna fasta forskningsresurser.

Centerpartiet har varit det parti bland borgerligheten som hela tiden fram till i dag har ställt upp på en sådan utveckling. Delar av Folkpartiet har också

varit inbegripna i denna debatt. Jag har förstått att det även där har funnits sympatier för en sådan här utveckling.

Då är det något förvånande – och det vore intressant att få höra närmare motiv till detta – när man nu väljer att gå ifrån de här högskolorna och i stället ger t.ex. Högskolan i Jönköping fasta forskningsresurser. Vilka är de bakomliggande motiven till ett sådant ställningstagande? Det vore på sin plats både för oss som nu driver en positiv utveckling för de här högskolorna och de lärare, annan personal och studenter som nog något förvånat höjde ett ögonbryn när de läste det förslag som nu har kommit från regeringen på forskningspolitikens område. Den förklaringen har de inte fått. Det är på sin plats att de i dagens debatt kan få denna förklaring.

De här idéerna är inte heller, som jag nämnde, alldeles nya. Det är inte så att t.ex. Högskolan i Örebro i mars kom på att den skulle ha fasta forskningsresurser. Det är inte så att kammarens utbildningspolitiker är alldeles oinformerade om de kvalitetsvillkor som finns hos de här högskolorna, för att de skall kunna bedriva och utveckla sin forskning. Det hade varit mycket bra om de hade fått den här signalen, för det hade varit en signal om att de nu skall fortsätta att utveckla sin verksamhet. Nej, inget sådant kommer.

Regeringen lägger fram förslag om användandet av resterande medel inom löntagarfondssystemet. Vår principiella inställning är att dessa pengar naturligtvis skall användas inom pensionssystemet i första hand. Men om det inte finns en majoritet för detta i riksdagen, menar vi att man borde ha använt pengarna på ett sådant sätt att de återgår till produktiva investeringar. Vi lade därför fram en rad förslag till korrigeringar i förhållande till regeringens förslag.

Vi menar att de här stiftelserna, eftersom pengarna kommer från löntagarfondssystemet, borde ha haft en bättre demokratisk styrning. Vi menar att riksdagen skulle ha möjlighet att, liksom i all annan forskningsverksamhet, återkomma vart tredje år och ta ställning till den fortsatta användningen av medlen; den fortsatta verksamheten, dess fortsatta struktur. – Nej.

Vi menar att när man satsar på ökad forskning måste man också se på de områden och de verksamheter som ligger runt omkring. Det är villkoret för att få fler forskarutbildade. Därför hade det också varit på sin plats att man samtidigt som man vill ha in fler i forskarutbildning också gjorde en kraftig satsning på vuxenutbildning. – Nej.

Detta gör sammantaget, fru talman, att även om det finns lovvärda initiativ inom regeringens forskningspolitik, finns det verksamheter runt omkring som inte får de medel, inte den förstärkning och inte de villkor som de skulle behöva för att nå målen för forskarutbildningen i Sverige. Jag tror att det kommer att visa sig inom två tre år att den här politiken inte är fullödig. Då får riksdagen anledning att återkomma med kompletteringar inom de områden där substans saknas.

Anf. 4 RUNE RYDÉN (m):

Fru talman! Utbildningsutskottet har behandlat de båda propositionerna Forskning för kunskap och framsteg och Forskning i frontlinjen. Utbildningsutskottets förslag finns i de båda betänkandena nr 15, som heter Forskning, och nr 16, som heter Löntagarfondsmedel för forskning.

I betänkandet om forskningen läggs förslag fram om en inriktning på den svenska forskningen för de närmaste tre åren på sammanlagt 37,5 miljarder kronor. Det innebär en ökning med 600 miljoner kronor utöver pris- och löneomräkning. Investeringar i lokaler och utrustning uppgår dessutom till minst 2 miljarder kronor.

Utöver detta kommer de insatser som blir möjliga genom avvecklingen av löntagarfonderna och som omfattar ca 10 miljarder kronor. Totalt är det alltså en rejäl satsning på forskning i Sverige. Till skillnad från det socialdemokratiska förslaget är detta ett finansierat förslag. De socialdemokratiska överbuden på tillsammans 3 miljarder kronor är inte till någon del finansierade.

Det beslut som vi senare i dag skall fatta innebär alltså en avsevärd förstärkning av forskningssatsningarna i Sverige. Och det behövs, därför att det svenska näringslivets forskningsinsatser sjönk från mitten av 1980-talet fram till 1989.

Jag tycker att det är beklagligt att Socialdemokraterna, som hade regeringsmakten under större delen av 1980-talet, inte tog till vara möjligheten att göra större satsningar på forskning i Sverige, som man talar så vitt och brett om i dag. Nu gör man det i och för sig på papperet men utan att ha en enda krona av sina satsningar finansierad. Det gör att man inte kan tillmäta sådana satsningar något större värde. Det är lätt att vara generös när man inte behöver betala notan.

Vad gäller den bakomliggande analysen av behovet av forskningssatsningar i Sverige finner jag, med undantag för ett par politiska frågeställningar, en stor samstämmighet i utskottsbetänkandet. Flera länder i vår omvärld stärker i dag sina insatser för forskning och utveckling. Det är med dessa länder som Sverige skall konkurrera om framtida exportmöjligheter. Det är därför viktigt att forskningsvolymen i Sverige ökar och att vår forskningsstruktur utvecklas. I det sammanhanget är kunskapsöverföringen mellan universiteten och högskolorna, dvs. forskningsinstitutionerna, och näringslivet viktig men tyvärr otillräcklig.

Värdefull kunskap förblir ofta outnyttjad. I en del fall blir den uppköpt av utländska företag och intressen. Helst hade vi väl alla här i kammaren sett att svenska företag och intressen hade kunnat ta till vara de forskningsinsatser som görs i landet på ett bättre sätt än vad som sker för närvarande.

Jag skulle själv kunna ge flera exempel från min allra närmaste omgivning som visar på de svårigheter som tydligen finns inbyggda i det svenska samhället när det gäller att intressera svensk industri för att utnyttja de uppfinningar som görs vid våra universitet och högskolor i dag.

Det finns flera skäl för detta. Bl.a. är den akademiska kompetensen inom näringslivet alltför låg för att man rätt skall kunna ta till vara forskningsresultat. Dessutom har i alltför stor utsträckning universitetens och högskolornas utbildningsutbud inriktats mot den offentliga sektorn och mot kortare utbildningar. Själv är jag som ekonomisk historiker en typisk exponent på detta.

Av ca 27 000 sysselsatta forskarutbildade fanns för några år sedan 21 000 inom den offentliga sektorn, dvs. 75 %. Industrin däremot hade relativt få

forskarutbildade, litet över 2 000 personer, eller bara 0,2 % av de i industrin sysselsatta. Det är en förfärande låg siffra!

Nu finns det lyckligtvis skillnader mellan olika branscher. Inom läkemedelsindustrin finns forskarutbildad personal i större omfattning än inom övriga näringsgrenar. Personligen anser jag att det är en av förklaringarna till att svensk läkemedelsindustri varit så framgångsrik.

Det skall dock sägas i detta sammanhang att svensk forskning på många områden är av en mycket hög klass. Långsiktiga och målmedvetna satsningar på forskning har bidragit till att bygga upp vårt välstånd – därom är vi säkert alla överens.

Som jag inledningsvis antydde återfinns Sverige dock inte längre bland de länder som satsar allra mest på forskning, enligt rapporter från de senaste åren. Och det kan få allvarliga konsekvenser. Kunskapsutvecklingens omfattning i dag har en direkt effekt på hur starkt Sverige står i morgon. I den hårda konkurrenssituation som finns i vår omvärld är avancerad och nydanande forskning en förutsättning för Sveriges industriella men också kulturella tillväxt.

För att uppnå detta måste forskningspolitiken enligt regeringens och utskottets uppfattning inriktas på större koncentration av insatserna till områden av strategisk betydelse för Sveriges fortsatta utveckling. En bättre samverkan mellan universitet, högskolor och näringsliv måste komma till stånd, en ökad flexibilitet i utbildnings- och forskningsorganisationen på högskolor och universitet och därmed också en ökad förnyelseförmåga. Men det räcker inte. Dessutom behövs en ökad rekrytering av forskare som skall kunna passas in i sin omvärld, dvs. att det krävs en ökad internationalisering.

Det är några viktiga vägar som angetts i propositionen och som vi i utskottet också har tyckt är viktiga och riktiga.

Regeringens första prioritering inom forskningspolitiken är målmedvetna forskningsinsatser inom vissa strategiska områden. Genom koncentrerade satsningar kan starka forskningsmiljöer skapas. Vi är ett litet land, och vi kan inte satsa på alla områden. Vi måste koncentrera våra satsningar. Dessa kommer att verka som en förnyande och pådrivande kraft i hela forsknings-systemet. För att vi skall kunna vara konkurrenskraftiga på 2000-talet krävs inom samtliga grenar av forskningen en alltmer specialiserad kompetens. Denna kompetens måste finnas också i form av en kontinuitet, en samling av resurserna.

Det räcker inte med det. Man måste ha ett gränsöverskridande tänkande mellan olika discipliner och hålla kontakt med de avancerade metod- och teoriutvecklande instanserna världen över. För att man skall kunna säkerställa och utveckla den kompetensbas som finns i landet och samtidigt svara för kontinuiteten inom forskningen fordras därför en relativt stor grupp av forskare med hög och varandra kompletterande vetenskaplig kompetens, för att nå den s.k. kritiska massan.

Forskningscentrum, s.k. Centers of Excellence, bör skapas inom eller i nära anslutning till universitet och högskolor i syfte att göra det möjligt för Sverige att framgångsrikt på dessa områden konkurrera med andra länder. Utgångspunkten bör härvid vara att samla forskare med exceptionell kvalitet.

Annars når vi inte upp till den kompetensnivå som behövs för att vi framgångsrikt skall kunna konkurrera.

Regeringen föreslår därför en alldeles speciell riktad satsning på 10 miljarder kronor av löntagarfondsmedlen för den här typen av forskningssatsningar. Pengarna skall kunna användas under en period av ungefär 15 år. De kriterier som regeringen ställer för en forskning som skall bli aktuell innebär bl.a.

att man bidrar till utvecklingen av Sveriges framtida konkurrenskraft,
att tillgången på kvalificerade forskare i landet ökas väsentligt,
att forskningen skall vara på högsta internationella nivå,
att man koncentrerar insatserna till ett begränsat antal områden,
att det internationella samarbetet stimuleras och
att allt detta dessutom skall ske i nära anknytning till universitet och högskolor.

Detta föreslår regeringen, och utskottet instämmer. Vi tycker att löntagarfondsmedlen skall delas upp på tre områden. Ansvaret för dessa föreslås överlåtas till tre stiftelser, en för varje område, som har att fatta beslut om forskningens inriktning. De tre områdena föreslås bli följande:

För det första ett område för strategisk forskning, där huvuddelen av resurserna föreslås gå till forskning inom teknik, naturvetenskap och medicin. Det är centrala områden i svensk forskning. Denna stiftelse föreslås få ungefär 6 miljarder kronor.

Det andra området kallas för miljöstrategisk forskning, ett område där Sverige redan har nått långt och där en fond på 2,5 miljarder kronor innebär att vi får ytterligare utvecklingsmöjligheter på det här viktiga forskningsområdet.

Den tredje stiftelsen föreslås få 1,5 miljarder kronor, och den skall satsa på kulturvetenskaplig forskning. Det tycker jag är ett betydelsefullt område, att döma av den kunskapsutveckling som sker i vår omvärld som förändras allt snabbare både tekniskt, ekonomiskt och socialt. Inte minst Sveriges ökade samarbete med Europa understryker detta ytterligare.

Den andra prioritering som regeringen gör är att förstärka kunskapsutbytet mellan de vetenskapliga institutionerna och framför allt forskningen där och utvecklingsarbetet i företagen. Det är tyvärr uppenbart att kunskapsflödet mellan universiteten, högskolorna och näringslivet är otillräckligt. Det har jag talat om tidigare. Bristerna i samspelet gör att tillgänglig kunskap inte når industriell tillämpning i den utsträckning som borde vara möjlig. Att stimulera kunskapsflödet blir därmed en viktig forskningspolitisk uppgift. Flera olika vägar kan prövas, t.ex. genom särskilda doktorandprogram i samverkan mellan universitet, högskolor och näringsliv. Men – och det tycker jag är viktigt att säga i de här sammanhangen – insatser av detta slag måste också motsvaras av en tydlig vilja inom näringslivet att anställa dem som utbildas. Vi vet att det inte alltid har varit så.

Samtidigt måste också förnyelseförmågan bli större inom universitetens och högskolornas forskningsverksamhet, utan att den nödvändiga långsiktigheten därför äventyras. Det kan inte minst ske genom beredande av bättre utvecklingsmöjligheter för unga forskare. I vissa fall är förnyelsens förutsätt-

ningar ökade resurser, som ju regeringen också ger. Oftast är emellertid en ökad flexibilitet och dynamik det allra viktigaste, och vi vet att det finns en stelhet i våra universitetssystem. Genom ökade kontakter forskare emellan – gärna över fakultetsgränserna – genom insatser för att öka andelen kvinnliga forskare, genom förbättrade möjligheter för yngre forskare samt genom prioriteringar på expanderande forskningsinriktningar kan forskningsresurserna i Sverige utnyttjas bättre. I de här sammanhangen kan den särskilda satsningen med hjälp av löntagarfondsmedlen innebära den avgörande förbättring som stärker vår relation till omvärlden på forskningsområdet.

I syfte att förnya forskningen, att stärka kvaliteten i den högre utbildningen och att förse näringslivet och andra samhällssektorer med ökat antal vetenskapligt utbildade medarbetare bör i enlighet med tidigare fastlagt mål examinationen av doktorer fördubblas till år 2000. Totalt examineras för närvarande ca 1 100 doktorer per år. Forskarutbildningen måste förbättras och effektiviseras för att säkerställa en rimlig disputationfrekvens. Det är inte lätt, men det är nödvändigt för att klara dessa satsningar.

För att stärka forskarrekryteringen anvisar regeringen en rad åtgärder som utskottet instämmer i. De innebär bl.a. att fler doktorandtjänster inrättas med särskild tonvikt på de tekniska, naturvetenskapliga och humanistiska fakulteterna samt att utbildningsbidrag för doktorander bör omvandlas till doktorandtjänster. Fr.o.m. den 1 juli i år tillkommer inga nya utbildningsbidrag. Detta är en fråga som utskottet har behandlat från tid till annan, och nu kommer det avgörande beslutet att fattas. I det sammanhanget är det viktigt att säga att karriärmöjligheterna efter doktorsexamen måste ökas. I annat fall kommer man att uppleva att utbildningen leder in i en återvändsgränd.

Den tredje punkt som jag tycker är utomordentligt viktig är att forskningens internationalisering behöver påskyndas. Genom EES-avtalet får Sverige tillgång till EG:s alla program. Men det är viktigt att säga att den vidgade forskningssamverkan på EG-nivå måste kompletteras med samverkan först och främst med USA och Japan, men kanske också med bilaterala avtal med enskilda EG-länder. Samarbetet med amerikanska forskningsinstitutioner är avgörande för utvecklingen på åtskilliga av de forskningsområden där Sverige i dag har särskilda förutsättningar.

För att göra det möjligt att stärka det bilaterala forskningssamarbetet bör ökning av antalet forskar- och resestipendier ske. Om detta finns det säkerligen en enig uppfattning i utskottet. Våra uppfattningar skiljer sig däremot på några klart avgränsade politiskt känsliga områden. Det första är helt naturligt hur löntagarfondsmedlen skall användas.

Att Socialdemokraterna reagerar kraftigt och slår bakut när det gäller användning av löntagarfondsmedel, till vilket ändamål det än må vara, har jag en viss förståelse för. Men när nu regeringen väljer att satsa på det i mitt tycke bästa av alla alternativ tycker jag att det är märkligt att Socialdemokraterna inte kan ge oss någon liten positiv kommentar om att det i varje fall är ett bra ändamål.

Att sedan Socialdemokraterna säger att denna satsning på 10 miljarder kronor skall göras över budgeten låter mycket trevligt och bra. Tanken är väl den att sedan löntagarfondspengarna fasats in skall de så småningom, någon

gång i början av 2000-talet, återigen fasas ut, varvid förhoppningsvis Sveriges ekonomi är så bra att vi kan sätta in statliga medel. Men att nu tala om detta tycker jag vittnar om bristande samhällsansvar.

Jag skulle vilja att Lena Hjelm-Wallén visar hur hon finansierar sin budget. Enligt min bestämda uppfattning har hon ingen finansiering av den.

Socialdemokraterna talar om att det behövs ytterligare satsningar på forskning. Man skall inte enbart införa doktorandtjänster fr.o.m. den 1 juli i år utan också öka antalet utbildningsbidrag. Det är samma sak där: en vällovlig satsning, men utan någon finansiering. Dessutom tror jag att den satsning som regeringen gör medför att antalet forskarstuderande till institutionerna når en sådan nivå att det blir svårt att klara ytterligare ökningar. Det finns också en gräns för hur stora satsningar man kan göra, oavsett om man finansierar dem eller ej.

Också i en annan fråga går det en politisk skiljelinje mellan å ena sidan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, å andra sidan oss i majoriteten, och det gäller beträffande de mindre och medelstora högskolorna.

Socialdemokraterna säger att regeringen inte vill utnyttja den potential som finns där. Detta är fel. Det är självklart att vi vill utnyttja den potential som finns. Med tanke på de satsningar som regeringen gör på de mindre och medelstora högskolorna är det märkligt att Socialdemokraterna inte kan erkänna det. Regeringen satsar särskilda medel på olika forskningsstödjande åtgärder, och det tycker jag är bra. Dessutom skall vi göra det möjligt för forskare och lärare på de mindre och medelstora högskolorna att i större utsträckning ägna sig åt forskning.

Låt mig för att visa vad vi tycker i detta avseende återge vad utbildningsutskottet anför på s. 40 i sitt betänkande:

”Utskottet förutsätter för sin del att utgångspunkten för dessa direktiv blir de resurser som innevarande budgetår avsätts under fakultetsanslagen för motsvarande ändamål. Den erforderliga förändringen bör innebära att ett i förhållande till innevarande budgetår förhöjt belopp budgeteras under fakultetsanslagen för den kommande planeringsperioden. Höjningen bör avvägas mot de övriga resurstillskott för forskningsändamål som ställs till högskolornas förfogande genom statsmakernas beslut och mot de ökade åtaganden vad avser grundutbildning som dessa högskolor skall fullgöra under denna period. Utskottet förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen och återkommer till riksdagen med frågan i nästa forskningsproposition.”

Jag tycker att Socialdemokraterna skulle ha kunnat nöja sig med detta. Framför allt tycker jag att de, om de nu inte är nöjda, kunde ha gjort en konkret precisering av det egna ställningstagandet, men det gjorde de inte. De talade vitt och brett om någonstans mellan 6 och 60 miljoner kronor. Man må säga att det inte kan vara lätt för departement och budgetansvariga att hitta en lämplig avvägningsnivå på ett sådant belopp. Någon precisering måste jag kunna begära.

Om man nu inte kan göra någon precisering själv, borde man kunna avakta att regeringen får göra dessa avvägningar. Det är den normala praxisen. I det regleringsbrev som skall läggas fram i början av juni månad skall den preciseringen finnas med. Om man sedan inte är nöjd, kan man komma igen och klaga under nästföljande riksmöte.

Det förvånar mig att ni med denna brist på precisering kan skjuta så skarpt.

Fru talman! Jag tror att Björn Samuelson målar upp en något överdriven bild när det gäller risken för att den forskning som skall ske inom de bolag som kan bildas vid universitet och högskolor skall bli så att säga hemligstämplad och inte nå ut till omvärlden. Det ligger i bolagens, forskarens och samhällets intresse att forskningsresultaten publiceras. Däremot kan det vara en fördel med en bolagsbildning i fråga om patenträttigheter osv. Erfarenheterna från andra länder visar att detta egentligen inte är något problem.

Sedan tror jag att Björn Samuelson hade litet otur. Han tog upp ett exempel med en lic-avhandling. Han hade erfarit att den hade blivit hemligstämplad efter en viss tid. En gång i tiden, Björn Samuelson, kunde en avhandling som lades fram i samband med en licentiatexamen ligga framme under 14 dagar. Därefter hade studenten rätt att hemligstämpla lic-avhandlingen för att sedan kunna avlägga en doktorsexamen med den avhandlingen som grund. Det praktiserades av praktiskt taget alla som licentierade. Det står en person i talarstolen som har gjort det. Det var min avsikt – även om det senare inte blev så – att avlägga en doktorsexamen.

Jag tror inte att det finns någon reglering av den nya typen av lic-avhandlingar. Därför tror jag att Björn Samuelson inte alls behöver hysa den oro som han har framfört här i talarstolen.

Anf. 5 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Rune Rydén försöker vifta bort 3 miljarder kronor. Han hävdar att det inte är fråga om något förslag. Han menar att pengarna inte har finansierats från socialdemokratisk sida: Det är rent nonsens.

Vi har en skuggbudget där vi har gjort omprioriteringar. Den skuggbudgeten är väl så stark som regeringens budget. Rune Rydén framför mycket ihålliga argument bara för att skyla över att den borgerliga regeringen inte har prioriterat forskningen med normala budgetmedel. Det tycker jag är mycket svagt när det gäller en så viktig verksamhet som forskning.

Vidare låter det som att stödet till forskningen vid de mindre och medelstora högskolorna är något som skall skjutas på framtiden. Rune Rydén säger att vi får komma tillbaka med våra krav om tre år när nästa forskningsproposition skall läggas fram. Vi får klaga senare. Vi är väldigt tacksamma för det. Men det är faktiskt nu som det behövs pengar till forskningen vid de mindre och medelstora högskolorna. Därför är vårt direkta yrkande vad gäller forskningsstödet att öka det från 106 miljoner kronor till 200 miljoner kronor.

Jag trodde att Rune Rydén skulle ta chansen att förklara hur finansieringen av de forskarstuderandes studier skall äga rum i framtiden. Här har utskottsmajoriteten rört till det. Det råder en stor oro ute på fakulteterna, hos forskarstuderande och inte minst hos de många unga begåvade studenter som gärna vill genomgå forskarutbildning men som ofta avvisas eftersom det inte finns tillräckligt med utrymme i studiestödet.

Hur skall det bli efter den 1 juli när utbildningsbidraget över huvud taget inte längre får användas? Vad kommer det här att innebära? Hur många ytterligare kommer att avvisas? Ekvationen med ert vackra tal om behovet av

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

Forskning m.m.

att utöka rekryteringen till forskarutbildningen gentemot medelstilledningen går inte ihop. Vi menar att det måste till en fördubbling av de ökade resurser som regeringen har föreslagit för att ekvationen skall gå ihop. Jag tycker att Rune Rydén är skyldig både kammaren och de ute i forskarsamhället ett svar på frågan hur det hela skall gå ihop.

Det talas ofta om de negativa sakerna. Det positiva är att utbildningsministern ändå på ett förtjänstfullt sätt har dragit ut i härnad för att försöka lösa de problem som finns – t.ex. att näringslivet efterfrågar så få forskarutbildade personer. Det säger jag som ett visst beröm.

Anf. 6 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att ansluta mig till det beröm som Lena Hjelm-Wallén riktade till Per Unckel. Jag tycker personligen att ett av de mer bekymmersamma dragen i den svenska högskolepolitiken har varit att vi inte har lyckats överföra forskare från högskolorna och universiteten till näringslivet. Det är väl en fråga som vi alla får ta ansvar för. Den kraft som utbildningsministern visar när han puffar för att öka antalet forskare i näringslivet tycker jag är bra och riktigt. Men det gäller att näringslivet svarar upp mot denna efterfrågan i motsvarande utsträckning för att detta problem skall lösas.

Lena Hjelm-Wallén kommenterade den egna socialdemokratiska skuggbudgeten. Jag ber kammaren att tänka över vad Lena Hjelm-Wallén sade. Hon talade om att skuggbudgeten var starkt finansierad. Den skulle vara t.ex. bättre finansierad än regeringens förslag. Men hon nämnde inte en enda siffra. Hon förklarade inte hur budgeten finansierats. Det tycker jag är upprörande.

Som tidigare ledamot i finansutskottet förstår jag mig inte på den typ av finansiering som ni har praktiserat. Ni mörkar på alla punkter utan att förklara på något sätt hur ni tänker er att denna budget skall gå ihop. Lena Hjelm-Wallén är skyldig mig en förklaring.

Vidare har vi frågan om de mindre och medelstora högskolorna. Jag kan litet grand förstå Lena Hjelm-Walléns irritation. I opposition måste man avvakta åtgärder och beslut av regeringen. Man kräver att det skall ske saker nu.

Men nu finns det ett visst berednings- och beslutssystem i regeringen. Det har Lena-Hjelm Wallén på ett förtjänstfullt sätt i olika sammanhang pekat på. Låt systemet fungera och låt regeringen fatta sina beslut. Därefter skall vi studera besluten.

Socialdemokraterna var inte särskilt duktiga på att precisera den satsning som behövde göras. Den låg på 6–60 miljoner kronor. Det talar sitt tydliga språk.

Sedan har vi finansieringen av de forskarstuderandes studier och övergången till att det från den 1 juli enbart skall finnas doktorandtjänster. Det är självklart att det vid ett sådant omvandlingsskede skapas en viss oro ute på institutionerna och fakulteterna. Man vet inte riktigt hur de olika systemen slår för den enskilde individien som står på kölistan för att få ett utbildningsbidrag. Men det är inte så – vilket jag fick ett visst intryck av här – att utbildningsbidraget skall upphöra att finnas från den 1 juli i år. De som har

utbildningsbidrag i dagsläget får naturligtvis ha det utbildningsbidraget hela den period som bidraget gäller.

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

Forskning m.m.

Anf. 7 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Argumenten blir inte starkare, Rune Rydén, för att man höjer rösten. Det gjorde Rune Rydén när han talade om skuggbudgeten.

Det här är inte en finanspolitisk debatt. Men jag kan försäkra Rune Rydén att vår skuggbudget väl klarar finansieringen av de förslag till forskningssatsningar som vi har lagt fram.

Socialdemokraterna är ett mycket ansvarsfullt parti vad gäller sådana frågor, för vi vet att vi när som helst åter kan vara i regeringsställning, och då gäller det att också klara av det man har föreslagit.

Jag tror att de borgerliga har väldigt diffusa begrepp om vad löntagarfondsmedlen egentligen skall användas till. Rune Rydén talar om "till vilket ändamål det vara må". Vet han inte att riksdagen har slagit fast att löntagarfondsmedlen skall gå in i AP-fonden för att garantera framtida pensionsutbetalningar? Det är löntagarfondsmedlens ändamål, och det är inte fråga om någonting annat.

Det är det ändamålet som ni nu attackerar, därför att ni inte kan hitta en normal finansiering av forskningsverksamhet. Sedan kombinerar ni det med att göra ett marknadsinriktat styrsystem med stiftelser, för att undandra verksamheten från demokratisk kontroll.

Det är den här kombinationen, att både använda medel från helt fel håll och på andras bekostnad och sättet att sedan fördela dem, som gör att vi har reagerat mycket starkt. Till det kommer dessutom att det ni gör är ett direkt brott mot den överenskommelse som träffades i höstas mellan regeringen och Socialdemokraterna.

Löntagarfonderna är tydligen ett så rött skynke för de borgerliga att man inte får nämna dem. Gör man det, blir det från borgerligt håll bara en massa ordsvall utan substans, tal som man inte vet vad det egentligen handlar om. Utan löntagarfonderna hade ni i dag stått totalt nakna i frågan om pengar till forskningen.

Anf. 8 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Jag höjde inte rösten, Lena Hjelm-Wallén. Jag bara ställde frågan en gång till och hoppades att Lena Hjelm-Wallén hörde vad jag sade. Lena Hjelm-Wallén har inte i något avseende visat på att hon kan finansiera sina ökade satsningar inom högskoleområdet, och det tycker jag är beklagligt. Det hade varit önskvärt att man hade kunnat satsa ytterligare medel på det området.

Jag erkänner gärna att detta inte är en finanspolitisk debatt, och vi behöver kanske inte gå in på alla budgettekniska funderingar, men att ge någon liten antydning om hur man disponerar sina medel hade varit klädsamt.

Sedan talar Lena Hjelm-Wallén om löntagarfondsmedlen. Jag förstår att det är besvärande för Socialdemokraterna att medlen går till ett så viktigt ändamål som forskning. Det känns säkert mycket besvärligt att argumentera mot den typen av satsning, och då hänger man upp motståndet på de mera formella resonemangen.

Om nu detta inte är en finanspolitisk debatt, skall vi kanske inte heller föra en debatt om löntagarfondsmedlen, för den frågan kommer igen i andra sammanhang, i finansutskottet, men jag tycker att Lena Hjelm-Wallén har alldeles fel när hon beskriver historien om löntagarfonderna. Jag antar att statsrådet återkommer till hur man disponerar dem och varför man gör det.

Anf. 9 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! Jag kan informera Rune Rydén om att det finns exempel på avhandlingar eller uppsatser på betydligt lägre nivå än licentiatavhandling som är hemligstämplade.

Rune Rydéns anförande var fyllt av ord som omges av en positiv atmosfär. Han pratade om internationalisering, förnyelse, kontinuitet, gränsöverskridning, metod- och teoriutveckling och jag vet inte allt vad det var. Men jag tycker, Rune Rydén, att det också är vår uppgift i den forskningspolitiska debatten, inför det beslut som vi skall fatta nu, att kritiskt granska de förslag som finns i propositionen och i betänkandet.

Att förhålla sig kritisk till bolagiseringen tycker jag är viktigt. Det är angeläget att peka på oönskade effekter som kan komma att uppstå av en sådan konstruktion och att man faktiskt kan så att säga bakvägen öka graden av sektorisering inom forskningen.

Om Rune Rydén som moderat har gått ifrån den kritiska ståndpunkten i förhållande till en alltför sektoriserad forskningsvärld i Sverige, får jag konstatera att det är jag som är värdekonserverativ i den här kammaren. Det har jag ingenting emot att vara i just det fallet.

Inte med ett ord pratar Rune Rydén om hur viktigt det är att få en förankring av forskningsverksamheten i samhället, att få till stånd en ändrad attityd generellt sett när det gäller att inse vikten av en stor satsning på forskning framöver, att få en ökad delaktighet i det svenska samhället, en ökad grad av att folk ställer upp för de forskningssatsningar som vi måste göra. Den aspekten går Rune Rydén helt förbi, inte ett ord i huvudanförandet om vikten av ökad koppling mellan forskning och undervisningsverksamhet, trots att utskottet tar upp det särskilt i samband med frågan om "centers of excellence" eller vad statsrådet kallar dem.

Jag vill inte se en "japanisering" av den svenska forskningsverksamheten. Vi har en annan tradition i Sverige i fråga om den inbördes relationen mellan begreppen kunskap, kvalitet och kompetens. De begreppen är aldrig statiska. De är aldrig mål som slutgiltigt uppnås. Det är viktigt att ha det klart för sig, när vi pratar om den framtida satsningen, bl.a. av forskningsmedel.

Anf. 10 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Låt mig inledningsvis bara få yrka bifall till utskottets hemställan i båda betänkandena, i alla deras delar.

Sedan vill jag säga till Björn Samuelson: Välkommen i gänget av värdekonserverativa! Då är vi ytterligare en. Det känns glädjande.

Björn Samuelson tog upp en i och för sig viktig debatt, tycker jag. Det är riktigt att jag inte berörde frågorna om öppenhet och offentlighet så mycket i mitt huvudanförande. Jag tog upp det som jag tyckte var nytt i propositionen och i utskottets betänkande. Öppenhet och offentlighet är fina känne-

tecken för svensk högskola och svensk forskning som jag trodde att det fanns en stor samstämmighet i uppfattningen om och att det därför inte fanns anledning för mig att närmare utveckla mina synpunkter på det området.

Sedan vill jag bara säga till Björn Samuelson att det är riktigt att man kan hitta exempel på t.o.m. två- och trebetygsuppsatser, för att använda de gamla uttrycken, som har hemligstämplats därför att det har varit lämpligt av affärsmässiga och andra skäl. Jag sitter själv i FOA:s styrelse och vet att vi har fått flera forskningsinsatser utförda på universiteten som av olika anledningar sedan måste hemligstämplas.

Men till att därför göra dessa undantag till så att säga det stora problemet i den svenska forskningspolitiken och visa på att bolagen skulle kunna vara så problematiska, tycker jag att steget är långt. Ett av skälen till att bolagen har kommit till är ju att man tidigare hade bekymmer med att verksamhet flyttades över till de olika forskningscentra som finns i anslutning till universiteten, Ideon och allt vad de nu heter. Det skapade heller ingen bra situation och ledde också till en viss forskarflykt. Att ha ett bolag kvar inom universitetets eller högskolans ram, som man har på många andra ställen i världen, skulle kunna vara en av de vägar som man prövar i sammanhanget.

Så jag tror att det här problemet inte är så stort som Björn Samuelson låter påskina. Men det är klart att skulle det visa sig vara så illa som Björn Samuelson säger, då kommer man att vidta åtgärder. Jag förutsätter naturligtvis att man noga följer utvecklingen på området. Det kommer i varje fall jag att göra.

Anf. 11 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! Så fick jag då till slut ett erkännande om att det kan uppstå problem med den nya konstruktionen. Som jag tidigare sade är det vår plikt att i denna kammare ta upp de problem som vi kan se runt hörnet och tala om att vi inte kommer att acceptera en sådan utveckling. Det är lika viktigt som att lyfta fram andra förslag som finns i betänkandet.

Rune Rydén talar om metod- och teoriutveckling. Det är viktigt att vi också utvecklar den politiska metoden. Rune Rydén står nu och talar om hur bra det kommer att bli med användningen av dessa löntagarfondsmedel. Det hade varit klokt om man när det gäller användningen av medlen sett till att få en djupare förankring i det svenska samhället.

Medlen var inte från allra första början ämnade till en förstärkning av pensionssystemet. Det vet vi. Det hade också talats om att man skulle kunna använda dem till bl.a. regionalpolitiska insatser. Men nu är det som det är med detta.

Jag menar att man från majoriteten borde ha sett till att få en bredare förankring och ett mer demokratiskt inslag i styrningen av stiftelserna. Man borde ha fördelat uppgifterna på forskningsstiftelserna på ett sådant sätt att det hade kunnat motiveras också utifrån regionalpolitiska aspekter, osv. Men det gör man inte. Man snävar i stället in.

Det är därför, Rune Rydén, som jag tror att ni kommer att möta en ganska stor grad av oförståelse ute i landet för denna satsning.

Anf. 12 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Hur konstruerar man ett system som är hundra procentigt säkert, Björn Samuelson? Jag tror inte att de farhågor som Björn Samuelson här har framfört kommer att inträffa. Lita på mitt ord: Vi kommer att följa utvecklingen. Skulle farhågorna besannas får man försöka att göra någonting åt det.

Anf. 13 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Det är ett viktigt beslut som riksdagen om några timmar står inför att fatta. Det är ett viktigt beslut för att lägga ny grund för Sveriges långsiktiga utveckling: kulturellt, ekonomiskt och industriellt.

Det forskningsbeslut riksdagen står i begrepp att fatta är en del av en genomgripande förstärkning av hela det svenska samhällets förmåga att utveckla och utnyttja kompetens. Kompetensbygget börjar nu genom en serie förslag från regeringen att fullständigas till sin struktur.

Kompetensbygget utgår från fyra viktiga iakttagelser i vår omvärld som hela den svenska kompetenspolitiken måste bygga på. Låt mig, fru talman, inledningsvis stanna ett ögonblick kring detta.

För det första ökar vårt behov av kompetens i arbetsliv och i privatliv. Det finns praktiskt taget inte något yrke eller någon sysselsättning som i dag kan skötas med samma kompetens som i går. Det är praktiskt taget inte något av det vi kommer att möta i morgon som kommer att kunna skötas med den kompetens som vi har i dag.

För det andra förändras samtidigt kompetensens karaktär snabbt. Kunskaper byts. Nya kommer till, och gamla förbleknar i betydelse.

För det tredje ökar komplexiteten i det kunskapsbehov som vi nu möter. Enklast illustreras detta av att de stora vetenskapliga upptäckterna numera nästan undantagslöst görs i de kvalificerade mötena mellan människor med olika bakgrund.

För det fjärde ökar det internationella utbytet snabbt inom såväl vetenskap och utbildning som ekonomi och samhällsliv i övrigt. Det svenska samhället är i växande grad en del av ett internationellt samfund.

Den forskningspolitik riksdagen nu diskuterar skall mot denna bakgrund ses tillsammans med samtliga övriga förändringar inom skola och högre utbildning som regeringen för närvarande arbetar med. Inte minst skall den naturligtvis ses i samband med den frigörelse och den förstärkning av den akademiska grundutbildningen som riksdagen för bara några dagar sedan fattade viktiga beslut om.

Men den skall också ses tillsammans med de förändringar av grundskolan och gymnasieskolan som regeringen presenterade riktlinjerna för i går, och den skall inte minst ses tillsammans med de ökade möjligheter föräldrar och elever numera har fått – dess värre i strid med oppositionen här i riksdagen – att välja skola efter inriktning och eget intresse.

Sammantagna gör dessa förändringar det svenska utbildnings- och forskningssystemet bättre skickat att möta den stora variation av allt större utmaningar som det svenska samhället måste klara av att möta om vi skall kunna sörja för svenska folkets goda framtid.

Samtliga de förändringar som jag här som hastigast har skisserat utgår

ifrån vetenskapen om humankapitalets – jag beklagar uttrycket – växande betydelse för varje samhälles framtid. Den s.k. Lindbeckkommissionen understök detta. Man skisserade för sin del fyra viktiga betydelser som humankapitalet har för den ekonomiska utvecklingen.

Kommissionen skrev: Denna produktionsfaktor, som tillsammans med kapital och arbete används i produktionen av varor och tjänster, är en källa till innovation, dvs. en avgörande orsak till ekonomisk tillväxt. Ett land med stor tillgång till humankapital har större förmåga att ta till sig teknologi som utvecklats i andra länder. Det har en extern effekt. En individs produktivitet blir högre om de som man samarbetar med har ett stort humankapital.

Fru talman! Låt mig för min egen del till detta gärna lägga två ytterligare skäl för att understryka betydelsen av investeringar på detta område. Ett gott humankapital är ytterst grunden för ett demokratiskt, öppet och vitalt samhälle. Det utgör dessutom alltså oftast själva förutsättningen för att samhällets medborgare skall kunna leva ett gott liv och själva skapa sitt goda samhälle.

Lindbeckkommissionen är inte nådig i sin kritik av vad det svenska samhället historiskt sett har förmått att prestera på detta område. Kommissionen understryker, att här ligger, sannolikt till följd av historiska försvändelser, en av de avgörande flaskhalsarna till att Sverige skall kunna utnyttja de möjligheter som i övrigt kommer att randas när den ekonomiska krisen är genomstånden. Lindbeckkommissionen har mycket på fötterna när den kritiserar det som tidigare varit.

Får jag belysa detta med en liten kort serie referat från skiftet mellan 80-tal och 90-tal, vilka nästan övertydligt illustrerar detta när det gäller den akademiska utbildningen. Vid den tiden hade kraven på utbyggnad av den akademiska utbildningen, inte minst som bas för forskningen, börjat växa sig starka bland insiktsfulla bedömare.

I budgetpropositionen 1989 svarade den dåvarande regeringen på dessa propåer på följande sätt: Tillgängliga bedömningar visar betydande rekryteringsbehov i en rad yrken, medan antalet ungdomar i högskoleålder minskar förhållandevis kraftigt. Jag – dvs. dåvarande utbildningsministern – drar av detta slutsatsen att några mer betydande förändringar av högskolans dimensionering på allmänna linjer inte bör göras nu.

Ett år senare var det dags igen. Utbildningsministern skrev då på följande sätt: Regeringen måste i detta sammanhang som i andra, väga högskoleutbildningens behov av resurser mot andra angelägna samhällsbehov. Det finns också för närvarande ett allmänt behov av återhållsamhet när det gäller beslut som binder resurser för framtiden.

Några månader senare sade ledamoten av denna kammare Bengt Silfverstrand på följande sätt om behoven: När och i vilken utsträckning en utökning kan få ske får emellertid bli föremål för en närmare prövning och vägas mot andra angelägna samhällsbehov. Vi är överens om att ställningstaganden till en ökad dimensionering måste göras inom de närmaste åren.

Fru talman! Detta är saktfärdighetens politik. Det är den saktfärdighetens politik som har gett upphov till de flaskhalsar på kompetensområdet som det svenska samhället lider av i dag. Det finns starka skäl att lägga om politiken

bort från denna saktfärdighet. Detta är regeringen just nu i färd med att göra.

Fru talman! Detta var något om den bakomliggande utgångspunkten för en del av de förslag som riksdagen diskuterar i dag. Jag är den första att beklaga att Socialdemokraterna inte förefaller att orka med förändringen av hela det svenska kompetenssystemet från skolan upp till forskningen.

Låt mig säga ett par ord om formen för förändring. De reformer som nu genomförs på skolans, den högre utbildningens och forskningens områden utförs, genomförs och planeras på ett sätt som är ovanligt. De genomförs nämligen så att de människor som skall genomföra förändringarna i verkligheten, dvs. skolans lärare och universitetens forskare, är primärparterna i regeringens underhandlingar och diskussioner.

De reformer vi har lagt fram förslag om under det senaste året har samtliga preparerats i ett växelspel mellan regeringen och dem som är närmast berörda. I förberedelserna till den forskningsproposition som riksdagen i dag diskuterar gick vi t.o.m. så långt att vi mitt under förberedelserna av propositionen skickade vissa grundläggande tankar på remiss till dem som berördes.

Det har varit en besvärlig process i den meningen att många inblandade naturligtvis levererar många synpunkter. Men det har varit en oskattbar process i den meningen att vi vet att de som närmast berörs nu är beredda att genomföra den.

Det leder möjligen, Lena Hjelm-Wallén, till att en och annan traditionell kommittéform får vika för hänsynen till dem som är närmast inblandade. Jag är för min del beredd att beklaga att en del av kommittéformen därmed får stryka på foten. Men jag är beredd att bära priset för allt det som vanns genom andras inblandning.

Herr talman! Det är dessutom så att förändringarna genomförs fort. Jag har noterat att den socialdemokratiska oppositionen är särskilt bekymrad över att det är hastighet i förändringsarbetet. Denna synpunkt förstår jag emellertid inte alls. Alla som någon gång har varit inblandade i en förändring av komplexa och stora system vet att det bara finns ett sätt att förändra, nämligen att göra det fort. Annars fastnar förändringarna i felaktiga och omotiverade kompromisser där kraften och målmedvetenheten i förändringen går om intet. Regeringen är inte beredd att riskera detta av det enkla skälet att förändringen är så betydelsefull i sak.

Herr talman! Därtill kan läggas att vi har bråttom av det skälet att världen runt omkring oss inte väntar på saktfärdighet.

Herr talman! Av alla de delar i det kompetenssystem som jag nu diskuterar som fungerar bäst, är forskningen lätt att utpeka. Forskningen har av tradition liberala ådror som varit resistenta mot förment rationalitet och centralismens självbedrägliga doktriner.

Sammanlagt satsar regeringen nu på en större utbyggnad av forskningen än vad som har genomförts vid något annat tillfälle sedan idéerna och konstruktionen med en sammanhållen forskningspolitik infördes. Vi gör det med stolthet därför att vi tror att det är nödvändigt för det framtida kompetensbyggets skull. Det ger en viktig signal i ett läge där annat i vår ekonomi tenderar att vara mörkt och förblekna det perspektiv som ligger bortom den ekonomiska krisen.

Herr talman! Dessutom gör vi det med alldeles riktiga pengar. Jag är stolt över att kunna säga det från denna talarstol. Lena Hjelm-Wallén försökte tidigare beskriva att Socialdemokraterna minsann satsade vanliga budgetmedel på ett sätt som skulle vara bättre än de förslag regeringen har lagt fram. I meningsutbytet med Rune Rydén framgick det väl med all önskvärd tydlighet att dessa pengar emellertid inte var alldeles riktiga.

Fru Hjelm-Wallén sade att det minsann hade gjorts omprioriteringar i det socialdemokratiska budgetförslaget som täckte detta. Får jag i all ödmjukhet påpeka att den viktigaste omprioriteringen i det förslaget innebär en prioritering från denna generation till kommande. Prioriteringen är att någon annan skall betala notan.

Finansutskottet har i sina bedömningar kommit fram till att Socialdemokraterna kommer att ligga på ett budgetunderskott som ligger 20–30 miljarder kronor över det redan rekordhöga budgetunderskott som detta samhälle dras med. Genom att finansiera mera med ökade underskott är det någon som kommer efter oss som skall bära notan för detta snarare än den här generationen. Detta, herr talman, är inte regeringens politik. Varje generation betalar för sig.

Låt mig mot denna bakgrund till slut kommentera tre särskilda områden inom forskningspolitiken som har varit föremål för speciell debatt.

Låt mig börja med ett par ord om investeringar. När jag tillträdde som utbildningsminister var en av de saker som förvånade mig allra mest hur staten under den tidigare regeringen så sorgfälligt misskött sina investeringar. Mest misskött av allt var den högre utbildningens lokaler och utrustning. Det är för mig alldeles obegripligt, herr talman, hur en regering någonsin kan förvalta realkapital så uselt.

Under de år som den här regeringen har verkat har vi medvetet satsat på att bokstavligen reparera den tidigare regeringens förbrytelser. I den forskningsproposition som riksdagen i dag diskuterar fortsätter vi att satsa på betydande infrastrukturella insatser i nästan varje del av högskolesystemet.

Herr talman! Det kommer att ta sin tid innan detta får full effekt. Byggen tar tid, och reparationer av tidigare försummelser i infrastruktur tar mycket lång tid. Men det kommer att ske. Det sker målmedvetet på områden där Sverige har särskilda konkurrensfördelar i vetenskapligt hänseende gentemot omvärlden.

Det andra området som jag skulle vilja säga ett par ord om är doktorandutbildningen och de ambitioner regeringen ger till känna på detta område. Fru Hjelm-Wallén sade att redan den förra regeringen slog fast ambitionen att fördubbla antalet doktorsexamina i den förra forskningspropositionen. Det är korrekt. Det var bara det att man glömde att skriva dit åretal när detta skulle vara gjort. Att säga "fördubbla" kostar ingenting. Det är den typ av politiska markeringar som vi litet till mans gör för ofta och som är för litet förpliktande. Denna regering satte ett årtal. Därmed satte vi en kraft bakom ambitionerna som den förra regeringen saknade.

I enlighet med vad riksdagen tidigare fattat beslut om, föreslås i dag en omvandling av de resterande utbildningsbidragen till doktorandtjänster. Vi satsar sammanlagt 163 miljoner kronor dels på omvandling, dels på utbyggnad. Låt mig understryka att det sker inom ramen för ett helt program för

att rekrytera flera forskare. Det innehåller dessutom flera doktorander vid industriforskningsinstitut. Det innehåller förslag om särskilda forskarskolor. Inte minst innehåller det förslag om forskarutbildning som en del av de löntagarfondsinsatser som jag om ett ögonblick skall återkomma till. Det innehåller också förslag om bättre karriärmöjligheter efter examen.

Det är min förhoppning att riksdagen i sin tidigare beställning till regeringen har gjort en korrekt bedömning om att den här politiken är förenlig med de höga ambitioner som vi har om antalet doktorsexamina.

Jag avser att efter riksdagens beslut noga följa vad som kommer att inträffa. Jag kommer inte att vika från målet att fördubbla antalet doktorsexamina till år 2000.

Herr talman! Jag vill slutligen ta upp de kommande forskningsinsatserna i den del de finansieras med löntagarfondsmedel. Min bedömning är att det nuvarande svenska forskningsfinansieringssystemet i betydande delar fungerar väl. I förhållandet mellan fakultetsanslag, som universitet och högskolor bestämmer över själva, och projektanslag till forskningsråd, som forskarna får konkurrera om, ligger en konstruktiv, meningsfull och positiv konflikt. Kombinationen av dessa båda resursslåg har visat sig vara gagnelig.

Regeringens bedömning är att det vi saknar i systemet i dag är möjligheter att målmedvetet och koncentrerat komplettera denna resursstruktur, med möjlighet att lyfta det allra bästa som Sverige har eller skulle kunna få till internationellt genombrott på bred front. Det är viktigt för Sverige som sådant, men också för Sveriges position som en intressant partner i det internationella forskningssamarbetet.

När regeringen nu har bestämt sig för att utnyttja löntagarfonderna för detta ändamål, verkar Socialdemokraterna ha sagt sig att den sista striden om fondsocialismen nu skall stå. Låt mig ta upp denna kastade handske. Jag vill börja med att till fru Hjelm-Wallén för säkerhets skull säga några ord om hur ATP-systemet faktiskt är uppbyggt. Då och då får jag nämligen ett intryck av att inte ens Socialdemokraterna vet hur ATP-systemet fungerar. Det bekymrar mig.

I en broschyr som kom ut för några år sedan beskrevs detta mycket enkelt. På en sida stod det: Så här tror de flesta att ATP-systemet fungerar. De som jobbar betalar in pengar till en fond som växer och växer. Sedan, när du blir pensionär, får du tillbaka dina pengar med ränta. Det låter som om Socialdemokraterna tror att ATP-systemet fungerar så.

På motsatt sida i broschyren stod det: Men så här är det i verkligheten. Du som jobbar betalar in pengar till dem som är pensionärer nu. Sedan, när du blir pensionär, skall din pension betalas av dem som jobbar då. AP-fonderna är bara en buffert, för att jämna ut tillfälliga över- eller underskott mellan olika år. AP-fonderna tryggar således inga pensioner på sikt.

Så här är det. Ty följande, inga löntagarfonder i världen tryggar några pensioner för framtiden. Endast ekonomisk tillväxt tryggar pensioner.

Socialdemokraterna vill bibehålla löntagarfonderna och öka budgetunderskottet för att satsa på forskning och gör därmed ett fenomenalt dubbelfel i den ekonomiska politiken. Genom dessa båda ting knäcker man tillväxtförmågan. Eller har Lena Hjelm-Wallén träffat en enda företagare som tror att

ekonomisk tillväxt främjas genom ökat budgetunderskott och ett bibehållande av löntagarfonderna?

Denna debatt har alltså inget med pensionerna att göra. I stället har den med de gamla löntagarfonderna att göra. För Lena Hjelm-Walléns uppbyggnad vore säkert en återgång till Rudolf Meidners ursprungliga idéer värdefull, för kunskaps vinnande och historiskt perspektiv. För Rudolf Meidner fanns inga pensioner. För Rudolf Meidner fanns facketts makt över företagen. Det var detta 100 000 människor demonstrerade mot för litet drygt tio år sedan utanför denna kammare. Det var, för att använda Lena Hjelm-Walléns eget uttryck om regeringens forskningsförslag i dag, en provokation och en medvetet sökt konfrontation med en betydande del av svenska folket.

Det är alltså sista striden om fonderna vi nu utkämpar. Regeringen har valt att använda fonderna till någonting som kan ge bestående växtkraft i det svenska samhället. Kunde vi inte lämna tillbaka pengarna till dem som orättmätigt bestals på dem vid 1980-talets början, är det näst bästa att satsa dem på hela vårt lands framtid. Med dagens pengar betalar vi morgondagens välfärd. Det är ungefär så mycket tvärtemot den socialdemokratiska budgetpolitiken man kan komma.

Herr talman! Det är viktigt att konstatera att Socialdemokraterna säger sig inte vilja fullfölja en politik av detta slag. Det är en signal om framtiden. Visserligen är det ett tomt hot – det tar nog sin tid innan regeringen kommer att ge en möjlighet för Socialdemokraterna att ens försöka förverkliga det. Inte ens om de skulle få chansen att sitta vid köttgrytorna kommer möjligheten att finnas. Men som signal är det viktigt nog.

Herr talman! Jag kan inte komma ifrån intrycket av att den socialdemokratiska oppositionen i dagens forskningsdebatt förefaller vara ett slags grånad socialistisk jultomte. Jultomten har ju det bekymret att han inte finns i verkligheten. Socialismen har, för dem som tror på den, det bekymret att den tillhör en svunnen tid.

(Applåder)

Anf. 14 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! När man nu kanske inte är så stolt över det sätt som man finansierar forskningen på, gäller det att gå till attack. Där är Per Unckel väldigt effektiv. Han försöker nu skapa en fondsocialistisk debatt, när det handlar om hur vi skall finansiera forskningen.

Vi tycker att det är väsentligt med forskning och en långsiktigt god finansiering av den. Vi menar att det är en otjänst för hela forskarsamhället om man inte prioriterar forskningen över den statliga budgeten. Det har inte regeringen gjort. I stället tar regeringen av pensionärernas pengar för att skyla sitt eget budgetmisslyckande.

Per Unckel hävdar att vi på något sätt skulle låna av framtiden. Men vad Per Unckel gör är att direkt ta, förskingra pensionärernas pengar – de pengar som faktiskt skall användas för att garantera pensionerna. Löntagarfonderna är en del i AP-fonderna, Per Unckel. Det går inte att komma ifrån.

Jag tycker att Per Unckel borde tala med mycket mindre bokstäver när det gäller budgetunderskott. Han tillhör en regering som har rekord i det.

Vi tar mycket större ansvar i vår skuggbudget än vad den regering som Per Unckel sitter i gör.

Vi följer inte med i dessa turer, där kodorden tycks vara investering i humankapital, börsberoende forskning, bolagsbildning, osv. Vi har faktiskt egna åsikter om vilka åtgärder som bäst gynnar utbildning och forskning. När Per Unckel inte kan förklara hur finansieringen av forskarstudierna skall klaras, attackerar han i stället. Vi vill, liksom ni, fördubbla antalet examine-rade doktorer. Vi är överens om det. Men det behövs mera pengar. Ni har lagt till 163 miljonr. Det räcker inte. Denna siffra bör minst dubblas för att man skall uppnå det mål som vi är överens om.

Jag är mycket ledsen över att vi har en utbildningsminister som inte förstår skillnaden mellan hafsverk och snabbt genomförda men ordentligt analyse-rade förändringar.

Anf. 15 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén antyder att jag inte var stolt över förslaget att använda löntagarfonderna till forskning. Om jag får tala om en hemlighet för Lena Hjelm-Wallén: Detta är den lyckigaste dagen i mitt politiska liv. Jag får använda löntagarfondernas avveckling till det som jag anser vara viktigast av allt. Jag är så stolt att jag inte kan vara stoltare över ett användningsområde för någonting som var så skändligen illa genomtänkt och så skadligt för det svenska samhället som löntagarfonderna. Stolthet finns det just nu ingen brist på i denna debatt för min del, Lena Hjelm-Wallén.

Lena Hjelm-Wallén säger att vi inte har prioriterat forskningen över budgeten. Då måste vi klarlägga vilken budget vi talar om. I den riktiga budgeten, som den här generationen betalar, har vi lagt på ett antal miljoner – 600 miljoner för att vara alldeles exakt – utöver det vi satsar med löntagarfonds-medel. Socialdemokraterna lägger däremot på 3 miljarder – som det så vackert brukar heta i propagandan – av kommande generationers budget i förhoppningen om att de skall tycka att det är en bra idé att betala detta. Det är en dålig politik, Lena Hjelm-Wallén. Denna generation skall betala för de insatser som den får.

Lena Hjelm-Wallén säger också att jag borde vara försiktig, eftersom budgetunderskottet har ökat under den här regeringen. Det är just det jag är. Det är därför jag är så bekymrad över att Socialdemokraterna i dag och under den kommande veckans alla ekonomiskt-politiskt relaterade beslut kommer att välja att lasta bördorna på någon som kanske inte ens lever i dag. Det är dålig politik. Det undergräver tillväxtförmågan, och det är i grund och botten helt omoraliskt. Det finns ingen i den generationen som i dag kan räkna upp handen och säga att de inte tycker att detta är rättfärdigt.

Vidare säger Lena Hjelm-Wallén att regeringen gör forskningen beroende av utveckling på börsen. Det kan man naturligtvis säga i någon mening i och med att de tillgångar som fonderna disponerar naturligtvis bör placeras på ett sådant sätt att de ger bästa möjliga avkastning.

Problemet för Lena Hjelm-Wallén är att hon gör forskningsfinansieringen beroende av att en kommande generation är beredd att betala notan, varom vi inte vet någonting. Genom sin ekonomiska politik vill hon medvetet sänka tillväxtförmågan och därmed betalningsförmågan i hela det svenska samhäl-

let. I valet mellan dessa båda inriktningar litar jag till konstruktiv ekonomisk politik och börsnoterade aktier.

När det gäller doktorandtjänsterna vill jag bara för Lena Hjelm-Walléns upplysning upprepa vad jag sade i mitt huvudanförande. Jag sade nämligen att fru Hjelm-Wallén i sin kalkyl glömmer de löntagarfonder som hon själv vill avveckla. I regeringens politik för att främja doktorander ingår ett huvudansvar för löntagarfonderna. Jag förstår att Lena Hjelm-Wallén – och i det här avseendet har jag respekt för henne – måste anslå mera pengar för doktorandtjänster den vanliga vägen, eftersom hon samtidigt kräver att doktorandtjänster inte skall finansieras via löntagarfonderna. Om man räknar på det här tror jag att det ånyo kommer att visa sig att regeringens linje kommer att ge flera doktorandtjänster, som dessutom betalas av denna generation.

Anf. 16 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Jaha, nu är Per Unckel så stolt, så stolt. Men han uppträder då verkligen som en stolt tupp i lånta fjädrar. Löntagarfondspengarna tillhör – enligt en lag som är stiftad av riksdagen – AP-fondssystemet och garanterar därmed pensionerna. Det är pensionspengar han tar för sin finansiering. Det är detta som han är så stolt över.

Så vill inte vi göra. Forskningen är för viktig för det. Jag tror att det är ett mycket tveklaktigt nöje för forskarvärlden att få den här kontroversiella finansieringen och dessutom det börsberoende som den innebär.

Några ord om doktorandtjänsterna. Under det budgetår som börjar redan om en månad har vi bara de pengar som faktiskt kommer att anslås av riksdagen i dag över budgeten. Det är bara de pengarna som finns att tillgå, bl.a. för doktorandtjänster. Löntagarfondsmedlen skall in i stiftelser, och det här kommer det att ta lång tid att bygga upp. Per Unckel kanske vill tala om för mig och omvärlden – framför allt de nya intresserade forskarstuderandena – hur många ytterligare doktorandtjänster som kommer att inrättas med löntagarfondsmedel under 1993/94.

Anf. 17 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén har faktiskt rätt i att jag är stolt över lånta fjädrar. Men jag har lånat fjädrarna av landets företagare och löntagare som under tio år betalade löntagarfonderna. Jag är medveten om att det är med dessa lånta fjädrar jag i dag kan vara stolt.

Det här har, fru Hjelm-Wallén, ingenting med pensioner att göra. Jag skall inte trötta kammaren med att läsa upp den här broschyrtexten en gång till. Jag tror att fru Hjelm-Wallén innerst inne vet, likaväl som Rudolf Meidner och alla socialdemokrater som slogs för det här på 80-talet, att det inte är pensionerna som Socialdemokraterna vill skydda genom löntagarfonderna. Det är i stället en gammal kvarleva av gammalt socialistiskt tänkande.

Herr talman! Det är ändå ett tidens tecken att de som en gång stod på barrikaderna och frimodigt slogs för socialismen nu är så till den milda grad skamsna över arvet att de måste gömma sig bakom pensionärerna. Rudolf Meidner var i den meningen modigare än Lena Hjelm-Wallén. Rudolf Meidner sade som det var, och det tycker jag att man skall hålla honom räkning

för. Jag tycker att ni socialdemokrater som nu får se löntagarfonderna skingras för goda syften – det är vad en riksdagsmajoritet i dag kommer att rösta för – åtminstone bör säga att det är socialismen som vi nu röstar ner.

Jag kan faktiskt inte säga hur många doktorandtjänster det kommer att bli från fakulteterna eller från löntagarfonderna. Löntagarfonderna skall utredas av en organisationskommitté, som jag avser att tillsätta inom några dagar efter det att riksdagen väl har fattat sitt beslut. Fakulteterna fattar själva beslut om hur många tjänster de vill tillsätta. Det är ingenting som regeringen bestämmer. Regeringen anger ett minimalt eller en minimiandel av fakultetsanslagen som avgör hur mycket man under alla omständigheter måste ställa upp med. Ytterst är det emellertid varje universitets eget ansvar att bestämma sig för hur stor andel av forskarpengarna man vill använda för att anställa denna mycket speciella typ av forskare.

Herr talman! Som jag sade i mitt anförande avser jag när beslutet väl är fattat att noga studera huruvida den riksdagsbeställning som regeringen nu effektuerar står i överensstämmelse eller inte med det samtidiga och såvitt jag förstår nu också av Socialdemokraternas instämde kravet att en fördubbling av antalet doktorsexamina skall ske till år 2000. Skulle det visa sig att målen inte är förenliga med varandra kommer jag inte att avstå från att återkomma till riksdagen med förslag i en riktning som gör att målet kan fullföljas.

Anf. 18 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det är ganska roande att få sitta på parkett och höra grälet om fondsocialismen. Per Unckel skäller på Lena Hjelm-Wallén och säger att det här är dagen då man skall sätta punkt för fondsocialismens era. Samtidigt för han själv över dessa pengar till gamla typer av organisationer och till nya fonder med snävare styrning och slutnare rum. Vem som står för fondsocialismen, vem som står för särintressen och vem som gynnar vem är egentligen delikatessfrågor.

Vad som däremot oroade mig var vad Per Unckel sade när han attackerade de fackliga organisationerna. Jag tror, Per Unckel, att det är mycket farligt att attackera dem i det här läget, särskilt när det gäller forskningspolitik. Jag tror att vi måste ha med oss de fackliga organisationerna om vi skall kunna utveckla näringslivet, om vi skall kunna ha en produktutveckling osv. Det är precis detta man talar om när man använder begrepp som humankapital, även om jag inte gillar det begreppet. Det handlar om att skapa en delaktighet.

I sitt anförande sade Per Unckel att kompetenskraven ökar såväl i arbetet som i privatlivet. Per Unckel sade vidare att förändringstakten är hög, att komplexiteten ökar och att internationaliseringen också brer ut sig. Då är det viktigt att även diskutera i termer av återföring i samband med de beslut som vi nu kommer att fatta. Det handlar om återföringen ut i samhället. Det finns i dag organisationer och företag som av tradition kanske inte har så stort inslag av akademisk kompetens inom sig, men de måste på något sätt skaffa detta framöver.

Det handlar också om ansvarighetsfrågan, som jag tycker att statsrådet går förbi. Det handlar om ansvaret ekonomiskt, kvalitativt och rent sociolo-

giskt. Om vi skall kunna skapa det goda livet, goda livsbetingelser, som Per Unckel också var inne på, förutsätter det en ökad omslutning av ekonomi. Det förutsätter också att vi ger människor möjligheten att kunna utveckla nya livskvaliteter. Jag tror att det är viktigt att diskutera detta i en situation där vi vet att det kommer att bli en bestående arbetslöshet även om konjunkturen svänger.

Jag tror att det är viktigt att diskutera i termer om återföring, ökad delaktighet, det delade goda i tider när vi ser att fattigdomen ökar, konflikter står oss nära inpå dörren och vi ser att vi inte kommer att kunna smita undan de stora miljöproblem som vi måste lösa framöver, t.ex. att vatten kommer att bli en hårdvaluta.

Det är viktigt, herr talman, att kunna lyfta in dessa aspekter också i den forskningspolitiska debatten. Man kan inte gå förbi dem, och man kan inte förhåna människor som sluter sig samman i organisationer för att ta till vara sina intressen. Gör man det kan man heller inte fatta ett forskningspolitiskt beslut eller bygga en enda organisationsstruktur, ens inom forskningsvärlden. Det går inte.

Anf. 19 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag beklagar om jag – vilket jag faktiskt inte tror att jag gjorde – diskuterade de fackliga organisationerna i någon annan mening än deras delaktighet i uppbyggnaden av löntagarfondstrukturen. Det var ju – i ärlighetens namn och för historieskrivningens skull – den konstruktion den dåvarande regeringen valde, att ge de fackliga organisationerna centralt ett avgörande inflytande över den socialiseringsprocess som fonderna var tänkta att främja.

Jag är, som jag sade tidigare, glad och stolt över att kunna medverka till att den processen nu slutgiltigt bryts.

Däremot är jag övertygad om att de fackliga organisationerna, liksom många andra, har möjlighet att bidra till det som Björn Samuelson är ute efter, nämligen det goda livet och den goda kompetensspridningen i en vidare bemärkelse. Där tror jag att många måste mobiliseras. Jag tror att vi i Sverige – om vi sträcker perspektiven bortom dagens riksdagsdebatt – har många stora utmaningar framför oss i det som brukar kallas för den kontinuerliga kompetensutvecklingen. Där tror jag att många måste bidra. Där är i dag bara frågorna ställda, men svaren är alldeles för rudimentärt utredda.

Skall jag ange för min egen del vad min nästa punkt i agendan avser är det att gå in i just denna debatt.

Men får jag också, herr talman, understryka vad som för min del är av avgörande betydelse i allt kompetensutvecklingsarbete, nämligen att se till den enskilda individens egna, personliga utvecklingsmöjligheter. Det personliga i kompetensutvecklingen är både det som lyfter hela vårt samhälle och det som för den enskilde skapar det goda livet.

Får jag hänvisa till ett par rader som författaren Lars Gustafsson skrev för rätt många år sedan om sin syn på enskilda människors förmåga. Har skrev så här: Det finns ingen människa så avig, så träaktig, så misslyckad, så skev att inte världen skulle kunna frambringa det ögonblick, den enda sekund, som den människan ensam behärskar.

Jag gör gärna detta till ett slags credo för min syn på kompetenspolitik. Det gäller att avstå från att se människor som problematiska, människor med svårigheter, som vi så ofta gör i kompetensdebatten. Jag vill i stället se till varje människa som en människa med unika möjligheter.

Anf. 20 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! I sitt senaste inlägg tycker jag att Per Unckel delvis vänder på klacken, men låt oss sluta att diskutera det. Han säger att det är viktigt med de fackliga organisationerna. Men varför i hela fridens namn kunde då Per Unckel inte gå dem till mötes genom att låta dem ingå i styrelserna för t.ex. dessa forskningsstiftelser? Då kunde man ha tagit dem till vara och fått en återkoppling.

Det var stopp när vi föreslog detta från Vänsterpartiets sida. Det fanns inte utrymme för diskussion.

Jag tycker debatten mellan Lena Hjelm-Wallén och Per Unckel visar att det hade varit möjligt att nå en uppgörelse i utskottet med en bredare politisk bas än den som nu blir med borgarna och Ny demokrati.

Vi är inte betjänta av konfrontationspolitik inom dessa områden.

Beträffande löntagarfonderna var det meningen att de skulle återinvesteras i företagen. Ursprungsidén var att de skulle ha regionalpolitisk betydelse, därför att företagen inte själva förmådde att göra detta. Man kan ju säga att Per Unckel går Meidner till mötes fast han gör en kringelikroksväng.

Jag vill vidhålla, herr talman, att vi står inför stora förändringar, socialt, ekonomiskt och miljömässigt i det svenska samhället. Det innebär uppoffringar för en del framöver. Skall vi kunna gå i land med detta och lösa de stora problem som vi står inför, behövs en bred uppslutning. Man måste i så fall se till att man får största och bredaste majoritet inom politikens alla delområden och största och tydligaste ansvarsutpekande, när vi kommer att tvingas att fatta ganska jobbiga beslut framöver.

Anf. 21 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Kort bara: Jag tror inte Rudolf Meidner skulle bli glad och stolt över att bli ställd jämte mig, såsom arvtagare till hans fondidéer. Jag är inte alldeles säker på att jag i detta hänseende känner mig glad att bli ställd jämte Rudolf Meidner.

Det kanske är bäst att erkänna att det inte är en tillfällighet att han är socialdemokrat och jag moderat.

En kort kommentar till Björn Samuelsons undran om de fackliga organisationerna och stiftelsestyrelserna.

Jag skall gärna säga varför jag känner tvekan inför Björn Samuelsons tanke. Jag tror att all erfarenhet runt om i världen från forskningsstödjande organisationer pekar entydigt i en riktning, nämligen att i sådana organisationer skall det inte sitta representanter för någon.

Jag ser framför mig fondstiftelser där kloka män och kvinnor, som inte representerar någonting annat än sin egen kunskap och sin egen erfarenhet, tar på sig den grannliga uppgiften.

Jag har ingenting emot att i den prövning som ligger framför oss väga alla typer av människor mot det uppdrag som fondstiftelserna skall utföra, men

utan att säga mig att de representerar någonting över huvud taget, bortsett från det de själva står för i form av kunskap och erfarenhet.

Det är bakgrunden till mitt ställningstagande.

Prot. 1992/93:121

3 juni 1993

Forskning m.m.

Anf. 22 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Rune Rydén sade att forskningssatsningarna hade sjunkit under 1980-talet, och så frågade han vad den dåvarande regeringen gjorde.

Låt mig citera från s. 16 i propositionen:

”Från mitten av 1980-talet fram till 1989 sjönk det svenska näringslivets forskningsinsatser. Trots att de statliga insatserna ökade under samma period sjönk därmed den samlade forskningsandelen av BNP från ca 3 till ca 2,7 procent.”

Antingen har Rune Rydén inte läst propositionen, eller också har han glömt vilka som regerade under andra hälften av 1980-talet. Skulle det sistnämnda vara fallet, rekommenderar jag att han tittar efter i statskalendern eller något annat lämpligt dokument.

Låt mig sedan med anledning av Per Unckels något halsbrytande resonemang om budgetunderskottet stilsamt påminna om att den borgerliga riksdagsmajoriteten i fredags drev igenom ett beslut som innebär att detta budgetunderskott ökar med ytterligare 8–10 miljarder kronor med förslaget om s.k. individuellt pensionssparande.

Beträffande de lånta fjädrarna så innehåller också Per Unckels fjäderskrud en och annan norpad fjäder, nämligen från de fem pensionsfonder som nu upplöses. De fem pensionsfonderna är i rättslig mening inte något annat än pensionsfonder. De har precis samma status och omfattas i stort sett av samma placeringsregler som fjärde och femte AP-fonderna.

Något mindre demagogiskt kan man kanske kosta på sig att vara i den här frågan när man har sakligt så dåligt på fötterna.

Mångfald för kvalitet, forskning i frontlinjen, frihet för kvalitet, decentralisering, avreglering och avveckling är några av de retoriska bländverk som omgärdar regeringens propositioner inom utbildning och forskning. Att innehållet inte alltid motsvarar omslagsbilder och försättsblad finns det numera åtskilliga belägg för.

Regeringen inledde sina decentraliserings- och avvecklingssträvanden genom att avveckla två myndigheter, nämligen Universitets- och högskoleämbetet, UHÄ, och Utrustningsnämnden för universitet och högskolor, UUH. Samtidigt tillskapades två nya, nämligen ett sekretariat för utvärdering samt en servicemyndighet. Den nuvarande besvärsnämndens uppgifter utvidgades samtidigt.

Regeringens nollsummespel på myndighetsområdet kan sammanfattas så här: Två gick och två kom, och en fick mer att göra. Än allvarigare är kanske ändå att de s.k. myndighetsreformerna inneburit en centralisering av viktiga uppgifter till Utbildningsdepartementet.

I sin iver att göra rent hus med allt som kunde förknippas med den tidigare utbildnings- och forskningspolitiken försökte regeringen också avveckla Forskningsrådsnämnden, FRN. Efter massiv kritik från såväl forskarvärlden som miljö-, ungdoms- och kvinnoorganisationer m.fl. samhällsintressen avisades förslaget av utbildningsutskottet.

Nu gör regeringen ett nytt försök. Den här gången skall FRN vingklippas, och nu har man hela den borgerliga utskottsmajoriteten inkl. Ny demokrati med på noterna.

Beslutet att beskära FRN:s resurser visar hur motsägelsefull och illa underbyggd forskningspolitiken är. I ena stunden talar regeringen om mångfald för kvalitet. I propositionen skriver man bl.a.: "För att kunna vara konkurrenskraftig på 2000-talet krävs inom samtliga grenar av forskningen alltmer specialistkompetens, kontinuitet, resurssamling och ett gränsöverskridande tänkande." Mångfald och gränsöverskridande var orden. Vad är det som präglar Forskningsrådsnämndens uppskattade verksamhet? Det är just mångfald och forskning i gränslandet.

Låt mig ta några exempel. Dagens svenskar lever längre än tidigare generation, men de är oftare sjuka. Varför söker så många vård för diffusa psykosomatiska besvär? Med utgångspunkt från denna "hälsans gråzon" har FRN initierat en serie minikonferenser kring temat Existentiella frågor och hälsa.

Den största globala miljöbelastningen kommer från det fåtal människor som lever i de rika länderna. Vår livsstil, och hur den förhåller sig till en långsiktigt bärkraftig utveckling, blir därför en central fråga. Forskningen om livsstilar och miljö trevar sig fram på obanad mark. Det krävs tvärvetenskapliga synsätt för att hantera problemen. FRN stöder denna forskning inom programområdena Naturresurser och miljöforskning samt Individ, samhälle och hälsa.

Den 24–25 april arrangerade FRN en kvinnohistorisk konferens i Stockholm tillsammans med Historiska Museet och Nordiska Museet. Konferensen anknöt till utställningen Den svenska historien.

Hur väcker man barns och ungdomars nyfikenhet inför naturvetenskap och teknik? Frågan är högaktuell i dag, eftersom intresset för NT-linjerna på gymnasiet minskar. Kan man låta eleverna själva syssla med verklighetsnära forskning, för att på så sätt stimulera nyfikenheten? Det är utgångspunkten i några skolprojekt initierade av FRN, med just forskande arbetssätt som bakgrund.

En annan märklig motsägelse är att regeringen anser att FRN i fortsättningen skall koncentrera sitt forskningsstöd till områden som bestäms av regering och riksdag genom politiska beslut i riksdagen. Det går ju helt på tvärs med regeringens i andra sammanhang ofta redovisade ambition att öka forskningsorganens frihet och ansvar.

Vi socialdemokrater anser att FRN har den bästa kompetensen när det gäller att sprida forskningsinformation utanför den vetenskapliga världen, och vi motsätter oss regeringens förslag att minska anslaget till FRN med 10 miljoner kronor. Vi anser i stället att detta anslag bör utökas med 7 milj.kr. för spridning av forskningsinformation, så att forskningsresultaten skall kunna utnyttjas också inom arbetslivet.

Vi vill vidare satsa ytterligare 7,5 miljoner kronor på ungdomsforskning. Vi vill också särskilt markera behovet av ökade resurser från samhället för grundforskning om kooperativa mål och metoder.

Medel för vetenskaplig utrustning för detta ändamål anser vi även i fortsättningen bör fördelas av FRN. Regeringens förslag att avskaffa nuvarande system och fördela ungefär hälften av medlen på en del av de samverkande

organen är en klar försämring. Nuvarande system har bevisligen klara fördelar när det gäller såväl överblick som samordningsmöjligheter och flexibilitet.

Herr talman! Jag kan nog inte tolka regeringens och riksdagsmajoritetens hantering av frågan om FRN när det gäller minskningen av anslaget annat än som en, åtminstone befarad, risk för ett första steg mot en avveckling. Det som sades i fjol är uppenbarligen inte glömt, vilket är oerhört beklagligt.

Vi delar regeringens uppfattning att ökade forskningsinsatser kring Central- och Östeuropa är väl motiverade, inte minst av utrikes- och säkerhetspolitiska skäl. Däremot finner vi det, i likhet med många inom forskarsamhället, utomordentligt anmärkningsvärt att regeringen valt att ensidigt gynna ett enda universitet med medel för sådan öststatsforskning. Ensidigheten rimmar illa med talet om mångfald för kvalitet och betydelsen av likvärdig konkurrens.

Vårt förslag är att medel för öststatsforskning ställs till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets förfogande, så att intresserade och kvalificerade forskare kan söka i fri konkurrens. Utskottsmajoriteten säger sig inte ha funnit skäl att i denna fråga göra någon annan bedömning än regeringen. Jag undrar vilken bedömning det är fråga om. Det framgår varken av propositionen eller utskottsbetänkandet. Jag ställer frågan till mina värderade kolleger Rune Rydén och Margitta Edgren. De har, om jag förstår saken rätt, viss kännedom om öststatsforskningen och den kompetens som till äventyrs också kan finnas på områden utanför den uppsaliensiska sfären.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna 8, 13, 19, 21, 22, 28, 31, 34 och 36.

Anf. 23 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Apropå det som sagts om FRN i allmänhet vill jag upplysa om följande:

De förändringar som regeringen förslår i FRN:s arbete är av två slag. Den första förändringen innebär att regeringen på förslag av Forskningsrådet har valt att koppla en del av anslagen avseende tung utrustning till beslut om själva forskningsprojekten. Det är den linje som riksdagen tidigare fattat beslut om skall gälla för högskolesystemet i stort, nämligen att inte särskilja utrustning och människor. Det ligger betydande klokskap i detta tidigare riksdagsbeslut. Samma linje fullföljs också här.

Den andra förändringen innebär att regeringen föreslår en överflyttning av vissa medel för information, från FRN till de universitet som svarar för själva forskningen. Det är ett sätt att understryka det angelägna i att den som har ansvaret för viss forskning också har ansvaret att sprida forskningens resultat. Det här är två, enligt min mening, mycket logiska förändringar, som inte i övrigt har något att göra med den betydelsefulla och gränsöverskridande forskningsverksamhet som FRN hittills har finansierat, och som FRN kommer att kunna finansiera även i framtiden.

Jag skulle vilja ställa Bengt Silfverstrand en fråga som har sin utgångspunkt i Bengt Silfverstrands inledning av sitt anförande. Varför skäms ni numera över löntagarfonderna? Jag har nämligen förstått av andra talare än Bengt Silfverstrand under de senaste åren att så är fallet, och jag har grubba-

lat över det. Jag kommer ihåg hur Bengt Silfverstrand och många med honom, på den tiden som det verkligen begav sig, gick i tågen och med knutna nävar sade att det här var betydelsefullt för maktförskjutningen i det svenska samhället. Då stod ni upp för det som var fondernas innersta innebörd. Men nu, när fonderna går på de sista skälvande minuterna av sin levnad, finns inte det motivet kvar. Ni böjer huvudet och låtsas som om det ni själva en gång stod för inte längre finns.

Varför skäms ni så? Är det därför att ni också har insett att socialismen är en idé som har flytt och att ni nu försöker hålla den kvar med andra argument? Eller vad är det? Varför skäms ni?

Anf. 24 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med Forskningsrådsnämnden. Vi skall inte glömma bort att det var regeringens uttalade avsikt att Forskningsrådsnämnden skulle avvecklas. Genom en signal till Ny demokrati någonstans i forskarvärlden bestämde sig Ny demokrati för att gå på den socialdemokratiska linjen. Man hävdade, med rätta, uppfattningen att FRN spelade en viktig roll i forskarsamhället, inte minst när det gäller forskningsinformation.

Detta blev riksdagens beslut, och då föredrog den borgerliga riksdagsmajoriteten att helt backa. Men det fanns skrivningar som gav anledning till oro och misstänksamhet, bl.a. detta: Vänta bara, vi kommer igen – vi skall se över hela organisationen.

Den konkreta innebörden av det som regeringen säger, vilket den borgerliga riksdagsmajoriteten står bakom, är att FRN:s resurser beskärs. Samtidigt uttalar man retoriskt förtroende för FRN såsom en viktig länk när det gäller forskningsinformation.

Om man tror på ett forskningsorgans dynamik och inneboende kompetens, är det ologiskt att med den andra handen skära bort möjligheterna. Det står på rad efter rad att det också skall satsas på kvinnoforskning och ungdomsforskning men att man inte får några nya pengar, utan fråntas medel och får klara detta genom omfördelning. Det står i propositionen.

När det sedan gäller löntagarfonderna, skäms socialdemokratin inte på något sätt för dem. Om jag skall säga någonting om fonderna och deras slutgiltiga konstruktion, är det att de sannolikt var för harmlösa i sin utformning för att nå de syften som vi faktiskt hade.

Jag kan lämna Per Unckel ett oerhört klart besked: Det hade varit bra om löntagarfonderna hade fått en sådan konstruktion och utformning att de svenska löntagarna ute i företagen hade kunnat påverka utvecklingen av de företag i vilka de jobbade på ett kraftfullare sätt. Det är precis detta som det handlar om.

Sedan fattades också i demokratisk ordning i riksdagen ett beslut om att avkastningen skulle gå till pensionsfonderna. Per Unckel kan inte på något sätt komma ifrån att det är pensionsmedel som nu förskingras, att det är pensionsfonder som dräneras. Det finns ingen principiell skillnad mellan de fem pensionsfonder som nu upplöses och den fjärde och den femte AP-fonden, utan de har haft i stort sett samma placeringsregler.

Herr talman! Jag ber att få understryka att regeringen inte flyttar en enda forskningskrona från FRN. Vad vi däremot gör är att flytta en del av informationsansvaret till de institutioner som forskar, och en del av ansvaret för fördelning av pengar till tung utrustning till dem som har att avgöra forskningsprojektens inriktning. Båda är kloka förändringar av FRN:s arbetsuppgifter.

Bengt Silfverstrand behöver inte ana någonting i det som står på eller mellan raderna. Riksdagen har beslutat att FRN skall fortsätta sin verksamhet och har bitt regeringen att se över verksamhetsformerna. Det har vi nu gjort, och vi föreslår dessa två förändringar. I övrigt skall FRN leva vidare såsom regeringen och riksdagsmajoriteten har angivit.

Jag går nu över till löntagarfonderna. Bengt Silfverstrand är i alla fall en hederlig karl – det måste jag i ärlighetens namn erkänna. Det är ett bra besked att problemet med löntagarfonderna var att de var för litet socialistiska. Jag förstår att det gör smärtan över att behöva avveckla också detta betydande. Men när Bengt Silfverstrand i denna diskussion som en förklaring framför att det var för litet socialism, har han i praktiken också undergrävt hela det socialdemokratiska pensionsargumentet.

När ni tågade för mera socialism än vad det till slut blev – det var mycket nog, tyckte jag – sade ni väl inte ett ord om att löntagarfondernas yttersta syfte var att skydda pensionerna. Hur kunde ni för övrigt ha gjort det, när pensionssystemet är uppbyggt efter helt andra principer än vad som skulle ha kunnat vara tillämpligt om fonderna hade haft detta syfte?

Jag tackar i alla fall Bengt Silfverstrand för svaret. Det var ett hederligt och rejält svar: Det var för litet socialism som den tidigare regeringen hade möjlighet att införa. Ni beklagar att också detta går i graven. Vi övriga gläds åt att också den lilla socialismen nu läggs till handlingarna.

Anf. 26 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det står mycket klart uttryckt i både propositionen och majoritetsskrivningen när det gäller FRN att det för ändamålet forskningsinformation förs över 10 miljoner kronor från FRN:s anslag till anslaget Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål. Det innebär de facto att FRN får mindre att röra sig med för att bedriva de informationsinsatser som även regeringen i retoriska och högtidliga sammanhang tycker är bra.

Om man då samtidigt ställer krav på att FRN skall uträtta mer på andra områden – här nämns kvinnoforskning, ungdomsforskning och energisystemområdet – innebär det att något annat får stå tillbaka. Resultatet blir att FRN:s möjligheter att bedriva en effektiv forskning beskärs, till förmån för andra intressen som regeringen kan ha. Då tycker jag att man skall säga det rakt på sak.

När det gäller hederlighet och innebörden av ordet socialism handlar det om hur man definierar uttrycket. Det finns klart uttalat bakom syftena – vilka inte uppnåddes, beroende på att fonderna i kompromissens tecken fick en för harmlös utformning – att löntagarna på sina egna arbetsplatser, i sina egna företag, skulle kunna vara med och påverka utvecklingen i större utsträckning genom ett visst ägande. Det handlar inte om ett majoritets-

ägande, utan om ett inflytande över utvecklingen i företagen, i vardagslivet, i arbetslivet – ingenting annat. Om det är det som Per Unckel betecknar som socialism, tycker jag att det är en utomordentligt bra form av socialism.

Sedan blev den praktiska utformningen av löntagarfonderna, i den försiktiga placeringspolitiken, den att de restriktioner som omfattade dem var ännu snävare än vad som gäller för fjärde och femte AP-fonderna. Det innebär att man inte har haft möjligheten att förse småföretagen med riskkapital, som de borde ha fått genom andra placeringsregler. Just i det avseendet liknar löntagarfonderna väldigt mycket de riskkapitalbolag som regeringen sedan har hittat på.

Då kan man dra slutsatsen att det här rent ekonomiskt är ett nollsummespel. Man tar genom dagens beslut 10 miljarder från pensionsfonderna och flyttar över dem till forskningsområdet. Vi socialdemokrater har en rakare och hederligare finansiering. Vi säger nämligen att forskningen är så viktig för oss att vi tycker att den skall få konkurrera med andra ändamål och gå ut över statsbudgeten.

Anf. 27 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Vi har här hört att Bengt Silfverstrand är en hederlig karl, men även en hederlig karl kan höra alldeles galet. Han tillvitade mig ett citat ur forskningspropositionen på s. 16 som löd på ett annat sätt än vad där verkligen står.

Nu har han otur, därför att jag tog citatet direkt ur forskningspropositionen. Eftersom jag i dag, till skillnad mot i vanliga fall, har ett par skrivna sidor till mitt anförande, skall jag be att få citera ordagrant ur detta anförande, för att bevisa för Bengt Silfverstrand att han antingen hörde fel eller inte ville höra vad jag sade.

Det står så här: "Det beslut som vi senare i dag skall fatta innebär alltså en avsevärd förstärkning av forskningssatsningarna i Sverige." Sedan kommer mitt citat: "Och det behövs därför att från mitten av 1980-talet fram till 1989 sjönk det svenska näringslivets forskningsinsatser."

Anf. 28 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! I samband med det som Rydén nu läste upp som ett citat ställde han också frågan – det är möjligt att han inte har skrivit det i sitt manuskript – vad regeringen gjorde. Jag tyckte då att det var viktigt att komplettera citatet som jag gjorde, nämligen med att staten i själva verket ökade sitt anslag till forskningen. Om Rune Rydén också erkänner att det är på det viset är vi överens. Det var näringslivet som svek under andra hälften av 80-talet, medan regeringen satsade på forskning och utveckling, en satsning som nu fortsätter – men vi socialdemokrater vill göra det över statsbudgeten, medan den borgerliga riksdagsmajoriteten vill ta pensionsmedel i anspråk för att satsa på forskningen.

Anf. 29 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Man skall inte med många ord försöka förklara bort att man inte har hört vad som sagts. Det är helt klart att forskningssatsningarna från näringslivets sida inte var tillräckliga under 80-talet. Jag har inte sagt någon-

ting annat, det står ingenting annat i propositionen, och ingen annan har heller sagt någonting annat här i kammaren.

Sedan är det helt riktigt att forskningssatsningarna från regeringarnas sida, oberoende av karaktär, under 80-talet ökade, men antagligen inte tillräckligt – den uppfattningen delar jag – för att göra de satsningar som redan nu borde ha varit gjorda och som regeringen rättar till genom specifika satsningar genom bl.a. löntagarfondspengarna.

Anf. 30 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag har konstaterat att Rune Rydén citerade en del av ett viktigt stycke men glömde bort den viktiga del som innebär att den dåvarande socialdemokratiska regeringen faktiskt ökade forskningsinsatserna under andra halvan av 80-talet. Detta är väsentligt att slå fast.

Jag konstaterar att vi uppenbarligen är överens på en punkt, nämligen om att näringslivet svek när det gällde insatserna till forskarsamhället. Regeringen och riksdagen fortsatte att öka sina insatser. Nu fortsätter vi på det spåret, och det är bra, men vi socialdemokrater tycker att man skall våga ta budgetmedel i anspråk för ett så viktigt område och inte dränera pensionsfonderna för att klara viktiga forskningsändamål.

Anf. 31 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag skall tala om jämställdheten i högskolan med utgångspunkt i att begåvning som kapacitet för utbildning och forskning fördelar sig lika i befolkningen, dvs. lika hos män och kvinnor.

Riksdagen har fokuserat jämställdhetsfrågor under hela 80-talet, men trots alla goda intentioner och bra förslag har inte så mycket hänt. Detta konstaterade Egon Hemlin i sin rapport till Utbildningsdepartementet; den hette För att vara tjej är hon riktigt duktig. Låt mig citera några rader ur hans sammanfattning:

Den bild av jämställdhetsarbetet i högskolan som tonar fram i denna studie är dystur. Över en något längre period förefaller visserligen den allmänna attityden ha rört sig en del i önskvärd riktning på enskilda punkter och i vissa miljöer. I takt med att resursläget upplevts som alltmer ansträngt verkar dock även förutsättningarna för jämställdhetsarbetet av allt att döma ha försämrats. Skilda konkreta initiativ tycks ha svårt att få utrymme.

Som en följd av hans rapport tillsatte regeringen den jämställdhetsgrupp för högskolan som kallar sig JÄST-gruppen. Samtidigt har Forskningsrådsnämnden, FRN, som vi nyss hörde i debatten haft i uppdrag att komma med förslag som ökar jämställdheten inom det tekniska området. Förslagen från dessa båda organ – från JÄST-gruppen och från FRN – har bildat underlag till det tiopunktsprogram som nu läggs fram i propositionen och tillstyrks i betänkandet.

Vi saknar inte kunskap om hur det ser ut i högskolan i dag, men vi har under hela 80-talet och 90-talet saknat entydiga signaler ut till högskolan att regering och riksdag har menat allvar. Nu finns de signalerna, herr talman! Vi har en högskolelag och en högskoleförordning som fokuserar jämställdhet som ett ansvar för den enskilda högskolan. Vi får i dag ett tiopunktsprog-

ram, och det finns även ett uppdrag till JÄST-gruppen att fortsätta sitt arbete.

I propositionen och i betänkandet behandlas jämställdheten ur tre perspektiv: kvalitet, rättvisa och ekonomi.

När det gäller kvalitet finns det bl.a. en rapport från bl.a. Peter Scott, som jag har refererat till tidigare här i kammaren och som gjordes häromåret på uppdrag av 1989 års höskoleutredning, *Higher Education in Sweden – A Look from the Outside*. Han menade att kvinnliga perspektiv har berikat forskningen på många områden, kanske främst inom humaniora och samhällsvetenskap, men även inom naturvetenskap och teknik. Detta visar också FRN:s rapport tydligt. Fler kvinnor i högre akademiska befattningar kan, enligt Scott, tänkas förskjuta balansen i gällande värderingsmönster.

I pedagogiska frågor är det sannolikt, menade Scott, att kvinnor företräder en radikalare syn, bl.a. när det gäller pedagogisk utbildning av högskolans lärare. Han betonade också att fler kvinnor kan leda till en mer förutsättningslös granskning av undervisningsmetoder och examinationsformer. Men han förundrade sig samtidigt över att de svenska högskolorna inte såg jämställdhet som en fråga om inomvetenskaplig kvalitet utan mer såg det som någonting som tryckts på dem utifrån. Personligen tror jag att t.ex. sexuella trakasserier kan förväntas avta då det finns en bra balans mellan män och kvinnor på arbetsplatsen.

Liknande kvalitativa bedömningar kan naturligtvis göras på många sektorer, där manliga och kvinnliga erfarenheter bör existera sida vid sida. Kända exempel från den allmänna debatten utgör den kvinnodominerade barnomsorgen och – i ökande utsträckning – delar av det allmänna skolväsendet. Det är ju bra för barn att i förskolan och skolan möta både män och kvinnor.

Från den manliga sfären kan man på liknande grunder nämna de medicinska och tekniska områdena. Genom den manliga dominansen på chefsbefattningar och i forskningen har sjukvården en tendens att bli alltför "teknikorienterad" och lägga större vikt och intresse på forskning och behandling av typiskt manliga sjukdomar. Det senaste exemplet är rapporter som tydligt visat att män och kvinnor med hjärtinfarkt blir olika diagnosticerade och behandlade.

På samma sätt har fler kvinnor i teknisk utbildning och forskning bedömts kunna ge tekniken ytterligare dimensioner, t.ex. i gränssnittet mellan teknik och samhälls- resp. beteendevetenskap.

Det finns områden som borde uppmärksammas mer. Ett sådant är socialtjänsten. Socionomutbildningen har på senare år blivit alltmer kvinnligt dominerad. De män som finns där går vidare till administrativt arbete eller till forskning. Men både kvaliteten i det praktiska arbetet och kvaliteten i forskningen kräver att erfarenheter av praktiskt socialt arbete ingår.

Jämställdhet som rättvisefråga är inte längre en tydligt kontroversiell fråga, åtminstone inte om begreppet tolkas snävt så, att det rör sig om båda könens tillgång till befintliga möjligheter. Samhällets viljeinriktning speglas också av jämställdhetslag, riksdagens mål för jämställdhet, kommande högskolelag, förordningar, jämställdhetsprogram och handläggare för jämställdhet.

Men det är viktigt att observera att de här formella åtgärderna inte auto-

matiskt fylls med innehåll. Den traditionella uppdelningen av arbetsuppgifter och ämnesval i högskolan har ju historisk och strukturell bakgrund. Motståndet är oerhört starkt, vilket otaliga rapporter och forskningspresentationer har visat. Det är detta motstånd som tiopunksprogrammet bl.a. skall hjälpa till att bryta ned.

Vi vet nämligen att grund- och forskarutbildning som är starkt präglad av endera könet också har struktur, form, innehåll samt social och kulturell miljö som speglar detta. För att förändra dessa strukturella förhållanden måste man genomföra åtgärder som kan påverka strukturerna inifrån. Dessa åtgärder måste belöna de forskare, människor, fakulteter och institutioner som verkligen anstränger sig för att göra de här strukturförändringarna.

Ett tredje argument bakom tiopunksprogrammet handlar om ekonomi. För att behålla sin ställning som välfärdsnation måste Sverige anstränga sig för att använda alla mänskliga resurser. Det betonades i Produktivitsdelegationens betänkande Drivkrafter för produktivitet och välstånd, och i flera extrarapporter till utredningen. I detta perspektiv framstår det som uppenbart att strukturer och traditioner som hindrar att svenska kvinnors kapacitet fullt ut tas till vara och vidareutvecklas nu måste brytas ned. Högskolan har en central roll när det gäller detta.

Det stora överskottet på studenter och sökanden till högskolan som finns just nu kommer om några år att förbytas i ett underskott. Då har vi som nation inte råd att låta begåvade kvinnor försvinna ur systemet och bort från längre utbildningar, forskarutbildning och forskning.

Regeringen och riksdagen kommer förhoppningsvis att fatta beslut om ett program som bidrar till att vi använder våra resurser på ett bättre sätt.

Till sist: Den enda förändringen i tiopunksprogrammet, som utskottet föreslår, innebär att en gästprofessur flyttas från FRN till Tema Teknik och Social Förändring i Linköping. Den skall samtidigt inriktas mot naturvetenskap och teknik. Detta görs eftersom Tema T i Linköping redan har en forskningsmiljö där en gästprofessor kan fungera.

Jag uppmanar riksdagens ledamöter att mycket noga studera betänkandets avsnitt om jämställdhet och att var och en i sin miljö skall stötta och stöta på så att vi i nästa forskningsproposition kan konstatera att en förändring har skett. Vi måste hitta metoder och angreppssätt som gör att männen i forskarvärlden i högre utsträckning inser att frågan om jämställdhet även är en kvalitetsfråga och en nationalekonomisk fråga.

Begåvade kvinnor behövs i forskningens fronter på samma sätt som begåvade män. Min uppmaning till fakulteter, forskningsråd och forskningsstiftelser blir: Se kvinnor som en tillgång, inte i första hand som ett problem!

Om de inte inser detta blir min öppna fråga: Kommer Sverige som nation att ha råd att inte på sikt använda kvotering?

Anf. 32 BENG T SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Margitta Edgren nämnde bara helt i förbigående Forskningsrådsnämnden, men den har en mycket stark koppling till det viktiga område som hon sedan talade om, nämligen kvinno- och jämställdhetsforskning.

Det är väldigt viktigt att klara ut hur utskottsmajoriteten ser på FRN:s

framtida roll, hur FRN skall kunna sköta sina uppgifter med minskade anslag. På s. 50 i betänkandet står det "att FRN genom omfördelning inom sitt anslag bör fördubbla sina insatser för kvinno- och jämställdhetsforskning". Genom omfördelning skall man då inom nämndens anslag finansiera en gästprofessur i kvinnoforskning. Det står vidare att FRN skall öka insatserna inom de beskärda ramar som man har fått sig till del med 500 000 kr och att nämnden genom omfördelning skall finansiera vissa insatser inom energisystemområdet.

Den här verbala leken påminner inte så litet om femöringen i barnvisan; den femöringen skulle räcka till allting. Jag vill nu fråga Margitta Edgren: Hur skall det gå till att med 10 miljoner kronor mindre öka insatserna på utpekade områden? Vilka områden är det som får stå tillbaka om man nu skall omfördela hela vägen?

Anf. 33 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Det är mycket tydligt att ett område som inte skall stå tillbaka är jämställdhets- och kvinnoforskning.

FRN får ett mycket tydligt ansvar för att kvinnoforskningen utvecklas och vidareutvecklas. I tiopunktsprogrammet är det mycket tydligt sagt att man skall omprioritera och fördubbla insatserna till kvinno- och jämställdhetsforskning.

De 10 miljoner som FRN nu förlorar är medel som FRN tidigare har använt för forskningsinformation. I detta betänkande ges det ett ansvar för forskningsinformation till varje fakultet, anslagsgivare, forskningsråd och forskningsstiftelse. Därmed är det tydligt att det blir fler som kommer att ge information inom ramen för sina resurser. FRN:s informationsansvar kommer att utvidgas inom det område som gäller allmänhet, ungdomar och skolor. För detta kommer de kvarvarande pengarna att räcka till.

Anf. 34 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! När det gäller kvinno- och jämställdhetsforskningen och de ökade anslagen råder det inga delade meningar. Det är bra och riktigt att man får de medlen till sitt förfogande. Så långt kan nog också resonemanget om en omfördelning accepteras.

Det är rimligt att man säger att man tycker att ett område är viktigare än andra och att man då avsätter ökade resurser till det. Men det går inte att komma ifrån att det måste gå ut över någonting om anslagen skärs ned med 10 miljoner kronor och det sedan pekas ut en rad områden, inte bara kvinno- och jämställdhetsforskningen, som skall få ökade resurser.

I FRN-nytt nr 2, 1993 pekas det ju ut en rad områden med, skall vi säga, ganska populärvetenskapligt innehåll. Det är den typen av konferenser, miniseminarier osv. som FRN har kunnat ordna för att göra forskningen tillgänglig för en större grupp av människor, människor utanför den snävt vetenskapliga världen.

Ett annat exempel utöver dem jag nämnde i mitt inledningsanförande är forskning som är motiverad på lång sikt.

Det är ändå på det sättet, Margitta Edgren, att någonting som FRN gör i dag inte kommer att kunna utträttas av FRN i framtiden, eftersom ambitio-

nera på vissa preciserade områden ökas samtidigt som anslagen minskas. Det är viktigt att Margitta Edgren inte lämnar detta därhän utan att hon är vänlig och talar om på vilka områden som man nu får skära ned på ambitionerna.

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

Forskning m.m.

Anf. 35 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag är glad att Bengt Silfverstrand tog upp att vi ändå är överens om satsningen på jämställdhet och kvinnoforskning och om FRN:s betydelse under årens lopp för att hålla fram detta område. Det kanske jag inte poängterade tillräckligt i mitt anförande, men jag är glad att jag har fått anledning att säga det nu.

Om det på en scen där FRN tidigare har varit den ende aktör som har haft informationsansvar nu kommer upp 10–15 andra aktörer som har egna budgetpengar för att ge information till allmänheten måste man anse att förutsättningarna är bättre än tidigare. Då kan den som tidigare var ensam också klara sig med mindre pengar och ändå delta i ett samspel, där målet är att information om den forskning som bedrivs i Sverige skall nå ut till allmänheten. I kraft av sin samlade erfarenhet och kompetens kommer FRN naturligtvis att ha ett försprång i det sammanhanget. Jag utgår ifrån att andra som också skall informera och tydligare ta sitt informationsansvar kommer att dra fördel av denna erfarenhet. Därmed tycker jag att jag har svarat på Bengt Silfverstrands fråga.

Det går inte att här i dag säga att man skall sluta att informera om det ena och att man skall börja att informera om det andra. Detta är ett ansvar för FRN, som FRN får sköta inom sin budget, och för samtliga – och jag vill understryka samtliga – forskningsfinansierade organ i landet, alltså inte bara för de statligt finansierade organen.

Anf. 36 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det är en sak som jag har funderat över när det gäller forskningspolitiken. När vi talar om olika sektorer – ekonomisk sektor, teknisk sektor och medicinsk sektor – handlar det ofta om FoU, forsknings- och utvecklingsarbete. Men när det gäller jämställdhet och kvinnoforskning talas det bara om forskning och inte om utvecklingsarbete. Det är kanske betecknande, eftersom de sektorer som jag tidigare nämnde är manliga områden, där det är naturligt med utvecklingsarbete. Jag hoppas att vi kan komma dit-hän att vi också kan tala om FoU-verksamhet i fråga om kvinno- och jämställdhetsforskning, inte minst för männens skull. Utvecklingen i samhället i övrigt i dag konserverar oss män i vår roll, kanske i det sämsta avseendet.

Vad är det då som händer? Det finns tendenser till ökade löneskillnader mellan kvinnor och män. Det görs kraftiga nedskärningar inom offentlig sektor. Massor av arbetstillfällen för kvinnor försvinner. Sekundärt betyder detta en nedvärdering av traditionella kvinnoarbeten såsom vård och omsorg. SKTF avlämnade en rapport i våras om att en del kommuner planerar nedskärningar med 40 % inom barn- och ungdomssektorn, dvs. områden där kvinnor traditionellt har kunnat få arbete. Nu aviserar den borgerliga regeringen dessutom ett vårdbidrag. Det blir inte män i den akademiska karriären som stannar hemma och väljer vårdbidrag. Det blir de kvinnor, Mar-

gitta Edgren, som egentligen skulle ha påbörjat sin forskarutbildning för att kunna gå vidare med ett konstruktivt utvecklingsarbete inom kvinno- och jämställdhetsforskningen. Jag är orolig, eftersom det är så motstridiga bud och förslag från den borgerliga regeringen när det gäller jämställdhetsarbetet.

Anf. 37 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! I går var Marianne Frankenhaeuser, som är professor vid Stockholms universitet, här och talade. Vi var rätt många som lyssnade, betecknande nog nästan bara kvinnor, förutom vår kamrat Rune Rydén som deltog i sin egenskap av ordförande för RIFO. Marianne Frankenhaeuser redogjorde för det senaste inom sin forskning. Det var ju professor Frankenhaeuser som visade att kvinnors stressnivå stiger när de kommer innanför hemmets dörrar, till skillnad från män, som då slappnar av varpå deras stressnivå sjunker. Det visar tydligt att kvinnors belastning är betydligt större än mäns. Marianne Frankenhaeuser hade nu forskat vidare. Hon visade skillnaden i livsvillkor för män och kvinnor som jobbar heltid. De viktigaste hindren för kvinnor i t.ex. en forskningsvärld är fortfarande att de inte har några förväntningar från omgivningen på sig, att de har få förebilder och att samhället är byggt av män för män. Det är dessa tre faktorer som enligt Marianne Frankenhaeuser är de absolut avgörande för att det är kvinnorna som "går hem".

Anf. 38 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Då drar jag den slutsatsen att en insats för att sänka stressnivån vore att aldrig införa detta vårdbidrag.

Anf. 39 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Utskottets vice ordförande Lena Hjelm-Wallén nämnde i sitt huvudanförande att hon var besviken på Centern för att vi inte stöder den socialdemokratiska reservationen beträffande resurser till de små och medelstora högskolorna. Björn Samuelson gav också uttryck för samma synpunkter i sitt anförande, där han dessutom efterlyste motiv till varför vi stöder en stiftelsehögskola i Jönköping.

Eftersom jag inte ser Lena Hjelm-Wallén här, börjar jag med att kommentera det som Björn Samuelson sade. Man kan tänka sig att jag som smålänning skulle vara avundsjuk på den satsning som man gör i Jönköping med fasta forskningsresurser osv. Men efter den hearing som utbildningsutskottet för ett tag sedan hade i andrakammarsalen med företrädare för olika universitet och högskolor stärktes jag i min uppfattning att vi i Sverige inte har råd att undvara detta. Vi hade också fått erbjudande om att delta i arbetet med att överföra vår högskola i Kalmar till stiftelseform. Men vi ansåg att vi inte hade tillräckligt med krafter och resurser för detta. Vi ser inte med någon som helst avundsjuka på det som man nu gör i Jönköping, tvärtom.

Nej, ingen behöver vara besviken på Centerns inställning när det gäller de mindre och medelstora högskolorna. Vi är alldeles övertygade om – och det har vi varit från början – att satsningarna på dessa högskolor inte kan undva-

ras. Dessa satsningar måste göras för att det skall bli en positiv effekt ute i regionerna, och de kommer att påverka hela vår nation.

De mindre och medelstora högskolorna kan på ett mycket offensivt sätt medverka till att stärka Sverige som kunskapsnation. Det behövs för att vi skall kunna höja den allmänna kunskapsnivån och också för att det regionala näringslivet skall blomstra och utvecklas.

Jag blir besviken när jag tar del av protokollet från debatten i december när det gällde högskolelagen. Jag förstod att jag skulle bli angripen på den här punkten i dag. Vi från Centern hade avgivit en särskild reservation, där vi begärde resurser för forskning och forskarutbildning vid de små och medelstora högskolorna. Vi ansåg att vid de högskolor där det inte fanns någon fakultetsnämnd skulle högskolestyrelsen kunna fungera som en sådan nämnd, eller annars kunde högskolestyrelsen utse ett organ som skulle bestämma var forsknings- och forskarutbildningspengarna skulle satsas. En viss del av fakultetsanslagen skulle då bli en ny anslagspost för dessa högskolor. På det viset ville vi ha till stånd en ändring i högskolelagen.

Med den inställning som Socialdemokraterna har i dag borde de ha stött den centerpartistiska reservationen. Men så icke, vi blev ensamma i den här frågan. Den gången valde Socialdemokraterna att göra upp med Moderaterna. Nu går de sin egen väg. Detta har vi accepterat. Vi insåg att vår väg inte var framkomlig. Nu har vi valt att sluta upp kring en modell som redan har börjat att tillämpas på flera håll i landet, nämligen en nätverkslösning, där närliggande högskolor samverkar med ett universitet, sitt alma mater, för att de skall uppnå en god kvalitet i forskningen och också för att kunna ta till vara de stora outnyttjade resurser som finns vid de mindre och medelstora högskolorna. Många av de studerande som egentligen skulle ha möjlighet att gå vidare till forskarutbildning utgör en stor outnyttjad potential. Vid dessa högskolor är det 0,3 % av de studerande med grundutbildning som går vidare, medan det är 3 % på andra högskolor. Det har vi inte råd att undvara. Med vår modell får man också bättre möjligheter att rekrytera vetenskapligt kvalificerade lärare.

Om vår modell skulle införas, blir det en god och fin kombination av det gamla universitetets stora kritiska massa, som är nödvändig i forskarsammanhang, med sin heltäckande resursrika miljö och av de mindre och medelstora högskolornas nya offensiva satsning, mindre byråkrati och inte så tyngande traditioner.

Detta kommer att bli ett mycket fruktbart samarbete, och det kommer att medverka till, som vi ser det, nytänkande, vitalitet och mångsidighet. Vi i Centern är långt ifrån ensamma om att hysa dessa tankar. Vi från sydöstra Sverige, som arbetar med vår speciella form av samverkanslösning i ett nätverk, har en stor motion med 26 undertecknare med socialdemokraten Hans Gustafsson som första namn. I motionen utvecklar vi hur vi ser på denna modell och dess möjligheter till framgång i regionen. I utskottets skrivning finns många positiva omdömen om vår modell i sydöstra Sverige, och man anser att denna form av samverkan och nätverkslösning är en samverkansform och en modell som skall förstärkas, vilket jag hälsar med stor och uppriktig tacksamhet.

Jag har fått på min lott att något kommentera betänkande UbU22. Som

utbildningsministern sade i sitt anförande handlar det om vad som kan översättas som högskolornas och universitetens infrastruktur. Det är nu regeringen får reparera vad som tidigare har försummats och det är detta som utvecklas i UbU22, lokalförsörjning m.m. för högre utbildning och forskning.

Det kommer att hända mycket på detta område. Från den 1 juli 1993 tar universitet och högskolor över Byggnadsstyrelsens ansvar för lokalförsörjningen. Hädanefter skall man då själv svara för sin lokalplanering, välja hyresvärd och sluta hyresavtal. I går fattade riksdagen dessutom beslut om att införa ett nytt resurstilldelningssystem för universitet och högskolor med stor frihet att fördela givna resurser mellan olika kostnadslag.

Det nya resurstilldelningssystemet kräver ett fortsatt mycket noggrant översynsarbete, därför att det här gäller att dela upp lokalkostnader mellan grundläggande högskoleutbildning och forskning. Här måste man skrida till verket med stor noggrannhet.

I höst avser utbildningsutskottet ordna en offentlig utfrågning, liksom tidigare har gjorts, för att analysera dessa frågor som har så stor betydelse för hela högskolevärlden.

Herr talman! Jag vill något nämna anslagen till lokalförsörjningen. Det är tre anslag som vi i dag skall ta ställning till. Det första, G1, är ett gammalt, traditionellt reservationsanslag som avser resurser för inredning och utrustning. Detta har redan påbörjats och skall nu fullföljas enligt gällande ordning. Utskottet har inga invändningar mot de kostnadsramar som föreslås, utan yrkar bifall till regeringens reservationsanslag på 836 500 000 kr.

Det andra anslaget, G2, gäller medelstillskott enligt den nya resurstilldelningsordningen för lokaler vid universitet och högskolor. Medlen skall användas till lokalhyror, bränsle, elektricitet, vatten och andra kostnader för fastighetsdrift. Här kommer den nya friheten in som innebär att medelstillskottet från detta anslag också får användas till andra utgifter för grundläggande högskoleutbildning samt forskning och forskarutbildning. I högskolepropositionen redovisas i en särskild bilaga ett 90-tal lokalförsörjningsprojekt som universitet och högskolor har tagit upp i sin fördjupade anslagsframställning. Här föreslås nu att många av dessa projekt skall planeras och genomföras.

I den följande forskningspropositionen finns förslag på andra lokalförbättringar, vilket utbildningsministern nämnde. Jag kan nämna några exempel: Materialcentrum vid universitetet i Uppsala, Biomedicinskt centrum vid Lunds universitet – allt som jag nu nämner är spetsforskningssatsningar som är mycket viktiga för Sverige som industrination – Fysikcentrum vid Stockholms universitet och Tekniska högskolan i Stockholm där man vill uppnå ett nära samarbete, utbyggnad av preklinisk forskning vid universitetet i Umeå. Detta var bara några exempel som jag ville nämna.

Under allmänna motionstiden väcktes flera motioner om olika byggprojekt vid universitet och högskolor. Flertalet av dessa får ses som tillgodosedda genom att de finns med bland de lokalförsörjningsprojekt som kommer att åtgärdas enligt vad regeringen har redovisat i propositionen. Det blir ökade hyreskostnader. Som utbildningsministern sade är det mycket som behöver åtgärdas. Kostnaderna kommer att öka med 275 miljoner kronor per

år. Dessutom har man avsatt särskilda medel på 133 miljoner för utrustning och underhåll. Sammantaget är detta en stor post i budgeten som uppgår till 2 986 000 537 kr som avsätts för just detta ändamål.

Socialdemokraterna har på den här punkten den enda reservation som är fogad till detta betänkande. De vill att forskningsverksamheten vid de små och medelstora högskolorna skall räknas in i underlaget. Jag ser detta som följdriktigt. De följer här sin linje konsekvent och vill satsa på de mindre och medelstora högskolorna. Då menar vi att man inte kan försaka att reservera sig också på den här punkten. I utskottets yttrande säger vi att meningen är att en översyn skall ske och att regeringen för riksdagen skall redovisa hur man vill ha uppdelningen av lokalkostnader, och vi avslår denna reservation. Det är en reservation, som enligt min personliga reflexion är ganska onödig. Socialdemokraterna vill här framhålla sig som det enda parti som värnar om de mindre och medelstora högskolorna. Det tycker jag är ett grundfalskt tyckande, om jag får dra dessa slutsatser. Alla är betjänta av en god organisation vid de mindre och medelstora högskolor som har forskning i sin verksamhet. Vi menar också att den modell som utskottet nu förordar, och som vi hoppas att riksdagen kommer att besluta om, är en modell som har framtiden för sig, och som vi i Centern har valt att stödja för att nå högsta möjliga effekt av insatta resurser i form av hög kvalitet i forskningsverksamheten.

Slutligen, herr talman, vill jag med det anförda yrka bifall till UbU22 och avslag på Socialdemokraternas reservation och Vänsterpartiets meningsyttning.

Anf. 40 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill göra klart för Marianne Jönsson att det inte beror på att min farfar kommer från Alvestatrakten, att jag är värmlänning, att jag har studerat i Örebro eller att jag älskar Ådalen, att jag föreslår fasta forskningsresurser till högskolorna i Växjö, Karlstad, Örebro, Sundsvall och Härnösand. Detta ställningstagande har gjorts utifrån den debatt som vi har drivit i forskningspolitiska sammanhang under 80-talet, då vi har sett att kompetensen och kunskapen vid dessa högskolor har växt fram så att vi ansåg det vara dags för ytterligare satsningar. I den frågan har vi tidigare fått stöd av Centern.

Det finns ju inget motsatsförhållande i att bygga upp nätverksorganisationer och att ge fasta forskningsresurser till dessa högskolor. Men det är alltså så man nu skall tolka Centern, att det nu är nätverk som gäller. Från Centerns sida är det nu inte längre tal om att bygga ut de fasta forskningsresurserna till ytterligare högskolor i Sverige.

Det skulle vara intressant att få möta Centern i den politiska debatten inför valet 1994 i just dessa frågor bl.a.

Anf. 41 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Naturligtvis är målet fasta forskningsresurser, men vägen dit är lång. Vi har i sydöstra Sverige gjort en egen organisation för hur vi tänker oss detta stegvis genomfört. Vi bildar tillsammans med vårt universitet, som i det här fallet är Lund, en forskningsorganisation där de fasta forskningsanslagen senare fördelas efter hur vi anser att de bör prioriteras. Vi bildar en

fast forskningsorganisation bland våra tre högskolor. Sedan får man tänka sig detta stegvis. Det är inte någon process som vi kan se slutet på under detta århundrade. Målsättningen måste naturligtvis vara självständiga enheter med upprätthållande av högsta kvalitet. Detta har vi inte nu möjlighet att uppnå utan hjälp av ett universitet.

Anf. 42 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill för protokollets skull säga att om Centern hade velat fanns det möjlighet att i utskottsbehandlingen om forskningspolitiken ge regeringen till känna om fasta forskningsresurser till dessa högskolor. Det hade varit möjligt för Centern om man hade haft förmågan och kraften att se till att dessa högskolor hade fått en början till en fast forskningsorganisation genom en uppgörelse när det gäller pengarna från de forna löntagarfonderna. Men Centern valde, herr talman, att inte agera i denna fråga. Jag vet inte vad det är som håller Centern tillbaka från tidigare välgrundade politiska ståndpunkter. Men jag förmodar att det är regeringssamarbetet som förhindrar Centern att inta sin egen regionalpolitiska profil och centerprofil framöver. Detta kommer att stå Centern dyrt, herr talman.

Anf. 43 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Minns i december, Björn Samuelson. Centern väckte då förslag om fasta forskningsresurser till de mindre och medelstora högskolorna. Och det skulle naturligtvis vara inskrivet som en paragraf i högskolelagen. Men vi blev ensamma om detta. Var fanns Björn Samuelson då, och var fanns Socialdemokraternas representanter? Vi är pragmatiska, och vi vet att vi inte kan gå den vägen. Vi vill ha snabba resultat, och vi är väldigt otåliga, eftersom vi vet att detta betyder otroligt mycket för våra regioner.

Anf. 44 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! När vi hörde Marianne Jönssons anförande har vi bevittnat ett formidabelt och praktfullt kostymskifte när det gäller Centrerns utbildningspolitik.

I hennes senaste replik sade hon att man inom Centern har blivit ensam när det gäller förslaget om fasta forskningsresurser. Därför har man blivit pragmatisk. Detta verkar näst intill obegripligt. Larz Johansson, som företrädde Centern, hade nämligen ett förslag om att högskolestyrelserna skulle få fatta beslut om forskningsresurser. Det gjordes då försök att få en kompromiss till stånd av pragmatiska skäl, eftersom Centrerns motion låg ganska nära Socialdemokraternas. Då kom vi fram till att vi åtminstone skulle se till att vi i utskottet fick ett beslut om att avsätta, att örönmärka, forskningsresurser till de mindre och medelstora högskolorna. En majoritet gjorde detta ställningstagande, men Centern stod kvar vid sin uppfattning.

Nu kommer frågan åter upp till behandling, men regeringen har inte effektuerat ens den riksdagsbeställning som Centern tyckte var alltför mjuk.

Det står klart och tydligt i beslutet: Utskottet vill vidare förordna att det inom varje fakultetsanslag genom statsmaktens beslut avsätts en viss vinstandel för lärare och mindre och medelstora högskolor.

Det är klart och tydligt uttryckt att det är på det sättet. Då undrar jag,

Anf. 45 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Det är bara att läsa innantill. Som Bengt Silfverstrand nämnde satt jag inte i utbildningsutskottet då. Men naturligtvis är vår inställning att vi skall satsa på de mindre och medelstora högskolorna djupt förankrad i centerrörelsen. Jag kan vara vittne bara till det som jag kan läsa. Och det står tydligt att Centern är ensam om reservation 34, och vi ville också att en ändring skulle göras i högskolelagen. Det blev då en majoritet i utskottet.

Det som Bengt Silfverstrand sade om att detta skulle effektueras av regeringen väntar vi på. Och det kommer i regleringsbrevet, Bengt Silfverstrand.

Anf. 46 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Den logiken är väl inte riktigt knivskarp. Om man i sin plädering för de mindre och medelstora högskolorna inte uppnår det som man tycker är det absolut bästa – i detta fall ett embryo till fakultetsuppbbyggnad, att man skall få fasta forskningsanslag – då är det nästintill obegripligt att man inte väljer det näst bästa, som väl ändå är, Marianne Jönsson, att man klart och tydligt uttalar att det skall vara fråga om öronmärkta resurser.

Varför frångår Centerpartiet sin uppfattning, och varför kan Centerpartiet inte ansluta sig till det mycket rimliga kravet att riksdagen lever upp till de beslut som en gång har fattats, nämligen att man klart och tydligt skall ställa vissa ekonomiska resurser till förfogande för de mindre och medelstora högskolorna?

Det som utskottsmajoriteten nu ställer sig bakom innebär, och det tycker jag att Marianne Jönsson borde erkänna, att man inte lever upp till det riksdagsbeslut som klart och tydligt citeras på s. 39. Det innebär att Centern grovt har svikit sina tidigare mycket varma pläderingar för de mindre och medelstora högskolorna.

Det är bara att notera att det var retorik från Centerns sida. När det kom till verkliga beslut, stod Centern inte fast vid sina krav. Det är särskilt anmärkningsvärt, Marianne Jönsson, med tanke på de rundresor som har gjorts och de löften bland de mindre och medelstora högskolorna som Centern har avgett. Det var en oerhört stark kritik från de mindre och medelstora högskolorna i föl för att vi inte kunde leva upp till det som de menade att de var berättigade till. Nu sviker Centern alltså de mindre och medelstora högskolorna. Utskottsmajoriteten har inte förmågan att tala om för regeringen vad man vill när det gäller de mindre och medelstora högskolorna. Det är bara att notera att Centern inte räckte till. Centern har helt böjt sig för Moderaterna när det gäller utbildningspolitiken. Centerns profil när det gäller utbildningspolitiken är helt utsuddad.

Anf. 47 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Det var att ta till kraftord. Jag får då säga, Bengt Silfverstrand, att när det gäller dessa frågor har ni verkligen inte visat framfötterna. Jag är besviken på att Socialdemokraterna inte kunde stödja decemberreser-

vationen. Man skall inte gråta över spilld mjölk, men där är vi nu. Regeringen skall effektuera detta beslut. Det skall ske i regleringsbrevet.

Jag måste säga att det naturligtvis kittlar Bengt Silfverstrand att försöka få in en kil mellan regeringspartierna och att försöka få oss i Centern att bli den kil som skall så splittring och split. Jag har inte något intresse av att ställa upp på det. Jag vill se framgång för våra högskolor i hela landet. Jag välkomnar det trendbrott som nu har skett i utskottets skrivning när det gäller samverkanslösningar tillsammans med ett alma mater i regionen.

Anf. 48 TUVE SKÅNBERG (kds):

Herr talman! Andra representanter för utskottsmajoriteten, t.ex. Marianne Jönsson, liksom statsrådet tidigare har på ett utmärkt sett visat forskningens stora betydelse och regeringens stora och goda ambitioner. Jag vill instämma i de bifallsyrkanden som de har gjort i de betänkanden som vi behandlar i dag.

Särskilt glädjande för mig som kristdemokrat är användandet av de avvecklade löntagarfonderna just till forskning. En väsentlig del av forsknings-satsningarna kommer att ske inom det medicinska området, i synnerhet inom äldreforskningen. Genom denna forskning kommer medlen och dess nytta att komma folket till del, inte minst pensionärerna.

Forskningspropositionerna och utskottets betänkanden är omfångsrika och mångfasetterade. Jag har fått på min lott att ta upp de etiska aspekterna.

Både i regeringens proposition *Forskning för kunskap och framsteg*, 1992/93:170, och i dagens utskottsbetänkande 1992/93:UbU15 finns avsnitt om etikens betydelse för högskolan i allmänhet och för forskningen i synnerhet.

Man kunde möjligen tänka sig att etik och moral framför allt hörde till den fostrande roll som grundskola och gymnasium har. Så anges också i de båda läroplanspropositioner som regeringen har gett riksdagen som sommarläsning följande tankvärda ord:

"De normer, som skolans verksamhet skall bygga på, såsom respekt för människans värdighet, individens frihet och integritet, jämställdhet mellan kvinnor och män, omsorgen om den som har det svårt, det personliga ansvaret, har en djup förankring i vårt land och vår kultur. Det är normer, som således har djupa rötter i vår historiska utveckling. Som särskilt viktig framstår skolans värdegrund, förankrad i kristen etik och västerländsk humanism. --- Frågor om etik och moral hör hemma inom i stort sett alla ämnen i skolan och även utanför lektionstiden." Detta står på s. 19-20.

Finns samma fostrande och karaktärsdanande uppgift även på universitetsnivå? Ja, hävdar professorn i rättshistoria, Kjell Å Modéer, under rubriken *Universiteten och moralen* i *Sydsvenskan* den 25 november 1992. Han skriver: "Vem ansvarar egentligen för samhällsmoralen, det vill säga samhällsmedborgarnas moraliska och etiska ansvar i förhållande till såväl medmänniskor som staten? Min tro är att den frågan får sin plats i universitetsutbildningen. Harvarduniversitetets förre rektor Derek Bok tillhör de auktoriteter inom den högre utbildningen som återkommande kritiserat universitetens brist på moralbildning. 'Inom universitetsmiljön', skriver Bok, 'måste studenterna få hjälp från universiteten att utveckla moralisk standard och

medborgerligt ansvar.' Också de svenska universiteten måste i framtiden få spela rollen av utvecklare av professionell etik. Universiteten måste spela en tydligare och synligare roll som förmedlare av en sund samhällsmoral." Så långt professor Modéer.

Det är mycket viktiga synpunkter på universitetsutbildningen som professor Modéer anför. Jag vill påstå att regeringen bit för bit klargör etikens betydelse inom all utbildning, och det är min förhoppning att universiteten skall ta vara på det etiska intresse och de behov som så klart signaleras.

Men med högskolans grundutbildning är väl också behovet av etik passerat? Forskarna bör väl ha ett samvete som styr och ett starkt etiskt medvetande, utan någon särskild etisk vägledning? Så borde det verkligen vara. Sverige har t.ex. undertecknat Genève-deklarationen från 1948, där det fastslås att en läkare skall förplikta sig "till den yttersta respekt för mänskligt liv alltifrån konceptionen till döden". Tyvärr visar verkligheten att forskare, även mycket framstående sådana, mycket väl kan ha en djupt oetisk människosyn.

Francis Crick, som upptäckte DNA-spiralen och fick nobelpris för detta, skriver i "Of molecules and men" 1966: "Inget nyfött barn borde förklaras vara människa innan det fått sina arvsanlag undersökta. Skulle barnet inte bestå provet har det förverkat sin rätt att leva."

James Watson, Cricks nobelpriskollega, sade i maj 1973 i tidskriften Prism: "Om ett barn inte levandeförklaras förrän tre dagar efter förlossningen kunde alla föräldrar beredas tillfälle att ta ställning, medan bara ett fåtal har möjligheten under det nuvarande systemet. Läkaren kunde sedan låta barnet dö om föräldrarna så ville och därmed spara en massa elände och lidande."

Regeringspropositionen "Forskning för kunskap och framsteg" andas stor insikt om etikens betydelse inom forskningen. Låt mig citera ett stycke på s. 6: "Forskningen kan inte i sig ge svar i grundläggande normativa frågeställningar. Samtidigt måste forskningen bedrivas inom de etiska ramar som utgör grundvalarna för vårt samhälle. Det innefattar ett värnande av den personliga integriteten, men också av de rättsliga och andra regler som gäller för samhällslegitimerad verksamhet i övrigt. Speciellt inom medicinsk och genetisk forskning behövs särskilda former för forskningsetisk granskning. Det är viktigt att kontinuerligt följa verksamheten i detta avseende. Regeringens grundsyn i etiska frågor framgår av regeringsförklaringen 1991."

I nämnda regeringsförklaring sägs det på s. 15: "Den snabba utvecklingen inom den medicinska och biologiska forskningen reser ständigt nya och svåra etiska problem. Denna utveckling ställer krav på en sammanhållen och etiskt förankrad politik. Utgångspunkten skall alltid vara den syn på människan och på människolivets helgd som har sin förankring i den kristna etiken och den västerländska humanismen. Alla människor har samma värde. Den grundläggande mänskliga rättigheten är rätten till liv."

I kds-motionen 1992/93:Ub103, under rubiken "Forskningens prioriteringar", föreslås att regeringen uppdrar åt universitetskanslern att noga följa de etiska frågorna i forskningen och övervaka att de etiska principer som utgör grundvalarna för vårt samhälle följs. Det är av största värde, anför det

i motionen, att regeringen så klart som möjligt anger att forskningen måste bedrivas inom de angivna etiska ramarna.

Herr talman! Det är med glädje som jag som kristdemokrat konstaterar att ett enigt utskott erinrar om att regeringen såväl i regeringsförklaringen hösten 1991, vilken jag nyss citerade ur, som i den föreliggande propositionen uppmärksammat de etiska frågeställningarna på ett sådant sätt att syftet med de kristdemokratiska motionärernas önskemål enligt utskottet är tillgodosett.

I två utredningar har forskningsetiska frågor behandlats: SOU 1989:74 "Forskningsetisk prövning. Organisation, information och utbildning" samt SOU 1989:75 "Etisk granskning av medicinsk forskning". Dessutom inrättades 1985 Statens medicinsk-etiska råd med uppgift att belysa medicinsk-etiska frågor i ett övergripande samhällsperspektiv. I rådets direktiv ingår att i ett etiskt perspektiv bevaka och bedöma den medicinska forskning, diagnostik och behandling som är särskilt känsliga för den mänskliga integriteten och som på sikt kan hota människovärdet.

Herr talman! Med det anförda tror jag att jag visat att regeringen har en stor etisk medvetenhet när det gäller utbildning i allmänhet och, som i dag, när det gäller etik och forskning. Både i regeringsförklaringen och i propositionen anges klart den värdegrund som samhället skall bygga på: den kristna etiken och den västerländska humanismen. Regeringen skriver inte rutinemässigt att man tänker "följa utvecklingen" utan använder starka formuleringar. På s. 251 i propositionen står det: "Regeringen avser att *noga* följa de frågor som är förknippade med kunskapsutvecklingen inom det genetiska forskningsområdet och härvid *särskilt bevaka* de etiska aspekterna."

Ett exempel på att det inte är tomma ord är den utredning som regeringen tillsatt och som gäller en s.k. samvetsklausul. Man skall utreda konsekvenserna av införandet av en samvetsklausul när det gäller studenternas möjlighet att avstå från vissa moment i utbildningen som strider mot deras samveten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkande UbU15, i synnerhet till skrivningarna om forskning och etik.

Anf. 49 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Det är klart att forskare, lika väl som människor i allmänhet, har olika uppfattningar om saker och ting. Men till syvende och sist är det ju samhället och staten som anger gränserna för etiken vad gäller forskningen.

En sak tycker jag skall understrykas alldeles speciellt i det här sammanhanget, nämligen att forskarsamhället och forskarna som individer känner ett mycket stort ansvar för de här frågorna. Det förs en bra debatt på detta område.

Låt mig visa på ett exempel på det ansvar som forskarna och forskarsamhället har tagit. När hybrid-DNA-forskningen började fanns det nämligen vissa farhågor för att den skulle kunna användas på ett sätt som inte stod i överensstämmelse med etiken och med vad samhället i övrigt ansåg. Då beslöt de forskare som arbetade med hybrid-DNA-forskningen att införa ett moratorium tills motsatsen hade bevisats. Det tycker jag är ett alldeles utmärkt bevis för att man känner ansvar för de här frågorna.

Anf. 50 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Jag tackar Rune Rydén för den värdefulla kompletteringen av det jag sade i mitt anförande.

Det är inte min avsikt att framställa de båda nobelpristagarna som goda representanter för forskare i allmänhet och för svensk forskning i synnerhet. Det är för att undvika sådana fullkomligt flagranti övergrepp på etiken som både politiker och forskare gemensamt måste se till att den etiska fanan hålls högt.

Anf. 51 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Forskningens syfte är att söka ny kunskap och nya sammanhang. Dess organisation och inriktning måste löpande anpassas för detta, allteftersom nya infallsvinklar bedöms som viktiga. Följdriktigt måste också kvinnors kunskaper och erfarenheter påverka forskningen.

Vi socialdemokrater vill understryka vikten av att även forskarsamhället tillförs ökad kunskap om förhållanden som är av betydelse för ett gott liv för både kvinnor och män. Därför får könsperspektivet aldrig begränsas till den s.k. kvinnoforskningen. Kvinno- och jämställdhetsforskningen skall i stället vara pådrivande i en utveckling mot att könsperspektivet beaktas av det samlade forskarsamhället. Det gäller i all forskning.

Erfarenheterna från kvinnoforskningen ger vid handen att en särredovisning av kvinnor och män visar på mönster som eljest inte kommer fram. På de allra flesta områden är kvinnors och mäns villkor olika – olika beslut påverkar kvinnor och män på skilda sätt.

Kvinnors hälsa, kvinnosjukdomar samt mäns och kvinnors biologiska skillnader måste ägnas ökad uppmärksamhet inom medicinsk forskning. Kvinnors insatser måste synliggöras inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning, och kvinnors och mäns villkor i arbetslivet måste ägnas ett ökat intresse.

Under avsnittet om kriminalpolitiken i forskningspropositionen saknar vi en prioritering av forskning kring kvinnomisshandel och sexuella övergrepp mot kvinnor. Dessa saker får inte bara ses som kvinnofrågor, utan de skall också i hög grad ses som frågor om hur kriminalpolitiken fungerar. Det samma gäller forskning i fråga om övergrepp mot barn. Här krävs ökad kunskap om metoder vid förhör med barn, om värderingar av barns utsago m.m.

När det gäller detta sätt att förhålla sig till kvinnoforskningen har utskottet gjort en mycket bra sammanfattning i betänkandet. Jag rekommenderar kammaren denna läsning.

Herr talman! 1990 års forskningspolitiska beslut, som initierades av den socialdemokratiska regeringen, innebar ett kvantitativt och kvalitativt språng framåt för den samlade kvinnoforskningen i Sverige. Samtidigt har antalet forskarutbildade kvinnor inom flertalet fakulteter ökat.

Fortfarande är dock andelen forskarutbildade kvinnor låg. Särskilt anmärkningsvärd är den mycket låga andelen kvinnor bland högskolelektorer och professorer. Det är faktiskt bara 19 % av högskolelektorerna och 6 % av professorerna som är kvinnor. Vi anser det därför angeläget att det tio-punktsprogram som regeringen – utifrån FRN och den s.k. JÄST-gruppen – föreslår i propositionen genomförs.

Prot. 1992/93:121

3 juni 1993

Forskning m.m.

Vi socialdemokrater stöder självklart också förslaget om 1 miljon till forskningsområdet genus och teknik vid högskolan i Luleå, och vi har medverkat till att gästprofessuren i kvinnoforskning som regeringen föreslagit inrättas vid FRN, placeras i Linköping och får inriktningen naturvetenskap och teknik.

Fortfarande återstår dock en hel del att göra, och vi socialdemokrater vill ta ytterligare initiativ, utöver propositionen, i två avseenden.

Kvinnoforskningen spelar en viktig roll för att öka insikterna om betydelsen av könsperspektiv i samhället. Mot den bakgrunden ökar antalet kvinnliga forskarstuderande på tok för sakta, särskilt inom juridisk och teologisk fakultet och inom de naturvetenskapliga och tekniska områdena. Vi anser att det finns anledning att närmare analysera de bakomliggande faktorerna till att det vid vissa fakulteter inte har skett någon ökning av andelen forskarutbildade kvinnor. Vi anser att dessa insikter är mycket viktiga att få för det fortsatta arbetet med att stärka kvinnors ställning inom forskningen. Detta förslag går utöver regeringens och utskottsmajoritetens. Vi vill ge regeringen det till känna.

I JÄST-gruppens anda borde det vara möjligt för riksdagen att ena sig om att beställa den här analysen. Men det vill inte den borgerliga majoriteten i utskottet, tyvärr. Vi befarar att avsaknaden av en sådan analys kommer att försinka arbetet för ökad jämställdhet inom forskningen. Vi socialdemokrater står fast vid vårt yrkande.

Det är också angeläget att det sker en betydande satsning på forskarutbildning inom vård- och omsorgsområdena, där andelen kvinnor är stor. Det är inte tillfredsställande och högst oräddvärt att möjligheterna till forskarutbildning är få och att andelen forskarutbildade lärare är anmärkningsvärt låg inom området omvårdnad. Här krävs en betydande satsning på forskarutbildning under planeringsperioden. Även detta vill vi socialdemokrater ge regeringen till känna. Men inte heller här är majoriteten tillmötesgående, tyvärr. Det är beklagligt, eftersom vi vet att kompetens är någonting mycket viktigt för framtiden, även inom det här området. Vi skulle därför gärna vilja ha förklaringar till majoritetens kallsinnighet inför vårt yrkande.

Herr talman! Vi socialdemokrater vill också satsa ytterligare 3 miljoner kronor på att stärka befintliga kvinnoforum vid universiteten och en del högskolor. Vi vill anslå en miljon för att stödja nyetablering av kvinnoforum vid högskolorna i Gävle/Sandviken, Karlstad och vid Mitthögskolan.

Trots begränsade anslag har kvinnoforum medverkat till en betydande ökning av kvinnoforskningen. Vid samtliga forum ges kurser på grundnivå – på vissa orter även på doktorandnivå. Forum arrangerar också nationella och internationella konferenser med möten mellan kvinnoforskare och mellan kvinnoforskare och kvinnor inom politik, samhälls- och arbetsliv. Kvinnoforum spelar på sina högskolor inte minst en viktig roll för kvinnliga forskare inom olika discipliner, som här har stöd och en mötesplats. De behöver stärkas ytterligare och nyetableringar bör uppmuntras.

Utskottet avstyrker vårt yrkande om ytterligare pengar till forum utan vidare spising och motivering. Det är mycket otillfredsställande och anmärkningsvärt mot bakgrund av att vi faktiskt skriver i betänkandet hur viktigt det är med kvinnoforum och deras funktion som grundbult i kvinnoforskningen.

Alla möjliga åtgärder måste till för att öka antalet kvinnor i forskarutbildningen och i forskningen. Varför inte stärka kvinnoforum ytterligare i enlighet med våra förslag?

Herr talman! Margitta Edgren ställde en fråga i slutet av sitt anförande. Den gällde om vi kan låta bli kvotering om vi inte ser resultat av de jämställdhetssatsningar som görs nu. Personligen kan jag tänka mig att överväga kvotering i framtiden. Men jag tycker att vi skall försöka undvika det. Vi har nu i våra reservationer lagt fram förslag som ytterligare skulle kunna stärka kvinnornas andel. Jag har redogjort för dem. Jag skulle önska att riksdagsmajoriteten hade kunnat lyssna på oss i de här avseendena.

Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen 48.

Herr talman! Jag skall slutligen bara kommentera ytterligare två socialdemokratiska reservationer, 24 och 37. Först forskningen inom skolväsendet.

Vi socialdemokrater anser att skolan är landets viktigaste kulturinstitution. Här kan barn och ungdomar ges upplevelser och skapande som redskap för resten av livet. Vi vill därför anvisa ytterligare 730 000 kronor utöver regeringens förslag till forskning om kultur i skolan på detta anslag.

Till sist anslaget till Konstfack. Svensk och nordisk industri har en viktig konkurrensfördel i en mycket god tradition inom designområdet. Vi har därför med tillfredsställelse hälsat den uppräknade av anslagen till grundutbildningen vid landets designutbildningar som görs i högskolepropositionen. Denna satsning borde ha följts upp i den forskningspolitiska propositionen.

Nordisk design har internationellt kommit att uppfattas som ett begrepp. Inom designområdet finns som inom andra forsknings- och utvecklingsområden anledning att stärka samverkan mellan högskolorna och det omgivande samhället.

Herr talman! Vi socialdemokrater vill därför anslå 1 miljon kronor utöver regeringens förslag till Konstfack för stöd till utvecklingen av samarbete mellan nordiska designhögskolor, till samverkan mellan designutbildningarna och industrin samt till stöd för intressanta utvecklingsprojekt.

Anf. 52 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag är helt överens med Ewa Hedkvist Petersen när hon beskriver kvinnoperspektiv och könsperspektiv.

Ewa Hedkvist Petersen tar upp socialdemokraternas reservation 12, dvs. att man vill ha mer analys av varför det är som det är. Jag måste upprepa det jag sade i mitt anförande. Vi saknar inte kunskap om hur det ser ut och hur det är på olika områden. Vi vet också varför det ser ut så. Det är historiskt, traditionellt betingat.

Forskarsamhället är ett samhälle för män, byggt på mäns värderingar. Det vi nu måste koncentrera oss på och vara överens om är att verkligen tillsammans försöka bryta ned de här barriärerna. Vi måste hjälpa till och omdana forskarsamhället så att det blir ett samhälle för både män och kvinnor, som bygger på både mäns och kvinnors värderingar. Jag vill bara om igen påpeka att vi inte saknar kunskap om hur det ser ut och varför det ser ut på det viset. Det som nu måste till är en insikt, en uthållighet, en tålmodighet, en långsiktighet i att ändra mot ett annat sätt.

Det är korrekt som beskrivs, att Socialdemokraterna har begärt mer

pengar till forum/centrum. Regeringen och nu även majoriteten i utbildningsutskottet har accepterat att forum/centrum i princip får nöja sig med de pengar de har och koncentrera sig på att detta med kvinnor i forskning skall spridas till att visa hela könsperspektivet. Forum/centrum är koncentrerade på kvinnoforskning, forskning om och av kvinnor. Nu menar vi att tio-punktsprogrammet innebär en brytning, så att vi kommer att ge möjligheter för kvinnor över hela fältet. Då prioriterar vi det.

Jag vill ta upp två punkter i tio-punktsprogrammet. För det första är det en prioritering av doktorandtjänster, som har som ett av sina syften att underlätta för kvinnor. Det är statliga tjänster och de medger alla de möjligheter som finns på andra statliga tjänster, nämligen att förena yrkesarbete med familj och barnafödande.

För det andra sägs det klart på en av punkterna att man i fördelningen skall prioritera områden med stora grupper av kvinnliga studerande, bl.a. vård och omsorg.

Anf. 53 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Jag kan också konstatera att jag och Margitta Edgren är eniga om ansatsen i denna diskussion, att vi vill stärka kvinnoforskningen och könsperspektivet i den svenska forskningen och det svenska forskarsamhället. Sedan kan man diskutera redskapen. Man kan diskutera vad vi vet och vad vi inte vet.

Jag håller med om att vi har stora kunskaper om det svenska forskarsamhället och den könssegregering som finns. Men det utesluter inte att vi gör ytterligare analyser när vi ser områden som halkar efter och det är specifika områden. Dessutom har vi en ekonomisk utveckling i samhället som påverkar alla samhällsområden, även forskningen. En lågkonjunktur påverkar också forskningen och kvinnornas funktionssätt. Vi tycker alltså att det är viktigt med analyser.

Vi vill anslå mer pengar till kvinnoforum. Vi vet att de gör en stor insats. De har faktiskt varit kilen in i forskarsamhället. Vi vet också att de fortfarande på många håll faktiskt arbetar under en ganska svår situation. Vi har visserligen kunskaper om hur verkligheten är, men man skall också kunna arbeta i vardagen.

Vi socialdemokrater vill alltså anslå mer pengar till befintliga forum för att stärka dem ytterligare och ge dem råg i ryggen ytterligare. Men vi vill också ha pengar till nyetablering på tre ytterligare högskolor, för de behöver också kvinnoforum som den grundbult de utgör när det gäller att ge en bas till detta mycket viktiga arbete.

Anf. 54 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag är helt överens med Ewa Hedkvist Petersen: Kvinnoforums-/centrums arbete under årens lopp när det gäller att göra kvinnoforskning synlig kan inte tillräckligt nog prisas. De har bidragit till att man numera kan se att det tidigare funnits perspektiv som inte har belysts. Jag tror att dessa forums/centrums kilfunktion mycket kraftfullt har bidragit till att man t.ex. vid Göteborgs universitet nu planerar för en institution för kvinno-forskning.

Jag läste för någon vecka sedan en rapport från Norges forskningsråd om kvinnor i akademien. Återigen är problemet, som rapporten mycket tydligt visar, att forskarsamhället inte är könsneutralt. Rapporten avslöjar akademien som manskulturell, dominerad av pappor med uppmärksamheten riktad mot sönerna, som kvalificerar sig för att gå i pappas fotspår.

Hur vi öppnar detta mycket könsvärderade system för mammor och flickor är vårt huvudproblem. Vi vet hur det är. Nu är frågan vad vi måste göra.

Anf. 55 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Jag måste säga att detta är en väldigt stimulerande debatt, det är ett mycket viktigt ämne som vi nu diskuterar.

När det gäller kvinnoforum behövs verkligen nyetablering. Det berörde inte Margitta Edgren. Hon säger att forum har en viktig funktion som kil i forskarsamhället. Det är så. Det är därför som vi vill stödja nyetablering på flera orter, för vi vet att ju fler forum det finns, desto mer kan man hjälpas åt. Men det får inte stanna där, utan vi måste se till att kvinnornas villkor och kvinnornas plats i fakulteterna stärks. Det var också tanken bakom det forskningspolitiska förslag vad gäller kvinnoforskning som den socialdemokratiska regeringen lade fram 1990. Det handlade just om att stärka kvinnorna ute på fakulteterna.

Vi vill alltså anslå ytterligare 4 miljoner kronor till kvinnoforum.

Margitta Edgren berörde inte tanken på kvotering. Som jag sade i mitt anförande kan jag mycket väl tänka mig att överväga det om ingenting händer. Om vi ser att det kanske t.o.m. blir bakslag, som vi har sett på många områden, får vi börja fundera i de banorna. Än är vi inte där. Vi har vårt tiopunktsprogram. Dessutom har vi ytterligare förslag som vi hade hoppats få riksdagens majoritet bakom.

Jag hoppas nu att vi från alla partier i denna kammare kan fortsätta att ta ett gemensamt ansvar och försöka hitta olika åtgärder för att verkligen sätta redskapen i händerna på dem som vill stärka jämställdheten i forskarsamhället och stärka könsperspektivet. Då kanske vi kan undvika kvotering.

Anf. 56 BO ARVIDSON (m):

Herr talman! Jag skall i den här debatten kommentera utbildningsutskottets betänkande 13 om anslag till Lantbruksuniversitetet m.m.

Sveriges lantbruksuniversitet har en särställning bland universitet och högskolor i vårt land. Universitetets verksamhetsområde omfattar hela landet. Det innebär att verksamheten finns på många orter i landet när det gäller såväl utbildning som forskning och försöksverksamhet.

Sveriges lantbruksuniversitet har ett nationellt ansvar för viktig utbildning, forskning och försöksverksamhet inom sitt område. Styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet har därför ett särskilt ansvar för hur utbildning och forskning skall organiseras och lokaliseras för att olika behov och intressen skall kunna tillgodoses. Det är också bara Lantbruksuniversitetet som för närvarande får utfärda examen för t.ex. lantmästare, agronom, jägmästare, skogsmästare, landskapsarkitekt och veterinär.

I proposition 170 beskriver regeringen Sveriges lantbruksuniversitets upp-

gifter och dess roll som sektorsuniversitet. Man framhåller att SLU även i fortsättningen bör vara ett samlat sektorsuniversitet för de areella verksamheterna under Jordbruksdepartementets ansvarsområde.

Regeringen begär riksdagens godkännande av det övergripande målet för SLU:s verksamhet. Utskottet har inget att erinra mot vad regeringen har förordat. Utbildningsutskottet framhåller dock några punkter som man anser vara viktiga i det fortsatta arbetet. Det gäller vad regeringen har anfört om behovet av flexibilitet och samarbete över universitets- och fakultetsgränser.

Lantbruksuniversitetet har verksamhet på flera universitetssorter eller i deras närhet. Det bör därför finnas ökade möjligheter till samarbete t.ex. för Ultuna med Uppsala universitet, för Alnarp med Lunds universitet och för skogsvetenskapliga fakulteten i Umeå med Umeå universitet.

Likaså ser utskottet det som angeläget att möjligheter till samordning mellan de olika fakulteterna inom SLU, som SLU har angivit skall undersökas, skapas. Ett av skälen till sammanslagningen 1977 var ju att ge förutsättningar för bättre resursutnyttjande, vilket sammanslagningen skulle skapa.

Regeringen anför i propositionen att det är viktigt att SLU i framtiden prioriterar sådan grundforskning som stödjer ett hållbart nyttjande av biologiska naturresurser med särskild inriktning på de areella näringarna. SLU bör även i fortsättningen ha ansvaret för försöksverksamheten. Vidare sägs i propositionen att den mer produktionsinriktade försöksverksamheten i allt högre grad bör finansieras av näringen, och på sikt bör denna verksamhet helt finansieras av resp. bransch. Det ankommer på SLU att organisera försöksverksamheten så, att resurserna för verksamheten används effektivt.

Utbildningsutskottet framhåller att det är angeläget att förändringarna sker på ett sådant sätt och i sådan takt att värdefulla erfarenheter och tillgångar tas till vara.

Utskottets skrivning bör ses mot bakgrund av den debatt som pågått under våren om hur SLU:s resurser skall användas och fördelas. Jag har uppfattat det så att man på sina håll något övertolkat propositionen när det gäller försöksverksamhetens finansiering, åtminstone på kort sikt. Det kan knappast vara en vettig hushållning med resurser i form av människor och anläggningar att snabbavveckla försöksverksamheten. Naringen måste rimligtvis också få tid och möjlighet att ta ställning till vilka ekonomiska insatser man kan och önskar göra.

Till de mera tvivelaktiga åtgärderna hör enligt min uppfattning förslaget att lägga ner stallarna för husdjursforskning som berör Alnarp. Så sent som 1986 invigdes stallen för nötkreatur, och kostnaden för detta låg på över 40 miljoner kronor. Lyckligtvis verkar det nu som om de omedelbara planerna på nedläggning förkastats.

Jag vet att jordbruksministern har haft möten med olika intressenter inom jordbruksnäringen och livsmedelsindustrin för att undersöka deras inställning till att medverka ekonomiskt, så att den mera produktionsinriktade försöksverksamheten kan fortsätta om än i förändrad form. Försöksverksamheten utgör ett viktigt underlag för den mera produktionsinriktade rådgivningen. Likaså bör den kunna ge viktig återkoppling även för den mera grundläggande forskningen.

Regeringen framhåller skogsnäringens betydelse för landets ekonomi och

anser mot bakgrund härav att medel genom omfördelningar inom SLU bör tillföras den skogsvetenskapliga fakulteten. Ett samlat program för träteknisk forskning och träfiberforskning skall inrättas. Enligt propositionen skall SLU inom ramen för befintliga resurser avsätta minst 5 miljoner kronor för sin medverkan i detta program. Vidare har för SJFR:s medverkan beräknats ytterligare 4,5 miljoner kronor, och under avsnitt 12 i propositionen beräknas 10 miljoner kronor i anslag till NUTEK för nämnda program. Utskottet tillstyrker vad som anförts i propositionen härom.

Herr talman! Jag skall nu övergå till att kommentera några motioner som behandlas i betänkandet.

I ett antal motioner tas frågan om skoglig forskning och utbildning i södra Sverige upp. Utskottet instämmer i vad som framförts i motionerna när det gäller den sydsvenska skogsnärings och skogsforskningens betydelse för landet. Utskottet noterade redan föregående år att satsningarna på södra Sverige hade varit små jämfört med övriga landet. Mot bakgrund av det sydsvenska skogsbrukets karaktär och speciella förhållanden bör enligt utskottet behovet av kunskap om sydsvenska skogliga förhållanden beaktas.

När det gäller den skogliga utbildningen konstaterar utskottet att den under flera år varit föremål för utredning inom SLU. Skogsutbildningsgruppen inom SLU lade i november 1992 fram sitt slutförslag. Det innehåller bl.a. förslag om ett nytt treårigt skogsmästarprogram omfattande 120 poäng. Denna utbildning skulle då ersätta nuvarande skogsteknikerutbildning samt skogsmästarutbildning om två resp. ett år.

Tyvärr beslutade SLU:s styrelse vid sitt sammanträde i början av maj att inte genomföra den diskuterade förändringen till det nya skogsmästarprogrammet. Beslutet innebär att de nuvarande utbildningarna kommer att bedrivas oförändrat. Utskottet anser att detta är beklagligt. Utskottet utgår från att frågan om de framtida skogliga utbildningarnas innehåll, organisation och lokalisering snarast skall få en lösning. Framtidens krav på en hög kompetens på skogsområdet hade enligt min uppfattning tillgodosetts bättre om man redan nu beslutat om den nya utbildningen.

Skogsteknikerutbildningen kommer efter nedläggningen av utbildningen i Värnamo att finnas på Skinnskatteberg i Västmanland och Bispgården i Jämtland. Skogsmästarutbildningen finns på Skinnskatteberg. När det gäller de motioner där den skogliga utbildningen i södra Sverige tas upp hänvisar utskottet till sitt ställningstagande föregående år i denna fråga. Utskottet anförde då att vid den pågående översynen av den skogliga utbildningen bör behovet av kunskap om sydsvenska skogliga förhållanden särskilt beaktas.

Vidare framhåller utskottet att det bör vara en självklarhet att det i de skogliga utbildningarna förmedlas kunskaper om den svenska skogen och de särskilda förhållandena i olika delar av landet, oberoende av var utbildningen är lokaliserad.

I flera motioner tas verksamheten vid Garpenberg upp, såväl utbildning som forskning. Regeringen har i sin proposition framhållit att verksamheten i Garpenberg är en värdefull resurs, som bör kunna utnyttjas även i fortsättningen bl.a. i samarbete med högskolorna i Falun-Borlänge och Gävle-Sandviken.

I anslutning till Garpenberg behandlar utskottet frågan om forskning

kring privatskogsbruket och det småskaliga skogsbruket. Utskottet anser att det inom SLU:s resurser bör vara möjligt att stödja kvalificerade och angelägna forskningsprojekt inom privatskogsbrukets och det småskaliga skogsbrukets område.

I några motioner tas frågan om en satsning på livsmedelsforskning i Skåne liksom på livsmedelsteknisk utbildning i Skara upp. Utskottet anser beträffande forskningen på livsmedelsområdet att det är angeläget att kunskapsuppbyggnaden fortsätter när det gäller den senare delen av livsmedelskedjan, framför allt för att Sverige skall kunna hävda sina livsmedelsprodukter i utländsk konkurrens.

I Information från Skogs- och jordbrukets forskningsråd nr 1 år 1993 beskriver rådet sina insatser inom svensk livsmedelsforskning. Det förs för närvarande en diskussion med speciellt MFR, NUTEK och TFR angående samverkan och gränsdragningar mellan råden vad gäller livsmedelsforskning.

I flera regioner, inte minst i Skåne, har livsmedelsindustrin stor betydelse. I Skåne finns dessutom den tätaste koncentrationen av kompetens på livsmedelsområdet. Vid sidan av Sveriges Lantbruksuniversitet och Lunds universitet bedrivs livsmedelsforskning t.ex. vid Köttforskningsinstitutet i Kävlinge och vid Nordreco i anslutning till Svenska Nestlé i Bjuv. Jag ser det för min del som angeläget att livsmedelsforskningen kan bidra till att svenska livsmedel ges möjlighet att hävda sig i den internationella konkurrensen. De fördelar som finns t.ex. när det gäller det goda hälsoläget på djursidan bör tas till vara. Genom utskottets skrivning poängteras betydelsen av livsmedelsforskningen.

När det gäller livsmedelsteknisk utbildning hänvisar utskottet till att det ankommer på universitet och högskolor att själva bestämma vilka utbildningar man vill satsa på.

I en socialdemokratisk motion begärs att 4 miljoner kronor förs över till SLU från Skogs- och jordbrukets forskningsråd för riksskogstaxeringen. Utbildningsutskottet anser att fördelningen mellan fasta och rörliga resurser är av stor betydelse för möjligheterna att uppnå såväl stabilitet som förnyelse. En rimligt stor andel obundna forskningsresurser kan bibehållas genom att de förläggs till SJFR. Utskottet anser därför inte att medel skall föras över till SLU från SJFR.

Utskottet betonade redan föregående år riksskogstaxeringens värde. Härom är vi alla överens. Tidigare finansierades den genom Skogsstyrelsen och medel från skogsvårdsavgifterna. Dessa har numera avskaffats. I propositionen föreslås att 6 miljoner kronor tillförs SLU för att garantera riksskogstaxeringens fortsatta verksamhet. Regeringen anser också att kostnaderna i ökad utsträckning bör täckas med avgifter. I övrigt bör det enligt utskottet ankomma på SLU och andra berörda organ att fördela tillgängliga resurser till olika ändamål.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utbildningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 13 och avslag på reservationerna.

Anf. 57 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Forskningspropositionen, som nu ligger på våra bord, är en diger lunta. Låt mig ta upp en till synes mindre fråga, som dock enligt min

mening är principiellt viktig, nämligen det nationella reservexemplaret, som förvaras vid universitetsbiblioteket i Lund.

Det tryckta ordet i vårt land har en särställning. Pliktexemplar av skrifter från svenska tryckerier och från svenska förlag om skrifterna är tryckta utomlands går till samtliga universitetsbibliotek och till Kungl. biblioteket i Stockholm, KB.

Lunds universitetsbibliotek och KB i Stockholm är skyldiga att spara allt. Enbart dessa båda får dessutom vissa kategorier av tryck, främst oförändrade nytryck och dagstidningar. KB är nationalbibliotek, medan Lunds universitetsbibliotek har det nationella reservexemplaret. KB:s exemplar får användas enbart inom KB:s murar, medan universitetsbiblioteket i Lund har ansvaret för fjärrlån till andra bibliotek – både inom och utom landet.

Herr talman! För att se över bevarandereglerna tillsatte den förra regeringen 1991 en särskild utredning, Pliktleveransutredningen, som lade fram det drastiska förslaget att reservexemplaret vid universitetsbiblioteket i Lund skulle avskaffas. Flera remissinstanser reagerade mot detta, bl.a. Lunds universitets styrelse.

I den allmänna debatten har stark kritik framkommit mot förslaget. Förslaget skulle leda till en försämring av den svenska traditionen att väl dokumentera det tryckta ordet. Huvudargumenten mot förslaget är följande.

– Den humanistiska forskningen har stor nytta av det nationella reservexemplaret. Ett viktigt område utgör pressforskningen, som härigenom nu har tillgång till alla dagstidningar i pappersform, medan övriga leveransbibliotek endast har mikrofilm av tidningarna.

– Svenska akademiens ordbok, SAOB, har sin redaktion i anslutning till universitetsbiblioteket i Lund. Jag tror inte att jag tar till i överkant om jag säger att SAOB är det största humanistiska projektet i Norden, och det är för sin verksamhet helt beroende av ett komplett svenskt tryck.

SAOB är en mycket utförlig och grundlig redovisning av svenskt ordförråd från år 1521 till våra dagar. Under lång tid framöver kommer SAOB att behöva direkt tillgång till ett så komplett svenskt tryck som möjligt. 30,5 band av ordboken är utgivna medan 9,5 band återstår att skriva, vilket i tid innebär 30–35 år. Som ni förstår är de noggranna i Lund.

Reservexemplaret är en ytterst viktig resurs för fjärrlåneverksamheten. Det har varit en fördel för övriga pliktexemplarsbibliotek att ett fullständigt exemplar har funnits i Lund. De har kunnat gallra i sina egna bestånd efter principer som de lokalt har funnit lämpliga i vetenskap om att "allt finns ju i Lund".

Lunds UB har också ansvaret för de internationella fjärrlånen. Varje land har genom internationella avtal förbundit sig att låna ut sitt eget tryck till andra länder.

Herr talman! Hotet mot reservexemplaret vid Lunds UB är med hjälp av det beslut som skall fattas i dag avvärjt. Regeringen avvisar utredningsförslaget, och utskottet instämmer. Det är bra. Här vill jag ge utbildningsministern – som har det goda omdömet att vara närvarande i kammaren – en eloge för detta. Det här är måhända ett litet beslut i denna digra lunta, men det är bra.

Herr talman! Däremot är det sämre ställt med finansieringen. Det är ett

återkommande problem i den här församlingen. Här är regeringens förslag och utskottet mycket njuggt mot Lunds universitet. För att finansiera bevarandet av pliktexemplaret anslår regeringen 500 000 kr, dvs. en halv miljon kronor. När Lunds universitet besvarade remissen på Pliktleveransutredningens förslag beräknades merkostnaden för Lunds UB till 3,5 miljoner kronor. Det handlar alltså om en differens på 3 miljoner kronor.

Jag tycker inte att det är rimligt att riksdagen begär att merkostnaden skall finansieras inom ramen för budgeten för Lunds universitet i sin helhet eller Lunds UB.

Herr talman! I kommunala sammanhang – jag sysslar en hel del med sådana frågor – brukar vi tala om den s.k. finansieringsprincipen. Den är vi ganska stolta över. Staten skall alltså inte kräva av kommunerna att utföra saker som de inte får betalt för. Jag tycker att denna princip är tillämplig i detta fall. Regeringen borde därför ta initiativ till en fortsatt utredning om merkostnaderna för reservexemplaret vid Lunds UB. Det är högst rimligt att staten som princip tillskjuter extra medel för denna nationella funktion. Jag har därför i en motion föreslagit, som en temporär lösning, en omfördelning av resurserna för nästa budgetår för att finansiera reservexemplaret vid Lunds UB.

Kunliga biblioteket i Stockholm, som totalt erhåller drygt 90 miljoner kronor, skulle kunna bidra med 1,5 miljoner kronor. Som jämförelse kan nämnas att Lunds UB erhåller drygt 23 miljoner kronor i årligt bidrag. I väntan på en mer permanent lösning av finansieringsproblemet föreslås resterande 1,5 miljoner kronor finansieras inom ramen för den budget som Lunds universitets styrelse har att tillgå. Jag hoppas att regeringen kan återkomma i den frågan. Det här har jag föreslagit i en av mina motioner, men tyvärr avisar utskottet förslaget – vilket jag tycker är beklagligt.

Herr talman! Jag tycker att reservexemplaret vid Lunds UB är betydelsefullt för forskningsmiljön rent allmänt, men framför allt i Sydsverige. Det är viktigt att vi slår vakt om Nordens största universitet och den humanistiska forskningsmiljön.

I andra sammanhang brukar jag poängtera att alltför mycket redan i dag centraliseras till Stockholm. Jag tycker att det finns tecken på detta även här om inte problemen löses i tid.

Herr talman! Jag har, för att underlätta kammarens arbete, inte något speciellt yrkande. I stället förutsätter jag att regeringen återkommer i finansieringsfrågan. Det finns ju rikligt med tillfällen till det. Jag kommer att fortsätta att bevaka frågan. Jag hoppas dock att jag inte kommer att bli som Vimmerby tidning och Bismarck. Om det nationella reservexemplaret skall kunna bevaras intakt vid Lunds UB måste problemen med betalningen få en långsiktig lösning. Även i ekonomiskt kärva tider måste kulturarvet vara värt att bevara – också i Sydsverige!

Anf. 58 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! I många sammanhang har bl.a. här i riksdagen påtalats hur viktigt det är för en region att ha tillgång till högre utbildning och forskning. Jag skall inte upprepa den argumentationen. I och med det betänkande som

diskuteras i dag och de beslut som skall fattas i dag förstärks i någon mån de mindre och medelstora högskolornas ställning. Det är positivt.

Det är också viktigt att de mindre och medelstora högskolorna får möjlighet att skapa en egen forskningsmiljö. Att ha egna forskningsresurser skulle ge en stabilare grund för planeringen av forskningsinsatserna. Om den vetenskapliga kvaliteten skall kunna upprätthållas skall naturligtvis forskningsarbetet ske i samarbete med de stora universiteten och högskolorna.

I betänkandet tas flera viktiga mål för forskningen upp. Forskningen skall förnyas, kvaliteten skall förbättras, näringslivet och andra samhällssektorer skall få tillgång till vetenskapligt utbildade medarbetare, osv. Man skall också nå yngre studenter, och man skall nå flera kvinnor.

Om även de mindre och medelstora högskolorna skall kunna bidra till att uppfylla de mål som på detta sätt formulerats måste de tilldelas ökade forskningsresurser. De resurser som avsätts för nätverkssamarbete är bra och särskilt viktiga för de mindre högskolorna. Men de olika nätverken borde få en möjlighet att växa upp till jämnstora enheter. Jag anser att den möjligheten inte ges i dag i de förslag som har lagts fram.

De totala forskningsresurserna som nu tilldelas de mindre och medelstora högskolorna är, enligt min mening, för snålt tilltagna. I dessa tider där konkurrensen har blivit ledstjärna på de flesta områden måste alla kunna gå in i denna konkurrenssituation under likvärdiga villkor. Det kan inte de små högskolorna göra med tanke på de beslut som förväntas fattas av riksdagen i dag. De måste spänna sina bågar hårdare än andra. Universiteten och de stora högskolorna får en ordentlig påspädning i penningpåsen. Det är i och för sig positivt. Men till dem som har mycket har givits mera – så tycks det mig när jag läser förslagen till fördelningen av forskningsmedel.

I den socialdemokratiska reservationen nr 6 finns förslag till en liten, men dock, förstärkning på 5 miljoner kronor till bl.a. Högskolan i Falun/Borlänge. Det är en blygsam summa pengar i jämförelse med vad som tilldelas universiteten och de större högskolorna, men den skulle ha oerhört stor betydelse för forskningsverksamheten vid vår högskola. Pengarna skulle också få stor betydelse för det nätverksbyggande som pågår i vår region. Med de 5 miljoner kronor som i vår reservation också föreslås skall tilldelas Högskolan i Gävle/Sandviken skulle nätverket – Gävle/Dala-fakulteten, som alltså består av högskolorna i Falun/Borlänge, Gävle/Sandviken och Skoghögskolan i Garpenberg – få ett tillskott på 10 miljoner. Det skulle ge nätverket en verklig plats i forskningssamhället.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservation nr 6.

Anf. 59 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Det har givits ganska samstämmigt beröm av de aktuella betänkandena och denna viktiga fråga. Då jag är en litet grand utanförstående representant kan jag förmoda att detta beröm till alla delar äger sin riktighet.

Vi har från Ny demokratis sida varit samstämmiga i dessa frågor. Men vi har en annan uppfattning vad gäller miljö- och kulturforskningen. Det sägs att våra önskemål har blivit tillfredsställda på den punkten. Jag har väl i och för sig ingen anledning att betvivla det. Men jag vill ändå stryka under att

den forskningen måste ske på ett mer praktiskt sätt än vad som i varje fall kan utläsas av propositionen.

Vi kommer då in på ett allmängiltigt problem i fråga om forskningen. Egentligen är väl både forskningsvärlden och näringslivet lika duktiga eller dåliga var och en på sitt sätt. De talar framför allt inte riktigt samma språk vid alla tillfällen. Forskarna talar sitt språk, och näringslivet talar sitt språk.

Rune Rydén kom in litet grand på detta ämne. Han sade att näringslivet visar otillräcklig kompetens att tillvarata forskningsresultaten.

Jag vill inte riktigt hålla med om det, utan jag tror att orsaken är att man har olika bakgrund. Jag tror att det är väldigt nödvändigt att få en bättre koppling, men jag vet inte hur det skall gå till. Kanske man skulle kunna ha någon sorts praktikverksamhet med utbyte mellan skolorna och näringslivet.

Rune Rydén var inne på att det väl är litet för dåligt med forskare ute i näringslivet. Ja, men då måste man också ställa frågan: Varför är det dåligt med forskare i näringslivet? Det måste bero på, tror jag, som själv kommer från näringslivet, att man på det praktiska planet inte riktigt har förtroende för forskarna. Man tycker att de i många avseenden är alldeles för teoretiska.

Det leder fram till det som jag tycker är den viktigaste biten i det här sammanhanget, och det är ju att om man inte talar samma språk och inte tillräckligt mycket inriktar sig på ändamålsforskning, får vi inte något påtagligt resultat av det som vi nu önskar åstadkomma.

En annan viktig sak är miljöforskningsdelen. Vi har här i landet en bra "miljöindustri", som vi skall slå vakt om och som har framtiden för sig. Sverige kan verkligen bli en "miljöexportör" av stora mått. Men då krävs det också att man tar litet mera praktiska tag i sammanhanget och redan från början startar ett samarbete mellan forskarvärlden på området och det som är gjort i näringslivet. Man måste börja i den änden, att så att säga nollställa sig till att börja med.

Jag har litet egen erfarenhet på det här området, inte minst med avseende på länderna på andra sidan Östersjön, de som smutsar ner allra värst. Det har utförts väldigt mycket forskning i de länderna, och jag tror att det skulle vara till stor nytta för den svenska forskningen att inleda ett samarbete och ta reda på allt som man där har av grundmaterial, så att vi slipper göra saker och ting två gånger.

Låt mig sedan gå över till det som väl har blivit huvudtemat i debatten. Det har blivit en löntagarfondsdebatt. Jag skall inte förlänga den, för argumenten är vid det här laget väl kända, men jag skulle vilja peka på en sak i sammanhanget som jag tycker behöver tydliggöras.

Löntagarfondspengarna kommer faktiskt från näringslivet, och nu skall vi nyttiggöra oss dem för ett väldigt viktigt ändamål, nämligen forskningen. Då tycker jag att det är självklart att man skall ha en ändamålsinriktad verksamhet. Det är ju faktiskt, om vi förlänger resonemanget litet grand, företagets pengar, lika väl som det är i det jag kanske känner bättre till, nämligen riskkapitalsatsningen. Därför tycker jag att det är ett ansvar för universiteten och högskolorna att verkligen förbättra och utöka samarbetet med näringslivet.

Det finns ett yttrande från finansutskottet som jag själv har varit delaktig i, där man tillstyrker att löntagarfondsmedlen används på det sätt som är

anvisat. Det finns också en liten tabell fogad till finansutskottets yttrande, av vilken framgår att för närvarande – beloppet har kanske stigit ytterligare – är det ca 14,4 miljarder kvar sedan riskkapitalet har fått sina pengar. Gör man sedan avdrag för de 400 miljoner som skall gå ut i sparpremie så småningom och de maximalt 85 miljoner som skall användas för att täcka fondföretagens kostnader, återstår ändå, när vi sedan drar av de stora pengarna – de 10 miljarderna till forskningsstiftelserna och de 1,7 miljarderna till högskolestiftelserna – vad vi kan kalla för en övervinst på drygt 2 miljarder, om vi utgår från siffrorna i betänkandet.

Det föranleder mig att ställa en direkt fråga till utbildningsministern: Har utbildningsministern funderat något över den här överlikviden och vad man i så fall skall använda den till? Jag skulle vilja skicka med ett budskap och en begäran att man använder dessa medel till att göra ytterligare en direkt koppling mellan näringsliv och utbildningsväsende, för att skapa den kommunikation som är helt avgörande för om satsningen skall bli riktig.

Det är naturligtvis ett belopp som kan bli större eller mindre, men eftersom vi kan anta att det fr.o.m. nu kommer att gå uppåt för oss här i Sverige och även internationellt, kan de 2 miljarderna mycket väl bli 3 när det blir dags att använda dem.

Jag vill som sagt fråga utbildningsministern om han har tänkt någonting på det här och om han i så fall delar min uppfattning om hur man skall använda pengarna. Jag skulle annars väldigt gärna kunna tänka mig att föreslå att de används till ytterligare förstärkning av riskkapitalsatsningen.

I det här sammanhanget skulle jag också vilja rent allmänt fästa uppmärksamheten vid teknikparkerna, som jag tycker är en utmärkt form för koppling mellan universitet, högskolor och näringsliv. De har på ett påtagligt sätt visat hur man kan göra den kopplingen. Jag tror att man kan tydliggöra det ännu mera, och kanske skulle "överkapitalet" rent av kunna användas i den satsningen.

Herr talman! I övrigt har det mesta sagts och yrkanden har redan tidigare ställts, så jag slutar här.

Anf. 60 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Jag vill till Bo G Jenevall säga att det var intressanta synpunkter som han framförde. Frågan om de två olika kulturerna, näringslivets kultur och universitetens och högskolornas kultur, som sällan och svårliken möts, tycker jag att det finns all anledning att titta närmare på.

En av de tankegångar som framförs i propositionen och i utskottets betänkande är ju att man skall försöka underlätta överförandet av forskningsresultat från högskolorna och universiteten till näringslivet. Att vi har varit så dåliga på det i Sverige har, tror jag, flera orsaker. En av dem är den som jag nämnde och som Bo G Jenevall också antydde, nämligen bristen på kompetenta forskare i det svenska näringslivet. Men där är bilden inte entydig. Det finns områden med utomordentligt hög forskartäthet och stor förståelse för vad som sker på universiteten och högskolorna.

Det andra skälet är, tror jag, att vi har en forskningsstruktur i Sverige som delvis skiljer sig från den som finns i omvärlden. I Sverige har vi i mycket liten utsträckning stora branschforskningsinstitut som sysslar med tillämpad

forskning och utvecklingsarbete och som utgör en brygga mellan universiteten, som sysslar med grundforskning, och industrin.

Man skulle också kunna peka på den satsning som EG för närvarande gör med sina olika ramforskningsprojekt, t.ex. DG 12 och 13, som ursprungligen grundades med det bestämda syftet att stärka EG-ländernas industri i kampen mot Japans och USA:s industrier. Man hade i EG-länderna ungefär samma svårigheter som vi har i Sverige att förmedla forskningsresultaten från universiteten och högskolorna ut i industrierna. Delvis kan vi redan nu se att man har lyckats inom EG:s ram, delvis kan vi se att det fortfarande återstår en bra bit att gå.

Jag tror inte att det här är ett problem som man löser från den ena dagen till den andra, men att vi nu är medvetna om svårigheterna tror jag i sig självt innebär att man på sikt kommer att klara ut dem.

Anf. 61 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Det föranleder mig att ta upp en annan fråga som är kopplad till det Rune Rydén nu sade: Har man övervägt eller kan man tänka sig att överväga – och den frågan går naturligtvis också till utbildningsministern – att gå över till ett sådant system som man i Amerika har för professorerna? Där har de betalt bara för nio månader om året, och den resterande ersättningen får de själva tjäna in på annat sätt, vilket leder till att man så att säga rent praktiskt och påtagligt organiserar kopplingen till näringslivet.

Professorerna har på många universitet skyldighet att tillföra sitt universitet x miljoner dollar för att över huvud taget ha sin anställning kvar. Jag tror att det skulle vara nyttigt för en del slumrande akademiker på våra universitet och högskolor.

Om jag är rätt underrättad sitter en professor på livstid och har inte särskilt mycket tryck på sig. Det finns också professorer som har påtalat för mig att andra kolleger håller tillbaka och inte släpper fram doktoranderna. Det är ett problem att tänka på i det här sammanhanget.

Litet förändrade regler skulle kanske skapa en större aktivitet på våra universitet och högskolor.

Anf. 62 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Varje system har sina fördelar och nackdelar. Det svenska systemet innebär en stor kontinuitet och en stor trygghet. Man kan slå vakt om forskningens frihet på ett sätt som man kan göra på få andra ställen i världen.

Det amerikanska systemet är mycket stimulerande och mycket konkurrensbefrämjande för de människor som lyckas i det. Jag har tjänstgjort i båda systemen. Jag tror mig något så när veta hur de fungerar. Jag är inte säker på att man utan vidare kan överföra det amerikanska systemet i svensk miljö. Men det är helt klart att de frihetssträvanden som propositionen nu anvisar vägar för innebär att man kan pröva nya modeller här i Sverige. Det tror jag kan vara stimulerande.

Debatter om professorernas livstidsjänster uppstår från tid till annan. Jag kommer ihåg att vi som studentpolitiker diskuterade att de bara skulle få sitta sex år åt gången. Sedan skulle de anställas på nytt om de uppfyllde kra-

ven. Jag är i dag inte säker på att det är en väg som jag direkt vill rekommendera. Men man kan alltid föra en debatt om dessa frågeställningar.

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

Anf. 63 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Rune Rydén är mycket kunnig på detta område. Det respekterar jag. Jag är mindre kunnig. Jag har egentligen bara en enda tes, nämligen att man skall öka samarbetet mellan skolorna och näringslivet, framför allt vad gäller ändamålsforskning.

I det sammanhanget ger vi i Sverige en litet väl stor del av medlen till grundforskning i jämförelse med vad man gör i många andra länder. Det är traditionellt sett fint för forskare att grundforska och få sina rapporter utgivna. Men forskningen måste leda till någonting. Grundforskningen är naturligtvis mycket nödvändig. Men vi skall inte ha större del av grundforskningen än vad vår del i världen i övrigt innebär. Det skall vara en tydligare ändamålsforskning.

Anf. 64 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Bo G Jenevall ställde en fråga till mig om vad regeringen eventuellt överväger att föreslå beträffande den resterande delen av löntagarfonderna. Jag skall strax svara på detta. Jag vill dock först tillägga något om bakgrunden till frågeställningen.

Som vi talade om i inledningen av debatten är förhållandet mellan å ena sidan universitet och högskolor och å andra sidan industrin en av de två huvudutmaningar som regeringen anger i sin proposition. Det gäller delvis mot bakgrund av det Rune Rydén påpekade, nämligen att vi i Sverige håller oss med en relativt unik forskningsstruktur. Det gör vi enligt min mening på goda grunder.

Vi satsar lejonparten av de offentliga forskningsmedlen på universiteten och högskolorna som forskningsmiljöer. Bakgrunden till detta är helt enkelt att Sverige är litet. Man vill ha hyggligt starka forskningsmiljöer. Man måste då ha en viss koncentration för att uppnå den goda kvalitet som Sverige behöver. Det ställer – och detta är viktigt – frågan om kommunikationer mellan universitetssystemet och företagen i blyxtbelysning. Vi har till följd av vår forskningsstruktur en större utmaning än vad andra länder har.

Det är därför regeringen har lagt en sådan vikt vid att föreslå en lång rad olika saker, vilka inte ensamma löser de problem vi nu diskuterar, men som bidrar till en lösning. Det handlar om de speciella forskarskolor som vi vill inrätta, stimulans till doktorander inom industrin och delvis om en profilering av vissa av de mindre högskolorna mot mer industrirelaterade områden. Det handlar också om de särskilda forskningsbolag som regeringen föreslår och de särskilda satsningar på teknikparker som samtidigt föreslås.

De två sista förslagen är direkt ägnade att skapa en struktur på universiteten där universitetsforskare och näringsliv kan mötas i gemensamma projekt. Men det skall ske – och också detta är viktigt – utan att någondera parten skall behöva ge avkall på sin speciella kultur.

Det är en fördel för vårt lands framtid om företagen är företag och forskningscentrum är forskningscentrum. Men det gäller, precis som Bo G Jene-

Forskning m.m.

vall påpekar, att hitta länkarna mellan dem så att inte kunskap blir outnyttjad och oframforskad.

Vad vi nu kommer att göra, när riksdagen i eftermiddag förhoppningsvis har beslutat i enlighet med utskottets förslag om att satsa en betydande mängd av löntagarfondspengarna på de forskningsstiftelser regeringen har föreslagit, är dels att sätta i gång dessa stiftelser, dels avvakta hur resultatet kommer att se ut i själva utskiftningsögonblicket när det gäller eventuella resterande medel.

Jag är öppen för att under tiden fram till dess överväga allehanda olika förstärkningar i enlighet med de principer som riksdagen förhoppningsvis kommer att lägga fast. Vi skall diskutera detta i ljuset av de erfarenheter vi kommer att vinna av de nya samverkansformer som vi nu håller på att utveckla.

Herr talman! Jag vill som en högst personlig synpunkt understryka att jag för min del är övertygad om att den starkaste koppling av gott slag mellan universitet, högskolor och industrin som kan uppnås är de människor som fraktar sig själva mellan de olika kulturerna. Det är en för liten förståelse inom delar av universiteten för kulturen utanför universitetsvärlden, och det är en för liten förståelse inom industrin för kulturen innanför universitetsväggarna. Ökad kunskap, och därmed ökad förmåga att tala med varandra och utbyta erfarenheter, kommer båda systemen att gagnas av.

Den sista fråga Bo G Jenevall ställde till mig var om regeringen är beredd att överväga att ta en tredjedel av professorernas arbetstid ifrån dem, om jag nu spetsar till frågeställningen. Som Rune Rydén påpekade är vi nu på väg in i ett system där professorstillsättningar kommer att ske vid universiteten. Det är upp till dem att själva avgöra på vilka villkor de i detta hänseende vill enrollera sina medarbetare.

Jag ser betydande fördelar – och också nackdelar, det skall gudarna veta – med att öka vissa universitetsanställdas behov av bokstavlig kontakt med världen utanför universiteten. Jag skulle välkomna om vi i framtiden får se tjänstekonstruktioner som i detta hänseende skiljer sig mellan olika universitet och högskolor, för att därigenom bidra till en befrämjande konkurrens mellan dem.

Anf. 65 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag tycker att utbildningsministerns svar lät mycket hoppfullt. Jag skulle också vilja skicka med att man när detta skall verkställas i diskussionerna med de berörda parterna gärna påpekar, och gör det ofta, varifrån dessa pengar kommer, nämligen från näringslivet. Det kan vara ett ytterligare argument för att de skall öka kontaktytan.

Nu kommer jag in på detaljer som jag kanske inte borde tala om. Men man borde kanske överväga att i doktorandutbildningen väva in någon form av tvingande praktik i näringslivet. Där kunde man få direkta kopplingar inför kommande anställningar, och så kan vi lösa den problematiken.

Anf. 66 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! I samma anda som jag nyss talade när det gällde högskolornas möjligheter att skraddarsy eller profilera sin egen verksamhet åt litet

olika håll, både när det gäller innehåll och strukturer i övrigt, finns möjligheten för högskolorna till betydande variationer när det gäller doktorsutbildningens innehåll.

Ett av syftena bakom det förslag jag tidigare nämnde om de särskilda forskarskolorna – som vi diskuterar i propositionen, och där regeringen begär riksdagens förtroende för att inrätta sådana eller stimulera fram dem – är just att få något större mångfald i doktorsutbildningen för att se vilka olika typer av utbildningar som är mest gagneliga för att föra utbildningssystemet framåt. På detta område, liksom på så många andra, mår Sverige bra av att ha olika typer av utbildningsformer, även för en och samma doktorsgrad. Det gemensamma för detta, och det som staten ställer krav på, är att kvaliteten på de doktorer som kommer ut ur detta mångfasetterade system har internationellt hög slagkraft.

Herr talman! Eftersom Bo G Jenevall i sitt förra inlägg ansåg att vi i Sverige har en för stor andel grundforskning i förhållande till den totala kakan, vill jag säga att detta är ett svårt och komplicerat område att ha en alldeles exakt uppfattning om. Om vi tittar på den samlade svenska forsknings- och utvecklingsinsatsen ligger den på 35–40 miljarder kronor om vi räknar samman det som staten satsar och det som privata intressenter satsar. Grundforskningsdelen av detta rör sig om ca 7–8 miljarder kronor.

Jag är inte övertygad om att det är en för stor andel grundforskning i förhållande till den tillämpade delen i det långa loppet. Jag tror snarare att problemet ligger på det område där Bo G Jenevall och jag började samtalet, nämligen i förmågan att nyttiggöra kunskaper som faktiskt finns och kan plockas fram. Jag har sett för många exempel där goda idéer läggs ad acta, inte medvetet, men därför att ingen hittade fram till dem för att ta över dem till nästa utvecklingssteg.

Anf. 67 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag tycker att detta låter mycket positivt och bra. Jag vill bara kort komma med ett litet förslag när det gäller det vi egentligen talade om, nämligen vad man skulle kunna göra med dessa förmodade två miljarder. Vi kanske kan koppla ihop de två goda ändamål som vi hittills har använt pengarna till, nämligen riskkapital och forskning och utveckling. Vi kanske skulle använda dem till ett riskkapitalbolag som är speciellt inriktat för de forskningsresultat som är utvecklingsbara. Det är ju inte alldeles lätt att få pengar till att utveckla dem.

Anf. 68 INGA BERGGREN (m):

Herr talman! Här kommer till slut, eller nästan till slut, en motionär som vill börja så här:

I regeringens proposition står det så här på s. 63: "Konsumentfrågor, speciellt frågor om hushållsekonomi har särskild betydelse för de enskilda människorna i tider av ekonomisk kris och stora samhällsförändringar. — — — Regeringen anser att det är angeläget att forskningen på konsumentområdet kan utvecklas."

Jag är fullständigt överens med regeringen om detta. Jag vill passa på att här utveckla de tankar som jag tillsammans med Inger René har framfört i

en motion om vikten av hushållsvetenskaplig forskning som behandlas i betänkandet UbU15.

Jag vill vidare framhålla vikten av att forskning om familjen och hushållet fortgår även under icke kristider. Varför? Jo, detta bör ske med tanke på att värdet av det osynliga arbete som utförs i privata hushåll uppskattas till en tredjedel av bruttonationalprodukten. Dessutom kan det konstateras att den privata konsumtionen år 1991 uppgick till 779 miljarder kronor enligt SCB. Därav var värdet för inköp av livsmedel, textilier, kläder och bohag 242 miljarder kronor.

Vid tre av våra universitet – universiteten i Göteborg, Umeå och Uppsala – finns hushållsvetenskapliga institutioner som bedriver utbildning. Ingen av dem har fasta forskningsresurser, men det pågår ett arbete för att bygga upp en forskningsverksamhet. Vid Uppsala universitet är ämnet hushållsvetenskap forskarutbildningsämne vid den samhällsvetenskapliga fakulteten sedan november 1991, liksom vid Göteborgs universitet sedan december 1992.

Utgångspunkten i hushållsvetenskaplig utbildning och forskning är hushållet i vardagssituationen. Området innefattar frågeställningar som organisation, tidsutnyttjande, ekonomi, mat, avfallshantering, boende, textil osv. i det privata hushållet såväl som i storhushållet.

Här handlar det om att utveckla teorier om interaktionen inom hushållen och mellan hushållen och övriga i samhället. Ytterst handlar det om nationalekonomi och att använda egna och andras resurser med förnuft. Det innebär en forskning som tar fram underlag för att ge konkreta förslag på hur man kan använda mänskliga och materiella resurser så att livskvaliteten optimeras i vid mening. Det är helt enkelt det som utbildningsminister Per Uncel talade om tidigare i dag, nämligen att göra det möjligt för den enskilde att skapa det goda livet.

Som ett bra exempel på ämnets tvärvetenskapliga karaktär kan nämnas det samarbete som utvecklats mellan den tekniska forskningen på Chalmers tekniska högskola och universitetet i Göteborg. Där kan hushållsvetenskapligt utbildade personer med såväl goda kunskaper inom sitt eget område som forskningserfarenheter bidra till att utnyttja tekniska forskningsresultat i praktisk tillämpning.

Hushållsvetenskapligt utbildade människor är en stor resurs som finns i många olika verksamheter. Några områden som jag kan nämna är undervisning, forskning, rådgivning, marknadsföring, storhushållsadministration och opinionsbildning.

De vanligaste benämningarna på hushållsvetenskap på universitetsnivå i den angloamerikanska delen av världen är home economics, human ecology eller home science. Benämningen household/family and consumer studies förekommer också. I Tyskland används begreppet Haushaltwissenschaft på akademisk nivå.

Det kan konstateras att det 1990 avlades examina i ämnet hushållsvetenskap vid 206 institutioner i hela världen. Det totala antalet doktorsexamina var för samma år 251, varav 132 i USA, 85 i Tyskland, 27 i Indien, 5 i Japan och 2 i Storbritannien. Dessa siffror kommer från International Federation

for Home Economics, en non-governmental organization (NGO) till FN. För Sverige är motsvarande siffra 1 doktorsexamen 1992.

Låt mig göra några reflexioner. Jag anser att det är utomordentligt att regeringen för att öka andelen kvinnor i forskning och forskarutbildning satsar på ett tiopunktsprogram. Ett prioriterat område blir naturvetenskap och teknik. Det är jättebra. Men vart har de områden som av tradition och hävd intresserat flickor, t.ex. vård, undervisning och i det här fallet lärare i hushållsvetenskapliga ämnen tagit vägen i målsättningen att öka antalet forskarstuderande för att fram till år 2000 fördubbla antalet doktorsexamina?

Vart vill jag då komma med det här resonemanget? Jag vill peka på den potential och de forskarförmågor som finns gömda inom just det hushållsvetenskapliga området. Här tas frågor om resurshushållning, attityder och beteende vid val av livsmedel m.m. upp på ett naturligt sätt. Det är helt enkelt väsentliga framtidsfrågor för oss som enskilda individer, konsumenter, familjer, hushåll och samhällsmedlemmar.

Jag har inte någon principiell invändning mot regeringens huvudmålsättningar angående forskningens övergripande inriktning. Jag anser snarare tvärtom att det är ytterst angeläget att stimulera och satsa på kvalificerad utbildning och forskning. Jag håller fullständigt med om att spetskompetens och spetsforskning är viktiga för Sverige som företagarnation. Men det behövs även forskning inom det som varit vardagsnära under lång tid.

Ett sådant område är kvalificerad konsumentforskning. Här finns åtminstone tre intressenter:

- enskilda, som behöver kunskaper för att kunna fungera som medvetna och kritiska konsumenter med bibehållen individuell självständighet,
- industrin, som behöver kunskap om attityder och beteenden för att kunna anpassa sitt utbud efter konsumenternas individuella önskemål,
- stat och kommun, som behöver kunskap om medborgarnas värderingar, attityder och beteenden för att kunna anpassa lagstiftning och service, inkl. skolan som behöver utveckla undervisningen och kompetensen i hemkunskap/hushållsekonomi.

För konsumentforskningen är hushållsvetenskapen central. Hushållsvetenskapen är, som ni förstår, en ny akademisk disciplin i Sverige, som därmed har svårigheter att hävda sig inom de nuvarande forskningsrådets urvalssystem. I både Göteborg och Uppsala har den begränsade satsning som skett på hushållsvetenskaplig forskning uteslutande skett genom omfördelning inom fakulteterna. Att lita på en sådan generositet fortsättningsvis är att bygga vidare på en alltför bräcklig grund.

Olika möjligheter att kanalisera medel till en forskningsverksamhet under uppbyggnad måste prövas.

En väg är att inrätta ett konsument- och hushållsvetenskapligt forskningsråd. En annan möjlighet kan vara att låta Forskningsrådsnämnden initiera forskning inom området och föreslå hemvist för denna verksamhet inom redan existerande forskningsråd. Konsumentpolitiska kommittén har säkert tankar om hur forskningen om familjen/hushållet skall kunna bedrivas och vidareutvecklas. Externa medel från företag och branscher är ytterligare en väg att pröva.

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

Forskning m.m.

Jag uttrycker nu min tillfredsställelse över regeringens skrivning "att det är angeläget att forskningen på konsumentområdet kan utvecklas", som jag började mitt anförande med. Detta fastslås ytterligare i lagutskottets betänkande LU48 som vi skall diskutera i kammaren senare i dag. Där står: "Lagutskottet vill för sin del starkt understryka behovet av forskning på konsumentområdet."

Jag vill till slut starkt poängtera det angelägna i att regeringen lever upp till dessa citerade formuleringar. Jag förväntar mig också att regeringen, snarast efter det att Konsumentpolitiska kommittén har avslutat sitt arbete, återkommer med tydliga förslag om inriktning och lämpliga finansieringsformer för forskningen inom konsumentområdet.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet UbU15 och avslag på samtliga reservationer och meningsyttringar.

Anf. 69 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bemöta Inga Berggren när hon talar om prioritering av forskarstöd till områden med många kvinnor. Det är just det regeringen och förhoppningsvis riksdagen gör i och med tiopunktsprogrammet, en tydlig prioritering av områden med stora inslag av kvinnliga studerande. Där kan självfallet också hushållsvetenskap passa in.

Jag uppfattade hos Inga Berggren en viss kritik mot satsningen på teknik. En sådan satsning står inte i motsats till vad Inga Berggren kräver. Just hushållsvetenskap som kvinnligt forskningsområde har stora inslag av teknik, och kommer därmed också att få del av den satsning som vi nu gör på naturvetenskap och teknik med kvinnligt könsperspektiv.

Anf. 70 INGA BERGGREN (m) replik:

Herr talman! Det som har glatt mig under dagen är den samstämmighet som finns här i kammaren när det gäller att stimulera unga forskare och satsa på kvinnlig forskning. Inte desto mindre vill jag gärna ta upp just forskningen inom vård och utbildning, för att ytterligare poängtera och ge exempel. Det är oerhört viktigt att man stöttar den vetenskapliga grunden där den är svag. Det är just inom dessa områden.

Jag vill bara kort bemöta Margitta Edgren när hon säger att mitt anförande andas en viss kritik mot att man prioriterar naturvetenskap och teknik. Så var det inte. Jag sade att det var jättebra.

Anf. 71 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att utbildningsministern har funnits i kammaren under hela denna debatt. Det vill jag ge honom en eloge för. Men jag begärde inte ordet bara för att säga det.

Jag begärde ordet för att kommentera det meningsutbyte som var mellan utbildningsministern och Bo G Jenevall, om de eventuellt återstående pengarna från löntagarfonderna. Där framgick att de bägge debattörerna ansåg att detta var näringslivets pengar. Vi vet att socialdemokratin har en annan syn.

Detta är i allra högsta grad också löntagarnas pengar. Tanken har varit att

pengarna skulle gå till pensioner bl.a. Detta är pengar som har förvaltats väl och inte gått in i spekulationskarusellen under 1980-talet.

Vi hörde av meningsutbytet att det kunde bli pengar över från löntagarfonderna vid utskiftningen. Då funderar man, som Bo G Jenevall, på vad de pengarna skall användas till. Det framkom att utbildningsministern inte visste hur de pengarna skulle användas, utan det kunde man fundera över. Men de skall i alla fall inte vara kvar i löntagarfonderna. Det kan vi konstatera.

Jag hörde tidigare i dag utbildningsministern säga att detta var den lyckligaste dagen i hans liv. Då tänkte jag att det kanske är för att vi skall fatta ett forskningspolitiskt beslut och satsa pengar på forskningen. Men det var för att löntagarfonderna skall slaktas. Det var därför det var den lyckligaste dagen i hans liv. Det är överordnat det forskningspolitiska beslut vi nu skall fatta, och det beklagar jag.

Inga pengar skall få bli kvar hos pensionärerna. Det kan bli pengar över efter denna åtgärd, och det skall funderas över hur de skall användas. Ingenting skall bli kvar hos pensionärerna. Det tycker jag är upprörande, och det är ett brott mot höstens krisöverenskommelse.

Anf. 72 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag trodde att löntagarfondsdebatten var avslutad, men den tycks fortsätta, och det är intressant. Visst kan man hävda att löntagarna har del i löntagarfondspengarna, om man hade gjort som det var tänkt från början, nämligen att löntagarna skulle göra avsteg från sina avtalskrav för att bidra till löntagarfonderna. Så skedde inte. Löntagarna tog i stället för sig extra rejält under denna tid. Det är faktiskt företagarnas pengar. Det vill jag alldeles bestämt hävda.

Jag tyckte att Per Unckel utvecklade detta med pensionerna på ett alldeles excellent sätt tidigare. Det finns ingen anledning att upprepa det. Det är inte några pensionspengar vi talar om. Det har heller aldrig varit tanken.

Visst skall vi göra av med alla dessa pengar. Den saken är vi fullständigt överens om. Nu talar vi bara om hur vi skall använda den sista delen av pengarna, som det faktiskt har blivit en viss tillväxt på. Det är inte tack vare Socialdemokraterna.

Anf. 73 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Den enda kommentar jag vill göra är att det visst är så att dessa pengar skulle stärka AP-fonderna och vara en del av pensionerna. I övrigt är det regeringen som står för krisöverenskommelsen.

Anf. 74 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag ber kammarens ledamöter som önskar votera om forskningspolitiken om ursäkt för att jag kommer att förlänga debatten någon minut.

Ewa Hedkvist Petersen citerade mig. Jag vill därför göra den lilla justeringen att säga att jag sade att det var den lyckligaste dagen i mitt politiska liv. För mig är politiken inte det allra högsta i livet, även om politiken är viktig nog.

Men det är lyckligt därför att vi på en gång, som jag sade i mitt anförande, förmår att göra rent hus med det värsta hotet mot det fria, öppna samhället som Sverige har gått igenom, nämligen löntagarfonderna. Vi kan göra detta genom att använda dessa pengar på ett sådant sätt att de stärker forskningen och Sveriges utvecklingskapacitet. Det kallar jag, på mitt språk, politisk lycka. Jag har förstått att det för somliga i denna kammare i stället är en politisk olycka. Jag beklagar att ni fortfarande är kvar på den barrikaden, men jag kan inte göra mycket åt det.

Frågan om vems pengar det egentligen rör sig om är i någon mening filosofisk. Pengarna finns i dag i avvecklingsfonden 1992–1994. Det kan knappast ha överraskat Ewa Hedkvist Petersen att regeringens ambition är att avveckla denna fond i sin helhet. Det har nämligen riksdagen redan fattat beslut om. Den nyheten är vid det här laget nästan ett år gammal.

Att jag i dag inte har en klar uppfattning om den exakta användningsformen, beror på det jag började med att säga i mitt svar till Bo G Jenevall, nämligen att regeringen medvetet har sagt sig vilja ha marginal med tanke på den eventuella utvecklingen på börsen. Ty följande vore det inte rimligt att utan marginal inteckna varje krona. Man måste följa den ekonomiska utvecklingen på sådant sätt att man har kunskap och användningsalternativ den dag vi i detalj kan bedöma fondernas värde. Att fortsätta efter i princip samma linje för användning av dessa fondresurser som nu redan är på väg att beslutas för de tio, är för min del ett logiskt sätt att tänka. Jag kommer att fortsätta tänka i samma banor.

Anf. 75 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Det är bra, utbildningsministern, att vi kan vara eniga om att politik inte är allt utan att det finns andra värden här i livet.

Det som faktiskt händer är att regeringen sviker en överenskommelse från i höstas. Regeringen sviker en mycket viktig krisöverenskommelse som gjordes över partigränserna. Jag vet inte hur det här går ihop med att regeringen nu säger att man försöker hålla etiken och moralen högt.

Vi anser att pengarna behövs till pensionärerna. Det har varit vår åsikt under en lång tid. Det är ingen nyhet för regeringen. Det är naturligtvis också en av anledningarna till att vi är upprörda över att slakten av löntagarfonderna överordnas det forskningspolitiska beslutet. Det är bara att beklaga.

Anf. 76 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag vet inte om Ewa Hedkvist Petersen hade favören att få lyssna till Bengt Silfverstrands mycket klargörande inlägg för några timmar sedan. Han talade om varför socialdemokratin egentligen var för löntagarfonderna. Det fanns inte en susning om pensioner i det inlägget. Bengt Silfverstrand meddelade att han egentligen endast beklagade en enda sak, nämligen att det var för litet socialism i löntagarfonderna. Det må stå för honom. Jag tyckte, som jag sade då, att det var alldeles tillräckligt mycket socialism redan från början.

Nu skall vi, Ewa Hedkvist Petersen, följa kursutvecklingen under månaderna framöver för att se huruvida pengar som blir kvar efter dagens beslut

verkligen kommer att bli kvar eller om den diskussion som vi just nu för är helt hypotetisk. För min del gäller att löntagarfonderna skall avvecklas, och att det är en slutgiltig avveckling. Inte minst väljarna gav för två år sedan ett klart och entydigt besked om att detta var deras önskan. Den förpliktelsen tänker vi leva upp till.

Därutöver för regeringen emellertid en ekonomisk politik som nu så sakteliga håller på att vända utvecklingen i Sverige uppåt igen. Att man får fart på den tillväxt som Ewa Hedkvist Petersen talade om och som jag berättade för kammaren om tidigare, är den avgörande förutsättningen för att pensionsnärerna med trygghet skall kunna se fram emot sin ålderdom. Ett är alldeles entydigt och säkert: Skulle vi fortsätta att på socialdemokratiskt maner öka budgetunderskottet och bibehålla ens den minsta misstanke om att löntagarfonderna kan dyka upp igen undergrävs förutsättningarna för en trygg ålderdom.

Anf. 77 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Det är helt riktigt – jag tackar för att Per Unckel än en gång bekräftade detta – att jag ganska tydligt klargjorde för vad målsättningarna och syftena med löntagarfonderna var. Detta var den ena biten i mitt klarläggande.

I en annan lika klargörande bit sade jag att det inte finns någon juridisk eller de facto-skillnad mellan de fem pensionsfonderna som i debatten har gått under namnet löntagarfonderna och den fjärde och femte AP-fonden som fortfarande är kvar. Så långt har man från regeringssidan ännu inte aviserat att man skall ta dem i anspråk, varken när det gäller forskning eller andra ambitioner. Den enda skillnad som föreligger mellan de fem pensionsfonderna som nu skall avvecklas och den fjärde och femte AP-fonden är att reglerna för placering har varit ännu strängare för de fem löntagarfonderna, pensionsfonderna.

I slutändan kommer vi således fram till ett konstaterande som inte ens Per Unckels demagogik kan komma ifrån. Det är pensionsmedel som nu skall upplösas och delas ut för forskningsändamål. Det socialdemokratiska alternativet är att forskning och utveckling är så viktiga områden att de skall kunna konkurrera i vanliga budgetsammanhang med alla andra samhällsområden.

Anf. 78 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det finns en mycket stor skillnad mellan löntagarfonderna och pensionsfonderna. Pensionsfonderna är tillskapade för att sörja för människors trygga ålderdom. Löntagarfonderna är tillskapade för att skapa socialism. Vi avvecklar socialismen och bevarar tryggheten för ålderdomen. Det är detta riksdagen kommer att fatta beslut om alldeles strax.

Herr talman! Får jag även säga för fullständigheten i protokollet och som allmän upplysning att när Socialdemokraterna hävdar att det riksdagen nu är på väg att göra, nämligen att avveckla fondsocialismen, skulle stå i strid med en uppgörelse med regeringspartierna från i höstas, talar man medvetet i nattmössan eller åtminstone mot bättre vetande. I samband med krisuppgörelserna kom vi överens om att samråda om hur vi skulle bete oss när det

gäller forskningsfinansiering med löntagarfondsresurser. Samrådet har ägt rum. Däremot kom vi inte överens om det som var uppenbart, nämligen att vi inte på förhand kunde veta huruvida vi skulle bli ense. Blir man inte ense är det en regerings skyldighet att regera. Det skulle jag säga även om det var Bengt Silfverstrands parti som innehade regeringsmakten.

Anf. 79 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Låt mig bara klargöra att det inte förekom någon som helst samråd om fondernas slutliga användning. Detta är fakta i målet.

Det är ingen skillnad mellan om man i den fjärde och femte AP-fonden placerar aktier och avkastningen på dessa går tillbaka till pensionsfonderna eller om avkastningen på de aktieplaceringar som har gjorts inom ramen för de fem pensionsfonderna till sista kronan går tillbaka till pensionsfonderna. Det är pensionsmedlen som nu skingras för vinden – visserligen för forskningsändamål. Dessa pengar hade vi kunnat ordna på ett rakare, klarare och mycket objektivare sätt.

Anf. 80 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! När det gäller överenskommelsen och samrådet mellan partierna vet jag inte vilken ställning Bengt Silfverstrand har i sitt parti. Men jag har själv deltagit i ett samråd med Bengt Silfverstrands partivänner. Närvarande var herrar Jan O Karlsson och Leif Pagrotsky. Svar lämnades på samrådet av förutvarande statsministern och partiordförande Ingvar Carlsson.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande utbildningsutskottets betänkanden 1992/93:UbU16, UbU15, UbU13 och UbU22.

Utbildningsutskottets betänkande UbU16

Mom. 1 (löntagarfondsmedel för forskning)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 139 för reservationen av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 6 (formerna för prövning av stiftelsernas verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 10 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (styrelsernas sammansättning)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 12 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (fasta forskningsresurser vid vissa högskolor)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 11 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 26 ledamöter avstod från att rösta.

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 10 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (lokalisering av stiftelsen för miljöstrategisk forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU15

Mom. 1 (forskningens betydelse för Sverige som industrination)

Utskottets hemställan bifölls med 187 röster mot 129 för reservation 1 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 2 (forskningens organisation)

Utskottets hemställan bifölls med 303 röster mot 10 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (översyn av fakultetsorganisationen)

Utskottets hemställan bifölls med 304 röster mot 11 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del.

Mom. 8 (forskarutbildningen utom såvitt avser vissa medel under fakulteterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (medel för forskarutbildningen)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 138 för reservation 3 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (den rörliga resursen)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 136 för reservation 4 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 och 13 (forskning vid de mindre och medelstora högskolorna, m.m.)

Först biträdde reservation 6 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. i motsvarande del med 142 röster mot 10 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 166 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 174 röster mot 142 för reservation 6 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Sigge Godin (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 28 (tillkännagivande om Forskningsrådsnämndens forskningsinformation)

Först biträdde reservation 8 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. – som ställdes mot meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 169 röster mot 132 för reservation 8 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 31 (anslagsbeloppet under Forskningsrådsnämnden: Forskning och forskningsinformation)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 11 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 34 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 39 (kvotering av forskarassistenttjänsterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (dyrbar vetenskaplig utrustning)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 129 för reservation 13 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 57 (medelsanvisningen till de juridiska fakulteterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 60 (resurser för forskning om Central- och Östeuropa)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 138 för reservation 19 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 63 (forskning om kreditgivning)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 24 för reservation 20 av Stefan Kihlberg.

Mom. 66 (medelsanvisningen i övrigt till de samhällsvetenskapliga fakulteterna)

Utskottets hemställan bifölls med 187 röster mot 128 för reservation 21 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 69 (anslagsbeloppet under Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet: Forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 22 av Lena Hjelm-Wallén m.fl., *dels* meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 86 (anslagsbeloppet under Medicinska forskningsrådet: Forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 97 (anslagsbeloppet under Naturvetenskapliga forskningsrådet: Forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Muntliga frågor till
regeringen*

Mom. 105 (anslagsbeloppet under Teknikvetenskapliga forskningsrådet: Forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 142 (anslagsbeloppet under Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål)

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 134 för reservation 48 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU13

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU22

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, utrikesutskottets betänkande UU31, lagutskottets betänkande LU48, försvarsutskottets betänkande FöU13 och socialutskottets betänkande SoU25, fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Välkomsthälsning

Anf. 81 ANDRE VICE TALMANNEN:

Riksdagen hälsar finländska riksdagens grundlagsutskott välkommet.
(Applåder)

6 § Muntliga frågor till regeringen

Anf. 82 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag hälsar statsminister Carl Bildt, miljöminister Olof Johansson, civilminister Inger Davidson, statsrådet Bo Könberg och statsrådet Beatrice Ask välkomna till de muntliga frågorna.

Jag erinrar om önskvärdheten av korta frågor och så långt möjligt korta

svar. Jag erinrar också ledamöterna om att vänta med att tala tills mikrofon-lampan lyser.

De fängslade svenska medborgarna i Irak

Anf. 83 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! En fråga till statsministern: Vi kunde i går se statsministern i televisionen apropå de tre svenska medborgare som sitter fängslade i Irak. Han sade sig inte ha fått några direkta påstötningar om att han själv skulle agera i det fallet. Eftersom han tydligen har dåligt minne vill jag utnyttja det här tillfället till att framföra vår syn på detta.

Vi tycker att den tid nu har kommit då statsministern själv bör börja agera i det här fallet, givetvis på det sätt han finner rimligt. Jag skulle vilja fråga statsministern om han håller med om den värderingen – han behöver naturligtvis inte tala om vad han skall göra, bara att han är beredd att själv agera i detta fall, som så engagerar hela det svenska folket.

Anf. 84 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Låt mig först meddela att vi löpande informerar företrädare för riksdagspartierna om de aktiviteter som bl.a. jag nästan dagligen har i det här sammanhanget. Senast informerades partiledarna i samband med en partiledaröverläggning som vi hade i andra frågor i tisdags kväll. Jag tror att det var Ian Wachtmeister som tog upp frågan, och jag lämnade då en redogörelse för den senaste utvecklingen. Där var också Ingvar Carlsson närvarande.

Det är möjligt att denna information inte alltid når fram till Pierre Schori. Jag såg ett uttalande i dagens nummer av Svenska Dagbladet som tydde antingen på att han inte är informerad om de kontakter som har förekommit mellan mig och Ingvar Carlsson eller på att han av politiska skäl har anledning att ägna sig åt desinformation. Jag vill därför dementera det som Pierre Schori hade att säga i dagens nummer av Svenska Dagbladet.

Detta är en fråga där jag agerar så gott som dagligen. Det ligger i sakens natur att allt som görs icke kan och icke bör redovisas offentligt. Men vi har en mycket bra dialog med de anhöriga, med Ericsson, som också har ett omfattande kontaktnät, och med ett antal utländska regeringar, som är i delvis samma situation. Detta informeras bl.a. partiordförandena löpande om.

Anf. 85 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag kan försäkra statsministern att jag är fullständigt informerad.

Min fråga gällde närmast på vilket sätt statsministern agerar, om han är beredd att också ta steget att personligen – på högsta politiska nivå så att säga – vända sig till motsvarande i Irak, för att använda också det instrumentet för att äntligen få hem de tre svenskarna.

I övrigt vill jag säga att jag inte tycker att man skall utnyttja den här frågan för gräl.

Anf. 86 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Som väl har framgått av de redovisningar som har lämnats också i Utrikesnämnden har det som Pierre Schori efterlyser redan skett.

Jag har vid ett flertal olika tillfällen, i litet olika former, vänt mig direkt till den högsta instansen i Irak. Det har också kommit svar. Men det enda svar som vi egentligen bryr oss om är att de tre svenskarna frisläpps.

Jag måste säga att jag beklagar att Pierre Schori på det sätt som bl.a. uppgifterna i Svenska Dagbladet i dag visar sprider felaktiga föreställningar. Om Pierre Schori är till fullo informerad är det ännu mycket värre, därför att då är det medvetet. Om han inte har hela bilden är han möjligen ursäktlig.

Privatisering av offentlig verksamhet

Anf. 87 WIDAR ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag har en fråga till statsministern.

Hur vill statsministern kommentera den undersökning som visar att privatiseringar av offentliga verksamheter har varit mycket mer framgångsrika i socialdemokratiskt styrda kommuner än i kommuner som styrs av Moderaterna och de andra borgerliga partierna?

Anf. 88 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Låt mig passa på tillfället att beklaga att jag inte hade möjlighet att närvara på Widar Anderssons lilla tillställning på rummet den 27 maj. Jag var visserligen inbjuden, men jag hade tyvärr förhinder.

Låt mig också säga att jag inte har sett undersökningen i detalj utan bara sett några referat i pressen. Jag skall läsa den.

Den är intressant så till vida att den visar att privatiseringar är någonting som man också i socialdemokratiska kommuner inser är någonting som leder till effektivisering. Det är bra. Om man i socialdemokratiska kommuner gör bra privatiseringar kan jag inte tycka annat än att detta är bra för Sverige och för socialdemokratin.

Organisationsstödet

Anf. 89 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till statsministern. Det handlar om något som om möjligt är ännu segare än Saddam Hussein, nämligen organisationsbidragen.

I Sverige – detta arma land som går back med hundratals miljarder – utbetalas ca 13,5 miljarder, varav ungefär hälften kommer ifrån staten.

Nu har regeringen aviserat ett visst intresse av att få koll på de här kostnaderna. Det kan tänkas att regeringen inte har så lång tid på sig, kanske bara drygt ett år. Jag undrar om ni tänker göra någonting åt detta?

Jag har hört talas om att ni och Socialdemokraterna har haft en uppgörelse om att faktiskt åtgärda det här. Är den uppgiften riktig, eller är det bara ett illasinnat rykte, eller är det något paket som har spruckit?

Den första frågan gäller alltså om ni tänker göra någonting åt organisationsstödet. Fråga nummer två är: Har ni tillsammans med Socialdemokra-

terna kommit överens om att kapa en miljard, och kommer ni i så fall att stå för det, bägge två?

Anf. 90 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! I den senare delen vet jag inte riktigt vad Ian Wachtmeister syftar på. Men det som ingick i en av krisöverenskommelserna mellan regeringen och Socialdemokraterna under hösten var ju att vi skulle göra en nedskärning av det statliga partistödet med 10 % under den kommande mandatperioden. Det ligger självfallet fast. Jag utgår från att det gäller även för den socialdemokratiska sidan.

Organisationsstödet är ett stöd som utgår till väldigt många olika organisationer för väldigt många olika verksamheter. Det gäller t.ex. enskilda organisationers aktiviteter inom biståndsområdet. Då är det inte fråga om stöd till organisationen i sig, utan det är ett stöd till den enskilda organisation som gör biståndsinsatser, inte sällan mycket bra sådana och inte sällan bättre än dem som staten förmår göra. Det handlar om t.ex. Lottakåren, frivilliga försvarsorganisationer och ungdomsorganisationer. Det är svårt att dra alla över en kam.

Men en utredning under Jan-Erik Wikström är tillsatt som skall göra en översyn av delar av detta. Det kan civilministern informera närmare om. Utredningen skall också redovisa förslag till alternativa sätt att finansiera olika organisationer.

I övrigt kan jag försäkra Ian Wachtmeister att regeringen bedriver ett intill ytterlighet restriktivt budgetarbete. Det finns ingen sektor som är fredad för Finansdepartementets argusögon i det sammanhanget.

Anf. 91 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jo, herr statsminister, det finns det visst, nämligen alla de s.k. heliga korna: bistånd, flyktingpolitik och just den här frågan.

Jag vill bara påminna om att det finns en förteckning på 222 A4-sidor som är fulla med mottagare av organisationsstöd. Det är inte bara de nobla instituten som får dessa pengar. Det är alla möjliga organisationer som jag tror står Pierre Schori närmare än statsministern.

Anf. 92 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Det senare skall jag självfallet undersöka speciellt.

Det är klart att vi gör en löpande prövning av de här sakerna, och vi har också tillsatt speciella översyner, t.ex. av anslagen inom Utrikesdepartementets område när det gäller bidrag till t.ex. olika typer av fredsorganisationer. Det är fullt möjligt att det var detta som Ian Wachtmeister syftade på. Slutsatser har också redovisats.

I övrigt finns det icke längre några heliga kor i statsbudgeten, inte ens på Jordbruksdepartementets område. Allting granskas, och med de krav om att sanera de offentliga finanserna som vi kommer att ha på oss under relativt lång tid i framtiden finns det inget område som kommer att kunna undantas från granskning. Det gäller sannerligen också organisationsstödet.

Anf. 93 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag vänder mig till Olof Johansson.

Vi har under en ganska lång tid väntat på en proposition om den biologiska mångfalden. Min första fråga är: Kommer det någon?

För några dagar sedan kunde man läsa i Göteborgs-Posten att regeringen i denna proposition – om den nu kommer – kommer att vilja ha undantag när det gäller den FN-konvention som Olof Johansson själv skrev under i Rio de Janeiro, nämligen när det gäller hur tvister skall lösas. Man använder samma argument som USA använde för att i Rio inte underteckna konventionen. Om detta skulle vara sant är det väldigt upprörande. Min andra fråga är därför: Är detta sant?

Anf. 94 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Regeringen har i dag beslutat att till riksdagen avge proposition angående ratificering av konventionen om biologisk mångfald.

Vi har valt att separat behandla just den delen som handlar om ratifikationen. Bakgrunden till detta är att det är viktigt att vi så snabbt som möjligt ratificerar. Det har med ikraftträdandet att göra, att så många länder som möjligt så snabbt som möjligt ratificerar. Då blir konventionen också bindande.

Därefter återkommer regeringen under hösten med behandlingen av konsekvenserna på hemmaplan i Sverige. Jag hoppas att riksdagen inte tar illa vid sig av att vi delar upp propositionen i två delar på det här sättet. Men det här är den faktiska bakgrunden. Saker och ting bör kunna beslutas under det här året, även det som gäller konsekvenserna i Sverige. Vi har valt att dela upp det på det här sättet.

Sommararbete till ungdomar

Anf. 95 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag har en fråga till hela regeringen, men förväntar mig speciellt svar från skolministern och ungdomsministern. Den gäller alla de ungdomar som går ut skolan nästa vecka. Tusentals av dem önskar att de får ett sommarjobb, men det får de inte.

Jag undrar vad regeringen gör för att skaffa fram ordinarie ungdomsjobb, men också sommarjobb till alla de ungdomar som faktiskt vill jobba på sommaren.

Anf. 96 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Som kammaren mycket väl vet har det vidtagits många arbetsmarknadspolitiska åtgärder, varav en stor del har varit direkt riktade till ungdomar. Vi arbetar för att sätta fart på ekonomin, vilket så småningom kommer att ge resultat.

Jag kan förstå Eva Zetterbergs oro. Den delar vi alla, inte minst vi som är tonårsföräldrar. Många ungdomar kommer att gå utan arbete i sommar. Det vidtas därför olika åtgärder. Vi har bl.a. gett ett speciellt uppdrag till Statens

*Muntliga frågor till
regeringen*

ungdomsråd, som kommer att mobilisera de ideella organisationerna för att de skall bidra till att ge ungdomar möjlighet att träffas, att få aktiviteter och sysselsättning.

Förutom de ordinarie arbetsmarknadspolitiska insatserna görs det alltså även en hel del vid sidan om för att fånga upp inte minst utsatta ungdomar. Det kommer att finnas mobila enheter som rör sig runt i storstäderna och som de ideella organisationerna svarar för. Dessa enheter kommer att speciellt ta sig an utsatta ungdomar som rör sig i cityområdena.

Ungdomars utlandsresor

Anf. 97 ALWA WENNERLUND (kds):

Herr talman! Jag vill fråga civilministern hur det blir med ungdomars möjligheter att röra sig över nationsgränserna, vilket var ett av de ämnen som man diskuterade på ungdomsministerkonferensen i Wien. Jag tänker då främst på Interrailkortet. Kommer ungdomar att enkelt och billigt kunna resa i Europa i fortsättningen?

Anf. 98 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Interrailkortet är en väldigt viktig del i ungdomars möjlighet att röra sig över gränserna. Vid ungdomsministerkonferensen, som Alwa Wennerlund hänvisar till, diskuterades ungdomars möjlighet att över huvud taget röra sig över gränserna. Man diskuterade en konvention, som ännu inte är undertecknad, eftersom det fortfarande finns en del skiljaktiga åsikter.

Vi tog också upp frågan om Interrailkortet. Det bestämdes bl.a. att ungdomsministrarna skall vända sig till kommunikationsministrarna i Europarådets olika medlemsländer. Tillsammans med dessa skall ungdomsministrarna försöka att få en fortsättning av Interrailkortet. Den här frågan har denna vecka diskuterats i Europasammanhang. Jag vet ännu inte hur läget är just för tillfället. Men jag håller frågan aktuell och är själv mycket pådrivande i det sammanhanget.

Sverige är ju speciellt intresserat. Det är väldigt många ungdomar från Sverige som utnyttjar Interrailkortet, medan ungdomar i t.ex. Spanien och Frankrike gör det i mycket liten omfattning. Det kan därför vara vissa svårigheter att få en fortsättning av Interrailkortet. Men vi gör vad vi kan.

Konventionen om den biologiska mångfalden

Anf. 99 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag skulle vilja fortsätta med den fråga som Margareta Winberg tog upp och ställde till Olof Johansson, eftersom hon aldrig fick något fullständigt svar. Har regeringen för avsikt att föreslå avikelser från den konvention som Olof Johansson var med och undertecknade i Rio de Janeiro med samma motivering för sitt ställningstagande som USA hade, vilket USA nu har gått ifrån?

Anf. 100 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):
Herr talman! Det finns inga sådana undantag dikterade av USA:s tidigare ställningstagande.

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Muntliga frågor till
regeringen*

Bosnien-Hercegovina

Anf. 101 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Jag har en fråga till statsministern.

I riksdagens debatt den 29 april om kriget i Bosnien sade utrikesministern så här: "Målsättningen för en uppgörelse har hela tiden varit och måste så förbli att hålla samman Bosnien-Hercegovina som en multiethnisk självständig statsbildning och förvägra bosniska serber och kroater den självpåtagna rätten att med våld bryta ut stora stycken territorium och ansluta dem till sina moderstater."

Jag vill fråga statsministern om han delar den uppfattning som bl.a. Europaparlamentet gav uttryck för under förra veckan, nämligen att den aktionsplan som USA, Ryssland, Storbritannien, Frankrike och Spanien har antagit nu faktiskt innebär att den väpnade aggression som bosniska serber och kroater med stöd av Serbien och Kroatien har begått accepteras.

Anf. 102 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Nej, jag delar inte den uppfattningen. Målet, som det formulerades av utrikesministern och som Lennart Rohdin citerade, är att detta skall vara en del av en stegvis implementering av Vance-Owen-fredsplanen. Detta finns också angivet i den gemensamma aktionsplanen. Från allmänna utrikespolitiska och internationell-rättsliga synpunkter vore något annat oacceptabelt och otänkbart.

En annan sak är ju – och det är vi mycket väl medvetna om – att medlen för att nå detta mål inte är alldeles självklara. Det finns en betydande osäkerhet i den internationella debatten. Det är värt att notera att Sverige i det sammanhanget har visat en större beredskap att ställa upp, inte bara i ord utan även i handling, för att stödja de beslut som FN:s säkerhetsråd har fattat och kommer att fatta än vad många andra nationer har visat i detta kritiska läge, och det är någonting som vi i denna kammare har anledning att vara stolta över.

Sjukhemsavgifterna

Anf. 103 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till biträdande socialminister Bo Könberg.

I denna vecka publicerade Socialstyrelsen en rapport om konsekvenserna av det beslut som fattades strax före jul rörande sjukhemsavgifterna. Rapporten visar att dessa avgifter har höjts mycket kraftigt – vilket vi socialdemokrater befarade – med mellan 80 % och 220 %. I enskilda fall har höjningen varit t.o.m. 1 000 %.

I samband med debatten ville vi avvisa det här förslaget. Vi hade i stället ett förslag om ett högkostnadsskydd. Nu när så många pensionärer lever un-

der Socialstyrelsens norm för socialbidrag, är ni då beredda att pröva vårt förslag om ett högkostnadsskydd?

Anf. 104 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Bakgrunden till detta beslut var ju den långdragna diskussionen om de skilda reglerna för avgifter inom de ålderdomshem som kommunerna länge hade haft ansvaret för och inom de sjukhem som kommunerna fick ansvaret för den 1 januari 1992 genom den ÄDEL-reform som bl.a. frågeställarens parti i regeringsställning var med om att driva igenom. Reglerna för de olika vårdformerna blev alltså desamma fr.o.m. årsskiftet.

Sedan tidigare har det funnits en bestämmelse när det gäller ålderdomshem om ett förbehållsbelopp. Socialministern uttalade i propositionen att han utgick ifrån att samma regler skulle gälla i framtiden. Men vi såg också till att det skulle göras en utvärdering, och det var denna utvärdering som presenterades häromdagen. Den tyder på att man på många håll hanterar detta med avgifterna på ett sätt som överensstämmer med riksdagsbeslutet, medan man här och var ännu inte har gjort det, men det betraktar jag mer som en "inledande turbulens" i samband med de nya reglerna.

Jag är inte säker på att högkostnadsskydd i formell bemärkelse är den korrekta lösningen. Man bör i stället se till att kommunerna i större utsträckning använder sig av det regelsystem som fanns tidigare.

Anf. 105 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Det var väl en underdrift att säga att det bara är fråga om "här och var". Enligt de pressreferat som jag har läst är det väldigt många pensionärer som i dag lever under socialbidragsnormen, just på grund av detta beslut. Det fanns ju ett förslag om ett högkostnadsskydd, som väckte kritik. Vi föreslog att regeringen på nytt skulle pröva frågan. Med tanke på vad som har hänt – och som berör väldigt många personer – borde det finnas anledning för regeringen att på nytt pröva frågan.

Anf. 106 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det stämmer att det är många personer som berörs, eftersom det är många personer som vistas på ålderdomshem och sjukhem.

Frågan om att många pensionärer lever under socialbidragsnormen har principiellt inte med det här beslutet att göra. På den punkten är det inte någon skillnad mot de tidigare reglerna, i vilka det förutsattes att man, om man hade den lägsta pensionen, fick behålla ett belopp som motsvarade 1 200–1 300, om jag minns rätt. Sedan fick man behålla en viss andel, en femtedel av överstigande inkomster. Det har varit fråga om att försöka harmonisera de system som fanns sedan tidigare. I samband med detta finns det nog beslut som behöver ses över.

Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna

Anf. 107 HENRIK S JÄRREL (m):

Herr talman! Jag har en fråga till statsministern. I början av 50-talet ratificerade Sverige den s.k. europeiska konventionen till skydd för de grundlägg-

gande mänskliga fri- och rättigheterna, men införlivade den inte direkt med den svenska rättsordningen.

Nyligen har den s.k. Fri- och rättighetsutredningen lagt fram sitt betänkande vari man föreslår att den s.k. Europakonventionen skall inarbetas i den svenska rättsordningen. Min fråga till statsministern blir: Är det också regeringens avsikt att följa utredningens förslag?

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Muntliga frågor till
regeringen*

Anf. 108 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! I formell mening – ibland måste man vara formell – är detta en utredning som fortfarande är ute på remiss. Vi hade en överläggning här omkvällen, som jag tidigare refererade till, mellan företrädare för samtliga riksdagspartier om den fortsatta handläggningen av författningsfrågorna. Vi kommer att få in remissvaren på de olika författningsfrågor som nu är aktuella i början av september. Därefter kommer vi att börja sammanställa detta. Vi kommer sedan att ha överläggningar mellan riksdagspartierna från mitten av oktober i några veckor framåt för att därefter lägga ett stort författningspaket på riksdagens bord i början av december. Det kommer att bli en stor och betydelsefull förändring, som man kan säga rör en europeisk modernisering av delar av vår grundlag.

Jag skall inte föregripa utredningen, men låt mig säga att jag personligen, i andra egenskaper än som statsminister, under ca 10–15 år har arbetat för att vi i Sverige skall göra precis det som Henrik S Järrel nämner och som den petriska utredningen om fri- och rättigheterna nu föreslår, nämligen det självklara att inkorporera Europakonventionen om skyddet för de mänskliga fri- och rättigheterna i den svenska grundlagen. Detta borde ha gjorts långt tidigare och det är hög tid att det nu sannolikt också kommer att ske.

Konventionen om den biologiska mångfalden

Anf. 109 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Miljöministern har två gånger fått frågan om regeringen överväger svenska undantag från konventionen om biologisk mångfald. Första gången undvek miljöministern att besvara frågan genom att beskriva uppdelningen av propositionen som teknisk. Andra gången undvek miljöministern frågan genom att säga att det inte kommer att bli några undantag som motiveras av samma skäl som man hade anfört i USA.

Nu vill jag återkomma till frågan för att få ett rakt besked av miljöministern. Överväger regeringen svenska undantag från konventionen om biologisk mångfald?

Anf. 110 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det finns möjlighet till sådana undantag, men jag tillbakavisar insinuationen om att vi skulle gå i någon annans ledband. Det var därför jag med viss bryskhet besvarade denna fråga. Det finns naturligtvis frågor av teknisk karaktär som vi har anledning att bedöma i särskild ordning, med utgångspunkt från svenska förhållanden. Detta har inget med politisk vilja att göra. Därför avvisar jag bestämt de här insinuationerna.

Anf. 111 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Betyder miljöministerns senaste svar ett ja på min fråga, om regeringen överväger svenska undantag från konventionen om biologisk mångfald?

Anf. 112 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag svarar formellt och korrekt att regeringen inte har avslutat bedömningen av detta ärende ännu. Vi har tagit ställning till själva konventionen, och den innehåller inte något som tidigare har åberopats här. Vad vi däremot kommer att göra är naturligtvis att presentera ett konsekvensförslag som har betydelse för den svenska hanteringen, en nationell handlingsplan och dylika ting. Den beredningen är ännu inte avslutad. Den är inte mer än i sin början. Därför svarar jag inte på dessa frågor.

Avdragsrätt för bidrag till ideella organisationer

Anf. 113 RICHARD ULFVENGREN (nyd):

Herr talman! Min fråga riktar sig till civilministern. Civilministern efterlyser fler enskilda och frivilliga insatser för välgörenhet m.m., enligt ett pressmeddelande från i förrgår. Min fråga är: När tänker civilministern förmodligen äta lunch med Bo Lundgren och då föreslå en skattemässig avdragsrätt för välgörenhet? Detta är mycket vanligt i andra länder.

Anf. 114 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Det är riktigt att vi vill satsa mer på den ideella sektorn. Det som Richard Ulfvengren antagligen har läst är att vi har tillsatt en beredning som skall se över möjligheterna för den ideella sektorn att mer aktivt ta del i samhället. Detta är en inriktning som vi vill stödja.

När det gäller avdragsrätten för ideella organisationer ingår den uppgiften i Jan-Erik Wikströms utredning. Han kommer i början av augusti i år att lämna ett förslag även på den punkten. Jag vet inte riktigt vad han kommer fram till ännu. Jag vill inte föregripa utredningens resultat.

Skolelever med bristande kunskaper

Anf. 115 ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Jag har en fråga till skolminister Beatrice Ask om förslaget till ny läroplan för grundskolan. Ca 4,5 % av alla elever lämnar varje år grundskolan utan fullständiga kunskaper. Skolministern skriver att detta är ett stort problem och att man skall återkomma med förslag till åtgärder för dessa elever.

Jag undrar om skolministern redan nu kan säga något om vad dessa förslag till åtgärder kommer att innebära.

Anf. 116 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! I det förslag till ny läroplan för grundskolan som vi har lagt fram ingår bl.a. en rättighet för elever med svårigheter att redan vid den nationella bedömningen efter femte skolåret få extra stöd och hjälp. Detta är

ett exempel på vad vi avser att göra. Det finns anledning att där fundera mer över vilka insatser man kan tänka sig, även om jag tror att det är viktigt att lärarna och den lokala nivån får utforma detta mer konkret.

När man går vidare och ser på slutet av grundskolan, dvs. årskurs nio, aviserar vi att elever som inte har tillräckliga grundkunskaper i svenska, engelska och matematik inte bör beredas plats på de nationella programmen, utan de bör ges en individuell studieplan, så att de kan få hjälp och möjlighet att genomföra gymnasiestudierna på ett sätt som de kan klara av. Tyvärr är det i dag många elever med otillräckliga kunskaper som aldrig kommer i kapp, utan de hoppar av eller misslyckas med många tragiska resultat som följd. Det finns naturligtvis mer att göra på detta område, men detta är två exempel ur den proposition som regeringen har lagt.

Ny landshövding i Malmöhus län

Anf. 117 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag har en kort fråga till statsministern eller möjligen till civilministern.

Vi har ett vackert residens i Malmöhus län som trängtar efter en ny landshövding. Den här regeringen har ju sagt sig vara snabb och inte senfärdig. Nu har den här landshövdingestolen tyvärr stått tom sedan några månader. När tänker statsministern och regeringen utse en ny landshövding i Malmöhus län?

Anf. 118 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Framför allt är regeringen noggrann. Vi ägnar denna fråga stor noggrannhet och hoppas att kunna presentera ett namn så snabbt som möjligt.

Anf. 119 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Detta svar har jag i olika sammanhang hört tidigare. Kan jag möjligen få det litet mer preciserat? Betyder det före sommaren? Märk väl att jag inte frågar vem statsministern kommer att utse.

Anf. 120 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Det var synd att frågaren inte frågade om vem, därför att det kunde ha blivit intressant. Men besked kommer.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Information från regeringen om inriktningen av det svenska miljöarbetet inom EES och EG

Anf. 121 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är uppenbart att det svenska närmandet till EG kommer att påverka vårt sätt att arbeta med miljöpolitiska frågor. Det finns därför skäl att ange hur politiken skall bedrivas så att miljöfrågorna ges en ökad

tyngd i EG och EES-avtalets institutioner. Regeringens strategi för detta har presenterats för riksdagen i form av en skrivelse (1992/93:255) om inriktningen av det svenska miljöarbetet inom EES och EG.

Eftersom miljöfrågorna är en av regeringens fyra prioriterade områden, och särskilt viktiga i samband med vårt närmande till EG, vill jag inför kammarerna ta upp några aspekter av särskild betydelse.

Jag kommer att peka på de möjligheter som närmandet till EG ger för det svenska miljöarbetet. Jag kommer att nämna några viktiga sakfrågor och därefter diskutera hur vi skall arbeta inom EES och EG för att se till att miljöarbetet förs vidare och lagstiftningen skärps.

Låt mig börja med att slå fast två grundläggande principer för vårt arbete.

Den första är att högsta tillämpade ambitionsnivå skall gälla. Detta innebär att inget land skall behöva sänka sina regler på miljöområdet.

Den andra principen är att miljöarbetet skall gå framåt. Ambitionsnivån i miljöarbetet skall höjas och miljökraven skärpas.

Dessa utgångspunkter gör det klart att miljöhänsyn måste spela en avgörande roll i Sveriges närmande till EG.

Vad innebär närmandet till EG för Sveriges nationella och internationella miljöarbete?

I ett internationellt perspektiv är den svenska miljöpolitiken progressiv. Vi har kommit längre än många av våra europeiska grannar, för att inte nämna resten av världen. Självklart kommer vi att fortsätta det internationella arbetet. Vi skall fortsätta ha höga och höjda miljöambitioner, också som EG-medlem.

Jag vill understryka att det svenska miljöarbetet redan i hög grad är internationellt inriktat. Detta har varit naturligt, eftersom de flesta av våra miljöproblem är av gränsöverskridande karaktär. Sverige har spelat en viktig roll t.ex. i förberedelserna inför FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro, i arbetet på ett nytt svavelprotokoll inom ECE, i kemikaliearbetet inom till exempel OECD, för att stoppa utsläpp av ozonnedbrytande ämnen, t.ex. inom ramen för Montrealprotokollet, och för att rena Östersjön.

Med ett medlemskap, ja redan med EES-avtalet, kommer det svenska arbetet att bli ännu mer internationaliserat. Närmandet till EG ger nya och förbättrade möjligheter att omvandla våra nationella ambitioner till internationella bindande åtaganden. Vi kommer att verka för gemensamma regler på en hög skyddsnivå för hela EG/EES-området. Sådana miljöregler kommer att vara effektivare i så motto att de är av bindande karaktär.

Det är samtidigt nödvändigt att slå vakt om möjligheten för enskilda länder att gå längre än det gemensamma regelverket. På så vis främjas en dynamisk utveckling på miljöområdet.

Vi vill bidra till en skärpt miljöpolitik och ett ökat miljömedvetande inom gemenskapen. Möjligheterna att övervaka och följa upp att reglerna efterlevs måste förstärkas. EG måste utvecklas till en dynamisk internationell kraft på miljöområdet.

Låt mig i sammanhanget peka på positiva tendenser inom EG. Miljöpolitikens betydelse har vuxit inom EG och ett omfattande regelverk har utvecklats med bindande föreskrifter. Det femte miljöaktionsprogrammet ger en god grund för en ambitiös politik där miljö integreras i andra sektorer.

Maastrichtavtalet stärker miljöpolitikens ställning inom EG och underlättar beslutsfattandet. Utvecklingen inom EG-rätten visar tendenser att gå i vad vi anser vara rätt riktning.

I regeringens skrivelse om inriktningen av det svenska miljöarbetet inom EES och EG tar vi upp en rad konkreta frågor, där vi menar att EG behöver påverkas. Det gäller konkreta sakfrågor, lika väl som allmänna principer. Miljöhänsyn måste integreras i de olika samhällssektorerna. Särskilt viktigt är att miljö inte underordnas andra frågor eller ses som en sektor för sig.

På försurningens område är det angeläget att EG med kraft verkar för effektiva utsläppsbegränsningar och medverkar till en effektiv europeisk politik. Utsläppen i EG-området påverkar inte bara EG-ländernas egen natur och byggnader. Tyskland och Storbritannien är de två största utländska källorna till svavelnedfall i Sverige, var och en ungefär lika betydande som nedfallet med ursprung inom våra egna gränser. På detta område har EG:s politik helt tydligt varit för svag. Det är en svensk huvuduppgift att medverka till att en övergripande politik med skärpta krav utvecklas inom gemenskapen. Samma inställning gäller för övrigt också koldioxidbeskattningen.

På transportsidan måste vi jobba dels för striktare utsläppsnormer från fordon, dels för att främja miljömässigt riktiga transportsystem. Här är det nödvändigt att uppmärksamma effekten av ökade transporter som en följd av fri rörlighet. Vi behöver använda ekonomiska styrmedel för att stimulera kollektivtrafik och miljövänliga transportsätt, för att få fram miljövänligare fordon och bränslen och för att totalt minska utsläppsvolymen av olika nedsmutsande och försurande ämnen från trafiken. Därigenom kan vi säkerställa att morgondagens fordon som skall trafikera den infrastruktur som vi i dag bygger inte kommer att vara ett hot mot miljön.

EG måste ta ett större ansvar för insatser i Östeuropa och i Östersjöarbetet, inte minst i Baltikum. På avfallsområdet bör producentansvaret prägla regelsystemet. På kemikalieområdet bör EG skärpa reglerna och tillämpa principer om företagans ansvar, den omvända bevisbördan och substitutionsprincipen.

Det finns mycket att göra, särskilt att se till att sektorernas ansvar på miljöområdet förstärks.

Euratom behöver uppmärksammas särskilt i närmandet till EG. Detta görs också i medlemskapsförhandlingarna. Bakgrunden är att fördraget kom till under helt andra förhållanden än dem som råder nu. Sverige ställer därför särskilda krav på denna punkt. De för Sverige omistliga principerna om ofientlighet och meddelarfrihet gäller även för Euratomsamarbetet. Vi vill säkerställa att den nationella beslutanderätten vad gäller utnyttjandet av kärnkraften inte påverkas.

När det gäller frågan om radioaktivt avfall och använt kärnbränsle gäller principen om nationell suveränitet.

Hur skall vi då arbeta för att nå de mål som vi har satt upp?

För det första är en förutsättning för ett framgångsrikt miljöarbete öppenhet i beslutsfattandet.

En aktiv miljöopinion är en styrka för oss i det här sammanhanget.

En annan förutsättning för ett framgångsrikt internationellt miljöarbete är intensiva kontakter på alla nivåer. Det internationella kontaktnätet på mil-

jöområdet är omfattande och har byggts upp under en rad av år. Detta kontaktnät kan nu användas för att sprida information om våra intressen inför närmandet till den europeiska gemenskapen.

I samband med olika internationella överläggningar tas givetvis EG-frågorna upp under hand. Vi har under våren haft bilaterala överläggningar med så gott som samtliga EG-länder. Vi har också regelbundet kontakt med EG:s ordförandeland och med kommissionen.

De nordiska kontakterna är som alltid högt prioriterade. Inom EES eller som EG-medlem måste vi målmedvetet hålla kontakt med likasinnade länder och skapa stöd för en god politik på miljöns område. Miljökrafterna inom EG kommer att stärkas om medlemsskaran utvidgas med ytterligare nordiska länder och Österrike. Vi har inför förhandlingarna noterat betydande samstämmighet mellan kandidatländerna.

I ett framtida EG är det också fullt möjligt att en grupp starkt miljöinriktade länder tillsammans driver fram en alltmer framåtsyftande lagstiftning. Denna möjlighet diskuterades vid det möte som den fungerande ordföranden i EG:s ministerråd, danske miljöministern Svend Auken, bjudit in kandidatländerna till i maj. Vid mötet deltog även Ioannis Paleokrassas, kommissionsledamot med ansvar för miljöfrågor.

Man kan också konstatera att Beneluxländerna tillsammans med Tyskland redan nu bildat en sådan allians i vissa frågor.

Redan nu har närmandet till EG kommit att påverka vårt sätt att arbeta. Vi är med i olika forskningsprogram. Vi har kommit in i arbetet på vissa centrala områden, exempelvis för bilavgaser och kemikalier. Vi strävar efter att snabbt få delta i expertgrupper också på andra områden. Vi har experter som arbetar inom kommissionen. Och vi har omfattande formella och informella kontakter med EG-länder.

Närmandet till EG ger oss goda möjligheter att verka för att våra nationella ambitioner omvandlas till bindande internationella regler. Vi har länge verkat i denna riktning. Nu gäller det att se till att vi på ett effektivt sätt utnyttjar de instrument som erbjuds.

Anf. 122 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Riksdagen har begärt en redovisning när det gäller miljöpolitiken i förhållande till EG och EES. Det är därför som regeringen har överlämnat denna skrivelse. Nu är skrivelsen mycket vag. Jag hade hoppats att miljöministern skulle ha haft litet mer preciserade besked att lämna till riksdagen i dag. Tyvärr är jag besviken på den punkten.

Jag vill ställa några frågor. Sverige är, eller har framför allt varit, ett föregångsland på miljöområdet. Men i en del avseenden behövde vi faktiskt skärpa våra egna regler med anledning av EES-avtalet.

Regeringen har fått riksdagens bemyndigande att göra det, men så har inte skett. Varför? Det gäller allt från stora frågor, t.ex. frågan om regleringen av bioteknik, till mindre frågor om exempelvis försäljningsförbudet när det gäller förordningar för miljöfarliga batterier, luftkvaliteten i tätorter och avfallsförbränning.

Så till min andra fråga. Varken i regeringens skrivelse eller nu görs någon problemanalys. I EG:s medlemsländer brukar man inte skräda orden när

man har uppfattningar om varandra och om andra medlemsländers problem. Från den svenska regeringens sida har det inte kommit någon analys av var svårigheterna finns när det gäller EG:s medlemsländer. Vilka är våra vänner? Vilka är våra fiender? Vad behöver vi satsa våra krafter på?

Vidare saknar jag en redovisning av ett annat viktigt område, där Sverige är ett föregångsland. Det gäller då avgasreglerna. Såvitt jag förstår är det inte längre själva nivåerna på utsläppen som är problemet utan det faktum att vi har ett långtgående tillverkaransvar och en besiktning som fungerar mycket bättre än den man har i EG:s medlemsländer.

Det är oerhört viktigt att få besked om hur det går med arbetet på just det här konkreta området. Finns det några möjligheter att EG närmar sig vårt sätt att se på de här problemen?

Anf. 123 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag välkomnar naturligtvis kritiska synpunkter. Det vore ju snarast tjänstefel om oppositionsföreträdare här skulle inta en annan attityd. Möjligen skulle det t.o.m. kunna innebära en försvagning i våra förhandlingar.

Jag gör själv en väldigt viktig distinktion när jag informerar riksdagen. Jag informerar här nämligen inte om förhandlingsarbetet. Det sker i EG-delegationen, och så skedde i går i samband med det senaste chefsförhandlarmötet. Vi har alltså snarast en unik öppenhet i det fallet.

Utöver detta har riksdagen, utan att göra en särskild hemställan till regeringen, fått den här skrivelsen. Där sägs ingenting om medlemskapsförhandlingarna. Det är därför som en vaghet måhända uppstår.

Det är väldigt viktigt att vi är överens om vad som från riksdagens sida har sagts, om vad som har begärts och om vad vi har levererat. Jag ställer upp med denna information i den här debatten, därför att nämnda skrivelse kom så pass sent att riksdagen kanske inte hinner diskutera den färdigt under vår-sessionen. Därför kan det finnas anledning att föra debatten om de här principerna ett steg vidare. Jag tror att det är viktigt att vi kan göra det. Jag tror också att det är viktigt att vi är överens om de avgränsningar som gäller i den här diskussionen.

Frågorna om avgasrening diskuterades och rapporterades alltså i går. Det är klart att jag kan tala om att det inte är problemfritt i det avseendet. De svar som vi hittills fått har varit negativa. Det gäller offentliggjorda ståndpunkter från EG-kommissionen, som alla känner till.

Vi har alltså valt att inte göra en problemanalys här. Men med hänvisning till det som jag faktiskt har sagt vill jag framhålla att jag uppfattar saken så, att vi har mer gemensamt med vissa länder inom EG och i den nordiska länkerkretsen än vi har med vissa andra länder inom EG. Det har jag också framfört i mitt huvudanförande.

Många av de frågor som ofta är kontroversiella på hemmaplan är kontroversiella på samma sätt inom EG. Det är alltså mycket lätt för mig som företrädare för miljöpolitiken att diskutera med miljöpolitiska företrädare i EG. Sällan finns det problem där. I stället finns det ett problem i förhållande till sektorintressen och en kortsiktig ekonomi. Ofta är det andra ministrar, andra kommissionärer och generaldirektorat inom EG som är företrädare i

detta sammanhang. Det är där det finns problem, och inte på miljöföreträdamötena. Om detta kan vara en problemanalys på ett övergripande plan delar jag gärna med mig.

När det gäller förändringar hos oss har vi anmält att vi i samband med att en miljöbalk införs i svensk lagstiftning kommer att anpassa. Det är klart att det återstår en del att göra i det avseendet. Som bekant är det materialet ute på remiss. Det skall leda till förslag till riksdagen våren 1994. Därmed har jag besvarat delfrågorna.

Anf. 124 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag är litet förvånad över miljöministerns svar. Om miljöministern verkligen menar att medlemsförhandlingarna skall undantas från diskussionen kring Sveriges miljöpolitik i förhållande till EG och EES är vi definitivt inte överens.

Jag tror att de flesta, precis som jag, har tolkat alla löften om en väldigt stor öppenhet i diskussionerna och förhandlingarna som något mera än att riksdagens EG-delegation skall hållas informerad. Om det är det som miljöministern menar, är vi definitivt inte överens. Jag tror nämligen att det är väldigt viktigt att det här förs ut till en allmän diskussion.

När det gäller de förändringar på de konkreta områden som jag nämnt och som borde göras med anledning av EES-avtalet vill jag framhålla att det definitivt inte är nödvändigt att avvakta hela den stora utredningen kring en miljöbalk. Jag kan bara tolka det som sägs här som en dålig undanflykt. En lång rad av förändringarna borde faktiskt kunna göras omgående – ja, borde redan ha gjorts.

Anf. 125 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! En del av de förändringar som föranletts av EES-avtalet är, som bekant, redan gjorda. De frågorna har varit föremål för behandling här i riksdagen. Men detta innebär inte att allting är klart. Dessutom är ju EES-avtalet ännu inte i kraft.

Som svar på frågan om vad riksdagen har begärt hänvisar jag till det utskottsbetänkande där det här har framförts. Det är riksdagens beställning som jag svarar upp mot i skrivelsen.

Anf. 126 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Ja, vi fick vänta länge på den här skrivelsen. Det är tråkigt, bl.a. av det skälet att riksdagen under detta riksdagsår inte hinner ha en genomgripande diskussion om de här sakerna. Det hade kanske varit bra att ha en sådan diskussion med tanke på förhandlingarna om ett eventuellt medlemskap.

Det är också tråkigt att Olof Johansson inte, till skillnad från t.ex. Karl Erik Olsson, besökt oss i jordbruksutskottet för att redogöra för positionen vad gäller förhandlingarna. Jag hörde nu att EG-delegationen i går fick sådan information.

Olof Johansson talar om två saker som, såvitt jag förstår, är övergripande för förhandlingarna.

För det första gäller det detta med högsta tillämpade ambitionsnivå – så

står det. Jag vill då gå tillbaka till skrivelsen, vilken – som Annika Åhnberg sade – är väldigt tunn. De sex första av de femton sidorna är en beskrivning av EG och EES-avtalet. Därpå följer den s.k. strategin.

På s. 7 står det: Inga normer kommer att sänkas.

På s. 8 står det: I de fall harmoniserande regler införs kommer detta med nödvändighet att minska Sveriges möjligheter att ha särlösningar inom varu-relaterade områden.

Vilken är positionen i det här fallet – den ambitiösa eller den anpassliga? Mera konkret undrar jag: Kommer regeringen att hävda att de övergångsbestämmelser som EES-avtalet innehåller skall permanentas i ett förhandlingsresultat?

För det andra säger Olof Johansson: Den andra övergripande saken är att man skall höja nivån.

Betyder det att Olof Johansson menar att det vid ett eventuellt medlemskap blir möjligt för oss att ensidigt – något som i alla fall miljöministern vill, om jag har tolkat honom rätt – höja våra ambitioner på exempelvis det varurelaterade området?

Anf. 127 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! För det första vill jag tillbakavisa det som sades om att jag skulle ha visat en ovilja att uppträda i jordbruksutskottet. Jag har inte varit inbjuden. I varje fall har någon inbjudan inte nått fram till mig, men jag kommer gärna!

För det andra förstår jag inte invändningen att skrivelsen skulle komma sent. Skrivelsen har ju tagits fram utan att riksdagen gjort någon framställning därom. Det finns alltså inget uttalande, tillkännagivande, från riksdagen, utan vi gör detta frivilligt.

Det var en motion från Mats Hellström som föranledde utskottet att säga: Det här är väl självklart. Således kan vi väl förutsätta att en redogörelse kommer.

För det tredje var detta inte bundet till medlemskapsförhandlingarna, utan det är bundet till vårt framtida agerande i förhållande till EG som organisation – egentligen oavsett om vi är med eller inte. Men om vi förutsätter att svaret i folkomröstningen blir ja, är det självfallet intressantast att tala om våra möjligheter att som deltagare i EG påverka miljöpolitiken i den delen av Europa, med spridning till andra delar av världen. Så är det med själva uppdraget.

När det gäller frågan om förmenta motsättningar i formuleringar i skrivelsen vill jag svara att det är felaktigt. Det finns inga sådana motsättningar. Harmonisering är inte a priori en sänkning av ambitioner. Harmonisering är en del av en process, där man samordnar sig. Man kan samordna sig uppåt, som bekant. Därför finns det ingen motsättning i förhållande till detta och regeringsförklaringens ord om att vi skall använda högsta tillämpade ambitionsnivå.

Anf. 128 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag vet inte hur inbjudan utformades, men statssekreteraren och en person till var där. Jag tolkade det som att de var där i stället för

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

Information från
regeringen

miljöministern, eftersom jordbruksministern själv kom när vi bjöd på samma vis. Men det behöver vi inte diskutera här.

När det står i skrivelsen att det kommer att minska Sveriges möjligheter att ha särlösningar inom varurelaterade områden, skall jag tolka det som att det handlar om de fall där vi har en lägre ambitionsnivå än EG? Är det då vi inte skall ha några särlösningar?

Anf. 129 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Tillämpningen av "högsta tillämpade ambitionsnivå" är en förpliktelse för oss själva att anpassa oss uppåt när vi ligger lägre och att inte sänka våra krav när vi ligger högre. Det är innebörden av den principen. Det är den som vi tillämpar med syftning i första steget på EG-medlemskapsförhandlingarna, i nästa steg på det som kan komma att hända därefter.

Anf. 130 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Min fråga gäller trafikområdet. Det står på s. 14 i skrivelsen att det är särskilt angeläget, för att möta den ökande transportvolym som kan bli följd av den inre marknaden, att man tar fram nya konkreta handlingsplaner. Jag har inte sett till några sådana planer, och jag är mycket bekymrad över den ökande transportmängd som vi kommer att få som en nästan automatisk följd av den inre marknaden.

I en rapport som heter Task force on the environment and the internal market, som kom för några år sedan bedömde EG självt att miljöproblemen när det gäller trafiken kommer att bli närmast oöverstigliga.

Jag har försökt att läsa litet i de papper som har kommit senare, bl.a. någonting som heter Towards sustainability. Jag har inte hittat någonting som lugnar mig på den här punkten. Miljöministern sade att vi måste uppmärksamma effekterna av den ökande trafiken. Uppmärksamma? Vad betyder det? Skogen dör i västra Sverige, där jag bor.

Miljöministern sade att vi måste minska utsläppen av nedsmutsande och försurande ämnen. Jo, självklart. Men genom trafiken får vi utsläpp inte bara av nedsmutsande ämnen, utan också av koldioxid, som inte är någon förorening, men en gas som finns i för stor mängd och som påverkar klimatet. Jag vet att miljöministern förstår detta. Men de flesta människor tror att om man bara har avgasrening och katalysatorer på bilarna löser sig detta.

Vi kommer inte åt kväveutsläppen från trafiken heller, vi kommer inte ens att uppnå de mål som vi har beslutat om här i riksdagen. Hur skall vi komma till rätta med miljöproblemen från trafiken? Vilken strategi finns det där?

Anf. 131 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det som står i skrivelsen är självfallet framtidssyftande i de delar som följer efter den inledande problembeskrivningen, eller analysen, som Annika Åhnberg efterlyste.

Det är klart att det då återstår saker att göra. Det vore märkligt annars. En av de saker som vi har varit pådrivande för är att de regionala trafik- och miljökonferenser som diskuterades under Rioproessen också kommer till stånd i vår världsdal. Det är vad jag också vet att kommunikationsministern, som sitter framför mig, arbetar för. Man bör alltså inom ramen för ECE,

som ju omfattar hela Europa och dessutom Nordamerika, ta tag i de regionala trafik- och miljöfrågorna och där ta fram handlingsplaner.

Jag har många gånger fört debatten om hur vi handlar själva. Det kanske för långt att i detta sammanhang beskriva helheten. Men det handlar om att vi måste se till att byta mesta möjliga av våra drivmedel mot biobaserade drivmedel. Det måste vara inriktningen. Det finns ingen annan inriktning för att klara miljöproblemen, inkluderande CO₂-utsläppen. Det är inriktningen. Det är det som har gjort att regeringen under förra året, med början från den 1 januari 1992, brutto har höjt miljöskatter med ca 10 miljarder kronor för att belasta just det som skall pressas ut ur systemet. Detta trodde jag var allmänt bekant i den här kammaren.

Självfallet räcker inte detta. Därutöver har vi det som i hög grad är EG-relaterat i de diskussioner som pågår; våra avgasbestämmelsekrav, hållbarhet för utrustning, etc. Men jag går inte in på den delen, utan jag konstaterar bara att detta är kontroversiellt i förhandlingarna i förhållande till EG. Vi driver vår linje, så får vi se vad vi till sist kan komma fram till för resultat. Jag har redovisat vilken ambitionsnivå vi har, dvs. vi skall inte sänka våra ambitioner.

Jag tycker däremot att det är viktigt att vi själva så långt det är möjligt sopar rent framför egen dörr. Det ger den starkaste positionen i alla förhandlingar. Det är klart att vi har anledning att driva på här hemma för miljöklassning av bränslen och miljöklassning av fordon. Det är precis det vi har gjort. Dessutom har vi under sen tid agerat för att få bort blyet ur bensinen genom att öka differentieringen av drivmedelsskatten på det området.

Jag vill tillägga en reservation. En del gör en analys av varje del i sig. Jag tycker att det är viktigt att göra den på helheten. Vi är naturligtvis medvetna om att ökade transportbehov skapar risk för ökade miljökonsekvenser. Det är bl.a. sådant som vi prövar när det gäller den tilltänkta och av den tidigare riksdagsmajoriteten beslutade förbindelsen över Öresund.

Anf. 132 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag bedömer risken för ökande negativa miljökonsekvenser som så överhängande att jag ställer mig tveksam till hela idén om att ha en inre marknad på det sätt som man har tänkt. Jag vill fråga miljöministern: Hur bedömer miljöministern möjligheterna att komma ifrån fossila bränslen i bilar, när lobbyverksamheten från bil- och oljeindustrin är så stark som den är inom EG och när erfarenheterna hittills är ganska dystra på det här området? Jag tänker då på koldioxidskatten.

Anf. 133 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag skall inte diskutera den fasta förutsättningen för vår debatt, den inre marknaden eller inte. Den är under uppbyggnad och Sverige har bestämt sig för att vilja vara en del av denna inre marknad. Det får vi båda godta som förutsättning för den här debatten i varje fall, annars leder det fel.

Vi vet att det här är ett område som är besvärligt att påverka. Det är inget att hymla om. Så är det. Vi vet att det inte lyckades för EG att inför Riokonferensen komma fram till en gemensam uppfattning. Det är bl.a. den frågan

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Information från
regeringen*

som jag syftar på när jag talar om vilka länder som ligger oss närmast i miljöarbetet. Det är de i den norra delen av Europa och våra egna grannar i Norden, om de blir medlemmar.

Jag är för min del övertygad om att man i första hand måste gå den ekonomiska vägen. Det är då man motiverar och initierar alla konsumenter att sätta kraft bakom sitt handlande. Om man har tillräckliga ekonomiska incitament styr man mycket starkt. Det innebär inte att man skall ge upp den politiska vägen eller samarbetet mellan stater. Det är en kombination. Man måste ha de ekonomiska incitamenten. Vi har inte haft tillräckliga sådana ännu.

Därför är CO₂-skatten naturligtvis viktig. Det är också viktigt att den kan etableras konkret inom EG. Hittills har det inte lyckats, men egentligen borde framgången vara enklare att nå nu, efter den nya amerikanska administrationen, än före Riokonferensen. Jag vet att de som är miljöpolitiskt verksamma inom EG använder sig av den förändrade amerikanska positionen som ett betydelsefullt argument för att driva på internt inom EG. Men där som här finns det intressen som motarbetar detta, det är riktigt.

Anf. 134 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Tydligt är det fel på inbjudan från EG-delegationen också, eftersom miljöministern, på samma sätt som när det gällde jordbruksutskottet, inte har förstått att han var välkommen dit. Det är kanske detta som medför att det blir problem. Jag var visserligen inte med hela tiden på informationen från delegationen i går, men jag var inne när frågorna ställdes. Det är samma frågor som ställs här. Man efterlyser förhandlingsunderlag, förhandlingsplan, strategin osv. och tycker att man är allmänt dåligt informerad.

Vi måste sopa rent framför egen dörr. Det är naturligtvis det allra första vi måste göra. Men många EG-länder har stora förväntningar på Sverige när det gäller miljöfrågorna, därför att vi tidigare ansetts som det absolut mest pådrivande. Om vi vill medverka till att flytta fram EG:s positioner, måste vi också göra det här i Sverige.

EG ser till tendenserna i medlemsländernas politik på olika områden. Om regeringen nu intar en mera återhållen ställning, kan EG dra den slutsatsen att det hos oss saknas det stöd som man hade förväntat sig. Det gäller både i förhandlingssituation och i ett kommande medlemskapsförhållande.

Vad vi har efterlyst är en strategi för det framtida miljöarbetet. Den strategin finner vi inte i denna skrivelse. Vi vill se en strategi som innehåller helheten, som Olof Johansson själv sade alldeles nyss. Men den här skrivelsen innehåller inte någon helhet, utan där behandlas olika delfrågor var för sig.

Vi skulle vilja veta vad Olof Johansson har för strategiska framtidsplaner för att höja miljöambitioner utöver den nivå som vi har i dag.

Anf. 135 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Departementet företräds naturligtvis i de berörda organen, jordbruksutskottet och EG-delegationen, av personer som svarar för helheten. Om det sedan är statssekreterare eller jag spelar mindre roll. Det går på ett ut. Så jag förstår inte vad den här kritiken består i. Den har i varje fall

inte nått mig tidigare. Dessutom har jag haft möjlighet att diskutera med hela jordbruksutskottet på departementet.

Här saknas inte några möjligheter till öppenhet. Jag har, som jag sade, t.o.m. frågat vad ni helst ville ha. Om ni ville ha den här skrivelsen, skulle vi ta fram den under våren. Men nu får jag kritik för att den kommer för sent. Ni får bestämma er hur ni skall ha det.

För det första har ni inte begärt att få ett dokument där man tar upp medlemskapsförhandlingarna. Jag kan bara återropa riksdagsbeslutet i den delen. Jag kan citera – om inte någon annan har texten kan säkert mina medarbetare hjälpa mig med det. Detta har vi alltså rättat oss efter, så den debatten kan vi lämna åt sidan, för det börjar bli tröttsamt.

Vad utskottet sade var att man skulle ta till vara den möjlighet att påverka miljöpolitiken som ges av EES-avtalet. Regeringens strategi skulle enligt utskottet handla om detta, inte om medlemskapsförhandlingar. Sedan får riksdagens EG-delegation fortlöpande information i ärendet, liksom de utskott som så begär. EG-delegationen fick så sent som i går en orientering om förhandlingarna på miljöområdet efter den senaste chefsförhandlarträffen i Bryssel.

Jag tillbakavisar definitivt att vi på något sätt skulle försöka hålla tillbaka någon information.

För det andra vill jag naturligtvis tala om för Inga-Britt Johansson det samma som jag har sagt tidigare i debatter här, att vi inte sänkt ambitionsnivån. Vi hävdar högsta tillämpade ambitionsnivå i miljöpolitiken. Om Inga-Britt Johansson inte tror på mig, kan jag hänvisa till regeringsförklaringen och de riktlinjer som vi följer i förhandlingarna och som är offentligt redovisade. Det är alltså försök till mytbildning när någonting annat sägs. Jag kan ta till starkare ord än så, men jag skall stanna där för tillfället.

Det är riktigt att vi bör sopa rent framför egen dörr. Det är precis vad vi gör. Om det är så stora brister i det som har varit hittills i Sverige, kan det inte enbart bero på den regering som har suttit ett och ett halvt år, när den tidigare regeringen hade ett nioårigt mandat på sig.

Anf. 136 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är inte jag som blandar in förhandlingarna, utan det är faktiskt ministern.

Jag försökte få ministern att tala om vilken kommande miljöstrategi den här regeringen har för att höja ambitionsnivån. Det gäller naturligtvis i första hand nivån i Sverige, om vi skall kunna hävda den gentemot EG och EES.

Beträffande informationen till EG-delegationen – Olof Johansson håller sig gärna till den delen av debatten – kan jag säga att det enda underlag som vi har fått är ett allmänt uttalande i Dinkelspiels anförande om att vi skall hålla den nivå som vi har. Men vi har inte fått några konkreta förhandlingskrav, och det har vi begärt. För att vi skall kunna ställa krav gentemot andra måste vi alltså ha dem själva först. Det hade vi förväntat oss att få i den här strategiskrivelsen. Det har vi inte fått.

Anf. 137 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Låt mig hänvisa till dokumentet "Sweden Position Paper on Environmental Protection", daterat den 15 april 1993 och överlämnat till

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Information från
regeringen*

EG-delegationen, visserligen på engelska men ändå, och i den del som berör Euratom till dokumentet "Sveriges position rörande Euratom", daterat den 10 maj. Om postgången inte har fungerat beklagar jag det. I så fall vill jag veta om detta inte nått EG-delegationen.

Anf. 138 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Vi är alla medvetna om att miljöpolitiken inom EG alltjämt i huvudsak är en nationell angelägenhet och att EG i huvudsak fastställer minimiregler centralt. Men nu finns en utveckling på gång, inte minst när Maastrichtavtalet en gång är genomfört, där mera kommer att kunna beslutas på EG-nivå.

Mot bakgrund av den inriktning i det svenska miljöarbetet som miljöministern här har redogjort för vill jag fråga: Finns det någonting i det som EG arbetar med, eller i det som man i framtiden kan se komma in, som oroar miljöministern? Ser man skillnader av central betydelse när det gäller viljan att komma till rätta med miljöproblemen inom EG och i Sverige? Är det något särskilt område som miljöministern särskilt har uppmärksammat?

Anf. 139 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! CO₂-beskattningen, som vi redan berört här, är naturligtvis ett problem. Det är dokumenterat att EG inte har kunnat samla sig till en gemensam uppfattning där. Avsikten var att så skulle ske före Riokonferensen förra året vid den här tidpunkten. Där har man inte lyckats. Det beror på att man har olika uppfattningar om både ambitionsnivå och framgångssätt och, vill jag tillägga, på icke-tillräcklig press från andra parter, eftersom detta naturligtvis påverkar konkurrensförmågan.

Japan och USA har inte legat långt framme på detta område. Det har däremot vi och de övriga nordiska länderna. Sverige och Norge är världsledande på detta område. Den mytbildning som ibland sker att detta skulle ha förändrats sedan den 1 januari 1993 är felaktig. Vi har ju höjt ambitionerna på CO₂-beskattningsområdet. Vi väntar fortfarande på ett genombrott på det området.

Ett annat tydligt problem, som öppet debatterades inom EG-kretsen för någon månad sedan på Lucernkonferensen, är hur mycket av skattepolitiken som i fortsättningen skall ligga inom EG och hur mycket av den som inte skall göra det. På den punkten har Storbritannien en helt avvikande uppfattning. Engelsmännen vill över huvud taget inte tänka tanken att få in hela skatteproblematiken i EG-sammanhanget. Det får den indirekta effekten att inte heller harmonisering på miljöområdet blir möjlig. Det är ett olöst problem inom EG.

Man kan också rada upp en del andra frågor – även om de inte är av så principiellt avgörande karaktär – där vi har nått olika långt. Vi kan t.ex. när EG-kommissionen uttalar sig om den svenska förhandlingsuppläggningsen få ett negativt besked därför att det just nu inte finns något annat att hänvisa till inom EG.

Bilavgasområdet är ett exempel på detta. Men det innebär inte att vi anser att loppet på något sätt är kört. Det handlar om att driva dessa frågor vidare

så framgångsrikt som möjligt enligt den princip som jag har nämnt, om högsta tillämpade ambitionsnivå.

Låt mig också säga att jag tycker att det inom EG finns ett starkt gehör för de svenska kraven inom miljöområdet, vilka i allmänhet är mera långtgående. Ett uttryck för detta fick vi i samband med mötet i Århus när EFTA-kandidatländerna och EG:s miljöledning, såsom jag nämnde i mitt inledningsanförande, träffades under Svend Aukens ordförandeskap.

Det sades då direkt, och jag upprepade det sedan vid presskonferensen, att det handlade om "no lowering of standards", dvs. ingen sänkning av standarder, på miljöområdet. Det var det uttryckssätt som personer från EG-kommissionen själva använde vid dessa överläggningar. När jag repeterade det på presskonferensen sade ingen emot.

Det är ett belägg för att det inom miljösektorn finns bra möjligheter att föra dialogen vidare både med den nye kommissionären Yoannis Paleokrasas och naturligtvis med Laurens Brinkhorst. Det är mot den bakgrunden som detta arbete bedrivs. Vi är alltså hoppfulla om våra möjligheter. Men det skall inte förnekas att det inom EG också finns sektorintressen som håller emot. Man skall i det avseendet vara öppen och redovisa sina erfarenheter utan hänsynstaganden.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Information från regeringen om SAS

Anf. 140 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! SAS har, som jag vid tidigare tillfällen berört här i kammaren, under flera månader fört diskussioner med flygbolagen KLM (Nederländerna), Swissair (Schweiz) och Austrian Airlines (Österrike) med sikte på ett omfattande samarbete. Detta arbete har nu kommit så långt att jag har funnit det lämpligt att informera riksdagen i frågan.

Bakgrunden till dessa diskussioner finns i den fortgående avregleringen av flygbranschen i Europa och den genomgripande strukturförändring som denna för med sig. Jag kan beträffande bakgrunden även hänvisa till vad regeringen sagt i proposition 1992/93:59 om omstrukturering av det svenska ägandet i SAS, som riksdagen behandlat tidigare i vår, och till proposition 1992/93:202 om ändring i avtalet mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart, som riksdagen har på sitt bord för närvarande och som behandlar en anslutning till det s.k. tredje avregleringssteget inom EG:s luftfartsmarknad, vilket tillämpas i EG:s medlemsländer sedan den 1 januari 1993.

SAS ledning har mot denna bakgrund satt upp ett antal kriterier som man menar är nödvändiga för att lyckas på en flygmarknad präglad av fri konkurrens. Dessa kriterier innefattar finansiell styrka, konkurrenskraftig kostnadsnivå, en stark position på en tillräckligt stor hemmamarknad, ett brett kundunderlag, ett bra trafikprogram och en bra produkt.

Med dessa utgångspunkter har SAS utvärderat tre strategiska framtidsalternativ:

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Information från
regeringen*

1. att fortsätta som självständigt flygbolag
2. att söka samgående med ett av de tre stora Europabolagen (British Airways, Lufthansa eller Air France)
3. att delta i en "fjärde styrka" genom att söka samgående med Swissair och Austrian – som redan ingår i det existerande samarbetet "European Quality Alliance" – utökat med KLM.

Utvärderingen har bl.a. skett med hjälp av ett internationellt konsultföretag, och den har visat att det sammantaget är fördelaktigast för SAS att arbeta utifrån alternativ 3, ett samgående med flera andra medelstora europeiska flygbolag. I grunden för analysen har legat omsorgen om de nödvändiga interkontinentala flygförbindelserna för de skandinaviska ländernas näringsliv.

Ett fortsatt agerande som självständigt flygbolag, eller med lösa allianser som hittills, har bedömts ge otillräckliga stordriftsfördelar och marknadsbaser, vilket innebär lönsamhetsproblem som leder till en gradvis minskning av SAS trafiksystem och som på sikt hotar den interkontinentala verksamheten.

Ett samgående med något av de tre största europeiska flygbolagen skulle visserligen innebära tillgång till stordriftsfördelar och ett konkurrenskraftigt internationellt trafiknät, men ger samtidigt ett mycket begränsat inflytande för de skandinaviska länderna gentemot en helt dominerande motpart, vilket på sikt skulle kunna leda till försämringar av trafiksystemet från skandinavisk utgångspunkt.

Det förordade alternativet innebär däremot att ungefär jämnstora flygbolag går samman, vilket leder till att inget av de ingående bolagen ensamt kan dominera verksamheten, samtidigt som konstellationen blir tillräckligt stor för att kunna ge de eftersträlvade rationaliseringsmöjligheterna och stordriftsfördelarna.

SAS företagsledning och styrelse har delat slutsatserna av denna analys. Mot denna bakgrund har diskussioner förts inom ramen för projektet, som haft arbetsnamnet Alcazar. 16 olika arbetsgrupper med representanter från de fyra flygbolagen har haft som uppgift att genomlysna möjligheter och problem med ett tätt samarbete mellan bolagen. De övergripande principerna i arbetet är att etablera ett integrerat trafiksystem baserat på flera knutpunkter och utnyttja den geografiska spridningen av dessa knutpunkter för att skapa effektiva förbindelser till, från, via och inom Europa. Nonstopförbindelser skall finnas från samtliga knutpunkter där det lokala trafikunderlaget så tillåter eller konkurrenssituationen så kräver. Samarbetet avses ge synergieffekter och kostnadsreduktioner inom bl.a. marknadsförings- och försäljningsorganisationen, produktutveckling och upphandling etc.

Samordningen inom konstellationen SAS, Swissair, KLM och Austrian har föreslagits ske genom bildande av ett gemensamt managementbolag, där ägarandelarna 30, 30, 30 resp. för Austrian Airlines 10 % tills vidare föreslagits. Managementbolaget skall övergripande styra all flygverksamhet i gruppen, och de ingående flygbolagen skall införa gemensam resultatfördelning och utdelningspolitik.

Arbetet har nu kommit så långt att det finns ett utkast till intentionsavtal

("memorandum of understanding"). Detta dokument avses bli undertecknat under juni månad om det ges klarsignal för förhandlingar. Vidare avses under perioden juni–september ett s.k. integrationsavtal knutet till etablerandet av det tidigare nämnda managementbolaget bli utarbetat. I denna första fas bibehåller parterna sina rättsliga identiteter, medan managementbolaget leder verksamheten med en styrelse med representanter från samtliga deltagande flygbolag. I utkastet till intentionsavtal ingår emellertid också förpliktelser om att arbeta mot en andra fas, där flygbolagen fusioneras till en rättslig enhet. Denna fas bedöms dock tidigast kunna inträda om cirka 5 år, men blir beroende på bl.a. utvecklingen beträffande de civila luftfartsavtalen med länder utanför EG-området.

Inom kort avser SAS styrelse besluta om man skall inleda förhandlingar om ett samgående i enlighet med vad jag har anfört. Såväl staten som de privata aktieägarna i SAS svenska moderbolag delar uppfattningen att sådana förhandlingar bör inledas. Regeringen kommer att återkomma till riksdagen inför ett slutligt ställningstagande till samarbete och samgående mellan de berörda flygbolagen.

Anf. 141 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Vi har under ett antal veckor kunnat se i tidningarna att något har varit på gång med SAS. Efter vissa krumbukter i debattartiklar och i en interpellationsdebatt har vi nu fått en information som jag välkomnar. Man hade kunnat hoppas på en litet större öppenhet i denna viktiga fråga. Fusionen, Alcazar, innebär en oerhört stor förändring för flygverksamheten i Sverige.

Jag har några frågor till statsrådet. SAS ledning har ägnat sig åt en del analysarbete, bl.a. i 16 arbetsgrupper. Det är bra. Men regeringen har ett vidare ansvar för den sammanhållna infrastrukturen och kommunikationerna både inom landet och utomlands. Vilka oberoende analyser har regeringen gjort av de konsekvenser som Alcazarmodellen, eller någon annan modell, kan innebära för kommunikationerna i framtiden? Har regeringen gjort några sådana oberoende analyser?

En förändring av SAS, till Alcazar eller något annat, kan ge genomgripande konsekvenser för Arlanda som navflygplats, "hub", och som denna regions största arbetsplats. Vilka analyser har regeringen gjort vad avser Arlanda som nav i framtiden och som en av vår regions största arbetsplatser? Vilka konsekvenser blir det?

Anf. 142 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Först är jag litet förvånad över att Ines Uusmann tycker att det inte har varit en tillräcklig öppenhet i denna fråga. Jag vet att SAS ledning har varit i trafikutskottet och informerat i frågan. Jag själv översände till Ingela Thalén inför vår interpellationsdebatt allt det material som fanns tillgängligt för regeringen. Vi har strävat efter fullständig öppenhet i denna fråga. Dock vill jag säga att frågan fortfarande är en utpräglad bolagsfråga. Det är därför som denna information framför allt handlar om att arbetet med analysen har kommit så långt att det är dags att gå in i förhandlingar.

Ines Uusmann påpekar mycket riktigt att det har varit ett mycket omfat-

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Information från
regeringen*

tande arbete med dessa analyser. Hon pekar på att regeringens ansvar framför allt handlar om att ha en fungerande flygförsörjning i Sverige.

Jag kan berätta att så sent som vid dagens allmänna beredning var SAS inrikeschef på besök. Han redovisade de konsekvenser som SAS anser följer av detta. Jag kan berätta för Ines Uusmann att de slutsatser som dras är att detta kommer att gynna utvecklingen på Arlanda. Stockholm kommer att ha mycket goda möjligheter att behålla och förstärka dagens position med vissa interkontinentala operationer på ett omfattande nonstopnät till destinationer i Europa, likaså rollen som knutpunkt för svensk inrikestrafik och för trafik till Finland och destinationer i nordöstra Europa.

Vidare var det frågan om huruvida regeringen skall genomföra en analys i sammanhanget. Det är vår uppfattning att vi vill se att förhandlingarna kommer i gång. Först när vi ser resultatet av dem är det dags för regeringen att ta ställning i den delen.

Anf. 143 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill knyta an till inrikestrafiken. Nu fick vi ett svar beträffande möjligheterna att Arlanda skulle kunna utvecklas. Men jag uppfattade det nyssnämnda svaret som att det fortfarande skulle vara som en del i den internationella trafiken.

Hur bedömer regeringen att Alcazarsamarbetet kommer att påverka den nationella flygtrafiken, dvs. inrikesnätet i sin helhet? Det har i debatten talats mycket om den interkontinentala trafiken och i viss mån det europeiska nätet men väldigt litet om den nationella flygverksamhet som SAS för närvarande bär en stor del av. Hur kommer det att bli i framtiden om det blir ett Alcazarsamarbete? Vilka krav ställer regeringen? Vilka direktiv vill regeringen som ägare i det sammanhanget rikta mot bolaget?

Häromdagen kunde vi läsa i tidningarna att Schweiz regering nu ställde krav på Swiss Air att parallellt utreda alternativ. Hur bedömer den svenska regeringen att sådana propåer kommer att kunna påverka de nu pågående samarbetsdiskussionerna?

Anf. 144 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Kort om den bedömning som görs av inrikestrafiken: Det kommer snarare att ha en positiv effekt att få en inmatning från de andra bolagen till det svenska inrikesnätet. Det är den bedömning som görs av SAS. Vi har i dag inget annat underlag.

När det gäller den nya situation som har inträtt efter avregleringen är det likadant som det redan har blivit för järnvägen, som Georg Andersson själv har medverkat till, nämligen att SJ kör den trafik som är lönsam. Sedan har staten möjlighet att, om det anses vara regionalpolitiskt viktigt, upphandla olönsam trafik.

Vi har nu gett ett uppdrag till statens förhandlingsman Kaj Janérus att handla upp trafik mellan i första hand Umeå och Östersund. Vi får se vad det kommer ut av denna förhandling, dvs. vilket trafiknät som kommer att avteckna sig.

Men detta är inget ansvar som vi i dagens läge kan ålägga SAS. Att tillgo-

dose trafikförsörjningen är något som regeringen kan göra genom att handla upp trafik där det kan visa sig nödvändigt av regionalpolitiska skäl.

Jag träffade i förra veckan den schweiziske kommunikationsministern, som nu även är president i Schweiz. Vi hade tillfälle att diskutera frågan. Jag träffade även min holländske kollega. Regeringarna i Schweiz och Holland har en positiv attityd till projektet. Jag kan konstatera att det finns stämningar i Schweiz för att även undersöka andra alternativ. Det är ingenting som den svenska regeringen kan ha några synpunkter på, utan det är en naturlig process.

Dock tycker jag att det material som presenterats från SAS ger vid handen att alternativ 1, dvs. att fortsätta på egen hand, i förlängningen skulle äventyra den svenska inrikestrafiken. Alternativ 2, dvs. att gå samman med något av de tre stora bolagen Lufthansa, British Airways eller Air France, skulle skapa en så oerhört dominerande ställning för den samarbetspartnern att vi också skulle få betydligt mera negativa konsekvenser än i det nu förordade alternativ 3.

Anf. 145 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag tror att det är klokt om man inte kategoriskt avvisar olika alternativ i denna process – som kan bli svår när fyra intressenter skall förenas. Om den schweiziska regeringen tvekar kan det innebära att alternativ måste sökas upp. Det är mot den bakgrunden som jag ställde frågan om Schweiz.

Jag inser också effekterna för inrikestrafiken av kommersialisering och avreglering. Men ett flygbolag, liksom andra kommersiella verksamheter, kan ju ändå ha större eller mindre ambitioner att klara vissa delar av aktiviteterna. Om SAS går in i ett mångnationellt samarbete, kan det ju finnas risk för att engagemanget för inrikestrafiken i Sverige minskar. Att så inte sker, tycker jag är något som den svenska regeringen har anledning att slå vakt om i de diskussioner som skall föras.

Anf. 146 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Låt mig bara konstatera att inrikestrafiken har en oerhört dominerande ställning inom hela SAS-koncernen, exempelvis när det gäller antalet starter och landningar, och har en mycket stor betydelse. Den verksamheten kommer även i framtiden att styras från Sverige, och jag är övertygad om att de representanter som staten framgent kommer att ha i SAS styrelse kommer att verka i den riktningen.

Anf. 147 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Kommunikationsministern har talat en hel del om SAS interkontinentala linjer och även om Arlanda. Mina frågor anknyter liksom Georg Anderssons till inrikesflyget. Det vore intressant, om kommunikationsministern kunde säga något mera konkret om vad samgåendet med andra bolag betyder för inrikestrafiken.

Kommunikationsministern nämnde att det snarast har en positiv effekt. Men kan man säga någonting om vad det betyder för risken att det blir ett starkare monopol? Kommer konkurrensen att kunna öka eller minska? Kan

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Information från
regeringen*

man räkna med att flyget får flera eller färre turer? Blir det mindre eller större flygplan? Kommer man att kunna räkna med att nätet läggs upp på ett annat sätt än att Arlanda är nav i ett nät?

Det vore intressant, om det fanns några tankar på vilka effekter på det här området som den nya organisationen har. Då tänker jag alltså på vad det nya bolaget klarar utan subventioner, inte knutet till vilket eventuellt statligt stöd vi ger.

Anf. 148 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! De frågor som Lennart Fremling ställer tror jag bättre kan besvaras av bolaget självt. Men eftersom jag har fått en föredragning på förmiddagen, kan jag väl försöka mig på att göra några reflexioner kring frågorna.

När det gäller starkare monopol framgår det av SAS eget material att man räknar med att behålla ungefär 70 % marknadsandel på den inrikes marknaden och att övriga operatörer kommer att ha ungefär 30 %. Det är säkert en rimlig bedömning.

Fler eller färre turer är en utpräglad marknadsfråga, som styrs av efterfrågan, men jag tror att den nya bilden kommer att ge mer av mångfald, ett ökat samarbete med de allt duktigare svenska regionala flygbolagen. Inte bara SAS utan även andra större operatörer i Sverige som Transwede och Malmö Aviation kommer att starta samarbete som matar fram trafik till viktigare nav i Sverige.

Vad beträffar större eller mindre flygplan kan man nog räkna med att det kommer att ske en anpassning så småningom av flygplansflottan inom den nya koncernen till mera ändamålsenliga plan både ur storlekssynpunkt och vad gäller ekonomi och miljö. Exakt var man landar i de avseendena är det nog alldeles för tidigt att uttala sig om.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Forskning och forskarutbildning

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1992/93:UU31 Forskning och forskarutbildning (prop. 1992/93:170 delvis).

Anf. 149 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till reservationerna 2 och 4.

I reservation 2 vänder vi oss mot att regeringen, som just i dag på nytt lägger fram det svenska förslaget till avtal om stopp för alla provsprängningar av kärnvapen, samtidigt kraftigt minskar anslagen till FOA för seismisk övervakning av detta avtal. Regeringen bör enligt vår uppfattning återkomma till riksdagen med ett kompletterande förslag rörande den seismologiska provstoppsövervakningen.

Argumentet för minskningen av anslagen till FOA är minst sagt besynner-

ligt. Ryssland har, säger man, ett mer omfattande datanät för seismisk information, och därför kan Sverige kraftigt minska sitt seismiska program utan hinder. Detta synes vara en total omläggning av svensk nedrustningspolitik när det gäller kärnvapen. Aldrig tidigare har Sverige ansett det vara kärnvapenmakternas uppgift att sig själv kontrollera. Sverige har sedan Alva Myrdals dagar alltid hävdat att det behövs en oberoende internationell övervakning och varit pådrivande i det internationella arbetet för den seismologiska övervakningen.

Företvarande utrikesministern Karin Söder erbjöd på sin tid att Sverige skulle bygga upp det internationella seismologiska centret, något som Sverige sedan dess arbetat på. Nu skall vi lita på en av kärnvapenmakterna i stället! Uppenbart håller regeringen på att medvetet avveckla Sveriges kapacitet på området och därmed vår ledande roll internationellt. Detta är inte acceptabelt.

Underförstått antyder utskottet att seismologisk övervakning är en begränsad form, när man med andra metoder kan uppnå kunskapen om vapen redan innan de används, och hänvisar till kemiavtalet. Sannolikt avser man "challenge inspections", dvs. kontroll på platsen, men detta är inget nytt och kan inte ersätta den seismologiska övervakningen.

Inte heller de nya förslag som regeringen lägger fram i dag i Genève om att IAEA skall bli kontrollmyndighet för ett provstoppsavtal kan ersätta den seismologiska övervakningen. Tvärtom behöver IAEA som hittills endast sysslat med civil kärnkraft – om detta förslag accepteras av alla parter – kraftigt byggas ut med just seismologisk kunskap, som man helt saknar nu.

I reservation 4 vänder vi oss mot det nya anslaget för säkerhetspolitisk forskning och begär att ärendet återremitteras till regeringen för en ny beredning i former som är brukliga.

Bakgrunden är remarkabel. I en rapport, som hårt kritiserats från sakkunskapen, dvs. universiteten, för att vara summarisk, tendentiös och föga rättvisande, föreslogs av utrikesministerns särskilde rådgivare ett nytt institut, ett centrum för Östeuropastudier, och utbyggt stöd till Östekonomiska institutet vid Handelshögskolan. Den massiva kritikstormen ledde till en viss reträtt, och i stället föreslås nu att en särskilt forskargrupp etableras vid Utrikespolitiska institutets forskningsavdelning.

Från socialdemokratiskt håll kan vi inte acceptera att den nya forskargruppen finansieras genom minskade resurser till folkrörelsernas freds- och forskningsarbete och anser att frågan bör återremitteras till regeringen för ny beredning i de former som är brukliga. Vid en sådan beredning bör också frågan om forskning rörande Central- och Östeuropa prövas och nordiska erfarenheter vägas in.

Alltså bifall till reservationerna 2 och 4!

Anf. 150 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande UU31 handlar om forskning och forskarutbildning inom det utrikes- och säkerhetspolitiska området. Vi inser självfallet att viss forskning behövs inom detta område. Konflikter mellan stater och inom stater har alltid funnits. Konfliktsituationen har dock

märkbart förändrats efter Tysklands återförening, efter Sovjetunionens sönderfall och efter Warszawapaktens upplösning.

Vi ser positiva förändringar främst inom två områden, dels USA:s och Rysslands vilja till en långtgående kärnvapennedrustning, dels de minskade motsättningarna mellan öst och väst. Men vi ser också negativa förändringar i spåren av öststaternas långsamma demokratisering. Etniska och religiösa motsättningar flamar upp i forna Sovjetunionen och Jugoslavien. Dessa konflikter har ofta sin bakgrund i att olika minoriteter i ett land är eller känner sig förtryckta. Många känner sig mer eller mindre fördrivna från sin hembygd.

Nya etniska konflikter får många forskare, institutioner och föreningar att äska nya pengar för nya forskningsprojekt. Kanske behövs det ny forskning, kanske inte.

Ny demokrati anser att anslagen inom F-anslaget måste begränsas. Med ett budgetunderskott som växer med en halv miljard per dygn kan besparingar med några tiotals miljoner synas oväsentliga. Vi anser dock att med den ekonomiska kris som Sverige nu befinner sig i måste det sparas – i smått som i stort. De anslag som berörs av betänkandet är sådana anslag där det både kan och måste sparas.

Vi föreslår en reduktion av anslagen F3 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitutet (SIPRI) och F5 Utrikespolitiska institutet med ca 30 %.

När det gäller Utrikespolitiska institutet kommer detta institut på förslag av regeringen och i enlighet med utskottets betänkande att få resurser för att etablera en särskild forskargrupp. Två och en halv miljoner kronor föreslås för detta ändamål vartill kommer en miljon för andra forskningsprojekt som är av särskild utrikes- och säkerhetspolitisk betydelse. Socialdemokraterna vill ha motsvarande forskning, men kan inte acceptera att den nya forskningsgruppen finansieras genom minskade resurser till folkrörelsernas freds- och forskningsarbete. Vi motsätter oss att det över huvud taget övervägs att ytterligare skattemedel tillförs för forskning inom det utrikes- och säkerhetspolitiska området.

Däremot hälsar vi i Ny demokrati med tillfredsställelse regeringens förslag att dra ned F4-anslaget för forskningverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning i förhållande till innevarande budgetår med 5 635 000 kr. Regeringens förslag ligger väl i linje med förslaget i vår motion U 401. Vi föreslår en reduktion på ca 30 %, och regeringen föreslår en reduktion på 35 %.

Det är synd att regeringens eventuella spambitioner endast nådde detta anslag. Tydligt inser inte regeringen vådan av vårt stora budgetunderskott, eller så har man blivit fartblind och ser bara miljarder framför sig. Men innan ett belopp har blivit en miljard har det varit kronor och ören.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till våra reservationer nr 1 och nr 3.

Anf. 151 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Som företrädare för utskottsmajoriteten kan jag konstatera att det råder stor enighet i utskottet om de grundläggande frågor som be-

handlas i detta betänkande, även om vi har några reservationer. Det finns en bred enighet och en gemensam insikt.

Den nya internationella situationen är ett mycket starkt argument för behovet av nya kunskaper. Det gäller att även utnyttja gamla kunskaper som kanske i och för sig har funnits men som inte varit riktigt relevanta i det världsläge som vi har haft fram till de allra senaste åren.

Som ett exempel kan det finnas skäl att erinra om den patentföreställning man ofta stötte på om att allt österut i Europa i stort sett var likadant. Det var ungefär samma politiska förutsättningar, samma ekonomiska förutsättningar, osv., eftersom allt var inlåst i samma förtryckarsystem. Nu vet vi alla betydligt bättre.

De händelser som inträffat de allra senaste åren visar dessutom på helt nya problem där väsentlig ny kunskap behövs. Det gäller inte minst nationalismen och de nationella konflikter som har dolts under så lång tid i de östliga delarna av Europa.

Det finns oenighet på fyra punkter. Ny demokrati har avgett två reservationer som gäller anslagen till SIPRI och Utrikespolitiska institutet. Jag förstår i och för sig Ny demokratis sparvilja. Men man kan ändå göra den reflexionen att de medel som satsas på forskning och vetenskap nästan alltid i det långa loppet är väl använda medel.

Kan man undvika att dra ner mer än absolut nödvändigt på satsningar på detta område – vilket vi i majoriteten menar att man kan – är det långsiktigt värdefullt för Sveriges säkerhet, förståelsen av Sveriges framtida roll i det nya Europa, och givetvis även för Sveriges ekonomi och ekonomiska möjligheter i framtiden. Jag tillstyrker därför utskottsmajoritetens skrivningar i dessa två avseenden.

Detsamma gäller de två punkter där det finns socialdemokratiska reservationer. Det gäller först och främst forskning för rustningsbegränsning och nedrustning. Maj Britt Theorin redogjorde nyss för den Socialdemokratiska synen. Detta är givetvis en fråga där det finns utrymme för olika bedömningar. Men jag måste ändå reagera något mot den beskrivning av majoritetens argument som Maj Britt Theorin gjorde.

Det är i och för sig utomordentligt positivt att det nu finns bättre möjligheter både politiskt och rent tekniskt, och man kan i dessa sammanhang se fram emot en mer konstruktiv insats också från Ryssland. Det är positivt. Men det är bara en del i den allmänna bild – där en större förändring har skett – som utskottsmajoriteten beskriver.

Sverige har stött ett förslag, som nu har börjat leda till resultat, om att upprätta ett gemensamt centrum för denna typ av övervakning i stället för de fyra som tidigare funnits. I detta sammanhang har utvecklingen i Ryssland sitt intresse. Men det är inte bara Ryssland som är argumentet, vilket framgår mycket tydligt av utskottsmajoritetens text.

Det har skett förändringar i omvärlden. När det sker förändringar anser jag att det inte är en orimlig slutsats att man också kan förändra de medel med vilka man försöker uppnå dessa mål, vilka i allt väsentligt är desamma som tidigare. Jag tillstyrker även här utskottsmajoritetens skrivning.

Den andra socialdemokratiska reservationen gäller forskning av särskild utrikes- och säkerhetspolitisk betydelse. Som Maj Britt Theorin konstaterar

rade har det framförts betydande kritik mot den utredning som föregick regeringens ställningstagande. Regeringen har också i åtskilligt tagit intryck av denna kritik.

Jag finner att det förslag som vi nu har att ta ställning till är väl avvägt. Om jag minns rätt gjorde man också i den socialdemokratiska motionen en särskild poäng om vikten av en nära samverkan med etablerade forskningsmiljöer. Det är precis det som regeringen försöker verka för. Det är det som ligger i regeringens förslag.

Socialdemokraterna har litet grand ett behov av att föra kampanjen mot denna utredning ända hit för att markera att man verkligen har fört en kampanj. Men det är inte utredningen som är föremål för votering, utan det är något helt annat. Jag yrkar därför bifall till majoritetens skrivningar.

Anf. 152 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Låt mig börja med det första som Håkan Holmberg talade om, nämligen att Sverige har stött ett förslag om ett gemensamt centrum för seismologisk övervakning. Faktum är att Sverige har föreslagit ett internationellt centrum och erbjudit sig att vara värd för det. Det är vår förre utrikesminister Karin Söder som har lagt fram det erbjudandet, och det har sedan Sverige följt i många år.

Vad den nuvarande regeringen gör är att frånhända sig möjligheterna att kontrollera kärnvapenprov genom att mycket kraftigt skära ner på FOA:s anslag för seismologisk övervakning. Det har inte framkommit något nytt, även om utskottsmajoriteten försöker antyda det i sin skrivning.

Man säger att det går att använda andra metoder för att kontrollera. Dessa andra metoder är övervakning på platsen, s.k. challenge inspection. De har funnits med redan i det förra förslaget som jag lade på CD:s bord i juli månad 1991. Det är alltså inga nya förslag som har kommit fram. De behövs de också, men det behövs definitivt seismologisk övervakning.

Det är bara att konstatera att den nuvarande regeringen litar på att Ryssland och kärnvapenmakterna kan sköta detta. Vi socialdemokrater har en annan uppfattning. Kärnvapenmakterna skall kontrolleras av det internationella samfundet och ingenting annat.

När det gäller den forskning som berörs i den andra reservationen var det bra att höra att även Håkan Holmberg kunde vidgå att det framförts en betydande kritik och att regeringen har tagit intryck av detta. Men den huvudsakliga kritiken från vår sida gäller att man vill ta resurser från folkrörelsernas freds- och forskningsarbete och lägga dem på ett arbete som man i sista hand måste finna en teknisk lösning på. Det är inte godtagbart. Regeringen bör komma tillbaka med ett bättre förslag. Det skall också behandlas i vederbörlig ordning på det sätt som man brukar göra.

Anf. 153 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Jag tror att varken jag eller någon annan vid något tillfälle har försökt förneka att den utredning som vi diskuterar har blivit utsatt för hård kritik. Det är allmänt känt. Det är ett egenartat språkbruk som Maj Britt Theorin använder genom att säga att även jag nu skulle vidgå detta. Det tycker jag inte riktigt hör hemma i en sansad diskussion.

Jag förstår mycket väl att denna utredning upprörde känslorna på olika sätt. Men det väsentliga är, som det ju brukar vara när utredningar diskuteras, att regeringen sedan tar intryck av olika synpunkter som framförs. Det är också vad som har skett i det här fallet.

Den invändning som Maj Britt Theorin nu framför har mycket litet med den ursprungliga huvudpunkten i den socialdemokratiska kritiken att göra. Jag tycker att det låter ganska konstruerat. Det är fortfarande fråga om att föra det oväsen man förde från början, ända fram till riksdagsdebatten för att markera att man verkligen fört oväsen. Det må man väl göra om man vill, men det sakliga underlaget sviktar en smula numera.

Det väsentliga när det gäller övervakningen av kärnvapenprov är det som utskottsmajoriteten framhåller, nämligen att den totala bilden är förändrad. Maj Britt Theorin var mer diffus när det gällde att försöka göra ett nummer av detta med Ryssland. Jag uppskattar det. Det väsentliga är att bilden har förändrats. Om det internationella läget förändras och det sker framsteg som även Sverige aktivt medverkar till – det har ju skett – är det inte orimligt att prova om samma resultat kan uppnås i de nya former som nu finns till hands. Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Anf. 154 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Den forskarrapport som togs fram skickades inte på remiss. Trots det fick den mycket kraftig kritik från bl.a. universitetshåll. Den behandlades alltså inte i vederbörlig ordning. Den ledde ändå till att regeringen inte lade fram samma förslag. Vi menar nog att man bör gå den rimliga vägen när man har förslag om ändrade forskningsinsatser att komma med. Men framför allt skall det inte gå ut över folkrörelsernas freds- och forskningsarbete som har skett här.

När det gäller den andra delen, är det en större principiell skillnad. Jag vill gärna göra Håkan Holmberg uppmärksam på det. Det är inte så enkelt som att världsläget har förändrats och att Ryssland besitter, som det står i utskottets betänkande, en större kunskap om seismologisk övervakning än vad man vetat om tidigare. Det är inte heller så att vi skulle kunna nöja oss med detta och dra ner på vår seismologiska övervakning.

Sverige var först med att ta initiativ till den seismologiska övervakningen under Alva Myrdals ledning. Den har sedan fullföljts under alla regeringar därefter. Den är en mycket viktig del i det internationella samfundets möjligheter att kontrollera att kärnvapenmakterna följer de avtal som de skriver under.

Nu vill alltså den nya regeringen kraftigt dra ner på det. Det är vi besvikna över. Framför allt eftersom de samtidigt säger sig vilja ha ett provstoppsavtal. Då blir det ännu underligare. Vi vet inte riktigt om regeringen verkligen menar detta eller om de bara rätt ut vill fortsätta att lita på kärnvapenmakterna. Det går en principiell skiljelinje mellan borgerligheten och socialdemokratin här, och den har inte att göra med att vi lever i en ny tid.

Anf. 155 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! När det gäller den omtalade utredningen kan jag bara konstatera att det inte är utredningen som vi kommer att votera om längre fram,

utan det är ett utskottsbetänkande som i väsentliga drag skiljer sig från det som egentligen föranledde den socialdemokratiska kanonaden på den här punkten.

I övrigt är ju ändå poängen att det nu finns förslag om precis det som Sverige har arbetat för så länge. Att då inte vilja dra slutsatsen att det faktiskt skett – eller åtminstone kommer att ske, om det inte hakar upp sig i sista minuten – en väsentlig förändring som vi själva har tillskyndat, är inte ett konstruktivt sätt att närma sig det hela. Jag tycker att det är att litet väl mycket hålla fast vid exakta ståndpunkter, krav och ageranden som har drivits tidigare i tidigare situationer. Verkligheten förändras ju faktiskt. Ibland låter det som om Maj Britt Theorin på något sätt har litet svårt att medge att världen faktiskt har blivit så pass mycket annorlunda att det går att verka även i andra former för t.ex. detta mål.

Anf. 156 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Det är kanske inte så stor idé att fortsätta debatten. Men låt mig säga att jag definitivt inte är emot att finna nya former i en förändrad värld. Men om det gäller att kontrollera att kärnvapenmakterna icke företar provsprängningar krävs det att det internationella samfundet kontrollerar det, dvs. Sverige och andra länder som har den kapaciteten. Vi kan inte lita på att kärnvapenmakterna talar om för oss att de inte gör det. Där tror jag inte att världen har förändrats. Vi kan faktiskt inte lita på dem förrän kärnvapnen helt är borta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

10 § Konsumentforskning

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1992/93:LU48 Konsumentforskning (prop. 1992/93:170 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

11 § Forskning

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1992/93:FöU13 Forskning (prop. 1992/93:170 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

Föredrogs

socialutskottets betänkande

1992/93:SoU25 Forskning inom Socialdepartementets verksamhetsområde
(prop. 1992/93:170 delvis).

*Forskning inom
Socialdepartementets
område*

Anf. 157 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på behovet av ökade satsningar på den reumatologiska forskningen. Nu är det kanske inte särskilt många som lyssnar, men förhoppningsvis kan det ändå gå hem någonstans att jag har pekat på problemet.

Förra året hade vi ett nordiskt reumatikerår som syftade till att sprida kunskap och information om reumatiska sjukdomar, reumatikers situation och om insatser på forskningsområdet och utbildningsområdet. Det har gett väldigt många bra resultat. Jag var aktivt medverkande till att det här året kom till stånd och till att vi fick en nordisk rekommendation till våra länder om att man skall göra en plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden.

Inom WHO räknar man med att det finns ungefär 200 olika reumatiska sjukdomar. Det är ungefär en miljon svenskar som har någon typ av reumatisk sjukdom.

Nu är man ganska nära ett genombrott i forskningen. Det skulle vara samhällsekonomiskt ganska intressant att få en ordentligt satsning just i det skedet. Bara 1–2 % av de pengar som går till medicinsk forskning satsas på reumatologisk forskning. Reslutatet av de reumatiska sjukdomarna drar 20–25 % av vård- och försäkringskostnaderna. Det vore av samhällsekonomiskt stort intresse att satsa nu, när man står inför ett genombrott. Dessutom kan man ge ett bättre liv åt väldigt många människor.

Nu är man mycket nära att hitta en möjlighet att bota vissa av de reumatologiska sjukdomarna. Jag tycker att det är mycket intressant. Det är värt att göra en extra satsning i samtliga våra länder. Jag vill på det här sättet göra den svenska riksdagen uppmärksam på att det kan hända saker före år 2000 om vi lägger på ett kol nu.

Utskottsmajoriteten är mycket positiv till min motion. Man har även tidigare uttalat sig om behovet av att ytterligare forskning sker. Man nöjer sig med att utgå ifrån att regeringen beaktar vad som här har anförts. Jag hoppas att det räcker den här gången. Annars skall jag själv medverka till att påpeka det.

Anf. 158 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! I det här betänkandet på det sociala området behandlas en rad olika förslag med inriktning på social forskning. Det är många viktiga och bra förslag som har lagts fram i motioner och av utskottet.

En del av de här motionerna har mött en något snäv behandling. Jag tänker bl.a. på forskningen om kvinnosjukdomar, självmord och incest för att nämna några områden. Det finns förvisso flera viktiga områden. Men när det gäller de områden jag nämnt, talar man om allt som görs där som om vi

kunde nöja oss med det. Det låter som om allt var väl när det gäller forskning om kvinnors hälsa eller när det gäller självmordsforskningen. Jag tycker inte att så är fallet. Det finns oändligt mycket mer att göra på dessa områden.

När det gäller forskningen om incestoffer är jag litet överraskad över att majoriteten har varit så njugg mot den socialdemokratiska motionen på det här området.

Under allmänna motionstiden lade vi från Vänsterpartiet, Folkpartiet och kds fram en gemensam motion. Det var i stort sett samma förslag vi lade fram, nämligen att vi skulle ha en central instans, ett institut, som tar upp frågor som gäller både forskning om och behandling av dem som drabbats av incest. Tyvärr hade vi den gången inte Socialdemokraterna med oss. Motionen har senare avslagits av riksdagen. Jag är glad över att man på detta vis ändå vill lyfta fram de frågorna och hoppas att vi framöver kommer att få ett resultat och skapa en sådan instans.

En central instans som har hand om forskning på detta område står inte i motsatsställning till att det görs en rad olika lokala projekt. Det handlar inte om hur man tar hand om och ställer upp för dem som drabbas av incest. Där handlar det om att samla den gemensamma kunskap som finns i landet på detta område, för att bidra till de olika lokala projekt som finns ute på fältet. Jag vill yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen på detta område.

Herr talman! Jag vill framför allt ta upp ett annat förslag om välfärdsforskning, som Vänsterpartiet har framfört i motion Ub121. Där talar vi om betydelsen av en utvidgad levnadsnivåundersökning. I betänkandet avstyrks vår motion med motiveringen att sådan forskning redan pågår. Jag inser att vi borde ha förklarat oss bättre och beklagar att man inte har studerat våra motionsförslag närmare.

Vi säger att vi vill ha en ny levnadsnivåundersökning, och det kan vara litet missvisande. Vi borde ha förtydligat oss och nämnt att det gäller en utvidgad undersökning på detta område. Det som sker i dag är i betydligt mindre skala än vad vi föreslår.

Statistiska centralbyrån har världens bästa statistik. Man samlar in ett omfattande statistiskt material rörande en rad områden i livet. Men man får inte pengar till att utnyttja det insamlade materialet för levnadsnivåundersökningar. För varje år har man fått allt mindre pengar till denna typ av forskning.

Det är särskilt viktigt att SCB får pengar till välfärdsforskning, så att man kan göra analyser av transfereringssystemen. Då kan vi se hur vi kan komma till rätta med orättvisor i samhället. Det gäller fördelningen av de gemensamma resurserna, våra gemensamma tillgångar. Jag menar att det är speciellt angeläget i dessa dagar, när vi får allt tydligare tecken på att klyftorna i vårt land ökar och att avståndet faktiskt ökar mellan dem i samhället som har det bra och dem som har det dåligt. Det är av oerhört stor betydelse att vi får seriös forskning på detta område, som visar hur vi skulle kunna åtgärda detta och komma till rätta med de ökande klasskillnader som finns i vårt land. Det tycker jag att utskottets majoritet helt har missat när man har avstyrkt vår motion. Jag beklagar att inte heller Socialdemokraterna har velat tillstyrka den.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till vår motion Ub121, punkterna 31 och 32 i hemställan. Jag nöjer mig inte med att yrka att vi skall genomföra en levnadsnivåundersökning utan vill också att pengar skall anslås, så att SCB kan göra en sådan undersökning.

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Forskning inom
Socialdepartementets
område*

Anf. 159 JERZY EINHORN (kds):

Herr talman! Socialutskottet har i stort sett med tillfredsställelse tagit del av regeringens forskningsproposition. Propositionen berör ett för landets framtid viktigt område, vilket inte minst har framgått av inläggen här.

Sverige har förmånen att tillhöra det fåtal länder som har jämn och hög utbildningsnivå, väl fungerande nätverk för utbildning och internationellt sett unikt brett stöd till de studerande. Detta är förutsättningen för den breda rekryteringsbas som är nödvändig för att Sverige skall vara ett forskningsintensivt land med betydande insatser i frontforskningen inom många viktiga områden. Vi betraktas även internationellt som en stormakt inom forskningen, bl.a. inom områden som nämndes här tidigare. Detta gäller inte minst inom socialutskottets ansvarsområde, samhällsvetenskaper, hälso- och sjukvård.

Vi kan vara stolta över att Sverige, ett litet land, bidrar så mycket till den internationella utvecklingen. Men vi skall inte glömma att detta är förutsättningen för vårt välbefinnande och välfärd. Tillgången till frontforskning inom landet är en förutsättning för att man skall kunna bedöma kvaliteten och relevansen av forskningen i andra länder och snabbt tillämpa sådana resultat inom vårt samhällsliv, vår hälso- och sjukvård och även inom vår industri.

Vi välkomnar förslagen i propositionen om en ökad satsning på forskningen och i stort sett även gjorda prioriteringar. En ökad satsning på forskning är också förutsättningen för att vi skall behålla vår ställning i toppen, när allt fler länder upptäcker betydelsen av dessa samband och även de satsar mer på sin forskning. Vår internationellt sett framskjutna ställning inom forskningen är inte självklar. Vi måste ständigt anstränga oss för att behålla den.

Socialutskottet har behandlat många motioner med anledning av proposition 170. Flera av dem har nämnts här i kammaren. Jag känner stor sympati för nästan samtliga yrkanden. Som väl är har flertalet blivit tillgodosedda och behöver inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Andra innehåller goda förslag som dock skulle utgöra en detaljstyrning av prioriteringar inom forskningen, som riksdagen och regeringen ibland kan finna nödvändig men bör vara sparsam med. Sverige är, som sagt var, ett litet land. Det bästa sättet att använda våra forskningsresurser på är oftast att bestämma riktlinjerna, fördela medel i stort och sedan överlåta prioriteringar till inomvetenskapliga bedömningar i väl fungerande forskningsråd som arbetar med stor och av alla erkänd integritet.

Jag vill till tidigare talare säga att det var svårt att inte föra vidare flera goda motionsförslag. Allt kan dock inte tillgodoses på en gång. Jag hoppas att flera av dessa förslag skall kunna beaktas i den uppföljande forskningsproposition som regeringen aviserade till 1994.

Mot den bakgrunden vill jag tillstyrka främst femte avsnittet i regeringens proposition, med de förtydliganden som finns i socialutskottets betänkande.

Bra forskning är beroende av långsiktiga satsningar. Det är därför viktigt att vi har så gott som fullständig politisk enighet bakom socialutskottets betänkande. Jag vill här endast kort beröra några punkter i utskottets betänkande.

Statens institut för psykosocial miljömedicin, som vi har skrivit ganska utförligt om i betänkandet, bör inte endast under planeringsperioden utan också under överskådlig tid behålla ställningen som en självständig myndighet. Där bedrivs målinriktad forskning, utbildning, dokumentation och information inom frågor med hög samhällsrelevans. Institutet uppvisar utomordentligt goda resultat och förvaltar väl de resurser som samhället kunnat ställa till förfogande. Institutet skall nu utöka sin verksamhet med en fjärde inriktning, på invandarmiljö och hälsa. I praktiken utvidgas institutets verksamhet till ytterligare ett område, som Eva Zetterberg nämnde, genom inrättande i januari i år av ett centrum för suicidforskning och prevention.

Detta är ett oerhört angeläget och länge försummat forskningsområde.

Utskottet sade att det var framsynt att detta centrum förlades geografiskt till institutet för psykosocial medicin. Det var onekligen en miss att knyta centrumet organisatoriskt till yrkesmedicinska kliniken, som faktiskt inte har mycket gemensamt med suicidforskning och suicidprevention. Jag hoppas att man inte heller i framtiden kommer att ha mycket gemensamt. Detta bör rättas till, vilket utskottet också framhåller i sitt betänkande. Jag har stor förståelse och viss sympati för reservationen enligt vilken detta bör ges regeringen till känna. Under mina kontakter med Socialdepartementet och Utbildningsdepartementet har jag dock förstått att man är väl medveten om problemet och är på väg att rätta till detta förhållande. Mot den bakgrunden bedömde majoriteten att ett tillkännagivande inte var nödvändigt.

Inom hälso- och sjukvården pågår en snabb utveckling av formerna för organisation och styrning. Den ekonomiska situationen tvingar samtidigt fram rationaliseringar och ibland smärtsamma prioriteringar. Allt detta ställer stora krav på en vetenskaplig utvärdering av det vi gör inom sjukvården. Jag vill peka på de värdefulla insatser som görs av bl.a. SBU och SPRI för att vetenskapligt utvärdera dels våra metoder, dels effekterna av olika organisatoriska förändringar. Men en förutsättning för den verksamheten är att vi inte bara upprätthåller utan också ökar den tillämpade kliniska forskningen, som är grunden för alla dessa utvärderingar.

I propositionen uppmärksammas att införande av nya ekonomiska styrsystem kan skapa svårigheter för den tillämpade kliniska forskningen. Det mesta av den forskningen bedrivs vid våra universitetssjukhus. Dessa tvingas också i praktiken att ta hand om de mest komplicerade fallen, vilket man inte får glömma. Det är angeläget att man vid budgeteringen och vid utformningen av nya ekonomiska styrsystem beaktar detta så att våra universitetssjukhus inte får minskade förutsättningar att fullfölja sina viktiga uppgifter.

Enligt propositionen kommer regeringen noga att följa den utvecklingen, och regeringen är medveten om dessa problem. Utskottet ville tillägga att vi anser att regeringen särskilt måste beakta den tillämpade kliniska forskningens betydelse, inte minst när det gäller den reumatologiska forskning som nämndes av Lena Öhrsvik. Forskningen måste öka och ges ökat stöd.

Enligt vårt betänkande bör regeringen överväga och eventuellt utreda

lämpliga former för förstärkning och säkring av resurserna för detta angelägna forskningsområde. Det är mycket starka skrivningar som vi överlämnar till departementen. Vid våra kontakter med Utbildningsdepartementet, främst med sekreteraren hos utbildningsministern, har det framgått att regeringen är väl medveten om dessa problem och att åtgärder skall vidtas även utan något tillkännagivande.

I detta sammanhang vill jag personligen nämna att sjukhusledningarna vid åtminstone tre av våra universitetssjukhus konsekvent vill skilja uppgiften som prefekt för en klinisk institution från uppgiften som klinikchef och chefsöverläkare. De diskriminerar prefekterna såsom varande olämpliga för uppgiften som chefsöverläkare. Detta gagnar inte den kliniska forskningen, undervisningen eller sjukvården. Jag har uppfattat att jag har fått förståelse för detta när frågan diskuterades här i kammaren med utbildnings- och forskningsministern så sent som förra veckan.

Som Eva Zetterberg nämnde skadas unga människor genom incest för hela livet, och faktiskt skadas också den berörda föräldern. Forskningen inom detta område är svår, men också oerhört viktig. Jag vill påminna om att Samhällsvetenskapliga forskningsrådet har fått ökade resurser och prioriterar familjeforskning. Vi utgår från att man inom den ramen kommer att ta till vara bra forskningsprojekt beträffande incest och anser därför inte att ett tillkännagivande fyller någon funktion.

Vi välkomnar att Socialvetenskapliga forskningsrådet prioriterar familje- och missbruksforskning och att dessa områden tillsammans med kvinnoforskningen, som Eva Zetterberg nämnde, är prioriterade inom det nybildade Folkhälsoinstitutet, som också har viktiga forskningsuppgifter och resurser för att stärka forskningen.

Herr talman! Jag är en av de äldsta eller kanske den äldste av riksdagens nuvarande ledamöter. Jag är en av de få eller kanske den ende som har kommit hit till Sverige som flykting. Det är mot den bakgrunden kanske naturligt att jag personligen med tillfredsställelse hälsar regeringens inställning som kommit till uttryck i propositionen om betydelsen av forskning om äldre och om invandrades villkor. Forskningen i Sverige är oerhört bred och den omfattar många områden.

Jag yrkar bifall till regeringens förslag i proposition 170 med de förtydliganden som framgår av socialutskottets betänkande nr 25.

Anf. 160 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 161 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jerzy Einhorn har engagerat talat om olika delar av den sociala forskningen, och jag har stor respekt för det. Jag har uppfattat det stora engagemang som Jerzy Einhorn har på olika områden, och jag noterade att vi har samma uppfattning om vikten av forskning vad gäller barn och ungdomar som har drabbats av incest.

Jag vill dock vidhålla att jag därför tycker att det är desto mer märkligt att man från majoritetens sida inte har velat tillstyrka den här reservationen. I

betänkandet sägs att den nyutnämnda Barnombudsmannen även skall ta på sig denna fråga. Jag har mycket svårt att se att Barnombudsmannen även skall kunna ta som sin uppgift att sammanfatta forskningen och driva forskningen vidare på just det här området. Barnombudsmannen har en rad andra uppgifter som redan föreligger.

Jag vill upprepa frågan om varför man inte från majoritetens sida har ställt sig bakom detta förslag. Kds-ledamöter har bl.a. skrivit under den motion som jag talade om tidigare, om att inrätta ett centrum för forskning och behandling för incestdrabbade.

Jag vill också ta upp det andra förslag som har framställts i Vänsterpartiets partimotion och som gäller levnadsnivåundersökningar, eftersom jag inte tycker att vi har fått ett fullständigt svar i betänkandet. Det avslag som vi får på vårt motionsförslag har inte riktigt tagit hänsyn till vad det handlar om. I dag får vi mycket tydliga signaler om att klasskillnaderna ökar i vårt land. Jag tror att det då är mycket betydelsefullt att följa upp detta och studera hur skillnaderna i människors levnadsvillkor ser ut mera konkret. Vi bör också fråga oss vad vi kan göra åt det för att se till att skillnaderna inte ökar utan tvärtom minskar.

Anf. 162 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Jag delar faktiskt i princip uppfattningen i de uttalanden som Eva Zetterberg har gjort här. Jag vill ytterligare understryka att det ändå finns en enighet i stora drag bakom socialutskottets betänkande i dessa frågor.

Jag delar också Eva Zetterbergs uppfattning att Barnombudsmannen inte kan bedriva forskning. Barnombudsmannen kan dock ta fram problemen och belysa vad som händer. Det kan bli ett viktigt underlag för forskningen.

Forskning kan inte kommenderas fram. Genom att satsa mer resurser på ett visst bestämt område kan vi inte alltid åstadkomma att detta område prioriteras. Inom det Samhällsvetenskapliga forskningsområdet finns det dock ett stort intresse för denna fråga. Jag skulle bli mycket förvånad om Socialmedicinska forskningsrådet skulle avslå bra ansökningar om incestforskningen. Det är en fråga som i vårt samhälle har hög aktualitet, inte minst genom mycket information som har kommit fram och alltid har funnits i denna fråga.

Det är mycket viktigt med levnadsnivåundersökningar, och jag har förståelse för att man vill ha en utvidgad levnadsnivåundersökning. Men jag kan inte komma ifrån att jag personligen tycker – och då talar jag även för majoriteten – att man först bör avvakta den pågående utvärderingen av den undersökning som nyligen genomförts innan man drar upp riktlinjer för en utvidgad levnadsnivåundersökning.

Anf. 163 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Det är bra att Jerzy Einhorn och jag är överens om de stora dragen vad gäller det här forskningsområdet.

Jag vill också upprepa att Barnombudsmannen omöjligt kan ta fram forskningsunderlag och delta i forskningen, men som Jerzy Einhorn säger ta in underlag om frågeställningar och sprida det vidare. Men till detta behövs

kvalificerad forskning. Eftersom vi är överens här beklagar jag att majoriteten inte velat tillstyrka denna motion, utan gått på linjen att sätta sitt hopp till att andra skall avgöra frågan om resurser till området för dem som drabbats av incest.

I fråga om levnadsnivåundersökningar kan jag bara konstatera att jag beklagar att intresset inte finns hos utskottsmajoriteten och tyvärr inte heller från Socialdemokraterna, att i det här fallet se hur de ökade klasskillnaderna mellan människor slår och vad vi skulle kunna göra åt det. Jag tror alltså att det som görs på det här området inte är tillräckligt.

Anf. 164 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Jag tackar för påpekandet beträffande incestforskningen. Jag kanske uttryckte mig otydligt. Barnombudsmannen – vi inrättade nyligen en sådan tjänst – kan inte ta fram underlag för forskning. Men underlag för forskning är information om vad som händer i landet. Det är min djupa övertygelse att Barnombudsmannen känner ansvar för att tydliggöra de situationer som förekommer när det gäller incest.

Det är beklagligt att det är så svårt att få fram fakta om detta tabubelagda område. Men att informationen kommer fram och meddelas kan stimulera forskningen och kan ge underlag, inte för ombudsmannens forskning, men för olika forskningsprojekt.

Jag tror att en uttalad begäran om satsning på incestforskning skulle vara en detaljstyrning av forskningen som enligt min bedömning i dagens läge inte fyller någon funktion utöver de satsningar som redan gjorts genom att man prioriterar familjeforskning och att Socialvetenskapliga forskningsrådet har fått ökade resurser.

På en punkt kan jag inte hålla med Eva Zetterberg. Jag tycker att hon med sin slutsats, att det inte finns intresse för levnadsnivåundersökningar, har dragit för långt gående slutsatser från utskottets ställningstagande.

Utskottet säger klart och tydligt att vi vill avvakta resultaten av den utvärdering som pågår av den för inte länge sedan gjorda levnadsnivåundersökningen innan vi tar ställning till hur vi skall gå vidare. Detta är inte brist på intresse för frågan som sådan.

Anf. 165 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden lämnade Viola Furu-bjelke och jag in vår motion om incest, som det har talats om här en stund, och om förstärkt forskning med anledning av detta. Motionen handlade både om offren och förövarna.

Motionen har sin grund i signaler som vi motionärer har fått från personal i bl.a. socialtjänsten, från sådana som arbetar med rehabilitering av familjer där incest har förekommit.

Incestproblemet har ju uppmärksamrats mer och mer under de senaste åren. Det behöver inte nödvändigtvis betyda att incest har blivit vanligare, bara att det har blivit synligt och kommit upp i dagen. Att så har skett tror jag är bra i sig, därför att det skapar förutsättningar för bearbetning och rehabilitering,

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Forskning inom
Socialdepartementets
område*

Utskottsmajoriteten har, som redan framgått, föreslagit att vår motion skall avslås. Man tycks mena att de forskningsinsatser som görs är till fyllest.

Det är säkert inget fel på de forskningsinsatser som görs, men min poäng är att det behövs mer.

De som arbetar inom skola, sjukvård, socialtjänst och i rättsväsendet känner att deras kunskaper när det gäller att hjälpa drabbade barn och familjer är otillräckliga, och då behövs det mer forskning.

Jag är inte socialarbetare, men jag kan föreställa mig att det är ett mycket svårt och mycket grannliga arbete att rehabilitera familjer där det förekommer incest. Sådana insatser kan man inte göra bara på känn och med stöd av allmänna kunskaper om familjerelationer. De metoder som används måste vara grundade på djupa kunskaper och baserade på forskning.

Mot bakgrund av vad utskottsmajoriteten skriver om vår motion förstår jag inte riktigt varför man inte orkat med ett tillkännagivande till regeringen om vikten av att Socialvetenskapliga forskningsrådet satsar på forskning om incest.

Det är forskningsrådet som måste ta ansvar både för att det kommer anslag till detta forskningsområde och till forskningsinformationen. Jag instämmer i det som sagts tidigare om att det inte kan vara Barnombudsmanens uppgift att sköta forskningsinformationen och än mindre förstås, anslagsgivningen.

Jag kan inte se att det hade varit någon nesa för regeringen att riksdagen lyft fram forskning om incest och meddelat regeringen att man vill ha en prioritering av detta. Det hade kunnat ses som ett ytterligare stöd för de insatser som ändå görs och stimulans att ägna sig mer åt dem.

Jerzy Einhorn sade att det skulle ha varit detaljstyrning. Jag vill gärna säga att jag själv, som sitter i utbildningsutskottet, ogärna föreslår detaljstyrning av forskning. Men jag menar att detta är ett ganska brett forskningsområde. Jag exemplifierar med att människor i skolan, i socialtjänsten, i rättsväsendet och i sjukvården på olika sätt konfronteras med familjer där incest har förekommit. Det är inget smalt litet område, och det kan inte betecknas som detaljstyrning, menar jag, när det handlar om ett brett forskningsområde. Därför kan jag som ledamot i utbildningsutskottet tala för detta område.

Jag vill yrka bifall, herr talman, till reservation 2.

Anf. 166 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Jag tackar Berit Löfstedt för hennes inlägg. Jag vill påpeka en mycket viktig sak, nämligen att incest tyvärr nog förekommit i mycket större omfattning än vad vi är medvetna om i dag. Den välkomna större öppenheten i samhället har tagit fram det stora och oerhört tragiska problemet till ytan.

Ett avslag i utskottet kan ha olika grunder. När vi rent formellt yrkade avslag var vår bedömning att motionen har blivit tillgodosedd.

Med risk för att jag upprepar mig vill jag ändå säga att det, om man skall uttala sig om huruvida ett område skall prioriteras, inte räcker med att området är viktigt, utan man måste veta att det finns forskare med icke beviljade forskningsprojekt. Jag tror faktiskt inte att så är fallet. Jag har talat med forskare inom området, ett område som är mycket svårt.

Den bild som jag har är att det i dag inte finns några bra forskningsprojekt som Socialvetenskapliga forskningsrådet inte beviljar. Därför gjordes bedömningen att en prioritering av detta inte skulle fylla någon funktion utan uppfattas som detaljstyrning. Att vi önskar forskning på visst område är ju inte den enda förutsättningen för att den skall kunna bedrivas, utan det måste ju också finnas bra projekt och som inte fått stöd. Men, som jag sade tidigare, jag tror inte att det är fallet.

Anf. 167 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Herr talman! Det här börjar bli besynnerligt. Först säger Jerzy Einhorn att min motion är tillgodosedd, därefter säger han att det inte finns några bra forskningsprojekt. Uppenbarligen betyder det att det inte finns några bra forskare på det här området som klarar av det.

Om det är på det viset är det mycket alarmerande. För det berörda forskningsrådet finns det då all anledning att på olika sätt stödja igångsättandet av denna typ av forskning. Jag är den första att tillstå att dåliga projekt gynnar varken detta eller något annat område, men forskningsrådet har möjlighet att ta initiativ.

Om det är såsom Jerzy Einhorn beskriver, finns det ytterligare skäl att uttala att detta område borde vara prioriterat.

Anf. 168 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Jag beklagar att jag återkommer i samma fråga i debatten.

Jag menar att motionen är tillgodosedd därför att Socialvetenskapliga forskningsrådet kommer att få ökade anslag tack vare den proposition som förhoppningsvis vinner bifall i morgon. Familjeområdet är prioriterat av Socialvetenskapliga rådet, eftersom incestforskningen bedrivs inom det området. Genom prioritering av ett brett område med ökade anslag, där denna forskning är en mycket viktig faktor, har motionen tillgodosetts.

Anf. 169 BO HOLMBERG (s):

Herr talman! Socialutskottet har haft en ingående beredning av propositionen när det gäller ett antal viktiga sakområden. De förslag som socialutskottet nu lägger fram till riksdagen är i förhållande till förslagen i propositionen förbättrade på några viktiga områden.

Det gäller behovet av klinisk-medicinsk forskning, av reumatologisk forskning och av mer lokal och regional välfärdsforskning.

SBU har uppvaktat utskottet. SBU är en liten myndighet som vetenskapligt skall utvärdera de behandlingsmetoder som finns inom svensk sjukvård. Man påpekade bekymmersamt risken att basen för den kliniska forskningen inom sjukvården håller på att smalna av rätt ordentligt. Man var orolig över att vi skulle gå mot en utveckling där vi allvarligt skulle försvåra möjligheterna att kritiskt granska de medicinska behandlingsmetoderna och den medicinska diagnostiken.

Alla som jobbar med sjukvård vet att svensk och internationell sjukvårds framgång ligger i att man har ändamålsenliga och bra behandlingsmetoder och diagnostik.

Någon har sagt att internationell sjukvård har upplevt tre revolutioner.

Den första var den naturvetenskapliga revolutionen i slutet av 1700-talet. Den andra kom efter kriget, då vi fick ekonomiska möjligheter att bygga upp finansieringen av de nya möjligheterna som följde med den medicinska utvecklingen. Den tredje revolutionen sägs vara att vi nu behöver gå in i en period där vi på ett helt annat sätt än tidigare utvärderar de behandlingsmetoder och den diagnostik som finns. Personligen tror jag att det här finns mycket stora möjligheter att minska lidande och att göra rätt väsentliga besparingar totalt sett i samhällsekonomin.

SBU skickade alltså ut en oerhört allvarlig signal, dvs. att basen för den medicinsk-kliniska forskningen riskerade att försvagas. Det är därför oerhört glädjande att utskottet, i enhällighet, på den här punkten har förbättrat förslaget i propositionen. Utskottet föreslår i stället riksdagen att ge regeringen till känna att uppmärksamma denna fråga och att överväga om en utredning borde göras för att man skall kunna försäkra sig om att en olycka inte sker, och att bra medicinskt tillämpad forskning fortsättningsvis kan åstadkommas.

Jag vill citera något som utskottet skriver med anledning av de nya ekonomiska styrsystem som prövas i sjukvården: "Här behövs en kritisk granskning av beställare-utföraremodellens inverkan på den kliniska forskningen." Jag finner det angeläget att också just den biten kommer med här.

Även företrädare för den reumatologiska forskningen har uppvaktat utskottet. Utskottet har gjort en bra skrivning när det gäller det området. Behovet av lokala och regionala studier lyfts fram. Det är nog viktigt att vi får sådana.

Om vi i Sverige vill ha reda på hur barn i exempelvis skolan mår, har vi hitintills nöjt oss med att Socialstyrelsen gör en nationell studie. Men alla vi som är ute reser i detta land vet ju att skolsituationen för barn i inlandet är en helt annan än exempelvis här. Vi kan fördjupa besluten när det gäller välfärdspolitiken, om vi får mer av lokala och regionala studier

Herr talman! Slutligen vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 2. Man är i socialutskottet i sak överens. Det som skiljer i uppfattningarna är att Jerzy Einhorn anser att man inte skall besvara regeringen när det gäller de här två punkterna, medan vi anser att regeringen skall besvaras. Framför allt skall regeringen besvaras när det gäller behovet av forskning om incest.

Jerzy Einhorn vet ju att forskningsvärlden är en värld för sig. Om inte riksdagen ger en tydlig signal genom ett tillkännagivande till regeringen, så att regeringen är besvarad av riksdagen, är risken uppenbar att det som vi i sak är överens om inte genomförs i praktiken. Därför vill vi, på dessa två punkter, ha ett tillkännagivande.

Anf. 170 JERZY EINHORN (kds):

Herr talman! Först vill jag tacka Bo Holmberg för att han påpekade att det är mycken omsorg nedlagd när det gäller reumatologisk forskning. Jag glömde att säga det till Lena Öhrsvik, men hon känner kanske redan till det. En särskild utfrågning har gjorts.

Jag delar Bo Holmbergs framförda uppfattning att utskottet förbättrat förslaget i regeringens proposition. Och det är ju vår uppgift här i riksdagen.

Jag vill i det här sammanhanget påminna om att det, genom att det i pro-

positionen sägs att regeringen är uppmärksam när det gäller införande av nya ekonomiska styrsystem, kan skapa svårigheter för den tillämpade kliniska forskningen. I propositionen sägs också att regeringen kommer att följa utvecklingen noga. Men i ett enigt utskott och i riksdagen har vi tagit tag i denna problematik. Jag uppskattar mycket att utbildningsministern, forskningsministern, är i kammaren. Det var nämligen så, att när jag skulle diskutera denna fråga med Utbildningsdepartementet var utbildningsministerns statssekreterare endast närvarande, utbildningsministern var bortrest.

Det är min djupa övertygelse att de utfästelser som jag har fått och fört vidare till utskottet om åtgärder för att säkra resurser till den tillämpade kliniska forskningen – som faktiskt är hotad – seriöst kommer att uppfyllas utan något tillkännagivande till regeringen.

Vi genomför förändringar i styrsystemen och organisationen inom sjukvården. Dessa förändringar är nödvändiga men enormt omfattande, och därför är det naturligt att de också kan skapa problem på vissa områden. Jag är övertygad om att regeringen är uppmärksam på dessa problem och kommer att ta tag i dem.

Jag vill än en gång understryka det som jag avslutade mitt anförande med att säga, nämligen att en långsiktigt bra forskning är beroende av långsiktiga satsningar. Inte minst debatten här i kammaren har visat att det råder mycket stor politisk enighet om de bedömningar som socialutskottet har lagt fram. Det föreligger avvikande meningar i enskilda frågor, och jag hoppas att vi skall kunna återkomma och diskutera dem igen när regeringen lägger fram den aviserade översynen av forskningspropositionen 1994.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande utrikesutskottets betänkande 1992/93:UU31, lagutskottets betänkande 1992/93:LU48, försvarsutskottets betänkande 1992/93:FöU13 och socialutskottets betänkande 1992/93:SoU25.

Utrikesutskottets betänkande UU31

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (anslaget F 3. Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI))

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 20 för reservation 1 av Lars Moquist.

Mom. 4 (anslaget F 4. Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 139 för reservation 2 av Pierre Schori m.fl.

Mom. 5 (anslaget F 5. Utrikespolitiska institutet)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 22 för reservation 3 av Lars Moquist.

Mom. 6 (anslaget F 6. Forskningsverksamhet av särskild utrikes- och säkerhetspolitisk betydelse)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 136 för reservation 4 av Pierre Schori m.fl. 21 ledamöter avstod från att rösta.

Lagutskottets betänkande LU48

Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande FöU13

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU25

Mom. 2 (målsättningen för verksamheten inom ansvarsområdet för Statens institut för psykosocial miljömedicin)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 139 för reservation 1 av Bo Holmberg m.fl.

Mom. 6 (medelsanvisningen till Socialvetenskapliga forskningsrådet: Forskningsmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 10 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Ub121 yrkande 32 av Gudrun Schyman m.fl.

Mom. 12 (forskning om incest)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 140 för reservation 2 av Bo Holmberg m.fl.

Mom. 19 (en ny levnadsnivåundersökning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Ub121 yrkande 31 av Gudrun Schyman m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1992/93:JuU30 Forskning – Anslag till Brottsförebyggande rådet, m.m.
(prop. 1992/93:100 delvis och 1992/93:170 delvis).

*Forskning – Anslag
till
Brottsförebyggande
rådet, m.m.*

Anf. 171 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Rubriken för den här debatten är Forskning – Anslag till Brottsförebyggande rådet, m.m. Det är en rätt harmlös rubrik och en rätt harmlös fråga, kan man tänkas tycka. Men bakom den rubriken döljer sig ett betydligt större och viktigare ställningstagande än bara till ett anslag till en statlig myndighet.

Här i kammaren och i andra riksdagssammanhang brukar ledamöter från alla partier tala väl om den brottsförebyggande verksamheten. Samtliga partier brukar säga att det mest verkningsfulla medlet för att på litet sikt minska brottsligheten och brottsutvecklingen är de förebyggande åtgärderna.

Att förebyggande insatser, framför allt bland ungdomar, har positiva effekter på brottsutvecklingen finns det ett otal exempel på. I Danmark har man sedan ungefär tio år satsat på att jobba med just ungdomar för att få ned brottsligheten där – nu börjar man se resultaten av detta, och de är positiva. Också på många håll här i Sverige har det bedrivits s.k. grannsamverkan mot brott – med gott resultat. Med relativt enkla åtgärder har man lyckats få ned mängden bilstölder, inbrott, skadegörelse och annat sådant som drabbar människor i bostadsområdena.

Inom ramen för de försöksprojekt som BRÅ, polisen och lokala myndigheter bedrivit på fem orter i landet har man också uppnått goda resultat. Ett exempel är från Karlskoga – Degerfors, där man faktiskt har lyckats halvera antalet brott av vissa typer. Det rör sig om exempelvis skadegörelse och misshandel. Polisen i området säger att man efter det här projektets genomförande faktiskt har fått tid och resurser över för att bekämpa andra typer av brott. Dessutom har det blivit lugnare på stan, så att allmänheten vågar vistas på allmänna platser.

Allt det här uppfattar vi från alla partier som någonting positivt, och vi kan åtminstone med läpparna erkänna att denna typ av verksamhet borde utökas rejält. Problemet är att det från den borgerliga majoritetens sida mest blir just en läpparnas bekännelse. När man kommer till frågan om resurser och arbetsmetoder gör man inom den borgerliga majoriteten enligt min mening en helt annan prioritering. Man är från den borgerliga majoritetens sida inte beredd att satsa några nya resurser för att få i gång fler sådana här brottsförebyggande projekt.

Från socialdemokratiskt håll har vi i dessa kärva tider tyckt att det har varit viktigt att prioritera området, och vi är av den uppfattningen att 4 extra miljoner bör anslås för att stötta och utvidga lokala brottsförebyggande projekt. Helst skulle vi vilja att riksdagen kunde anslå större summor pengar, men pengarna räcker som sagt inte till allt,

Från borgerlighetens sida har man bemött vårt krav med att säga att pengarna är slut. Visst skulle det vara bra om man kunde satsa på att få i gång

fler lokala brottsförebyggande projekt, men det statsfinansiella läget tillåter enligt majoriteten inte detta. Visst skulle det argumentet kunna ha en viss relevans, om det hade kommit från något annat håll än från de borgerliga regeringspartierna. De har i praktiken valt en annan inriktning.

När det kommer till fördelningen av resurser verkar det för borgerligheten vara viktigare att hålla fångarna inspärrade några månader extra, vilket brottsforskare och andra menar inte ger några som helst positiva effekter på brottsutvecklingen, än att politiskt medverka till att få fram ökade resurser för den brottsförebyggande verksamheten. Den borgerliga majoriteten kostade i våras på sig att i ett slag öka statens årliga utgifter med i runda slängar 215 miljoner kronor för att kunna avskaffa halvtidsfrigivningen. Då var argumenten om det statsfinansiella läget som bortblåsta.

Politik handlar givetvis om att prioritera, och den borgerliga majoriteten har som jag har förstått saken tyckt att det har varit viktigare att prioritera längre inlåsning än att göra andra offensiva insatser för att på sikt dämpa brottsutvecklingen. Det förvånar mig inte så mycket att Moderata samlingspartiet står för den linjen, men att Centerpartiet har gått med på den linjen tycker jag är förvånansvärt, och jag tycker inte att det stämmer överens med den inriktning som Centerpartiet tidigare har haft i de här frågorna.

Den borgerliga majoriteten stoppar inte bara en utökad satsning på lokala brottsförebyggande projekt, utan man ser också till så att det organ, Brottsförebyggande rådet, BRÅ, som har haft en central roll i det här arbetet vinkelripps rejält och under den kommande treårsperioden får kraftigt minskade anslag. BRÅ:s aktiva roll och speciella verksamhet, som kopplar ihop forskning inom det kriminalvetenskapliga området med praktisk brottsförebyggande verksamhet, avskaffas i princip, och i stället vill man göra BRÅ till ett expertorgan, som i princip skall serva regeringen.

Vi har reserverat oss mot den här inriktningen av BRÅ:s verksamhet. Vi gör det därför att vi tror att det är viktigt att ha en direkt koppling mellan vad man kan kalla teoretiska studier och forskning och praktisk tillämpning av dessa.

Som vi ser det har BRÅ under årens lopp utfört ett mycket gott arbete i den här andan. BRÅ:s forskningsrapporter och andra rapporter som har getts ut inom det kriminalvetenskapliga området röner ofta mycket stor uppmärksamhet och har stor betydelse för den debatt som vi för bl.a. här i riksdagens kammare.

BRÅ:s medverkan i de lokala brottsförebyggande projekten har också haft en oerhörd betydelse på det sättet att man har sett till så att projekten har byggts upp på ett systematiskt sätt och på ett sätt som gör det möjligt att utvärdera och att lätt flytta över kunskaper från det ena stället till det andra och därmed se om man faktiskt når de mål man har tänkt nå med de lokala projekten. Om man tar bort den uppgiften för BRÅ finns en risk för att den systematik och den vetenskaplighet som har funnits bakom BRÅ:s engagemang försvinner.

Regeringen föreslår att en skarp gräns dras mellan vad man kallar grundforskning, som skall utföras på universiteten, och tillämpad forskning, som delvis skall få utföras på BRÅ. Vi tror att det är utomordentligt svårt att just på det kriminalvetenskapliga området göra en sådan väldigt distinkt och

strikt uppdelning. Vi har därför yrkat på att riksdagen avslår regeringens förslag till en sådan ny inriktning av BRÅ:s verksamhet. Vi anser att den nuvarande inriktningen är bra, och vi vill dessutom stärka den del av BRÅ:s verksamhet som är inriktad på stöd av lokalt brottsförebyggande arbete.

Vi har därför föreslagit att BRÅ får behålla sin verksamhetsinriktning och att det där inrättas en professur, så att forskningen vid BRÅ ytterligare stärks och att det markeras hur viktig den forskning är som de har bedrivit och som vi hoppas de skall få bedriva också i framtiden. Vi har i vårt förslag lyckats se till att vi för BRÅ:s verksamhet har 3 miljoner kronor utöver vad regeringen har föreslagit. Vi har föreslagit att BRÅ ges uppgiften att centralt samordna det brottsförebyggande arbetet, vilket inte minst är viktigt för att vi skall få ett grepp om ifall de insatser som görs lokalt verkligen ger något resultat. Vi har också föreslagit att BRÅ får i uppdrag att medverka till startandet av fler lokala brottsförebyggande projekt och att man får 4 extra miljoner för att kunna utföra det arbetet.

Herr talman! I det här betänkandet behandlas också anslaget till Stiftelsen Institutet för framtidsstudier. Regeringen vill utvärdera verksamheten, vilket mycket väl kan vara på sin plats, men man vill innan denna utvärdering görs dra ner anslaget med 1 miljon kronor. Socialdemokraterna motsätter sig att anslaget minskas innan utvärderingen är gjord. Risken är att en minskning av anslaget nu är början på en nedläggning, och vi tycker att en utvärdering skall göras mer förutsättningslöst och att man skall se till så att man under tiden inte förlorar värdefull kompetens för den händelse man kommer fram till att den här verksamheten skall behållas i sin nuvarande omfattning eller kanske t.o.m. utökas. Vi tycker därför att det är rimligt att stiftelsen får ett oförändrat anslag till dess att regeringen har presenterat sin analys och sina slutsatser av denna.

Herr talman! Socialdemokraterna står bakom samtliga reservationer till betänkandet. Av praktiska skäl, för att bespara kammaren litet arbete, yrkar vi bifall bara till reservation 1, och vi kommer också att begära votering på den punkten.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.56 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

Anf. 172 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 30 behandlas viss forskning, bl.a. anslag till Brottsförebyggande rådet. I propositionen 1992/93:100 bil. 3, Justitiedepartementet, föreslog regeringen riksdagen att i avvaktan på särskild proposition angående forskningen anvisa reservationsanslag. Jag hänvisar vad gäller alla detaljer till utskottets betänkande s. 1. Senare har regeringen i proposition 1992/93:170 Forskning för kunskap och framsteg anvisat reservationsanslag samt lagt fram förslag beträffande inriktningen av Brottsförebyggande rådets verksamhet. Man har även som en följd av detta anvisat ett ramanslag om 20 516 000 kr.

Genom att man nu anvisar ett ramanslag, som kommer att ersätta två tidigare anslag, får BRÅ en möjlighet att använda sina resurser på ett mycket mer flexibelt sätt. BRÅ får också möjligheten att disponera sina anslag över en treårsperiod. För BRÅ liksom för andra myndigheter gäller att man måste sträva efter att effektivisera och rationalisera verksamheten, och det bör man lättare kunna göra under dessa förhållanden.

Det som man utgått ifrån vad gäller Justitiedepartementets verksamhetsområde är att både lagstiftaren och de rättstillämpande myndigheterna har ett stort intresse av en väl fungerande juridisk forskning. Bl.a. kommer samarbetet i Europa i framtiden att ställa stora krav på den svenska rättsordningen, något som även medför ökade krav och nya uppgifter för den rättsvetenskapliga forskningen. Det är därför som regeringen har föreslagit en betydande satsning på detta område.

För att stärka den kriminalvetenskapliga forskningen föreslår regeringen att 2,75 miljoner kronor tillförs den kriminalvetenskapliga forskningen vid universitet och högskolor genom omprioriteringar inom Justitiedepartementets ansvarsområde, samt att 4 miljoner kronor under tre år överförs från sektorsorganet BRÅ till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, HSFR, för stöd till kriminalvetenskaplig forskning. Som underlag för regeringens ställningstagande, som har biträtt av utskottet, ligger betänkandet SOU 1992:80 Kriminologisk och kriminalpolitisk forskning. I betänkandet har utredaren kartlagt den forsknings- och utredningsverksamhet som bedrivs inom universitet och högskolor.

I betänkandet lämnas även ett flertal förslag för att stärka den kriminologiska och kriminalpolitiska forskningen, bl.a. genom inrättandet av nya forskartjänster och universitetsprofessorer. I stället för remissbehandling genomfördes förra året en hearing i Justitiedepartementet, och därefter kom ett antal skriftliga yttranden till departementet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till betänkandet och avslag på reservationerna 1 och 2, där man i stället för den utökning vid universitet och högskolor som utskottsmajoriteten förordar anbefaller en utökning av verksamheten vid BRÅ och inrättande av en professur vid BRÅ.

Socialdemokraterna anser i reservation 3 att allt brottsförebyggande arbete skall centraliseras till BRÅ. Det är ett något senkommet ändringsförslag, kan man tycka, eftersom de tidigare medverkat till att medel getts såväl

till Rikspolisstyrelsens forskningsenhet som till Stiftelsen Institutet för framtidsstudier. Det sistnämnda organet bedriver framtidsstudier och långsiktig analys bl.a. för att stimulera till öppen diskussion i samhället.

När Brottsförebyggande rådet inrättades år 1974 var avsikten att det skulle fungera som ett samordnande aktions- och informationsorgan, men redan från början har där även bedrivits en omfattande forskning. Enligt den nu gällande instruktionen skall BRÅ främja brottsförebyggande insatser inom olika områden av samhällsverksamheten och samordna samhällets och enskildas insatser mot brott.

Forskningen vid BRÅ har under senare år primärt inriktats på att ge underlag för kriminalpolitiska problemlösningar och brottsförebyggande reformer. En betydande del av denna verksamhet har föranletts av regerings- och riksdagsbeslut. Av stor vikt för inriktningen är de prioriteringar som framgår av budgetpropositionen.

Regeringen anser – och det biträds också av utskottet – att BRÅ bör utvecklas till ett kvalificerat expertorgan i kriminalpolitiska frågor under regeringen. Det innebär att BRÅ får en delvis ny roll i fråga om utvecklingsarbete, utvärdering och tillämpad forskning. Samtidigt bör uppbyggnaden av den kriminalvetenskapliga forskningen vid universiteten intensifieras.

Förutom att BRÅ i sin framtida roll skall fokusera på utveckling och utvärdering inom det kriminalpolitiska fältet skall rådet också i fortsättningen sammanställa och förmedla för rådets verksamhetsområde relevant information om kriminalvetenskaplig forskning till myndigheter, andra organisationer och enskilda. Det är därför viktigt att rådet noggrant följer den forskning som sker inom universitet och högskolor och vid andra sektorsorgan. En annan mycket betydelsefull uppgift i framtiden blir att under regeringen ansvara för övergripande utredningar och analyser av samhällets samlade insatser inom det kriminalpolitiska fältet och på så sätt kunna ge underlag för statsmakternas kriminalpolitiska åtgärder.

Huvudansvaret – och det är viktigt att komma ihåg – för det praktiska brottsförebyggande arbetet ligger på andra myndigheter än BRÅ, i huvudsak på polisen.

Jag vill mycket kort också kommentera verksamheten vid Rikspolisstyrelsens forskningsenhet. I det betänkande som jag hänvisar till angav utredaren att han hade övervägt att föreslå att också professuren för polisforskning skulle föras över till Stockholms universitet. Eftersom verksamheten ännu inte helt har funnit sin form, vill vi dock för närvarande inte göra några förändringar. Man bör först kunna överblicka alla konsekvenser av sådana förändringar.

Herr talman! Jag har nu i stort redogjort för utskottsmajoritetens syn på den framtida utvecklingen vad gäller framför allt BRÅ. Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 173 KENT CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skulle med stort intresse ta del av de argument som majoriteten har haft för att vingklippa BRÅ på det sätt som man nu gör. Jag har faktiskt svårt att hitta några bra argument för att man skall slå sönder en verksamhet som fungerar bra, som har högt anseende och som har fungerat

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Forskning – Anslag
till
Brottsförebyggande
rådet, m.m.*

på ett mycket intressant och bra sätt i internationella kontakter. BRÅ har dessutom en synnerligen god förmåga att kombinera olika typer av forskning med en praktisk tillämpning.

Detta kanske Birgit Henriksson kan utveckla. Jag har min egen lilla teori, och det är att Utbildningsdepartementets chef driver ett slags princip att i stort sett all forskning skall bedrivas på universitet och högskolor. Det kan väl vara okej som en slags grundprincip. Men jag tycker att det är märkligt när det gäller en verksamhet som har fungerat bra, som har skött sig och som har försett oss och andra samhällsdebattörer med oerhört viktigt kunskapsunderlag.

Birgit Henriksson sade att när BRÅ får ett anslag kan de arbeta på ett mer flexibelt sätt. Vad Birgit Henriksson glömde att tala om är att detta enda anslag minskar sedan mycket drastiskt under den kommande treårsperioden. Det blir en total minskning på 4 miljoner kronor. Jag tycker att det är en märklig prioritering som regeringen gör i ett läge där det snarare borde ges ökade insatser för forskning och det lokala brottsförebyggande arbetet.

Vi tycker att det är viktigt att någon har uppgiften att ta hand om den centrala samordningen av det brottsförebyggande arbetet. Det är inte för att allt arbete skall bedrivas centralt, utan för att systematisera och utvärdera. Det har framgått i många rapporter att en hel del av det som kallas för lokala brottsförebyggande projekt faktiskt inte har fungerat och inte gett några resultat. Det är viktigt att det arbetet ges en speciell form. Jag tycker att BRÅ har funnit denna form. Det konstaterades också i en departementspromemoria som lades fram för ett litet tag sedan.

Vidare finns det en politisk skillnad som jag tycker att vi måste resonera om. Om man har ambitionen att bryta brottsutvecklingen måste man vara beredd att lägga resurser på brottsförebyggande arbete. Jag har inte kunnat se någon sådan vilja hos majoriteten. Man är beredd att sprätta i väg i princip hur många miljoner som helst på att hålla folk inlåsta en månad extra. Men det är väldigt snålt från regeringens sida när det gäller att få fram några extra miljoner för att få snurr på det brottsförebyggande arbetet. Det är en bra upplysning för medborgarna inför nästa val.

Anf. 174 BIRGT HENRIKSSON (m) replik:

Herr talman! Vi för över anslag för att inrätta professurer i det Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Det är ett sätt att utöka den vetenskapliga forskningen – och även att sprida kunskaper om forskning.

Kent Carlsson säger att vi slår sönder BRÅ och att det anslag som skall ges över en period på tre år kommer att dras ned och därmed inte ge större handlingsfrihet. Jag anser att det är ett försök att lägga ut dimridåer. Alla vet att en summa pengar kan användas på ett mer effektivt sätt om den ges över en längre period. Många institutioner har klarat det. Jag tror också att BRÅ är fullt kapabelt att klara av detta.

Justitieutskottet var för inte så länge sedan inbjudet att besöka BRÅ. Där förklarade representanter för BRÅ att de trodde att de skulle klara detta mycket bra. De var tacksamma över att få ha en tidsperiod på tre år på sig. Det verkade över huvud taget inte vara någon panik i agerandet.

När det gäller det brottsförebyggande arbetet, har faktiskt polisverksam-

heten decentraliserats. Vi har talat om och gett riktlinjer för hur det förebyggande arbetet skall kunna förbättras med hjälp av områdespoliser. I storstäderna kallas de för kvarterspoliser. Polisen skall göras mer synlig, och polisen skall finnas ute i samhället på ett helt annat sätt. Detta anser vi vara mycket väl brottsförebyggande. Det är det bästa sättet vi kan tänka oss. Forskning och utredningar, som bl.a. vi från riksdagens och regeringens sida kräver, kommer att ligga kvar på BRÅ.

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Forskning – Anslag
till*

*Brottsförebyggande
rådet, m.m.*

Anf. 175 KENT CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Visst, det är alldeles utmärkt att vi får fler områdespoliser som kan jobba mer problemorienterat och med brottsförebyggande arbete. Det är vi helt överens om. Problemet under många års tid – både under borgerliga och under socialdemokratiska regeringar – har varit att det inte har blivit så mycket av de stolta deklarationerna i regeringspropositioner.

I dag finns det ca 350 kvarterspoliser i det här landet. Den politiska ambitionen från denna sal har varit betydligt högre. Det är därför vi socialdemokrater tycker att det är viktigt att vi från riksdagens sida gör en markering. Vi måste tillföra resurser som kan fungera som en slags katalysator. Det är klart att de 4 miljoner kronor som vi socialdemokrater har föreslagit inte räcker till att bedriva flera hundra projekt, om inte de lokala polismyndigheterna, kommunerna och andra myndigheter kan bidra.

Jag har fortfarande svårt att se hur en minskning med 400 miljoner kronor skulle innebära att den typ av forskning som BRÅ har ägnat sig åt stärks. Det finns ju många områden som behöver täckas, som inte minst vi från riksdagens sida har uttalat önskemål om. Det har gällt att få fram mer kunskaper om varför människor börjar begå brott osv. Då ter det sig märkligt att dra ned på resurserna och att ge sig på ett organ som ingen har uttalat kritik mot, som bara har fått lovord och som har gett oss politiker en hel del underlag för våra ställningstaganden. Jag vet inte vad denna ovilja att fortsätta denna goda verksamhet som BRÅ utför grundar sig på. Men det kanske jag kan få höra i Birgit Henrikssons nästa replik.

Det är kanske litet konstigt att jämföra de 215 miljoner kronor som majoriteten lyckades fixa fram under vårkanten för att det skulle vara möjligt att ta bort halvtidsfrivgivningen med vår litet mera blygsamma summa 4 miljoner kronor för det brottsförebyggande arbetet. Men det råder en skillnad i synen på hur "omsvängningen" skall gå till. Vi vill se en mer utökad och kraftfull satsning på det brottsförebyggande arbetet. Om det inte sker, ser det hela ut att barka åt skogen. Det blir fler intagna på fängelserna, och brottsutvecklingen fortsätter åt fel håll.

Om man verkligen vill ta itu med dessa frågor, måste man politiskt vara beredd att göra prioriteringar och satsa ökade resurser på brottsförebyggande verksamhet. Detta gör inte majoriteten. De väljer i stället att lägga flera hundratals miljoner på att låsa in fångar ett par månader extra.

Anf. 176 BIRGIT HENRIKSSON (m) replik:

Herr talman! Kent Carlsson vet lika väl som jag att det tar en viss tid att få nyordningar att slå igenom. Kent Carlsson säger att det inte finns så många kvarterspoliser. Det är väl riktigt. Men det börjar komma fler och fler på

område efter område i storstäder och på landsbygden. Efter det att det nu har givits ett annat slags budgetansvar sker omorganiseringar.

Det tar tid att vända en trend. Men vi ser klara, tydliga tecken, och vi ser hur det på många ställen har vuxit fram ett samarbete mellan polis och boende just för förebyggande av brott, stölder, överfall osv.

De 4 miljoner kronorna är inte en summa pengar som dras in och försvinner. De överförs till universitet och högskolor för att det på det sättet skall vara möjligt att bedriva forskning på flera ställen ute i samhället. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet skall se till att den forskningen kommer tillstånd.

Jag tror att det är mycket positivt för framtiden att det finns kriminologisk forskning även vid våra universitet och högskolor och att den inte är samlad till enbart en instans i Stockholm. En av orsakerna är att forskning skall bedrivas där den hör hemma, dvs. vid universitet och högskolor.

Anf. 177 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tar till orda i det här ärendet därför att jag under många år har varit styrelseledamot i BRÅ. Jag vill också säga min mening om det därför att jag är delegat i Europarådet, som har haft ganska bestämda meningar om det brottsförebyggande arbetet.

Det är riktigt, som Birgit Henriksson sade i sitt anförande, att vid BRÅ:s tillkomst 1974 var det framför allt ett kriminalpolitiskt utrednings- och aktionsorgan. Sedermera har uppgifterna vad gäller den tillämpade forskningen, den kriminalpolitiska inventeringen, brottsanalysen och statistisk redovisning kommit att spela en växande roll. BRÅ är och har varit en mycket viktig kunskapsbank för enskilda och organisationer och har bedrivit en omfattande informationsverksamhet.

Det är inget tvivel om att det som nu kallas ny inriktning för BRÅ innebär att BRÅ:s verksamhet kommer att bantas så länge som den påbörjade politiken fullföljs. Redan under denna vecka förbereds det uppsägningar av inte mindre än sex personer i det här lilla myndighetsorganet, och det kommer av allt att döma att behövas ytterligare inskränkningar och reduceringar i verksamheten.

Detta måste bedömas som mycket olyckligt, inte minst med hänsyn till den växande brottsligheten. Men det måste också sägas vara illa genomtänkt, av den enkla anledningen att andra organ som redan tidigare har haft en brottsförebyggande roll, exempelvis inom polis och andra rättsorgan och inom utbildningsväsendet, inte får några ordentliga förstärkningar för att bedriva en aktiv brottsförebyggande verksamhet.

Det väsentliga som sker – och som man nu måste konstruera fram en ny linje på – är att man överför ganska betydande medel, vilket Kent Carlsson redan har varit inne på, från BRÅ till universitet och högskolor. BRÅ har i och för sig inte haft någonting emot att man utvecklar forskningen och utredningsverksamheten inom universitet och högskolor. Tvärtom kan den konkurrensen och den injektion som BRÅ kan få därifrån vara bra och värdefull. Däremot har BRÅ motsatt sig bestämt att det skall ske en neddragning av BRÅ:s egna resurser på det sätt som nu föreslås i propositionen och av utskottets majoritet.

Brottsligheten är i tilltagande. 1950 hade vi ca 200 000 anmälda brott. Nu ligger antalet på omkring 1,2 miljoner, och prognosen fram till årsskiftet är att det kommer att bli en ökning med ca 200 000. Det här är och upplevs också av väldigt många människor som ett av de allvarligaste samhällsproblemen i dag.

Då är det ju mycket märkligt att man slår in på vägen att inskränka verksamheten i stället för att utöka den. Jag vill för min del säga att jag var kritisk även under den socialdemokratiska regeringsperioden, därför att man inte satsade tillräckligt. Jag gjorde åtskilliga inlägg, skrev motioner o.d., för att jag ansåg att man borde satsa betydligt mera på brottsförebyggande verksamhet. Då var det fråga om förstärkningar som enligt min mening var för små. Nu är det ju en avlökning av verksamheten som är ytterst betänkelig, och man tar inte hänsyn till realiteterna.

Det är mycket märkligt att man inte vill satsa mera på den brottsförebyggande verksamheten också av den anledningen att möjligheterna inom ramen för rättsväsendet att bryta brottsutvecklingen måste betecknas som mycket begränsade. Det är inte bara svenska utan också internationella erfarenheter.

Av 10,5 miljarder kronor som inom Justitiedepartementets verksamhetsområde används för åtgärder mot brott är det mindre än 1 % som används till brottsförebyggande verksamhet. De som nu är intresserade av att bryta brottsutvecklingen och bekämpa brottsligheten borde agera på ett helt annat sätt. Det är särskilt märkligt att en representant för Moderaterna agerar på det sätt som vi har hört i dag.

Jag måste säga att jag saknar den tiden då Björn Körlof var med i styrelsen för BRÅ. Han hade ju en verklighetssyn på de här problemen, och han skulle ha varit mycket behövlig i dessa nedbantningstider.

Europarådets ministerkommitté rekommenderar medlemsländernas regeringar inte bara att inrätta brottsförebyggande råd och stödja dem, utan rekommenderar också att de skall ägna sig åt kartläggning av brottslighet, planering av brottsförebyggande arbete, implementering och utvärdering av brottsförebyggande program, dvs. göra det som var tanken här från början, nämligen ge rådet uppgiften att vara ett aktionsorgan.

Här tar man nu bort den samordnande rollen och ersätter den med en utredning som vi inte vet riktigt var den kommer att hamna. Det är mycket betänkligt att man gör den här minskningen av verksamheten utan att ha någonting förberett.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 178 BIRGIT HENRIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara mycket kort kommentera det Hans Göran Franck sade om att man nu slår sönder en kunskapsbank. Men så är det ju faktiskt inte. BRÅ är fortfarande en viktig kunskapsbank.

BRÅ kommer visserligen fortsättningsvis att få en delvis ny roll, men det är ju utvecklingsarbete, utvärdering och tillämpad forskning som skall sammanställas, och BRÅ skall då vara spindeln i nätet. BRÅ skall förmedla och samordna det som kommer fram från olika institutioner. Det kallar jag inte

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Forskning – Anslag
till
Brottsförebyggande
rådet, m.m.*

att slå sönder en kunskapsbank, utan det kallar jag att använda den på ett bra sätt.

Jag tror att det är positivt att vi får en uppbyggnad av kriminalvetenskaplig forskning vid våra universitet. Jag vet att det alltid är svårt att införa förändringar, men ändå måste man ibland förändra.

Vi har inte anslag tillräckligt för allt vi skulle vilja, men när Hans Göran Franck säger att mindre än 1 % avsätts för brottsförebyggande insatser är det ju inte riktigt, även om det stämmer i fråga om just den bit som BRÅ har svarat för.

Genom det decentraliseringsarbete som pågår – och genom att man ute i de olika polisdistrikten, polisenämnderna och polisstyrelserna har större inblick i arbetet och kan disponera medel inom sina ramar – kan man, vilket vi också har visat på, arbeta även på det brottsförebyggande området. Vi moderater anser att detta är viktigt, och därför lägger vi stor vikt vid dessa frågor.

Anf. 179 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Jag har inte alls någonting emot att man reformerar och utvärderar verksamheten. Tvärtom. Jag menar att det är viktigt att man gör det, att man förändrar till det bättre och att man anpassar verksamheten till de rådande behoven. Däremot är jag, mot den bakgrund jag har tecknat, bestämt emot att man inskränker verksamheten. Det är inte på något sätt realistiskt att göra detta. Det är vad det hela rör sig om.

Man vill göra BRÅ till enbart ett expertorgan. Det står tydligt. Det skall lyda under regeringen. BRÅ har självfallet en roll att spela för varje regering. Men vi har ju också varit angelägna att BRÅ skulle vara en instans med en viss grad av självständighet. Men de orden saknas i propositionen.

Samverkansdelegationen avvecklas utan att man har någonting att komma med i stället. Det är ytterligt betänkligt. Man hänvisar till vad en utredning skall göra och till polisens roll. Polisen har bedrivit brottsförebyggande verksamhet under lång tid. Vilka resurser får polisen för att kunna axla denna ledande roll? Det har inte ens klarlagts. Vi får se vilka förslag den ny tillsatta utredningen kommer med. Men vad skall ske under tiden?

Det är enligt min mening inte någon ansvarig politik att göra på det viset. Det behövs ett organ som har den centrala rollen. BRÅ har förutsättningsarna, kunskaperna och kapaciteten att fortsätta verksamheten tillsammans med alla myndighetsorgan som behövs i detta arbete. BRÅ föreslog också att verksamheten skulle utvidgas till att omfatta vissa andra organ, exempelvis Skolverket, för att på det sättet få en mer heltäckande samordning.

Man har inte ens kunnat gå med på att det skall inrättas en professur hos BRÅ, vilket det finns ett verkligt behov av för att man skall kunna upprätthålla kvaliteten. Det står att utskottet inte *nu* är berett att tillstyrka att en professur inrättas. Vad betyder det? Birgit Henriksson kanske kan tala om för mig vad *nu* betyder. När skall i så fall denna professur inrättas?

Man talar om rollfördelningen. Det är mycket märkvärdigt att man talar om rollfördelning när det gäller polisen och allmänheten. Men man talar inte alls om rollfördelning när det gäller BRÅ. Det förvånar mig mycket. Inte

ens Ingbritt Irhammars mycket modesta yrkande om att få ett informationshäfte har utskottet kunnat tillstyrka.

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

Anf. 180 BIRGIT HENRIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall ge ett mycket kort svar. Hans Göran Franck vet att man överför pengar till forskning vid universitet och högskolor och att man på detta sätt ser till att man också får medel för att inrätta professurer.

Forskning – Anslag till

Brottsförebyggande rådet, m.m.

Anf. 181 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Det som Birgit Henriksson nu säger förändrar ingenting vad gäller den befogade kritik som framförts. Dessutom finns det inte heller någon ordentligt genomtänkt tanke om en mycket viktig del av verksamheten, nämligen den del som avser den lokala förankringen av arbetet.

Trots att BRÅ bedriver ett viktigt arbete med en rad viktiga projekt får BRÅ inte alls något extra för detta viktiga och vitala arbete. Samtidigt finns det oklarheter i hur man tänker sig detta i framtiden.

Anf. 182 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet i detta ärende eftersom också jag är styrelseledamot i BRÅ sedan lång tid tillbaka. Mot bakgrund av att vi i BRÅ för några dagar sedan hade ett styrelsesammanträde där vi ingående diskuterade betänkandet och de förändringar som nu är på gång kände jag att det var viktigt att framföra de tankegångar och synpunkter som man inom BRÅ:s ledning har beträffande detta betänkande. Det finns också oklarheter i betänkandet som behöver förtydligas.

Jag vill börja med att instämma i det som Kent Carlsson sade. BRÅ har allmänt sett ett mycket gott anseende runt om i landet och internationellt. BRÅ har mycket goda kontakter som är värda att värna om och bygga vidare på. BRÅ gör ett fantastiskt fint arbete på det brottsförebyggande området. Varför behövs då förändringar?

Det har funnits en utredning som har tittat på BRÅ:s verksamhet och organisation. Ola Nyquist har suttit som ensamutredare på detta område. Mot bakgrund av hans utredning har det också genomförts en hearing i justitietuskottet, vilket Birgit Henriksson också nämnde.

Även jag var närvarande vid den hearingen. Det är viktigt att säga att man där var mycket nöjd med det utredningsförslag om Ola Nyquist lade fram. Man menade att det är oerhört viktigt att förlägga grundforskningen inom kriminalpolitiken till högskolor och universitet. Det rådde en mycket stor enighet om detta. Om man ser till remissyttrandena har också remissinstanserna tillstyrkt detta.

Det utesluter inte att forskning skall bedrivas vidare hos BRÅ. Det är mycket viktigt att säga att man skall fortsätta med forskning hos BRÅ. Jag vill läsa innantill ur den förordning med instruktioner för Brottsförebyggande rådet som alldeles nyligen utarbetats i departementet. Birgit Henriks-son nämnde några av de uppgifter som BRÅ skall ha.

Jag vill för att understryka det viktiga med fortsatt forskning läsa innantill vad om står om forskningen så att det inte råder några oklarheter om att BRÅ skall fortsätta att bedriva forskning. Där står i ett par punkter följande:

BRÅ skall bedriva eller medverka i forsknings- och utvecklingsarbete där resultaten kan belysa orsaker till brott. BRÅ skall i fortsättningen också bedriva eller medverka i forsknings- och utvecklingsarbete som kan ge underlag för åtgärder eller som gäller utvärdering av vidtagna åtgärder.

Det kan alltså inte råda någon oklarhet. BRÅ skall fortsätta med forskning. Dock skall den grundläggande, huvudsakliga forskningen bedrivas vid högskolor och universitet. Självt är jag mycket nöjd med att forskning också förläggs till Lunds universitet. Detta är vad som gäller beträffande tyngdpunkten. Visst skall BRÅ utvecklas till ett kvalificerat expertorgan. Men man skall fortsätta med kriminalpolitisk forskning.

Så till frågan om professuren. Nu inrättas professurer vid Stockholms universitet och vid Lunds universitet. Det kommer att finnas ett nätverk. Utskottet säger att en professur vid BRÅ inte skall inrättas nu. Då frågas det här vad "inte nu" betyder. Den frågan ställde jag också i opposition när regeringen år efter år skrev att vi inte skulle inrätta en professur vid BRÅ nu.

Låt mig deklarera att jag anser, precis som det framkom vid styrelsens sammanträde häromdagen, att det är viktigt att också BRÅ kan få en professur i framtiden. Jag tänker agera för det. Jag tror att det är viktigt. Men det är bra att vi först får komma i gång med de professurer som är beslutade, och att de får verka ett tag. För att BRÅ:s anseende och verksamhet skall kunna hållas på en hög nivå är det viktigt att även BRÅ får en professur. Därmed har jag sagt det.

Både Kent Carlsson och Hans Göran Franck sade att det finns en skillnad, nämligen att regeringen vill riva ner och minska det brottsförebyggande arbetet medan oppositionen vill göra starka insatser. Vi anser att 4 miljoner på tre år skall flyttas över till högskolor och universitet. Ni anser att de skall vara kvar hos BRÅ. Sedan vill ni ha 3 miljoner, plus 1 miljon till Institutet för framtidsstudier. Ni vill också anslå 3 miljoner till lokala brottsförebyggande projekt.

BRÅ jobbar nu med fem olika projekt tillsammans med kommuner. De är inte färdigutvecklade ännu. De är dessutom inte utredda och utvärderade ordentligt. I den nya utredning, Trygghet i lokalsamhället, som nu är tillsatt skall man se vidare på erfarenheter från de här projekten och se hur man i alla polisdistrikt runt om i landet kan arbeta vidare med lokala brottsförebyggande projekt. Det är mycket viktigt att flytta ner dessa på så låg nivå som möjligt ute i polisdistrikten. Där kan man finna olika lokala lösningar. BRÅ skall arbeta fram modeller som man kan använda. Det skall man göra utifrån de fem projekten i nuvarande form.

När det sedan gäller det brottsförebyggande informationshäftet, upplever jag att det är en mycket positiv skrivning om det häfte som jag har motionerat om. Utskottet säger att idén bör vidareutvecklas. BRÅ:s kunskaper när det gäller brottsförebyggande insatser för den enskilda människan bör tas till vara, står det i betänkandet. Sedan överlämnar man detta till utredningen Trygghet i lokalsamhället som skall titta vidare på detta. Eftersom jag själv sitter i den utredningen också, tänker jag väl bevaka att vi får fram sådana informationshäften. Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet

Anf. 183 KENT CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skulle visst kunna lita på de försäkringar som Ingbritt Irhammar ger om att BRÅ även i framtiden skall fortsätta med forskningsverksamhet. Först kan man fråga sig om inte oppositionen under utskottsarbetet hade kunnat få se den förordning som regeringen tydligen har i sin byrålåda. Vi har ännu inte fattat beslut här i riksdagen om vad som skall hända med BRÅ.

Det arbete som, vad jag förstår av vad Ingbritt Irhammar sagt, i stora drag skall vara som i dag, skall bedrivas på tre år med 4 miljoner kronor mindre. Jag trodde att Ingbritt Irhammar ville ha en satsning på forskning och brottsförebyggande arbete, det har hon åtminstone visat tidigare. Jag förstår inte hur detta går ihop. Även om man gör satsningar på universiteten och högskolorna, är det ändå så att BRÅ har en speciell kunskap och en speciell uppgift att fylla.

När det gäller professurerna har faktiskt Ingbritt Irhammar möjlighet att stödja den tanken. Det är en gammal fråga. Detta med en professur vid BRÅ är inte något nytt för Ingbritt Irhammar. Det har vi debatterat i den här kammaren i många år. Nu finns chansen att slå till. Det är bara att rösta på den reservation som Socialdemokraterna har lämnat på det här området.

Jag är litet nyfiken på om Ingbritt Irhammar, som är mångårig ledamot av BRÅ:s styrelse, kan tala om vad det är i BRÅ:s verksamhet som inte är så bra. Vad är det som behöver lyftas bort och förändras? Majoriteten måste ju ha tankar om det, och definitivt den som har så ingående kunskaper om BRÅ:s verksamhet som Ingbritt Irhammar.

Jag tror att det tyvärr är så att man har bestämt sig för en princip som blir svår att tillämpa. Det är att göra en distinkt och strikt uppdelning i grundforskning och tillämpad forskning. Vi vet att det är oerhört svårt att göra det på det här området. De båda forskningsarterna är så väldigt hopkopplade. Jag tycker att BRÅ har lyckats att jobba med båda. Man har dessutom kunnat koppla detta till en praktisk verksamhet.

Jag skulle kunna vara fräck och säga så här: De höga ambitioner som jag har uppfattat att Centerpartiet har haft på det här området har seglat i väg. Priset för detta var att man i utskottets betänkande fick en positiv skrivning om ett informationshäfte. Jag tycker att det är att sälja sig litet billigt.

Anf. 184 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Först vill jag förklara varför den här skrivningen om att BRÅ skall fortsätta att medverka i forsknings- och utvecklingsarbete inte var med när betänkandet behandlades i utskottet. Det var därför att den här förordningen med instruktioner inte delades ut till oss i regeringspartierna förrän i slutet av maj. Däremot kommer den att träda i kraft den 1 juli 1993. Forskningen kommer inte att upphöra där emellan.

Jag nämner detta i dag därför att utskottet tidigare inte har haft någon möjlighet att få information om att det särskilt trycks på att BRÅ skall fortsätta att bedriva forskningsverksamhet också. Det är dock en skillnad. Det är självklart. Den grundläggande forskningen skall i huvudsak ske på högskolor och universitet. Det utesluter inte att viss grundläggande forskning

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Forskning – Anslag
till
Brottsförebyggande
rådet, m.m.*

även kan ske på BRÅ. Forskningen skall dock i huvudsak vara tillämpad. Det är en skillnad.

Det är därför de 4 miljoner kronorna på tre år flyttas från BRÅ till högskolor och universitet. Det är inga pengar som försvinner när det gäller det brottsförebyggande forskningsarbetet. De flyttas från en plats till en annan.

Varför vill vi då inte bifalla Socialdemokraternas reservation nr 2 när det gäller professur vid BRÅ? Det var en fråga som jag också ställde mig under ett antal år i opposition när Socialdemokraterna i regeringsställning inte ville yrka bifall till min motion där jag ville inrätta en professur vid BRÅ. Om man läser er reservation så säger ni faktiskt så här: "Regeringen bör få i uppdrag att förbereda inrättandet av en professur vid BRÅ och återkomma till riksdagen med förslag."

I den här reservationen, och även i er motion, saknar jag faktiskt medel för detta. Dessutom har ni inte själva så särskilt tydligt talat om när och hur det skall ske. Ni kunde ju ha lagt fram ett klart och finansierat förslag där ni talat om hur det skulle gå till. När det gäller mitt uttalande att jag tycker att detta är viktigt, kan man väl säga att när tiden är mogen, när det är klart och när det finns medel är det kanske den rätta tiden att inrätta den här professuren.

Kom inte och säg att det finns någon större grundläggande skillnad i vad Socialdemokraterna vill satsa på brottsförebyggande insatser och vad regeringen vill satsa! Det skiljer 3 miljoner som skall gå till lokalt brottsförebyggande arbete plus 1 miljon till institutionen. Vi satsar i stället dessa pengar på en utredning som skall ta fram exakt var det är bäst att göra denna satsning.

Anf. 185 KENT CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det handlar om ambitionsnivån. Regeringens ambitionsnivå är tyvärr litet låg. Man satsar en del pengar på universiteten för forskning. Det är utmärkt. Det instämmer vi också i. Men vi har velat behålla BRÅ och t.o.m. stärka BRÅ.

Om Ingbritt Irhammar hade bläddrat längre fram i betänkandet hade hon upptäckt var pengarna fanns någonstans. I reservation 6 finns en ökning av anslaget till Brottsförebyggande rådet på 3 miljoner kronor. Om Ingbritt Irhammar läser de motioner som ligger till grund för detta kommer hon att upptäcka att det är professorstjänsten. Vi har minst sagt sett till så att det finns pengar, och blir över, till allmän forskningsverksamhet.

Det är litet märkligt att det finns papper hos riksdagens ledamöter som berättar vad det nya organet skall arbeta med, innan riksdagen har beslutat om BRÅ:s framtida inriktning. Det är möjligt att man har en sådan ordning att man delar detta till regeringspartierna, men det hade varit en fördel om oppositionen också hade fått titta på detta. Det är klart att det har en viss betydelse för vårt ställningstagande här i kammaren.

Det finns klara skillnader, det instämmer jag i. Vi vill anslå 3 miljoner extra till forskningsverksamhet på BRÅ. Nästa år vill vi anslå ytterligare 4 miljoner kronor för att utöka antalet brottsförebyggande lokala projekt. Vi tycker inte att det är tillräckligt med de fem som har varit i gång under en tid. Vi tror att man behöver gå ut på bred front och använda de kunskaper som delvis redan är utvärderade. Man behöver se till så att Brottsförebyg-

gande rådet kan fungera som en katalysator och att ett arbete av detta slag bedrivs på många fler ställen. Vi vet ju att det ger effekt.

En annan skillnad är, som jag ser det, kombinationen av ambitionsnivå och vilja. Jag har tjtat om det förut. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att bl.a. Centern har varit väldigt svag när det gäller att värna om det brottsförebyggande arbetet. Vi behöver en utökning av det arbetet, om vi skall mota den hemska utveckling som antyds, att vi skulle få 200 000 fler anmälda brott fram till sekelskiftet. Det är märkligt att Centern, och majoriteten, är beredd att plocka fram 215 miljoner för att få bort halvtidsfrigivningen och inte är beredd att plocka fram ens 7-8 miljoner kronor för att stärka det brottsförebyggande arbetet och forskningsverksamheten.

Det är en politisk skillnad, och den skall vi givetvis använda oss av i den politiska debatten. Jag är bara förvånad över att Centerpartiet deltar på den sidan.

Anf. 186 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Jag får ge Kent Carlsson rätt på en punkt. Jag tycker också att det är tråkigt att denna information inte kom fram i tid, när betänkandet behandlades. Det gäller alltså förordningen med instruktion för Brottsförebyggande rådet. Där framgår mera tydligt bl.a. att forskning även i fortsättningen skall bedrivas av BRÅ. Det hade säkert kunnat innebära att ni inte hade behövt reservera er på det området.

När vi för över medel för forskning till universiteten innebär det att de medel som tidigare gått till andra uppgifter på BRÅ försvinner. Det innebär att personal sägs upp, och det beklagar jag. Det är alltid tragiskt när personal sägs upp. Men det är här fråga om vilken inriktning man skall ha och hur man skall använda resurserna mest effektivt.

Vi förlorar troligtvis sex anställda på BRÅ. Två av dem jobbar med informationsfrågor, och en jobbar med administration. Vi vet att det behövs folk för de uppgifterna. Men det är alltså inte forskningen som det minskas på. Tre utredartjänster försvinner också. En av tjänsterna har inte varit besatt på tre år. En annan person på en sådan tjänst är tjänstledig. Men det drabbar naturligtvis ändå en viss utredningsverksamhet, som förs över till universitet och högskolor. Det kan vara bra att veta bakgrunden till omprioriteringen, från information och administration till ren forskningsverksamhet.

Anf. 187 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det är svårt för Ingbritt Irhammar att bestrida att förslaget i utskottsbetänkandet inte går i den riktning som hon själv hade önskat och som hon har pläderat för inom Brottsförebyggande rådet. Det är i och för sig riktigt att BRÅ kan fortsätta med vetenskaplig forskning. Men möjligheterna att göra det på ett effektivt och bra sätt, både här i landet och på den internationella arenan, blir väsentligt mindre, när man inte kan framträda med forskare som har professorsställning. Det har Ingbritt Irhammar tidigare varit mycket angelägen om.

Det rör sig inte bara om en professor. Det är också frågan om hur den kriminalpolitiska forskningen skall bedrivas. Det gäller om BRÅ i detta avseende skall ha en fortsatt central roll, naturligtvis tillsammans med universi-

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Forskning – Anslag
till*

*Brottsförebyggande
rådet, m.m.*

tet och högsolor. Är Ingbritt Irhammar för att BRÅ skall ha den ställningen?

Samverkansdelegationen avvecklas. Jag har haft den uppfattningen att Ingbritt Irhammar inte bara har varit för att den skall behållas utan också för att den skall få erforderliga resurser och att den skulle utökas på så sätt att även Skolverket och Socialstyrelsen skulle vara representerade.

Det är slutligen en fråga om rollfördelningen. I propositionen och utskottsbetänkandet är det klart att det kommer att saknas ett övergripande ansvar under en viss tidsmarginal. Det måste betraktas som särskilt olyckligt under en så kritisk tid när det gäller brottsutvecklingen.

Anf. 188 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Det är inte någon hemlighet att jag gärna skulle ha velat ha mycket större resurser till det brottsförebyggande arbetet. Därför är det också med stort intresse som jag nu skall arbeta inom Kommittén för trygghet i lokalsamhället. Där skall vi se över inte bara rollfördelningen mellan polis, kommun och enskilda i det brottsförebyggande arbetet utan också vilken typ av insatser som behövs i framtiden. Jag tror att det är viktigt med en sådan genomgripande utredning på detta område.

Jag har en viss grunduppfattning om vem som skall ha huvudansvaret i det brottsförebyggande arbetet i fortsättningen, med insatser för den enskilde. Jag tror att det är Polisen som skall ha det. Det har visat sig. Jag har läst om de fem projekt som Brottsförebyggande rådet och även Rikspolisstyrelsen är inblandade i. De erfarenheter jag har kunnat dra på dessa områden är att det är viktigt att Polisen spelar en central roll.

BRÅ:s roll i detta sammanhang är, som jag ser det, att få fram modeller som kan anpassas till mindre eller större samhällen och tips om på vilka olika sätt man kan arbeta brottsförebyggande inom kommunerna och polisdistrikten.

Jag skulle framför allt ha velat ha större resurser. Vi hade också en diskussion i Brottsförebyggande rådets styrelse om att vi kommer att försöka ansöka om större resurser särskilt när det gäller ekobrottsligheten. Det är också viktigt att vi får utökade resurser för bekämpning av miljöbrott, särskilt nu när miljöbalken skall införas. Den behöver följas nära.

Samverkansdelegationen skall bort. Men Hans Göran Franck lyssnade också på ansvariga inom Brottsförebyggande rådet som sade att samverkan skall fortsätta. Delegationen skall bort, men samverkan och samordningen skall fortsätta. Man beklagade tidigare att Samverkansdelegationen inte hade kunnat implementera många av sina tankar och idéer. BRÅ hade ingen möjlighet att styra. Det har BRÅ aldrig haft. Frågan är vilken roll BRÅ skall ha i samordningen, om BRÅ inte skall ha mandat att påverka.

Anf. 189 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Samverkansdelegationen avvecklas. Det sägs uttryckligen att BRÅ inte skall ha något övergripande myndighetsansvar för samordning. Man kan undra om BRÅ över huvud taget skall ha något myndighetsansvar i fortsättningen.

Det allvarligaste är att det inte finns någon myndighet, någon instans, som

har det övergripande myndighetsansvaret enligt det här förslaget. Vi får vänta på att en utredning skall komma med en del åsikter om detta. Ingbritt Irhammar kan inte komma ifrån att det måste bedömas som otillfredsställande. Ingbritt Irhammar har själv varit med om att säga att det övergripande ansvaret för BRÅ inte bara skall behållas utan även förstärkas. BRÅ sade bestämt ifrån att det faktum att resurser skulle överföras till högskolor och universitet inte fick gå ut över BRÅ:s anslag.

Ingbritt Irhammar talade avslutningsvis om det viktiga lokalarbetet. Jag delar hennes uppfattning om hur viktigt det är. Ett faktum är dock att det uttryckligen står att BRÅ inte skall ha några extra resurser för detta, utan att det arbetet skall ske inom den nedbantade budgetramen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Forskning för
kunskap och fram-
steg*

14 § Forskning för kunskap och framsteg

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1992/93:KrU29 Forskning för kunskap och framsteg (prop. 1992/93:170 delvis).

Anf. 190 BJÖRN KAALING (s):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande nr 29 behandlas forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. Det rör sig sammanlagt om sju olika anslagsposter, och jag har för avsikt att kortfattat kommentera två av dem.

Den första anslagsposten jag vill ta upp är forskningsmedel till Naturhistoriska riksmuseet. I regeringens förslag till riksdagen har man inte tänkt sig att anslå medel till det nordiska samarbetsprojektet om en jonmikrosond som riksmuseet deltar i. Jonmikrosonden, som är ett avancerat analysinstrument för geologisk forskning, är i övrigt till huvuddelen finansierad, men till driften behövs för svenskt vidkommande två tekniska tjänster placerade vid Naturhistoriska riksmuseet.

I forskningspropositionen menade regeringen att alla anslag till forskning som bedrivs vid museerna skulle frysas i avvaktan på kommande utredningar inom kulturområdet. Det kan i sig verka som en riktig åtgärd, eftersom museernas forskningsverksamhet står under utredning. Men det får naturligtvis inte tillåtas bli ett obönhörligt stopp för all utökad forskning vid museerna.

Från socialdemokratisk sida uppmärksammade vi just jonmikrosondprojektet vid Naturhistoriska riksmuseet i två motioner. Också andra partier har skrivit motioner i denna fråga.

Glädjande nog har kulturutskottet i sin helhet ställt sig bakom förslaget att öka anslagsposten till Naturhistoriska riksmuseet så att inte jonmikrosondprojektet äventyras. Detta är bakgrunden till att ett enigt kulturutskott föreslår riksdagen en uppräkningsanslag med 770 000 kr utöver vad regeringen har föreslagit i forskningspropositionen.

Den andra anslagsposten som jag önskar kommentera gäller anslaget till Statens kulturråd. Regeringen föreslår förvisso en blygsam förstärkning av anslaget utöver sedvanlig kostnadsuppräknig. I en socialdemokratisk motion har vi pekat på vikten av att man forskar kring den vittomfattande amatörverksamhet som bedrivs inom kulturområdet.

Jag vill understryka för riksdagen att Statens kulturråd, som är vårt expertorgan på det här området, i sin rapport om ett vidgat deltagande i kulturlivet har påvisat vilken stor vikt amatörernas verksamhet har för att sprida konst- och bildintresset i vidare kretsar.

Vi menar i den socialdemokratiska motionen, i likhet med Statens kulturråd, att det finns många frågor som behöver studeras närmare. Vi behöver öka kunskapen om hur amatörverksamheten är organiserad, hur den finansieras, vilka materiella och personella resurser som står till förfogande och vad det är som gynnar resp. missgynnar amatörverksamheten. Sist men inte minst borde vi naturligtvis skaffa oss bättre kunskaper om vilken betydelse amatörverksamheten har för barn- och ungdomskulturen i det här landet.

Herr talman! Vi menar att det är viktigt att få svar på de frågor som vi ställer i motionen. Det är viktigt i synnerhet som vi inom kulturområdet nu har flera utredningar som avser att forma den kulturpolitik som vi i framtiden skall bedriva från statens sida.

Det är för oss socialdemokrater en självklarhet att forskningsresultat på amatörområdet bör föreligga som en del i de pågående Kultur- och Museiutredningarna och inte komma efter det att utredningarna om framtidens kulturpolitik är färdiga. Därför har vi i vår motion föreslagit en ökning av anslaget till Statens kulturråd med 1,5 miljoner kronor för nästa budgetår.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de två reservationer som finns i kulturutskottets betänkande nr 29.

Anf. 191 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Herr talman! En viktig kulturpolitisk uppgift är att värna vårt kulturarv. Det är nödvändigt för att vi skall kunna utveckla vår kulturella identitet och för att vi skall kunna möta det övriga Europa med ett kulturellt självförtroende.

Värnet av kulturarvet förutsätter kunskap om vår kultur, dess källor, dess utveckling och dess influenser. Att utveckla vår kultur betyder bl.a. att vi söker öka kunskaperna om den och arbetar för att skapa bättre förutsättningar för att bevara den. Därför är forskning viktig för kulturpolitiken.

Detta betänkande behandlar inte den kulturvetenskapliga forskningen vid universitet och högskolor utan avser kulturområdets myndigheter och institutioner och omfattar medel för sju olika anslagposter.

Regeringen föreslår att de sektorsansvariga kulturmyndigheternas möjligheter att uppträda som kvalificerade beställare av den forskning som behövs för att utveckla verksamheten stärks. Anslaget för forsknings- och utvecklingsverksamhet inom kulturområdet föreslås därför uppräknat med 3,3 miljoner kronor utöver kompensation för prisökningar. Detta sker i en tid då många andra anslag i regeringens budget minskas.

Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Statens kulturråd får ökade resurser. Dessa tre myndigheters roller i forskningspolitiken framstår som väl

definierade. De tre myndigheterna redovisar tydliga program för sina behov av forskningsstöd och anger tydliga utgångspunkter för sitt uppträdande i forskningsorganisationen.

I sitt program för kulturmiljövårdens sektorsforskning anger Riksantikvarieämbetet fem prioriterade områden, nämligen åtgärder mot nedbrytning av det fysiska kulturarvet, odlingslandskapets kulturvården, bebyggelsens återanvändning och den tekniska byggnadsvården, integration i samhällsplaneringen och kulturmiljövårdens professionalisering samt hantering av industriarvet.

Riksarkivets planering för arkivväsendets verksamhetsforskning under den kommande treårsperioden bygger på fyra programområden; uppbyggnad av en nationell arkivdatabas, arkiv och modern informationsteknik, arkivens långsiktiga bevarande samt svenska arkiv i ett internationellt perspektiv.

Statens kulturråd redovisar en återhållsam syn på omfattningen av den forskning som bör finansieras via rådet. Kulturrådets uppgift är att ha överblick och kontakt med forskningen på ett sätt som gör att relevanta resultat kan läggas till grund för kulturpolitiska bedömningar. Kulturrådet bör förfoga över egna resurser i första hand för kulturpolitiska utvärderingar, för visst utvecklingsarbete samt för forskningsinformation.

Regeringens förslag innebär en total anslagsökning till Kulturrådet med drygt 20 % för nästa budgetår. Det är detta Björn Kaaling kallar en "blygsam" ökning! Utskottets majoritet kan inte biträda den ökning med ytterligare 1,5 miljoner kronor som föreslås i motionerna Kr7 och Ub128, utan motionsyrkandena avstyrks.

Herr talman! Även museerna redovisar viktiga behov av forskningsinsatser. Sammantaget framstår emellertid museernas roll i forskningsorganisationen som delvis splittrad och i behov av preciseringar. Museiutredningen skall därför behandla frågor om museernas forskning. Det är således rimligt att avvakta resultaten av Museiutredningens arbete innan man tar ställning till den fortsatta utvecklingen av anslagstilldelningen till museerna. Något uttalande från riksdagens sida i denna fråga är inte motiverad. Motion Kr8 bör därför avslås.

Ett enigt utskott vill emellertid biträda begäran om 770 000 kr till driften av ett nordiskt jonmikrosondprojekt. Sveriges bidrag till driften skall avse medel till två tekniska tjänster. Oförändrade anslag till museernas forskning i avvaktan på Museiutredningen får enligt flera motionärer inte äventyra genomförandet av projektet. Utskottet delar motionärernas bedömning och tillstyrker de aktuella motionsyrkandena.

Herr talman! Jag yrkar bifall till kulturutskottets hemställan i betänkande 29.

Anf. 192 BJÖRN KAALING (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att Rose-Marie Frebran tycker att jag tog i när jag kallade den 20-procentiga ökningen av Statens kulturråds budget på detta område blygsam. Om man överför det i kronor så ser man att det innebär en ökning på 300 000 kr utöver den kostnadsuppräknings det i övrigt

handlar om. Det är möjligt att man inte skall säga att det är blygsamt som en ökning, det kan jag hålla med om.

Men det gör ju inte forskningen kring amatörverksamheten mindre viktig. I vår motion har vi föreslagit att man skall öka anslaget med 1,5 miljon för att den här angelägna forskningen kring amatörverksamheten skall kunna bedrivas. Den har trots allt en stor betydelse, det vet vi. Vi vet att den är oerhört viktig för barn och ungdom, men vi vet inte riktigt hur den ser ut. Den är inte kartlagd. Vi skulle behöva den informationen och de uppgifterna i samband med den utredning som skall lägga fram förslag. Vi skall så småningom ta ställning till den framtida kulturpolitik som staten skall bedriva. Då är det viktigt att vi har den information som den här typen av forskning skulle kunna ge.

Anf. 193 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Herr talman! Det är bra att Björn Kaaling tar tillbaka litet i bedömningen av storleken på ökningen till Kulturrådet. Jag vill hävda att man självfallet inte kan kalla en 20-procentig ökning för blygsam.

Vi får finna oss i att räkna i procent. Det finns en mängd olika anslag man skulle kunna klaga på när det gäller ökningen om man talar i fasta kronor. Men självklart måste vi i en stor budget tala i procent.

Vill man ha en stor ökning på en post måste man på något sätt omprioritera. Man kan inte bara plussa på och nästan fördubbla ett anslag utan att det märks någon annanstans.

Vi som regeringspartier måste ta ansvar för ekonomin i det här landet. Det är som jag ser det oansvarigt att plussa på i den föreslagna storleksordningen. Vi har inte funnit det möjligt att omprioritera för att lägga på de pengar på anslaget som oppositionen har velat ha.

Inte ens Vänsterpartiet har ställt upp på det här, utan Socialdemokraterna är ensamma om reservationen.

Anf. 194 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Det händer att man som riksdagsledamot får ett uppdrag utanför riksdagen. Jag har fått ett uppdrag som jag är mycket tacksam och glad för. Det är som ordförande i Museiföreningen, och det är därför jag vill säga ett par ord här.

Regeringen säger i propositionen att man tycker att museerna har en viktig forskningsuppgift, men att man ser bilden litet splittrad. Därför har man givit Museiutredningen i uppdrag att titta på forskningen och se vilka resurser som behövs och hur de skall fördelas.

Jag förstår det. Vi har en lång rad museer. Vi har statliga – vissa är ansvarsmuseer, vissa är centralmuseer – och vi har kommunala museer, privata museer, hembygdsmuseer och en lång rad andra. Det är klart att bilden är, som man säger i propositionen, splittrad.

Vi är också övertygade om att museernas uppgift i vårt framtida Sverige kommer att vara stor. Jag tror att museerna kommer att få en vidgad uppgift i den nya skolan. Jag tror också att museerna på ett bra sätt kommer att kunna bidra till bilden av Sverige i ett vidgat samarbete med Europa. Det gäller inte bara Europa, utan det gäller bilden av Sverige i hela världen.

Därför kommer vi att med nyfikenhet och med öppenhet för samarbete se fram emot Museiutredningens resultat. Jag vill också säga att utredningen för vår del har börjat väldigt bra. Vi har redan haft sammanträde med Museiutredningens ordförande, där vi haft möjlighet att framföra våra synpunkter och fått höra en del av hans synpunkter, även om arbetet ännu bara just har börjat.

Jag kommer därför inte att säga någonting om vad som kommer att ske. Jag vill tillägga att i Museiföreningens styrelse sitter också Björn Kaaling, som var första talare i detta ärende. Vi kommer att följa mycket noggrant vad som sker.

Museiutredningens betänkande kommer att ligga till grund för de ställningstaganden som kommer att ske i den s.k. stora kulturutredningen.

Ett önskemål som man framställt i propositionen och som utskottet också har ställt sig bakom är att det så att säga uteblivna forskningsbidraget för det här året inte får betyda att vi för framtiden ligger lägre än andra. Det har man som sagt redan slagit fast i propositionen. Naturligtvis kommer museiföreträdarna runt om ilandet att se till att så inte heller sker. Det finns därför ingen anledning att befara det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

15 § Transportforskning

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1992/93:TU34 Transportforskning (prop 1992/93:170 delvis och 1992/93:100 delvis).

Anf. 195 BO NILSSON (s):

Herr talman! 1990-talet blir säkerligen infrastrukturens årtionde. Det betyder naturligtvis att forskningen om trafik och transporter ökar i betydelse. Med tanke på de stora belopp som krävs och som delvis redan investerats i trafikens infrastruktur, rullande materiel och för drift och underhåll, är det viktigt med ökad kunskap. Det är angeläget att planera och att politiker och tjänstemän på olika nivåer får tillförlitliga och goda prognoser och faktauppgifter om hur transportsystemet kan tillgodose dagens och morgondagens efterfrågan på transporttjänster.

Det är viktigt att ha god kännedom om konsekvenser av ingrepp och åtgärder i trafiksystemet samt kostnader för dessa förändringar.

Det är utifrån detta perspektiv som behovet av forskning om trafik och transporter skall bedömas. Man måste ha ett på forskning baserat fakta- och kunskapsunderlag inför behovet av förändringar i transportsystemet.

I proposition 170 om forskning för kunskap och framsteg har vi noterat att den sammanlagda statliga satsningen på transportforskning ökar med drygt 47 miljoner kronor. Det är både nödvändigt och glädjande.

Regeringen betonar också i propositionen just vikten av forskning och ut-

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

Transportforskning

veckling på transport- och kommunikationsområdet. Men man har, enligt vår mening, dragit felaktiga slutsatser när det gäller de organisatoriska frågorna.

Att renodla beställar-/utförarrollerna, som vill regeringen vill åstadkomma, har möjligen ett teoretiskt intresse. Men detta är varken tillräckligt utrett eller färdigt för beslut.

När det gäller forskning är kvalitet och tillförlitlighet, i varje fall för oss socialdemokrater, viktigare än den ideologiska köp- och säljmentalitet som alltför ofta präglar den borgerliga regeringens politik. Dessutom finns det andra alternativ som bör tas med i en diskussion om framtidens organisation när det gäller transportforskningen.

Vi socialdemokrater menar att det finns många vinster att göra på en ökad samverkan mellan SGI, VTI och TFB. Rätt utförd borde en sådan samordning kunna utgöra grunden för en internationellt sett slagkraftig enhet som kan tillgodose behov över hela spektrumet, från geoteknik och vägteknik till trafikteknik.

Nu finns risken, med regeringens och utskottsmajoritetens förslag, att forskningsverksamheten allvarligt försämras. VTI skall halveras, och därmed går viktig kunskap och kompetens förlorad. Dessutom skall prognosverksamheten tydligen – för oss ter sig detta fullständigt galet – läggas under Kommunikationsdepartementet. Det måste vara en borgerlig innovation och dessutom något unikt att vetenskapliga uppgifter förläggs till regeringskansliet.

Så sent som 1991, alltså för mindre än två år sedan beslöts i samband med avvecklingen av Transportrådet att uppgiften att utarbeta prognoser, planeringsmetoder och samhällsekonomiska bedömningar skulle läggas på VTI.

Efter riksdagens beslut rekryterade naturligtvis VTI medarbetare till denna nya funktion. Man utgick från att verksamheten skulle innebära ett stort mått av forskning och utveckling. Sex högt kvalificerade ekonomer, statistiker, fysiker och matematiker nyrekryterades för att arbeta tillsammans med bl.a. övriga VTI och universitetet i Linköping.

I samarbete med Banverket och Vägverket pågår för närvarande slutförandet av mer detaljerade prognoser rörande långväga personresor och gods-transporter. Gruppen arbetar dessutom med fortsatt kompetensuppbyggnad och utbyggnad av nätverk för prognosarbete och vidareutveckling av trafikberäkningsmodeller.

Nu när verksamheten är uppbyggd och i full aktivitet föreslår regeringen och majoriteten i utskottet att denna del av VTI åter skall flyttas till Stockholm och regeringskansliet. För det första anser jag att detta strider mot riksdagens beslut om utlokalisering av statlig verksamhet. För det andra menar jag att sju åtta mycket kvalificerade medarbetare skingras och sprids för vinden. Därmed förloras värdefull kompetens och kunskap om prognoser och trafikberäkningsmodeller. Vidare är jag nästan säker på att verksamheten bedrivs effektivare på VTI än i Rosenbad.

Lars Björkman, förklara och motivera denna fullständigt obegripliga förändring! Om så inte sker, anar jag att här finns en hund begraven. Upp till bevis, Lars Björkman! Vi socialdemokrater yrkar avslag på propositionen i denna del. Dessutom yrkar vi att 3 490 000 kr överförs från anslaget A 2

Utredningar i departementet till anslaget G 2 Bidrag till Statens Väg- och trafikinstitut, VTI.

Forskningsdelen och VTI:s verksamhet samt den miljö som institutet utgör är en värdefull resurs för transportforskningen. Detta gäller inte minst i ett internationellt perspektiv där VTI redan har goda kontakter och aktivt medverkar i nätverk och forsknings- och utvecklingsprojekt såväl på nordisk som på europeisk och global nivå.

I propositionen skriver Mats Odell bl.a.: Såväl Riksrevisionsverket och Transportforskningsutredningen som de remissinstanser som behandlat frågan gav ett entydigt svar på frågan om att VTI behövs.

Såväl VTI:s kompetens som VTI:s resurser framhålls i remissvaren. Regeringens slutsats är att VTI inom den framtid som nu kan överblickas behövs och fyller en viktig funktion inom transportforskningen. Vidare skriver man: Sammantaget utgör VTI den i särklass starkaste forskningsresurs som Sverige förfogar över i dag på transportområdet.

Utskottet var för en tid sedan på studiebesök på VTI. Det var en skara imponerade personer som vid flera tillfällen gjorde positiva uttalanden om verksamheten. Inte minst på återresan var omdömena mycket entydiga: Detta var en bra verksamhet.

Jag utgår från att Lars Björkman och Moderaterna inte är lika falska som Ny demokratis representant Kenneth Attefors. Visserligen sade han att det här var mycket fint. Men han menade inte vad han sade, tvärtom. Han ville bara vara artig. Jag hoppas att Lars Björkman är mer seriös än Kenneth Attefors.

Att i nästa ögonblick skära bort hälften av anslaget och därmed halvera VTI:s verksamhet är emellertid ett minst sagt märkligt förfarande. Vi kan självfallet inte ställa upp på sådana dåligt underbyggda förändringar.

Att radera en sådan tillgång som VTI är och att i stället bygga upp en administrativ apparat för att fördela förhållandevis små penningssummor anser vi är kvalificerat slöseri med statens resurser. Det är väl ännu ett exempel på regeringens och den borgerliga majoritetens krämarmentalitet.

Vi vill också peka på faran här, nämligen att ett alltför stort beroende av uppdragsgivare riskerar att forskningens möjligheter allvarligt försämrats när det gäller att arbeta fritt och oberoende av snäva och kortsiktiga intressen. Inte minst riksdag och regering behöver ett från olika intressenter fristående underlag för sina beslut.

Vi socialdemokrater anser att VTI:s forsknings- och utvecklingsarbete bör få fortsätta i nuvarande omfattning. Det innebär att VTI:s verksamhet bör fortsätta inom följande områden:

- säkerhet i väg- och järnvägstrafik,
- planering och utformning samt byggande, underhåll och drift av vägar och järnvägar,
- analyser av miljö- och energieffekter avseende samtliga transportslag och
- utveckling av samhällsekonomiska metoder samt transport- och trafikprogram avseende samtliga transportslag.

Förutom det egentliga forskningsarbetet bör institutet förmedla kunskap

om trafik och transporter till olika grupper i samhället också i fortsättningen. Man bör också få behålla det övergripande ansvaret för information och dokumentation på transportforskningsområdet.

Redan nu har VTI sagt upp 20 personer under budgetåret 1992/93, och man har varslat 25 personer om uppsägning under det kommande budgetåret. Det betyder att 20 % har skurits bort på två budgetår. Hur kan man, Lars Björkman, uttala sig i lyriska ordalag om en bra och effektiv verksamhet och i nästa ögonblick använda yxan och halvera VTI? Jag väntar med spänning på svar. Men kom nu inte med ideologiska floskler, utan kom med konkreta argument!

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation i trafikutskottets betänkande TU34 om transportforskning.

Anf. 196 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Jag strök mig på talarlistan och skall alltså inte ta de anmälda sex minuterna i anspråk. Jag tycker att jag inte har särskilt mycket att tillföra debatten.

Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet. Jag tycker nämligen väldigt bra om den aktuella beställar-/utförarmodellen. Detta gäller nästan samtliga kommuners sätt att arbeta, och jag tycker att det även skall gälla på riksplanet.

Sedan vill jag tala om för Bo Nilsson att jag faktiskt inte var med på resan till VTI i Linköping. Om någon annan från mitt parti var med, så får det som det här talas om stå för vederbörande. Jag är i varje fall inte så falsk som det här talas om.

Däremot vet jag att jag för några veckor sedan sade till Bo Nilsson att man när man är ute på utskottsresor och åker runt på besök inte direkt talar om för människor vid sittande bord och när det bjuds på fin mat och gott vin att deras verksamhet är fruktansvärt dålig. Naturligtvis beter man sig artigt vid sådana tillfällen. Det är verkligen mänskligt att bete sig så. Det gäller även oss riksdagsmän.

Jag var, som sagt, inte med på resan så jag tar inte åt mig när det gäller det som Bo Nilsson sade här i talarstolen.

Anf. 197 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jo, det är klart att man kan göra så, Kenneth Attefors. Man kan alltså vara artig men mena precis raka motsatsen. Men man kan ju avstå från att fälla ett omdöme om verksamheten.

VTI:s verksamhet var, det ansåg alla de som var med på resan, bra och effektiv. Man ansåg att VTI:s verksamhet måste få fortsätta med tanke på trafiksäkerhet, miljö och andra forskningsuppgifter.

Att sedan säga att man betedde sig på ett visst sätt för artighetens skull har jag menat var genomfalskt, och det tycker jag fortfarande.

Anf. 198 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Fortfarande yrkar jag alltså bifall till utskottets hemställan, därför att jag tycker att det är väldigt bra att även vi inom staten håller på att ordna beställar- och utförarmodeller, precis som kommunerna gör. Wi-

dar Andersson sade vid frågestunden här i dag att de socialdemokratiska kommunerna går mycket bättre än de borgerligt styrda kommunerna, så jag tror att även Socialdemokraterna vill att beställar- och utförarorganisationen införs.

Till sist vill jag än en gång säga till Bo Nilsson att jag inte var med på resan till VTI i Linköping.

Anf. 199 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag får säga till Kenneth Attefors, som jag sade i den förra debatten, att för oss socialdemokrater är forskning och resultat viktigare än köp- och säljmentalitet. Det präglar också Kenneth Attefors uppfattning i den här debatten, och jag kan bara beklaga detta.

Anf. 200 LARS BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Bakom utskottets betänkande angående forskning inom kommunikationsområdet ligger regeringens proposition om forskning för kunskap och framsteg.

Regeringen uttrycker där vikten av att vi, trots vårt kärva ekonomiska läge, kraftfullt satsar på att stärka forskningsresurserna kring kommunikationsfrågorna. Det moderna samhällets krav på utveckling går i många avseenden genom de förbättrade möjligheter till kommunikation som den förfinade tekniken gett oss möjlighet till. I propositionen föreslås därför att forskningsområdet kring kommunikationerna får en anslagshöjning med ca 50 %.

Utskottet delar regeringens uppfattning att forskningsinsatser inom kommunikationsområdet har en strategisk betydelse för välfärdsutvecklingen och den ekonomiska tillväxten.

Det är därför angeläget att forskningen bedrivs på en effektiv och kvalitativt högtstående nivå. Enligt utskottets mening kan en tydligare rollfördelning mellan olika aktörer medverka till att en bättre överblick uppnås samtidigt som styrningen och samordningen underlättas. Utskottet delar därför regeringens uppfattning att Transportforskningsberedningens roll som samordnare av den övergripande kommunikationsforskningen skall förstärkas.

Utskottet stöder också propositionens förslag om att all sektorsforskning bör utföras i konkurrens. Universitet och högskolor och övriga forskningsutförande organ, däribland Vgtrafikinstitutet, VTI, bör därför i ökad utsträckning ses som en samlad resurs för kommunikationsforskningen. Med en övergång till en mer utvecklad resultatstyrning ställs också ökade krav på en bättre redovisning av uppnådda resultat, vilket utskottet tycker är angeläget. Forskningens kvalitet och relevans kan därmed även lättare utvärderas.

Utskottet delar därför regeringens bedömning att beställar-, utförar- och användarrollerna så långt möjligt skall renodlas inom området.

Därmed tillstyrker utskottet förslaget i propositionen att VTI bör anvisas ett ramanslag på 33,6 miljoner kronor och att Transportforskningsberedningen anvisas ett ramanslag på 119,4 miljoner kronor.

Utskottet är väl medvetet om att förslaget innebär ändrade förutsättningar för VTI. Enligt utskottet representerar VTI en värdefull forskningsresurs och forskningsmiljö genom institutets tvärvetenskapliga uppbyggnad och

den kontinuitet som finns i verksamheten. Från utskottets sida instämmer vi därför i det som regeringen har anfört i propositionen om angelägenheten av att träffa långsiktiga avtal mellan Transportforskningsberedningen och VTI – detta för att underlätta planeringen och för att möjliggöra en långsiktig kunskapsuppbyggnad hos institutet. Utskottet anser det vidare vara av stor vikt att erfarenheterna av konkurrensen mellan utförarna kommer att följas upp och dokumenteras på lämpligt sätt.

Då VTI:s verksamhet med detta förslag kommer att renodlas är det riktigt att institutet befrias från sitt ansvar för prognosverksamheten inom transportsektorn. Utskottet stöder därför regeringens förslag om att en delegation för prognos- och utvecklingsverksamhet tillskapas och lokalmässigt förläggs till Konjunkturinstitutet. Utskottet stöder också propositionens förslag om att Kommunikationsdepartementets utredningsanslag räknas upp till 12,490 miljoner kronor.

Av propositionens allmänna riktlinjer framgår att regeringen anser att forskningsinsatser inom kommunikationssektorn är av strategisk betydelse för såväl välfärdsutvecklingen som den ekonomiska tillväxten. Forskningen skall därför medverka till att ta fram underlag för att uppnå de politiska mål som läggs fast för sektorns utveckling samt öka handlingsberedskapen inför problem som inte kan förutses i dag, genom att bygga en kunskaps- och kompetensbas för framtiden.

Den kunskapsuppbyggande forskningen bör prioriteras enligt regeringens förslag, och sju områden bör särskilt uppmärksammas. Dessa är: miljö, infrastruktur, telekommunikation, informationsteknologi, effekter av marknadsförändringar och avreglering, kollektivtrafik samt trafiksäkerhet.

Utskottet vill understryka, att med de viktiga satsningar som nu planeras och genomförs på infrastrukturu området måste ökade krav ställas på forsknings- och utvecklingsarbete inom en rad områden. Den pågående internationaliseringen och Sveriges närmande till Europa ökar behovet av en vidgad och fördjupad forskningssamverkan över gränserna, liksom behovet av att forskningen medverkar till att förbättra förutsättningarna för industriell produktion inom landet.

Möjligheterna att bemästra trafikens miljöproblem ställer ökade krav på trafikforskningen. Miljö-, energi- och trängselpproblem kommer sannolikt att prägla trafikdebatten det närmaste decenniet, varför kraven på kollektivtrafiken som problemlösare ökar. Transportforskningen bör vidare, enligt utskottets mening, i ökad utsträckning kunna medverka till att modern, resurssnål teknik används och bidra till att underhålls- och driftskostnader kan begränsas samtidigt som stränga miljökrav tillgodoses.

Den avreglering av olika transportmarknader som nu pågår kräver nya aktörer och organisationsförhållanden. Detta gör att kraven på forsknings- och utvecklingsinsatser inom t.ex. tele-, post-, taxi- och kollektivtrafikområdena kan komma att omformuleras och få ökad styrka.

I propositionen anges angelägenheten av att fortsätta med utvecklingsinsatser för den lokala och regionala kollektivtrafiken. Resultaten av dessa utvecklingsprojekt är goda, varför regeringen föreslår att Transportforskningsberedningen för forsknings-, utvecklings- och demonstrationsobjekt inom kollektivtrafikområdet avsätter ett belopp på 15 miljoner kronor per år. Be-

loppet bör huvudsakligen användas till projekt som faller inom trafikhuvudmännens ansvarsområde. Utskottet delar regeringens bedömning och tillstyrker även detta förslag.

Utöver de satsningar som regeringen föreslår i denna proposition kommer ytterligare medel att anslås till transportforskningen. Transportforskningsberedningen erhåller genom det beslut som fattades i riksdagens energipolitiska beslut våren 1991 under fyra år 30 miljoner kronor årligen till utvecklings- och demonstrationsprojekt. Därutöver kommer, i och med att klimatpropositionen 1992/93 antogs för en vecka sedan, ytterligare medel att anvisas till Transportforskningsberedningen för utveckling av el- och hybridfordon.

Herr talman! Socialdemokraterna i utskottet har, med stöd av Vänsterpartiet, i en reservation invänt mot omstruktureringen inom transportforskningsområdet. Bo Nilsson har mycket tydligt belyst detta. Reservationen innebär att man reagerar mot att Transportforskningsberedningens roll som beställare och samordnare stärks och tydligare görs. Man säger i reservationen att en sådan förändring kan vara intressant, men anser den ej vara tillräckligt utredd. Vidare invänder reservanterna mot förslaget att överföra prognosverksamheten till ett departementet närliggande organ. Jag kan bara konstatera att man inte har velat ta del av den transportforskningsutredning som har föregått förslagen och som ligger till grund för regeringens proposition.

Utredaren har i sitt betänkande fått stöd av i stort sett alla remissinstanser, med ett undantag. VTI hade en avvikande uppfattning – och det kanske inte är särskilt förvånande.

Herr talman! Med den inriktning av transportforskningen i Sverige som föreslagits i propositionen och som tillstyrks av trafikutskottet, kommer svensk kommunikationsforskning att kunna bidra till välfärdsutveckling och ekonomisk tillväxt. Det är min och allas förhoppning att den samlade kompetens som finns tillgänglig på detta område skall, genom sina forskningsinsatser, bidra till att öka handlingsberedskapen inför dagens, men också morgondagens, problem samt bygga upp en kunskaps- och kompetensbas för framtiden.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande och avslag på den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 201 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag trodde att Lars Björkman skulle ha några egna uppfattningar i den här frågan och inte bara ta upp det som står i betänkandet och i propositionen. Jag trodde att Lars Björkman hade en egen åsikt i den här frågan, men jag förstår att det kan vara litet jobbigt.

I propositionen står det på s. 138: "För att effektivisera forskningen." Vidare står det: "Övergången till resultatstyrning ställer krav på en bättre redovisning."

Det är ju en rätt allvarlig kritik som man kan utläsa mellan raderna. Jag skulle gärna vilja höra vad det är som ligger bakom att man kritiserar både det ena och det andra när det gäller transportforskningen och framför allt

VTI:s forskning. Det vore bra med en egen kommentar till det här, alltså inte något som finns skrivet.

Det är uppenbart att Kenneth Attefors och Lars Björkman har samma uppfattning när det gäller konkurrens. Konkurrens är alltså det viktigaste. Kvalitet, oberoende och en fristående forskningsinsats är inte lika viktigt som konkurrens. Detta är vad jag kallar en krämarmentalitet, som jag inte tycker om.

Lars Björkman sade någonting intressant. Han sade nämligen att det är viktigt att det nu knyts långsiktiga avtal mellan TFB och VTI. Det förstår jag, eftersom det väl är där som oron ligger. Ni tror att ni har frigjort er från ansvaret genom att hoppas på att TFB skall sluta långsiktiga avtal. Men tänk om TFB inte gör det. Då skingras den resurs, med internationella kvaliteter, som ni säger är den viktigaste när det gäller transportforskning i Sverige. Det är faktiskt mycket lösligt!

Jag tror att jag har läst Transportforskningsutredningen precis lika noga som Lars Björkman. Det vill jag säga utan att på något sätt framhålla mig själv. Men när det gäller prognoserna kan jag icke fatta att man 1991 anställer kvalificerade människor och beslutar att den här frågan skall tas om hand av VTI. När allt är uppbyggt och de håller på att jobba för fullt säger man helt plötsligt: Nu skingrar vi de här människorna för vinden. I bästa fall kan vi kanske få några stycken anställda borta på Rosenbad, som kan arbeta med sådana här viktiga frågor.

Detta är att förstöra kompetens. Det är ett dåligt förslag. Lars Björkman borde kunna säga att det är på det sättet.

Anf. 202 LARS BJÖRKMAN (m) replik:

Herr talman! Jag tror kanske inte att jag kan tillfredsställa Bo Nilssons alla önskemål vad gäller att ändra uppfattning i förhållande till vad utskottet har sagt. Om Bo Nilsson tycker att jag håller mig till vad utskottet har sagt är det kanske inte så konstigt, därför att jag tillhör den majoritet i utskottet som har varit med om att utforma den här skrivningen. Självfallet står jag bakom de idéer och åsikter som betänkandet ger uttryck för.

Under hela den här dagen har det gått som en tråd – jag skall inte säga en röd tråd, därför att det skulle jag väl få äta upp – genom debatten att man skall försöka att sätta sin tillit till köp- och säljmetoden, genom att i konkurrens upphandla forskning på en rad områden. I det här fallet gäller det transportsektorn.

Vi menar att de universitet och högskolor som i dag har transportforskning på sina program eller som vill starta en sådan verksamhet i konkurrens med bl.a. VTI skall få vara med och göra det, om de kan konkurrera på ett kvalificerat sätt om att utföra forskningsuppgiften.

Jag delar Bo Nilssons uppfattning – det gör för övrigt hela utskottet, och det framgår av skrivningen – att den kompetens som finns på VTI kommer att kunna användas. Det är där som vi kommer in med de långsiktiga avtalen. Det tror vi är en framkomlig väg. Därför kan vi väl säga att vi har en framtidstro även för VTI, även om forskningsuppgiften i större utsträckning än vad som gäller i dag kommer att finansieras med anslag för vilka Transportforskningsberedningen har gjort prioriteringen.

Men om Bo Nilsson fullt berättigat har den här stora tilltron till VTI:s kompetens finns det väl, med den positiva skrivning som utskottet har, ingen sådan anledning till oro som röstläget ger vid handen. Låt oss i stället anta att den kompetens som finns kommer att utnyttjas. Det står i betänkandet, och det är vår långsiktiga lösning.

Anf. 203 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller detta med egna åsikter ville jag bara understryka att det som står skrivet kan man ju faktiskt läsa. Därför vore det intressant att höra Lars Björkmans egna kommentarer. Men jag förstår att det inte går.

Jag har fått en skrivelse från de anställda på VTI. Där står det: "Den oro som har skapats på VTI i och med transportforskningsutredningens förslag, den därpå följande FPP samt övriga förslag på förändringar av verksamheten har bland annat lett till att fem mycket meriterade forskare sökt och fått annat arbete. Sjösätts de förslag som finns i FPP kommer sannolikt ytterligare ett antal av våra mest meriterade forskare att söka sig från VTI.

Vid VTI har under lång tid byggts upp kompetens som genererat framgångsrika forskningsmiljöer inom ett flertal områden. Det föreligger en uppenbar risk, att de krav på förändringar av verksamheten vid VTI som för närvarande framförs från olika håll, kommer att radera dessa miljöer."

Jag förstår efter den här debatten att det kanske litet grand är detta som Lars Björkman och de borgerliga partierna är ute efter. Det går uppenbart inte att bevara kompetensen med den politik som nu förs. Den splittras. Det är detta ett klart och tydligt bevis för. Vi borde vara rädda om kompetensen. Vi behöver ju kvalificerad forskning nu när infrastrukturen står i centrum och så kommer att göra under 90-talet. Det är uppenbarligen så. Då är det faktiskt synd att värdefull kompetens förstörs. Jag förstår nu att ni med er uppläggning litet grand menar att det skall vara på det här sättet.

Till sist vill jag om röstläget säga att det, om jag har varit litet högljudd, beror på att jag är engagerad. Det är klart att det är litet jobbigt när man möter en engagerad motståndare. Men själv tycker jag att det är en fördel att vara engagerad när man framträder i den här kammaren.

Anf. 204 LARS BJÖRKMAN (m) replik:

Herr talman! Bo Nilssons röstläge skall jag inte kommentera. Det är självfallet en tillgång att kunna ha ett engagemang. Jag skall inte vidare kommentera den biten.

På något sätt är det en ologisk cirkel som Bo Nilsson försöker skapa. Den oerhörda kompetens som finns på VTI-sidan bedyras och betygas. Jag har inte ett ögonblick tänkt att ifrågasätta den kompetensen. Vi har ju i betänkandet snarare understrukit vikten av att den behålls, genom att långsiktiga avtal tecknas. Därför finns det egentligen inte någon grund för den stora oro som forskarna och Bo Nilsson görs sig till tals för. Den kompetens som finns i landet på det här området kommer ju i större utsträckning än i dag att behövas, eftersom ett betydligt större anslag kommer att ställas till hela det här forskningsområdets förfogande.

I alla lägen när det sker förändringar känner man naturligtvis en viss oro.

Det är ingenting som är unikt för forskare eller några andra yrkesgrupper. Det är samma oro, som vi måste ha respekt för, som förekommer så snart en förändring eller omstrukturering är på gång, men det får ju inte vara ett argument eller leda till att vi aldrig har modet eller möjligheten att göra förändringar.

Regeringen och därtill också utskottet har ansett att vi på ett mera effektivt sätt kommer att kunna utnyttja de samhällsmedel som ställs till förfogande genom de åtgärder som vi nu föreslår. Det är den bärande idén bakom hela den här tanken. Därför tror jag att den oro som Bo Nilsson så engagerat har burit fram å forskarnas vägnar säkert kan vändas till någonting positivt, när man nu verkligen ser att satsningen är stor och att kompetensen finns. Den kommer att behövas. Det är jag fullständigt övertygad om.

Anf. 205 LEO PERSSON (s):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas en motion, T84, vilken jag och några till står bakom. I den motionen yrkar vi att riksdagen skall ge regeringen till känna den här informationsteknologins betydelse för dessa olika trafikgrenar. Utskottet har svarat följande: Enligt utskottets mening bör det främst vara en uppgift för ansvariga myndigheter att pröva hur den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden bör se ut och bedöma vilka forskningsmiljöer som är lämpliga att bygga upp.

Kanske har utskottet läst motionen litet dåligt, eftersom man svarar på det här sättet. Jag har nämligen erfarit att både Banverket och Vägverket i Borlänge har önskat att en sådan här miljö tillskapas där de finns lokaliserade. Skall man kanske tolka utskottets skrivning så, att om beställarna, Vägverket och Banverket, skulle beställa en sådan forskningsmiljö, skulle man kunna få regeringen att ställa upp på att en så stor del av verksamheten flyttas att dessa effekter kan uppnås genom att man kommer nära varandra och kan utveckla en ännu bättre miljö, som gör att man får en mycket bättre kvalitet än den man redan har? Visserligen har många här bedyrat att kvaliteten är bra, men jag tror ändå att miljön skulle kunna bli ännu tydligare och bättre om de här forskarna och myndigheterna, som är de största köparna av de här tjänsterna, kunde komma varandra så nära som möjligt.

Utskottet borde ha kunnat utveckla de här tankarna litet bättre och inte bara avstyrka motionen så som man gör.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

16 § Forskning för kunskap och framsteg

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1992/93:JoU18 Forskning för kunskap och framsteg (prop. 1992/93:170 delvis).

Herr talman! Det kommer att krävas mycket omfattande insatser för att vi skall kunna förändra samhällets utveckling i linje med de överenskommelser som träffades i Rio 1992. På kort sikt kan utvecklingen påskyndas genom lagstiftning, normer och andra styrmedel. Den mer omfattande omställningen ställer krav på långsiktigt inriktad forskning och utveckling. För att uppnå den önskade utvecklingen krävs därför en samlad strategi, omfattande åtgärder som får genomslag på kort, medellång och lång sikt.

Det yttersta målet för samhällets miljöforskning är att vi erhåller kunskap för att förstå problem, utveckla ny teknik och nya system för en hållbar utveckling. Varje myndighet och forskningsråd bör ha ett ansvar för att stödja miljörelaterad forskning inom resp. sektor.

Herr talman! Vi socialdemokrater kommer att ge miljöforskningen fortsatt hög prioritet, och för att vi skall kunna uppnå de mål riksdagen har beslutat om vill vi öka anslaget till ren miljöforskning med 53 miljoner kronor jämfört med regeringens förslag. Vi vill särskilt prioritera forskningen kring olika miljöpolitiska styrmedel.

Även regeringspartierna har vid flera tillfällen poängterat vikten av en ökad användning av styrmedel. I forskningspropositionen står det bl.a. att "forskning kring ekonomiska mekanismer och incitament är centralt i sammanhanget". Ändå presenteras inget konkret förslag till ökade resurser för detta angelägna forskningsfält.

I Miljöforskningsutredningens slutrapport Långsiktig miljöforskning framgår att forskning om olika styrmedel på miljöområdet hittills varit relativt blygsam. Vi socialdemokrater anser att denna forskning är mycket viktig för att vi skall kunna bedöma vilka åtgärder på miljöområdet som är kostnadseffektiva. Det är en forskning som är angelägen av både politiska och företagsekonomiska skäl och som dessutom alla riksdagens partier säger sig prioritera. Därför föreslår vi att ett Centrum för miljöekonomi och styrmedelsforskning inrättas.

Det finns, herr talman, all anledning att bygga vidare på den struktur som har byggts upp för svensk forskning. Regeringen ger en helt felaktig bild av svensk forskning. Sverige deltar sedan länge i olika internationella forskningsprogram och ligger inom många områden redan i dag vid forskningens frontlinje. Svenska forskningsresultat har haft stor betydelse för drivandet av internationella förhandlingar, bl.a. när det gäller klimatfrågor, förorening och kretslopp.

Därför anser vi socialdemokrater att förslaget att Stockholms internationella instituts anslag skall reduceras till mindre än hälften av det tidigare inte stämmer med den framtida inriktningen av miljöforskningen. Institutet kom till på socialdemokratiskt initiativ. Målsättningen var att främja utvecklingen av mer miljövänlig och resurssnål teknik, och verksamheten skulle hållas inom fem huvudområden: energistudier, klimatfrågor, bioteknik, ekonomi med etik och miljövärden samt särskilda studier. En viktig uppgift var att sprida information och främja utbytet av kunskaper och erfarenheter mellan olika länder om sådan teknik.

Mot bakgrund av den positiva utvärderingen är det märkligt att utskottet föreslår att anslaget skall reduceras så kraftigt.

Man bedömer att antalet medverkande forskare i EG:s miljöforskningsverksamhet under den kommande treårsperioden kommer att öka. Svenskt deltagande i EG:s miljöforskning utgör ett komplement till den nationella miljöforskningen.

Allt större andel av Naturvårdsverkets forskningsanslag går nu till forskningsprojekt inom EG:s ram. Vi finner det angeläget att svenska forskare deltar i dessa forskningsprogram, men forskningsanslaget måste tillåtas att öka i motsvarande takt, så att inte den inhemska forskningen om mer specifika svenska miljöproblem får stryka på foten. Därför föreslår vi socialdemokrater en anslagsförstärkning om 32 miljoner kronor utöver de anslag som går till av utskottsmajoriteten prioriterade forskningsområden, eftersom vi anser att det är angeläget att forskningen om organiska och andra miljögifter får fortsatt stöd. Forskningen om hur genetiskt modifierade organismer påverkar miljön måste intensifieras, liksom forskning som rör den biologiska mångfalden.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 4 till betänkandet.

Anf. 207 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Sveriges ställning som högt utvecklad industrination har byggt och kommer även i framtiden att i hög grad bygga på goda forskningsresurser. En del av den forskningen har varit direkt samhällsfinansierad, och en annan väsentlig del har haft sin grund i kvalificerade samhällsbeställningar.

Ett exempel på detta är försvarsindustrin. Även om jag inte tycker att samhällsbeställningarna på det området skulle ha varit så många som de historiskt sett har varit och förmodligen – dess värre, enligt min mening – även i framtiden kommer att bli, är det helt klart att svensk försvarsindustris framgångsrika ställning på den internationella marknaden har byggt på svenska samhällsbeställningar.

Det här förhållandet gäller naturligtvis också för miljöforskningen. Marknaden har inom många områden visat ett, milt uttryckt, begränsat intresse.

Samhället måste ställas om så att det bli ekologiskt anpassat. Svenskt näringsliv måste också övergå till produktion som är miljöanpassad; både produkterna och processerna skall ingå i ett ekologiskt kretslopp. Avgörande för den samhällsekonomiska nyttan av forsknings- och utvecklingsinsatser är alltså att man satsar på områden som kan ingå i det ekologiskt anpassade samhället.

Miljöforskningen måste naturligtvis koncentreras till områden där Sverige i dag har en god ställning och en högkvalitativ forskning och där vårt land är bland de främsta forskningsnationerna. Det är svårt att ge sig in på någon rangordning, men jag kan nämna några områden som vi menar bör ligga långt framme och dit samhället bör rikta sina insatser. Det gäller t.ex. miljömedicin, kustnära marinekologi, klimatforskning, miljöteknik och avfallsteknik. Inom dessa områden är det endast en samhällsstyrd och samhällsfinansierad forskning som inte bygger på ett omedelbart ekonomiskt vinstintresse vilken kan garantera resultat.

Vad gäller anslag till miljöforskning säger regeringen att man vill satsa på

ett uthålligt samhälle med en bevarad biologisk mångfald. Mot detta mål svarar inte de ekonomiska resurser som föreslås. I praktiken innebär regeringens förslag att anslagen till exempelvis Naturvårdsverkets miljöforskning minskar. Vi tycker att de bör räknas upp. Vi föreslår att de räknas upp med 40 miljoner kronor, så att de totalt hamnar på 199 miljoner kronor.

Om vi utgår från att en stor del av de problem som forskningen måste lösa gäller u-länder och miljön i Östeuropa, är det anmärkningsvärt att regeringen föreslår en väsentlig minskning av anslaget till Stockholms internationella miljöinstitut. Det är knappast en institution som kan få något från marknaden. Här är det direkta anslag som måste komma till. Vi föreslår att anslaget till institutet höjs med 18 miljoner kronor utöver regeringens förslag.

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i synpunkterna i Sinikka Bohlin's anförande och även i yrkandet om bifall till reservationen nr 4. I övrigt yrkar jag bifall till min meningsyttring vad gäller mom. 1 och 6.

Anf. 208 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet och konstaterar att regeringen med sitt förslag och utskottet med sitt ställningstagande har lagt en fortsatt god grund för den svenska miljöforskningen. Det gäller inte bara för förslagen i det betänkande som vi diskuterar nu i dag, utan också åtgärder som vidtas för utnyttjande av andra resurser för en miljöstrategisk forskning. Om detta kan vi diskutera mer.

Dess bättre är den syn på miljöfrågor och på behovet av miljöforskning som redan har redovisats här gemensam för oss alla som är verksamma inom miljöområdet. Miljöforskningen är viktig och behöver visas större uppmärksamhet. Detta kommer också till uttryck i regeringens proposition och i den diskussion som utskottet för i betänkandet.

Sedan kan man diskutera enskildheter, bl.a. Stockholm Environment Institute, som två talare före mig har tagit upp. Detta institut har uppenbart en mycket viktig uppgift, som uppmärksamhets i regeringsförslaget och även i utskottets betänkande. Men det har också klart uttalats vid institutets tillkomst och även i anslutning till dess verksamhet att det skall söka även extern finansiering. Det är alltså inte så, som Jan Jennehag sade, att man måste förlita sig bara till anslag från den svenska staten, utan också externa resurser kan tillföras. Detta har också skett och kommer framdeles att ske.

Det är inte heller så att institutet genom regeringens förslag får en nedskuren budget. Hos institutet finns ackumulerade resurser som kan möjliggöra verksamhet på en nivå som kommer att vara i samklang med de för institutets verksamhet uttalade målen.

När det gäller svensk medverkan i den forskningsverksamhet som EG bedriver och hur stora svenska resurser som därutöver står till förfogande för svensk miljöforskning är bilden inte riktigt så mörk som Sinikka Bohlin utmålade. Faktum är ju att EG-resurserna, sedan medel från Sverige tillförts, är mycket väl tillgängliga för svenska forskare också på områden som är av till synes nationell karaktär. Här finns alltså möjligheter för svenska forskare att också inom EG:s ram delta i en verksamhet där deras kompetens och

möjligheter kommer att kunna tas väl till vara. Det är inte fråga om någon begränsning av utrymmet för svenska forskare.

Behovet av forskning på flera av de områden som har nämnts tidigare i debatten – biologisk mångfald, kretslopp m.m. – är självfallet också regeringen medveten om, och det kommer också till uttryck i regeringsförslaget och i utskottets betänkande. Men vi står här i den vanliga situationen att regeringen lägger fram ett väl balanserat förslag, där ekonomiska aspekter har vägts in, och att oppositionen, med tillgång till mer pengar ur den outgrundliga svarta lådan, lägger fram ett höjningsförslag. Hade Socialdemokraterna i första hand förslag till höjningar i verksamheten som varit kopplade till åtminstone en liten antydning om var man skulle hitta resurserna, hade diskussionen varit mera fruktbar.

Jag är ändå glad över att i sakfrågan samstämmighet råder om behovet av en stark och dynamisk högkvalitativ svensk miljöforskning. Jag tror inte att vi behöver vara oroliga för att så inte kommer att vara fallet framöver. Betänkandet utgör ytterligare ett belägg för att det finns ett starkt politiskt engagemang bakom den svenska miljöforskningen.

Anf. 209 JAN JENNEHAG (v) replik:

Herr talman! Lennart Daléus nämnde den svarta lådan. Det låter magiskt, som om Vänsterpartiet skulle ägna sig åt trollerikonster för att finansiera sina förslag. Så är inte fallet. Vi har finansierat vartenda öre.

Det är ganska märkligt att gång på gång behöva utstå kritik som går ut på att det minsann är lätt för oppositionen att föreslå högre anslag än regeringen och att vi inte visar ekonomiskt ansvar. Samtidigt kan vi få höra att vi är ena riktiga kamrerstyper, som har förlorat visionerna och som sitter och räknar pengar för att få budgeten att gå ihop.

Nu har vi fått budgeten att gå ihop. Vårt förslag är uttryck för en åsikt om vart samhällets resurser bör riktas, och i det här fallet tycker vi att de mer bör gå till exempelvis Stockholms internationella miljöinstitut. Jag tror visst att externa finansieringar har en roll att spela, men jag är helt övertygad om att miljöforskningen måste drivas och styras genom att samhället ger anslag till i demokratisk ordning utvalda områden.

Anf. 210 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Jag ifrågasätter tyngden i den finansieringsmodell som också Vänsterpartiet har fört fram. Jag menar att modellen inte uppfyller de krav som man kan ställa vid en redovisning av en seriös finansiering av de överbud som finns på området.

Jag vill återigen säga att jag respekterar det starka stöd som också Jan Jennehag visar för forskningens roll på miljöområdet. Det kan inte ha undgått Jan Jennehag att det under den gångna treårsperioden har skett en ganska kraftfull höjning inte minst av resurserna till Naturvårdsverket för miljöforskning. Det kan inte heller ha undgått Jan Jennehag att det inte på något sätt har varit tal om att försvaga den svenska miljöforskningen. Inriktningen på en stark miljöforskning är mycket tydlig i regeringens förslag och i utskottets betänkande. Det har tydligt markerats vilka vägar och resurser som kan användas till detta.

Jag är övertygad om att det finns en bred samsyn inte minst i forskningsvärlden över hur miljöforskningen skall vara organiserad och få sina resurser.

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

*Forskning för
kunskap och fram-
steg*

Anf. 211 JAN JENNEHAG (v) replik:

Herr talman! Jag betvivlar inte Lennart Daléus engagemang och ärliga uppsåt. Problemet när det gäller samhällsfinansieringen är naturligtvis att Lennart Daléus parti ingår i en regering som systematiskt har minskat och kommer att minska samhällets inkomster.

Budgetunderskott har en intäkts- och en utgiftssida. Det är intäktssidan som är problemet. Vi i Vänsterpartiet har en annan uppfattning om detta. Vi säger klart att det inte går att minska inkomsterna på skattesidan. Man tvingas i många stycken att gå en annan väg om det skall bli utrymme för bl.a. miljöforskning.

Anf. 212 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Jag skulle kunna ge en lång redogörelse för vår syn på vilka delar av forskningen som primärt skall finansieras av samhälleliga medel. Jag kan ta hela skalan från grundforskning, via den riktade grundforskningen till den tillämpade forskningen, teknisk utveckling och så småningom marknadsföring. Det skulle naturligtvis föra för långt i det här sammanhanget.

Men det faktum att vi inte alltid vill öka statens inkomster och sedan fördela dem till delar av forskningsverksamheten är inte detsamma som att vi inte anser att forskningsvärlden är mycket viktig i det svenska samhället. Jag delar Jan Jennehags bedömning – det är inte något som jag eller någon annan skäms för – att vi har en annan syn än Jan Jennehag på de olika rollerna i samhället.

Anf. 213 SINIKKA BOHLIN (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten i kväll genom att ta upp den finansiella frågan. Den har debatterats under fem timmar på förmiddagen här i kammaren. Inte heller skall jag ta upp den ideologiska skillnaden som finns mellan Socialdemokraterna och regeringspartierna.

Jag kan hålla med Lennart Daléus på en punkt. Det gäller grunden i miljöforskningen. Svensk miljöforskning har med hjälp av statlig styrning resulterat i en internationellt sett bra forskning. Sverige har varit i frontlinjen.

Det finns en sak som förvånar mig i dag. I klimatpropositionen såväl som i kretsloppspropositionen vågar man inte gå vidare för att även i framtiden vara i frontlinjen vad gäller miljöforskning. Ett exempel är att Stockholms internationella miljöinstitut slås sönder. Jag kan till en viss grad hålla med om att extern finansiering kan användas även i framtiden. Men det här är ett område där det många gånger är svårt att få tillgång till en extern finansiering. Den här typen av forskning, t.ex. om problemen i Östersjön, ger inga marknadsvinster.

Att kraftigt skära ned anslagen och inte ha denna framtidsvision, att det som finns splittras och att inte bygga något nytt, stämmer inte med den frontlinjetanke som man ändå försöker framhäva i forskningspropositionen.

Vidare oroas jag över den nationella forskningen. Naturvårdsverket har visserligen fått större anslag. Samtidigt ökar hela tiden andelen internationell forskning – det tycker jag är bra – inom Norden, inom EG och utanför EG. Men vi skall komma ihåg att vi måste fylla på nedifrån för att klara av den nationella forskningen. De svenska miljöförhållandena är inte lika med de övriga nordiska ländernas eller EG-ländernas förhållanden. Där finns t.ex. den geologiska särarten och vår tillgång till skog som kan sänka koldioxidhalterna.

Det finns alltså behov av en utökning av den nationella forskningen. Samtidigt måste vi utöka den internationella forskningen. Jag ser en mycket stark motsättning i forskningspropositionen vad gäller internationell och nationell forskning. Man försöker dock visa i propositionen att ett framsteg görs när forskningen läggs över på de enskilda branscherna.

Anf. 214 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Får jag först notera att det inte är tal om att regeringen vill skära ned på den svenska miljöforskningen eller ens de samhälleliga insatserna till den. Det bör noteras till protokollet. Det är verkligen inte på det sättet.

Naturligtvis råder det litet olika syn på saker i samhället. Lättast illustreras detta av – det kan se ut som en händelse, men är faktiskt en tanke – att den här regeringen vill använda delar av de gamla löntagarfondsmedlen till en kraftfull satsning på miljöstrategisk forskning. Där har vi en samhällsuppfattning och ett samhällsengagemang i ett nötskal. Vi vill använda de gamla löntagarfondsmedlen delvis till en kraftfull satsning på miljöstrategisk forskning.

Vidare har vi frågan om Stockholm Environment Institute. Institut av denna karaktär lever och dör. Mycket av verksamheten vid Stockholm Environment Institute har sin upprinnelse i det gamla Beijerinstitutet, som var knutet till Vetenskapsakademien. Den levde med denna inriktning i några år och knoppades sedan av och gick över i annan verksamhet. Detta dynamiska skeende skall man naturligtvis ta till vara. Det är uppenbart att Stockholm Environment Institute kommer att visa sig ha en förmåga att attrahera internationella fondmedel och ha ett externt finansieringssystem som kommer att bära frukt för institutets verksamhet. Det kommer att vara fullt möjligt att upprätthålla och expandera den verksamhet som finns vid Stockholm Environment Institute med de resurser som totalt sett står till institutets förfogande. Sedan får framtiden utvisa vilken väg institutet och det svenska samhället väljer att föra institutet i det här hänseendet.

Herr talman! Jag förstår att Sinikka Bohlin inte vill diskutera finansieringsfrågan när det gäller forskning eller annan verksamhet.

Anf. 215 SINIKKA BOHLIN (s):

Herr talman! De tre minuter som jag har till förfogande i min replik räcker inte till för att diskutera den stora frågan om den ekonomiska politiken, som vi har helt olika åsikter om. Jag får koncentrera mig på miljöforskningen.

Att skära ned är kanske inte hela frågan. Men regeringen för fram en helt annan inriktning på forskningen i denna proposition än vad som tidigare har

funnits i det här landet. Regeringen lägger mycket av forskningen på näringslivet och minskar den statliga forskningen. Regeringen vill här, som på alla andra områden, minska den politiska styrningen. Det är viktiga områden som behövs i framtiden, och miljöforskningen är där kanske det viktigaste området.

Visst behövs näringslivet och deras insatser för forskningen. Det har även funnits tidigare. Men det skiljer i inriktningen på näringslivets forskning och statens ansvar för den. Ofta är forskningen inom näringslivet av kortsiktig karaktär. Det kan gälla att förbättra befintlig teknik som skall tas i bruk ganska snart. Staten måste ha ansvaret för den långsiktiga forskningen och utvecklingen, t.ex. tekniska lösningar och styrmedel för att få fram ett slutet kretslopp på avfallsområdet.

Något som är viktigt och som hänger ihop med den internationella forskningen är hur vi skall behandla informationen, dvs. informationsbehandling och tillgängligheten för relevanta miljödatabaser. Det gäller att ta vara på den internationella forskningen, föra över resultaten till Sverige och överföra dem till svenska förhållanden, men också att få resultaten av den svenska forskningen att bli tillgänglig i databaser. Därför tycker vi att det är viktigt med ett centrum för att styra forskningen. Vi försöker ändå att få vårt samhälle att utvecklas på ett hållbart sätt. Det måste finnas en statlig styrning på det område som är så viktigt för människorna och ekologins fortlevnad.

Anf. 216 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Det blir litet dumt det här, för det är uppenbart att Sinikka Bohlin och jag har många gemensamma värderingar när det gäller synen på vilka områden som är angelägna för miljöforskning. Men jag skulle ha litet större respekt för de överbud som Sinikka Bohlin och Socialdemokraterna för fram också i den här frågan, om jag hade fått åtminstone en antydning om hur Socialdemokraterna hade tänkt finansiera dessa överbud, som kan förfalla angelägna.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

17 § Forskning

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU30 Forskning (prop. 1992/93:170 delvis).

Anf. 217 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Det krävs en strukturell förnyelse av industrin i vårt land. Den industriella produktionen i Sverige måste kontinuerligt få ett högre kunskapsinnehåll. Förädlingsgraden måste öka. En mycket viktig åtgärd för att åstadkomma detta är att öka investeringarna i forskning och utveckling.

Svensk industri håller alltså en mycket hög klass när det gäller produktionsprocesser men har under de senaste tio åren halkat efter när det gäller

produktförnyelse. Sedan ett tiotal år tillbaka utvecklas inte den svenska industrin i riktning mot mer avancerade produktområden. Detta är ett strukturellt problem för Sverige. Vårt land har sin styrka i grundforskningen, medan den del av FoU-verksamheten som leder till industriell tillämpning inte är lika väl utvecklad. En kraftig upprustning av den tillämpade forskningen måste snarast komma till stånd.

Ett annat problem är den starka koncentrationen av FoU-verksamheten till stora företag i några få branscher. Mindre tillverkningsföretag svarar i dag för 2 % av industrins totala FoU, medan 90 % av all FoU i näringslivet utförs av ett tiotal stora företag.

Skall Sverige kunna återta en ledande position som industriland, måste en produktförnyelse komma till stånd och en kraftfull satsning göras på den tekniska forskningen och utvecklingen. Det gäller således att skapa mycket gynnsamma villkor för forskning och utveckling i vårt land. Grundforskningen måste bedrivas inom sektorer som gynnar svensk industri. Vidare måste forskningsresultaten utnyttjas effektivt i Sverige. Därutöver krävs att förnyelsen inriktas på att kommersiellt omsätta de nya produkterna.

Forskningsprogrammet måste för den kommande treårsperioden utformas med utgångspunkt i vad som krävs för att åter skapa en positiv ekonomisk utveckling. Den tillämpade forskningen och teknikutvecklingen måste kraftfullt stärkas. Ett led i att åstadkomma detta är att stärka kontakterna mellan högskola och näringsliv.

Vidare gäller att om svenska företag skall få möjlighet att upprätthålla och utveckla sin verksamhet, är det helt avgörande att liknande spelregler för forskning gäller i Sverige som i konkurrerande länder. Detta gäller inte minst i ett perspektiv där Sverige eventuellt kommer att bli medlem i EG eller i varje fall är på väg att teckna ett EES-avtal. Men så är inte fallet i dag när det gäller de statliga insatserna för tillämpad teknisk forskning och utveckling.

Det är därför nödvändigt med en större omfattning av statliga insatser på forskning och utveckling, sett i ett internationellt perspektiv. Det regeringen föreslår på detta område är blygsamt.

Herr talman! För att åstadkomma det som jag inledningsvis talat om när det gäller teknisk forskning och utveckling föreslår vi följande:

En större satsning på industriforskningsinstitutet, då dessa utgör en viktig del av den kompetens som arbetar med industriella miljöproblem och kunskaps- och tekniköverföring till små och medelstora företag. Det bör också påpekas att vi i Sverige har en blygsam omfattning på detta område, i motsats till våra viktigaste konkurrentländer.

En ytterligare satsning på FoU-insatser för små och medelstora företag.

Att särskilda medel anvisas till av regeringen föreslagna industrirelevanta kompetenscentra i anslutning till universitet och högskolor. Här är det dock viktigt att påpeka de knappa resurser som regeringen tillfört, och därför föreslår vi att man utökar ramen med 100 miljoner kronor per år. Det är också viktigt att man därigenom kan skapa ett aktivt deltagande från företag inom olika teknologiområden. Vi anser också att medlen skall användas för att förstärka det tvärvetenskapliga arbetet och industrianknytningen.

Det är också viktigt med ökat stöd till NUTEK för teknisk forskning och utveckling.

Herr talman! Ett av de viktigaste budskapen i regeringens politik har varit satsningarna på småföretag och nya produkter. När man då kommer till verkligheten och ser de neddragningar som den borgerliga regeringen med Ny demokratis hjälp har genomfört på dessa områden, blir man betänksam. Vi vill därför kraftfullt öka stödet till uppfinnarverksamheten. Detta skulle också ge möjlighet att göra insatser i tidig såddfinansiering, teknikupphandling och förstärkta produkttråd i samarbete med utvecklingsfonderna.

Vi vill också inrätta en speciell fond för inhämtning av forskningsresultat från andra länder. Det är framför allt de små och medelstora företagen som saknar möjligheten att hämta teknologiskt kunnande från andra länder. Detta är speciellt allvarligt, eftersom det är denna företagskategori som förväntas svara för den långsiktiga tillväxtpotentialen i svenskt näringsliv.

Vi anser också att regeringen bör återkomma med ett målinriktat stöd till forskningen, bl.a. genom speciella branschprogram. När det gäller energiforskningen bör regeringen också återkomma. Vi anser att den urholkning av anslaget som regeringen föreslår är oförenlig med energiöverenskommen.

Herr talman! Att det viktigaste näringspolitiska området i vårt land är skogsindustrin behöver kanske inte upprepas i denna kammare. Men konsekvensen av ett sådant beslut i riksdagen som regeringen och utskottets majoritet nu föreslår kan komma att få en avgörande betydelse för svensk skogs närings framtid i negativ riktning.

Vi socialdemokrater är beredda att göra kraftfulla satsningar på den träåvarubaserade industrin, för att möta den alltmer hårdnande konkurrensen. Vi måste satsa på en ökad forskning på fibern som material för att finna nya produkter och förfinade processer, detta därför att industrin i dag står inför en total omvandling från bulkproducent till producent av teknikintensiva och högt specialiserade produkter. Det är därför viktigt att vi ser till att branschen får en möjlighet att skapa dessa förutsättningar inför framtiden.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 6, 9 och 10 till näringsutskottets betänkande nr 30. Vi socialdemokrater står självfallet bakom även de övriga reservationerna.

Anf. 218 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Det Mats Lindberg säger inledningsvis är kloka ord, som jag tror delas av alla som sysslar med de här frågorna. Den svenska industrin står inför en sorts avgörande vägskäl, där det gäller att förnya både teknologi och produkter.

Det finns en grundläggande synpunkt på detta som man måste tjata om ständigt. Det är att den förändring och förnyelse, både av produktionsapparat och av produktsortiment, som krävs inom det svenska näringslivet för att kunna möta den internationella konkurrensen under slutet av detta sekel och början av nästa, måste innebära en ekologiskt anpassad produktion och ekologiskt anpassade tekniker. Tillverkningen skall ske så energi- och materialsnålt som möjligt, och det som tillverkas skall kunna omhändertas, cirkuleras och komma åter i form av nya produkter.

När vi från Vänsterpartiet hävdar detta bemöts vi gång på gång av regeringsföreträdare med den litet schablonartade inställningen att det inte finns

någon motsättning mellan ekologiskt anpassad produktion och ekologiskt anpassade produkter och ekonomisk tillväxt. Den ekonomiska tillväxten är det avgörande.

Detta är en komplicerad relation. Det har historien lärt oss. Det finns stora föröddade områden i Europa och i övriga världen som visar att vi har betalt och fortfarande betalar ett oerhört högt pris för den tillväxt som har förekommit och som förekommer – kanske inte just nu i Sverige, men i andra delar av världen. Denna utveckling kan inte fortgå som den tidigare har gjort.

Det krävs en medveten styrning mot resurssnålhet och cirkulära processer. Vi yrkar i Vänsterpartiets meningsyttring att riksdagen skall göra ett uttalande till regeringen med denna innebörd. Det behövs, och det måste ständigt påpekas.

När det gäller den tekniska forskningen och utvecklingen under 80-talet var början av 80-talet en bra period. Men slutet av 80-talet innebar en nedgång inom den tekniska forskningen och utvecklingen. Detta gäller inte de offentliga satsningarna. Staten satsade under 80-talet tvärtom ständigt mer pengar på forskning och utveckling.

Men de svenska företagen, med vissa undantag, drog ner på sina satsningar på forskning och utveckling under andra halvan av 80-talet. Det visar att det inte på ett självklart sätt sker forskning och utveckling spontant i näringslivet. Det finns andra värden och motiv som är viktigare och som kan avleda tankarna.

Samma utveckling som vi har haft i Sverige har ägt rum i andra länder. Det gäller bl.a i USA och i andra konkurrentländer. Men i viktiga konkurrentländer som Japan och Tyskland har företagen fortsatt att satsa på teknisk forskning och utveckling och har ökat sina insatser. De står därför förhållandevis bättre rustade än vad svenska företag gör att möta utmaningar, exempelvis på miljöområdet.

Slutsatsen av detta är att det krävs omfattande samhällseliga satsningar på grundforskning. Det är alla överens om. Men satsningen på utvecklingsledet, den nya tekniken och de nya produkter som skall tas fram och föras ut på marknaden, kan inte ansvariga politiker överlåta helt och hållet åt marknaden eller åt de privata företagen.

Detta gäller framför allt det alltmer viktiga området små och medelstora företag. Det är ett komplicerat problem. Andelen högutbildad personal i små och medelstora företag är skrämmande låg. Beredskapen att ta emot ny kunskap och forskningsrön är delvis som ett resultat av detta låg i små och medelstora företag. Det finns en kultur som man måste bearbeta och hjälpa företagen att bryta. Det är en kultur av misstro mot högutbildat folk, åtminstone i vissa branscher, och därmed också en viss rädsla och osäkerhet inför det nya.

Det behövs därför massiva satsningar på teknisk forskning och utveckling som är speciellt inriktad på små och medelstora företag. Vänsterpartiet föreslår i motioner med anledning av propositionen och i meningsyttringen till detta betänkande en ökad satsning på teknisk forskning och utveckling med 250 miljoner för att möta en sådan efterfrågan.

Vi har tyvärr inte så mycket pengar att spendera som Socialdemokraterna

har i sina motioner och i sina förslag. Frågan om var de får sina pengar ifrån har debatterats här fram och tillbaka under hela dagen. Jag skall därför inte gå in på den ytterligare. Jag tycker att den har blivit rätt allsidigt belyst. De pengar som vi vill anslå räcker faktiskt till en hel del utöver vad regeringen föreslår.

När det gäller samverkansformer mellan företag och högskolor är det viktigt att pröva nya sådana. Vi i Vänsterpartiet är inställda på att detta måste göras. Vi är inte beredda att köpa den lösning som regeringen föreslår med stiftelser finansierade via försäljning av statliga aktier till ett värde motsvarande 1 miljard.

Vi kan tänka oss en sådan lösning, men den borde redovisas bättre och kanske prövas ytterligare. Vår huvudinvändning är här att vi inte är beredda att låta regeringen själv avgöra när och hur man skall sälja statliga aktier för ett värde av 1 miljard. Vi anser att en sådan fråga skall redovisas för riksdagen och beslutas av riksdagen.

Det är viktigt att det görs satsningar i skogsindustrin och i den träbaserade industrin. Det är också ett område där de spontana satsningarna från näringslivet inte har räckt till. Man är inte så väl rustad som man borde vara för att möta nästa sekel.

Sveriges ekonomi är i alltför hög grad beroende av trä som råvara. Man måste få fram mer sammansatta och mer komplicerade tillämpningar med ett mycket högre kunskapsinnehåll även vad gäller träråvaran. Svensk industri kommer inte att kunna konkurrera med produkter med ett lågt kunskapsinnehåll när det bjuds ut billig råvara från framför allt östra Europa. Vi har inte en chans att konkurrera med lågprisland på träområdet, och vi skall inte göra det.

Vänsterpartiet har därför yrkat på att det skall göras satsningar på dessa områden och att regeringen skall återkomma med förslag om program för utvecklad träforskning och skogsindustriforskning. En åtgärd som måste nämnas i detta sammanhang är att pröva nya vägar att använda skogsråvaran för att ta fram drivmedel som är miljövänliga och inte bidrar till ett nettotillskott av koldioxid. Det finns idéer om hur sådant skall göras. De bör prövas, och man bör satsa ytterligare på detta.

Slutligen till ett område som kan synas ligga litet vid sidan av, men som hör till näringsutskottet. Det gäller forskning på konkurrensområdet. När man nu satsar på detta område är det viktigt att satsningar också görs för att ta fram kunskap om de nya typer av ekonomisk brottslighet som växer fram, och som kan förväntas växa fram, i den nya ekonomiska miljö som skapas av nya konkurrensförutsättningar, ökat internationellt samarbete och ett eventuellt svenskt medlemskap i EG. Vi måste vara rustade för att möta den nya typ av ekonomisk brottslighet som med säkerhet kommer. Det måste göras med hjälp av en utvecklad kunskap på området. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Med det anförda vill jag först säga att jag givetvis står för alla de markeringar som har gjorts i meningsyttringen. Men för att spara kammarens tid yrkar jag bifall till meningsyttringen i vad avser mom. 1, som gäller den allmänna inriktningen av teknisk forskning och utveckling, mom. 5, som gäller de små och medelstora företagen, mom. 16, som gäller anslaget till teknisk

forskning och utveckling samt slutligen mom. 26, som gäller det jag avslutningsvis talade om, nämligen konkurrensforskningen.

Anf. 219 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! När jag lyssnade på Mats Lindberg, som är den socialdemokratiska talesmannen vid det här tillfället, noterade jag att han själv lade fast ett underbetyg för den politik som Socialdemokraterna bedrivit under de senaste åren, från 1982.

Mats Lindberg sade att vi behöver en strukturell förnyelse. Sverige har halkat efter de senaste åren. Detta är ett strukturellt problem för Sverige, säger Mats Lindberg. Med den politik som Socialdemokraterna har bedrivit har vi behov av en strukturell förnyelse. Vi har halkat efter de senaste åren. Det är värt att ta till sig den ärliga deklarationen från Mats Lindberg.

Låt mig inledningsvis teckna litet historia när det gäller forskningen. I slutet på 50-talet ägnade jag själv en kort tid åt forskningsarbete vid Stockholms högskola. På den tiden kunde man notera att vi fick mycket pengar från USA och mycket pengar från näringslivet. Dessa pengar möjliggjorde forskningen.

Under de första åren på 60-talet började Socialdemokraterna misstänkliggöra USA. De hävdade att många av anslagen kom från CIA. Det innebar att många forskningsanslag från USA försvann. Socialdemokraterna ifrågasatte också forskarnas integritet och hävdade att det fanns ett visst samröre med den del av näringslivet som ägnade sig åt forskning. Det ledde till en tudelning där näringslivet i viss mån stängdes ute från den intressanta forskningen som bedrevs under början av 60-talet.

Detta skapade egentligen inga problem på 60-talet och under första hälften av 70-talet, beroende på att den ekonomiska tillväxten tillät att man överlämnade en ökande ström av budgetmedel som kunde ersätta de anslag från näringslivet och utlandet som försvann bort.

I dag är situationen en helt annan. Den ekonomiska tillväxten har avtagit och t.o.m. blivit negativ. Statens möjligheter att frikostigt stödja forskningen har naturligtvis begränsats.

Dessutom har Socialdemokraterna bedrivit en politik som har inneburit att många duktiga forskare under 70-talet och inte minst under 80-talet, sökte sig utomlands för att få möjlighet att bedriva forskning. Och vi kunde inte gärna locka hit utländska forskare till Sverige på grund av en hård inkomstbeskattning. Det innebar att intressanta delar av svensk forskning flyttade utomlands.

Värdet av det som vi har förlorat genom en forskningspolitik med socialistiska förtecken kan med all sannolikhet uppskattas till mycket stora belopp. Vi har gått miste om företag och arbetstillfällen på grund av en uttalat negativ syn från Socialdemokraterna när det gäller företagare, inte minst när det gäller de mindre företagen. Socialdemokraterna hade en stark tilltro till de höga skatternas välsignelse för ekonomisk utveckling. I stället för att låta företagen bygga upp reserver för forskning, brandskattades företagen genom skatter och löntagarfondsavgifter.

Det är detta som den borgerliga regeringen nu sedan två år tillbaka snabbt försöker rätta till så att vi får den strukturella förnyelse som Mats Lindberg

efterlyser. Den borgerliga regeringen har på kort tid förändrat näringslivsklimatet. Vi har ökat samarbetet och kunskapsutbytet mellan våra universitet och högskolor och näringslivet. Det kommer att komma mycket positivt av detta. Därför vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga de elva reservationer som Socialdemokraterna har lämnat.

Herr talman! Det kan vara på sin plats med några kommentarer om enskildheter i regeringens forskningsförslag. I huvudsak är det förslag som regeringen har lagt fram på området för teknisk forskning och utveckling något som i rätt hög grad sammanfaller med det som den socialdemokratiska regeringen lade fram i den föregående forskningspropositionen. Detta gör att nio av Socialdemokraternas elva reservationer bara innehåller förslag till större anslag. De innehåller däremot inga avvikelser i sak.

Det finns dock två nyheter som den borgerliga regeringen presenterar. De är av stort och väsentligt värde. Det ena är en samverkansfunktion mellan universitet och högskolor och näringslivet. Den syftar till att öka kunskapsutbytet och även det kommersiella utbytet av bedriven forskning.

Enligt min och utskottsmajoritens uppfattning är det angeläget att man har tillgång till en sådan kontaktfunktion vid våra universitet och högskolor. Den skall kunna erbjuda licensförmedling, patentering och kommersiell utveckling av forsknings- och utvecklingsresultat.

Under ett stort antal år har vi haft en export av idéer till England, USA och inte minst Japan. Det vet också Mats Lindberg. Forskningsrapporter som är offentliga har fångats upp och exploaterats i andra länder. Det här beror mycket på att vi saknat just det kontaktorgan som regeringen nu föreslår. Det skall kunna ställa upp och hjälpa till här. Sådana organ är vanliga utomlands.

Regeringen ställer 1 miljard kronor av medel från bl.a. privatiseringen till förfogande för det här ändamålet. Det skall upprättas stiftelser vid våra universitet och större högskolor. Meningen är inte att man skall förbruka de medel som ställs till stiftelsernas förfogande. De skall användas och förvaltas så att de behåller sitt reala värde.

Det kommer med andra ord att bli en bra affär att vi själva i Sverige utvecklar våra forskningsresultat. Därmed kan vi få de nya företag och de nya arbetstillfällen som Sverige så väl behöver. Därför förvånar det mig att Socialdemokraterna och även Vänsterpartiet motsätter sig det här förslaget genom att hävda att det inte är tillräckligt förberett.

I stället är det en obegripligt negativ inställning till privatiseringen av statliga företag och de intäkterna som får styra, mer än omtanken och viljan att utveckla svenskt näringsliv.

Den andra nyheten är förslaget om ett kompetenscentrum där företag och universitet skall kunna öka samarbetet ungefär på samma sätt som det fungerar i industriforskningsinstitutet. Därmed ökar möjligheterna att i mer tvärvetenskapliga miljöer foga samman t.ex. bioteknik, informationsteknik och materialteknik. Där är vi i princip överens.

Slutligen har näringsutskottets borgerliga majoritet skärpt upp regeringens förslag när det gäller forskningen på det trätekniska området. Vi pekar på att man ur anslagen för energiforskning och från ännu ej disponerade medel ur löntagarfonderna kan få pengar för en mer intensifierad träteknisk

forskning. Regeringen bör redan i höst kunna komma tillbaka till riksdagen med ett komplett skogsindustriellt forskningsprogram. Kjell Ericsson kommer något senare att utveckla detta närmare.

Herr talman! Detta är de två nya inslag som den borgerliga regeringen har lagt fram. De kommer att skapa ett ökat förtroende, tankeutbyte och erfarenhetsutbyte mellan näringsliv och forskarvärld. Jag är helt övertygad om att detta kommer att leda till en helt annan utveckling av Sverige än den vi har upplevt under 60-tal, tidigt 70-tal och 80-tal. Då får vi den strukturella förnyelse som Mats Lindberg har saknat under 80-talet och som han nu efterlyser.

Får jag också något kommentera vad Rolf L Nilson säger. Rolf L Nilson gör en riktig analys, denna gång som så många gånger annars. Han är väl insatt i näringspolitiken. Men jag tycker att han drar felaktiga slutsatser. Han är något av en romantiker. Han inser inte och tar inte hänsyn till den internationella konkurrensens konsekvenser för de förutsättningar som svenskt näringsliv har att ensamt gå i bräsch för en ekologiskt anpassad produktion. Vi måste på något sätt böja oss för den internationella konkurrensen och låta näringspolitiken präglas mera av realism än av romantik.

Anf. 220 MATS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt som Per-Richard Molén säger, jag tycker att det är viktigt att vara ärlig. Men skillnaden mellan mig och Per-Richard Molén är nog den att vi, när vi inser att vi bör ändra inställning, också är beredda att ompröva vad vi tidigare har sagt. Det är någonting som Per-Richard Molén bör fundera över. Ni borde också vara beredda att självkritiskt granska vad ni har föreslagit. Då tror jag också att ni är beredda att göra ytterligare insatser på forskningsområdet.

Det sägs att vi bara kräver ytterligare insatser. Då har Per-Richard Molén inte läst våra motioner. På nästan alla punkter har vi klart deklarerat vad vi har för åsikt och vad man kan göra. Jag vill speciellt peka på de motioner som har med innovations- och uppfinnarstöd att göra. Där kan man hitta många saker som skulle vara till stort gagn för svensk industri, framför allt när det gäller nyföretagande. Regeringspartierna slåss oerhört hårt för nyföretagandet, men i praktisk handling är man inte beredd att göra några insatser.

Anf. 221 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Mats Lindberg säger att Socialdemokraterna är beredda att ompröva den politik man har bedrivit. Det tycker jag är bra. I den debatt vi har haft under de senaste månaderna har det dock inte verkat finnas någon större benägenhet från det partiets sida att ompröva sin politik.

Jag kan lova att vi från den borgerliga regeringens sida är beredda att ompröva vår politik. Det är bara det att vi först måste fatta beslut i riksdagen om forskningspolitiken, i morgon bitti, och därmed sätta den i sjön. Därefter kan vi se resultatet och sedan göra en omprövning. Det är svårt att ompröva förslag som man ännu inte har beslutat om i riksdagen. Därför menar jag att den argumentation som Mats Lindberg för fram här har liten bäring.

När det gäller stöd till forskning, uppfinnarverksamhet och en lång rad

andra områden är vi överens. Men Socialdemokraterna och i viss mån även Vänsterpartiet lägger fram förslag utan att hänvisa till någon finansiering. Vi har anvisat 1 miljard kronor till kontaktorgan, genom välsignelsen av en privatisering som frigör ett kapital som satsas på framtiden. Den insatsen för forskning saknar vi i det socialdemokratiska partiets förslag i anslutning till den näringspolitiska delen av forskningen.

Anf. 222 MATS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Ni har avsatt pengar för den delen. Däremot finns det inga förslag till hur det skall se ut eller gå till.

Per-Richard Molén säger att vi först måste fatta beslut i morgon, och sedan skall man se hur det fungerar. Men det är inte bara i dessa frågor som det har varit diskussion. Vi har under mer än ett års tid arbetat med nyföretagande och uppfinnare. Inte på någon punkt har Moderaterna och de andra borgerliga partierna följt vad som sägs från omgivningen, från dem som jobbar i verksamheten eller i våra förslag. På alla punkter har man avvisat detta. Det är underligt att det finns en liten grupp i Sveriges riksdag som inte inser vad alla andra har insett för länge sedan.

Man borde kunna fatta ett beslut och sedan kunna ändra sig och stå för att man kanske hade fel vid ett tidigare tillfälle. Det är det jag kallar för ärlighet, Per-Richard Molén.

Anf. 223 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Det kallar jag också för ärlighet. Det finns en klar skillnad mellan Socialdemokraternas näringspolitik och filosofi och den borgerliga sidans. Mats Lindberg efterlyser konkreta, detaljerade förslag om hur den miljard kronor som skall fördelas till stiftelser skall användas.

Här har man den centrala styrningen, där politikerna fattar beslut i detalj, kontra möjligheten till valfrihet och enskilda initiativ hos de människor som bäst begriper hur verksamheten skall formas. Jag hoppas att det leder till att man i en stiftelse som får del av pengarna finner en lösning som är lämplig, och att man i en annan stiftelse finner en annan lösning. Det innebär i sin tur att det sätt som Chalmers disponerar sina stiftelsepengar på inte behöver vara en mall för de lösningar och konstruktioner i fråga om kontaktorgan som man kommer fram till vid Tekniska högskolan i Linköping, i Luleå eller i Stockholm.

Andre vice talmannen anmälde att Mats Lindberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 224 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! För att man skall kunna vidta rätt åtgärder måste man ha en riktig verklighetsbeskrivning och historiebetraktning. Jag tycker inte att Per-Richard Moléns beskrivning av 1970- och 1980-talen, eller ens av perioden tidigare, är korrekt. Han gör ett grundläggande fel, som borgerliga debattörer gör i många sammanhang som rör näringspolitik och teknisk forskning och utveckling. Alla brister som de upptäcker tillskriver de felaktiga politiska beslut.

Jag konstaterade i mitt anförande att samhället satsade rejält med pengar och ökade satsningarna under hela 1980-talet, medan företagen i Sverige och USA, med vissa undantag, inte gjorde nödvändiga satsningar på forskning och utveckling. Det mönstret i Sverige och USA, och även i Schweiz, bryter mot mönstret i Japan och Tyskland. Där fortsatte företagen att satsa. Åtminstone i USA har man konstaterat att det var en felaktig politik som måste rättas till. Jag tycker att vi borde konstatera det i Sverige också. Även om politiker har gjort korrekta och bra insatser, har vissa företag – alltför många – inte förstått sitt eget bästa.

Vi måste fördela ansvaret på ett rimligt sätt för att kunna vidta korrekta åtgärder. Politikerna måste ta sitt ansvar. De privata företagen och företagsledarna måste också ta sitt ansvar. Det har gjorts framsynta satsningar. Ericsson, med koppling till Televerket, kom och lade sig kloss intill högskolorna i Sverige och utvecklar nya produkter. De är starka på världsmarknaden. ASEA, som har en koppling till SJ, har gjort samma sak. Läkemedelsföretag, med koppling till landstingen och kemiinstitutionerna på de svenska universiteten, är världsledande på vissa områden. Bofors, med säkra försvarsbeställningar, är också framstående.

Här finns ett tydligt mönster av framgångsrika företag i symbios med samhället. Beställningar från en stor offentlig sektor har gett utvecklingsklimat och bra produkter som har blivit internationellt konkurrenskraftiga.

Anf. 225 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Som jag har sagt tidigare är mycket av den analys som Rolf L Nilson kommer med helt riktig, men slutsatserna blir felaktiga. Jag håller helt och hållet med om att många svenska företag drog ned på forskningen under 1980-talet, och det hände också på olika ställen utomlands.

Sedan nämner Rolf L Nilson Japan som ett exempel på motsatsen. Går man mera till de grundläggande förutsättningarna och försöker förklara varför just Japan skulle utgöra någon form av undantag, finner man att det i Japan mycket beror på att näringslivet och företagen tillåts att ha en högre lönsamhet. Man har låtit företagen där i mycket större utsträckning än exempelvis i Sverige bygga upp sådana reserver som är nödvändiga för att de skall kunna våga satsa på forskning för framtiden. Med det skattesystem vi har haft i Sverige, inte minst för företagen och inte minst när det gäller arbetsgivaravgifter, har möjligheterna för svenska företag inte varit tillräckliga för att klara av det här.

Trots det har man i Sverige lyckats rätt väl. Men man kan ju ställa sig frågan, herr talman: Varför har en del av våra mycket framgångsrika svenska internationella koncerner förlagt sin forskning utomlands? Kan man kanske finna en förklaring just i svårigheterna att i Sverige, exempelvis under 1980-talet, få hit framstående utländska forskare? Att behålla svenska forskare, ge dem rättfärdig lön för arbetet och uppskatta deras begåvning hade varit bättre än att ta i anspråk företagets pengar för löntagarfonder och mycket annat.

Nu tror jag att vi är på rätt väg. Nu skapar vi en forskarmiljö. Vi skapar ett samarbete mellan forskning och näringsliv och ökar lönsamheten genom att sänka företagets skatter. På det sättet får vi någonting helt annat än det

Anf. 226 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Under hela den period som Per-Richard Molén talat om har det förekommit ett intensivt forskarutbyte mellan Sverige och omvärlden. Högt kvalificerade utländska forskare har bedrivit forskning vid svenska universitet lika väl som svenska forskare har bedrivit forskning vid utländska universitet. Det är t.o.m. så att japanerna, som jag har använt som exempel, är intresserade av att köpa över svensk grundforskning för att berika sin egen forskarmiljö. Detta har t.ex. skett från Karolinska institutet här i Stockholm.

Jag vill inte säga att skattesystem och liknande inte har någon effekt. Det är klart att det har effekt, men det finns mer. Industrialister och framsynta företagsledare rustar i sitt hus. Vi har sett att vissa har gjort det. De drivs inte bara, utgår jag ifrån, av att kortsiktigt tjäna pengar, utan de vill också i sitt arbete bidra till välfärdsutvecklingen och skapa nya produkter på sina områden. Man gör det på vissa ställen, men somliga har importerat en företagskultur där detta kommer i skymundan. Sådana problem måste vi identifiera.

När det gäller finansiering och privatisering sade jag i mitt anförande att det vi vänder oss emot i den lösningen – förutom att det här kunde beredas litet bättre – främst är att regeringen själv vill avgöra hur försäljningar skall göras. Vi har inte avvisat försäljningar av statliga aktier. Det är helt rimligt att staten inte behöver äga samma aktier alltid, utan kan sälja vissa och köpa andra. Men när det rör sig om miljardbelopp bör riksdagen fatta beslutet och inte regeringen.

Sedan tror jag att Per-Richard Molén har fel när han säger att man inte skall vara romantisk som jag och tro att Sverige kan gå före med miljökrav och miljösatningar. Det som tyskar och japaner gör är att försöka gå före på just dessa områden.

Tysk bilindustri har på miljöområdet, när det gäller återanvändning, varit mycket mera framsynt än man har varit inom svensk bilindustri. Den har också varit framsynt när det gäller att använda miljöargument i marknadsföringen. Jag tror att det är en av anledningarna till att svenska bilar har så svårt att komma in på tysk marknad. Vi har inte lanserat detta med återanvändning som tyskarna gör.

Ett exempel som bekräftar vad jag har sagt är ju de krav som ställdes i fråga om klorblekt pappersmassa. Industrin skrek i högan sky: Det här klarar vi inte – vi konkurreras ut! Men nu säger man att detta rustade svensk pappersindustri och gav den konkurrensfördelar som man drar nytta av.

Anf. 227 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! När det gäller det sista håller jag med Rolf L Nilson om att industrin inte alltid har ställt upp i olika sammanhang. Jag håller med i fråga om det klorblekta papperet, där man beskrev omöjligheten att snabbt kunna göra en övergång och hänvisade till någon form av marknad. Men när kraven ställdes gick det väldigt snabbt att få fram lösningar. Det är värt att notera.

Vad man har saknat i Sverige – för att nu ta upp litet mera av vad Rolf L Nilson tog upp tidigare – i forskningsmiljön är litet mera av en intellektuell forskarmiljö. Man har på något sätt i Sverige präglats av Jantelagen, att ingen skall vara bättre än någon annan. Detta har inte givit forskare den ära och uppskattning för det arbete de gjort som de varit förtjänta av.

Sedan blir man litet ledsen av att en principfråga, om man skall privatisera eller inte och om det skall avgöras av regeringen eller riksdagen, skall lägga hinder i vägen för att ställa önskvärda medel till forskningens förfogande. Jag tror, herr talman, med handen på hjärtat, att både Mats Lindberg och Rolf L Nilson ändå inser värdet av att man skapar dessa kontaktorgan, där forskarna kan presentera sina forskningsrapporter och få dem behandlade och där man kan ordna med patentering och licensförmedlingar och även få tillgång till början av det riskkapital som är nödvändigt för att få ut nyheterna litet mera kommersiellt.

Det som gör mig mest sorgsen i hjärtat är att man låter ideologiska principer gå före förnuftsskäl när det gäller en satsning på framtiden inom forskningen.

Andre vice talmannen anmälde att Rolf L Nilson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 228 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! De insatser som nu görs för teknisk forskning och utveckling är av största betydelse för vår framtida industriella utveckling. Det råder inget tvivel om att Sverige har varit och fortfarande är en betydande industrination, även om vi halkat efter under det senaste decenniet.

Det är många faktorer som medverkat till att Sverige varit en framgångsrik industrination. Även om Sverige är en liten nation har svenska företag, seriösa och välutbildade företagsledare, arbetare, köpmän, ingenjörer och även svenska varor låtit tala om sig i en hel värld. Jag kan som exempel nämna Ericsson, som haft en succéartad utveckling.

Det är nu viktigt att svenskt näringsliv ges förutsättningar att ytterligare förkovra sig så att vi blir en absolut ledande industrination.

De insatser som föreslås i dagens betänkande är därför av största betydelse. Det är viktigt att staten ansvarar för den grundläggande forskningen och utvecklingen av basteknologier. De viktigaste målen för statens insatser kan man ange i tre punkter.

Den första är att stärka det svenska näringslivets konkurrenskraft och den svenska ekonomins attraktionskraft när det gäller industriell verksamhet.

Den andra är att stimulera näringslivets teknikutveckling och skapa gynnsamma förutsättningar för företagen genom en konkurrenskraftig och industriinriktad forsknings- och utvecklingsmiljö.

Den tredje är att skapa minst lika goda förutsättningar för näringslivets teknikutveckling som de som råder i våra viktigaste konkurrentländer.

Regeringens näringspolitik har till syfte att återskapa goda möjligheter för produktiva investeringar och för produktivt arbete i vårt land. Därför är tillskapandet av ett bra klimat för industriell förnyelse och utveckling av ny kunskap en central del av näringspolitiken.

Jag vill också understryka vikten av att små och medelstora företag i större utsträckning än för närvarande kan tillgodogöra sig forskningsresultat och även medverka i verksamheten med forskning och utveckling. Särskilda medel har också anslagits för detta ändamål. Ett sådant område är t.ex. mikroelektronikområdet, där det anvisats 50 miljoner. Därmed får NUTEK möjlighet att stärka de små och medelstora företagens möjligheter att delta i denna forskning och utveckling.

Det är också viktigt att det sker en förstärkning av forskningssamverkan mellan universitet/högskola och näringslivet. De samverkansfunktioner som har nämnts här är kontaktfunktioner, en god utvecklingsmiljö, licensförmedling och lokal riskfinansiering. Dessa samverkansfunktioner skall bedrivas i stiftelser vid universitet och högskolor.

Vid varje nyinrättad samverkansfunktion bör det finnas en licensförmedling, där forskare kan få hjälp med patentering och ekonomisk exploatering av forsknings- och utvecklingsresultat. Alltför många forskningsresultat har försvunnit från vårt land tidigare. Det nämnde också Per-Richard Molén. Därför är det bra att man nu får bättre möjligheter att ta till vara våra goda idéer.

Även finansieringsbehovet bör man fästa stort avseende vid. Uppfinnare och innovatörer har över huvud taget svårt att finna finansörer. Så är det också på forskningssidan. Därför är det angeläget att det går att ordna finansiering i tidiga utvecklingsskedet, så att projekt kan nå fram till den punkt då kommersiella bedömare kan avgöra om idén är gångbar eller ej. För övrigt kommer regeringen att skyndsamt tillsätta en utredning om uppfinnarnas och innovatörernas situation.

Herr talman! Per-Richard Molén har tagit upp de viktigaste delarna av betänkandet, så jag skall bara gå in på några detaljer.

Jag skulle vilja uppehålla mig litet runt skogsnäringens behov av forskning. Skogsnäringen är Sveriges i särklass viktigaste exportindustri. Den ger oss nettointkomster på ca 55 miljarder. Vi har också i vårt land mycket stora tillgångar på skog. Tillväxten i våra skogar är för närvarande ca 100 miljoner kubikmeter per år. Vi avverkar i dag omkring 65 miljoner kubikmeter. Det innebär att vi har ett stort överskott av skogsråvara. Den räcker till att både koka, såga, elda och en hel del annat. Därför är det angeläget att sätta in större resurser i forskningen om skogsråvaran i syfte att ytterligare förädla denna för oss så viktiga råvara.

Vi säljer i dag ofta en stor del av vår export i bulkvara. Här finns det stora möjligheter till ytterligare förädling som skulle ge oss ett bättre konkurrens-läge och därmed bättre inkomster.

Vi hade i näringsutskottet en del uppvaktningar, bl.a. av företrädare för sågverksnäringen och deras ordförande förre statsministern Thorbjörn Fälldin. Han kunde berätta att han hade besökt många sågverk i samband med invigningar. På de flesta ställen hade han sett stål och betong i sågverkskonstruktionerna. Men på ett ställe hade han sett ett sågverkshus i trä. När Fälldin hade gratulerat sågverksägaren till detta hade sågverksägaren berättat hur svårt det var att få tag i en konstruktör som kunde konstruera stora träbyggnader.

Detta illustrerar behovet av ytterligare utbildning och forskning runt träteknik. Vi måste ge denna råvara de bästa förutsättningar.

Därför har utskottet slagit fast att stora värden ligger i en ökad användning av skogsråvara. Vi har också tagit upp att man bör fördela ytterligare medel till träforskningen. Vi förutsätter också att regeringen till hösten för riksdagen redovisar utformningen av det föreslagna skogsindustriella forskningsprogrammet, där det framgår att ytterligare resurser satsas på bl.a. träforskningen.

Det är bra att det också sker fortsatta insatser för forskningen på bioenergiområdet. Det är ett viktigt samhällsmål att stimulera till ytterligare användning av biobränsle.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 229 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Jag vill uppehålla mig vid uppfinnarstödet i det nu aktuella betänkandet om forskning.

I olika sammanhang har vi här i kammaren diskuterat uppfinnarnas och innovatörernas betydelse för landets ekonomi. De utgör de facto grunden för den tillväxt och det nyföretagande vi behöver för att säkra den välfärd vi alla eftersträvar.

Herr talman! Hitintills har riksdagen och regeringen inte nämnvärt medverkat till att innovationsklimatet stimuleras. Särskilt gäller detta för de enskilda uppfinnarna och de små progressiva företagen. Dessa frågor har hitintills hanterats av NUTEK. Jag vill belysa de satsningar som man har ägnat sig åt.

Budgetåret 1991/92 disponerades ca 70 miljoner främst för att utnyttjas som närings- och innovationsbidrag – en i sig nästan oförsvarligt liten ekonomisk satsning på den intressegrupp som verkligen kan bidra till den nödvändiga tillväxten.

1992/93 upphörde detta uppfinnarstöd. NUTEK delegerade dessa frågor till utvecklingsfonderna och de där etablerade produktråden. Man fick hela 10 miljoner att dela upp på de 24 produktråden – ca 400 000 kr per produktråd. Det är enligt min uppfattning en makalöst underdimensionerad satsning. Samtidigt fick Svenska uppfinnareföreningen 6 miljoner för sin organisation omfattande ett tjugotal deltidsanställda rådgivare till uppfinnare på gräsrotsnivå. T.o.m. detta anslag har ifrågasatts under det tidigare budgetarbetet. Gudskelov är anslaget nu säkrat för 1993/94!

Som sägs i det nu aktuella betänkandet har näringsutskottet tidigare i år behandlat frågan om stödet till uppfinnare. Redan under den allmänna motionstiden lade Ny demokrati fram ett förslag om ett effektivare och mer omfattande stöd till innovatörer. Det baserades på ett utnyttjande av utvecklingsfondernas organisation och de där nyetablerade produktråden.

I mitt särskilda yttrande i det sammanhanget poängterar jag vikten av att kompetensen inom produktråden hålls på en hög nivå. Såväl representanter för Uppfinnarföreningen som adjungerade experter från det lokala näringslivet måste vara representerade vid handläggningen av olika produktidéer. Målsättningen är ju att produktråden skall fungera som bollplank för den enskilde uppfinnaren eller småföretagaren.

Produktråden skall sedan medverka till finansieringen – vare sig detta sker med bidrag eller det sker med lån under den första utvecklingsfasen i ett utvärderat projekt. Det gäller just patentsökning, prototypframtagning, marknadskartläggning etc. fram till det läge där Industri- och nyföretagarfonden, ett riskkapitalbolag eller ett redan etablerat företag går in som samarbetspartner.

I vår motion framför vi alternativa lösningar beträffande finansieringen av uppfinnarstödet, som emellertid måste vara i storleksordningen minst 100 miljoner.

Med hänsyn bl.a. till förslagen i vår motion om en innovationsfond som en idé gav näringsutskottet och riksdagen regeringen i uppdrag att omgående utreda och lägga fram förslag till åtgärder för att stödja uppfinnare och innovatörer.

Departementet har, enligt vad jag erfarit, utformat kommittédirektiven och kommer förhoppningsvis denna vecka att utse en enmansutredare. Målsättningen är att ett förslag presenteras redan i mitten av september. Vi ser fram emot att man lyckas göra utredningen i snabb takt, samtidigt som den blir väl dokumenterad.

Med detta skulle förslagen i vår tidigare motion om uppfinnarstöd bli tillgodosedda. Självfallet kommer Ny demokrati att kritiskt och med intresse följa den beslutade utredningens arbete och resultat.

Herr talman! Mot bakgrund av de här framförda synpunkterna om uppfinnarstödet ansluter vi i Ny demokrati oss i övrigt till utskottsmajoriteten och yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet vad gäller betänkandet NU30.

Tiden ger mig faktiskt möjlighet att göra en liten politisk reflexion, mot bakgrund av vad jag här har hört och kanske med adress till Mats Lindberg. Man frågar sig varför Socialdemokraterna inte redan under 70- och 80-talen insåg behovet av satsningar på forskning och uppfinnare. Behovet av att skapa ett positivt innovationsklimat fick tydligen stå tillbaka exempelvis för den offentliga sektorns utbyggnad. Först nu, i ett ekonomiskt kritiskt läge, är Socialdemokraterna beredda att satsa på detta med förutsättningarna för tillväxt, dvs. nya produkter och nya företag.

Anf. 230 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig väldigt kort.

Är det så att Bengt Dalström skulle vilja att det som han nämnde om uppfinnarstödet genomförs så snabbt som möjligt och beslutas om redan i morgon, finns möjligheten att stödja reservation nr 6. Den handlar just om en satsning på det som Bengt Dalström här tog upp.

Anf. 231 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Nej, Mats Lindberg, jag är helt nöjd med det beslut som utskottsmajoriteten har fattat. Att vi kommer att få ett effektivt stöd avseende uppfinnare och innovatörer är jag övertygad om. Vi är säkert överens om att det behövs åtminstone några månader för att komma underfund med hur bästa effekt uppnås och om vilken finansiering vi skall arbeta med. Vi måste ju göra detta inom den ekonomiska ram som gäller för vårt arbete.

I vår motion föreslår vi för resten lösningar som inte kommer att belasta statsbudgeten på något sätt. Vi antyder nämligen möjligheten att exempelvis arbeta med kapital – 100 miljoner, 200 miljoner eller 300 miljoner – från Industri- och nyföretagarfonden. Huruvida detta är juridiskt möjligt och acceptabelt vet vi inte. Jag tror i varje fall på den satsning som vi i Ny demokrati gör när vi ansluter oss till utredningsidén i utskottsmajoritetens förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

18 § Forskning inom Arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1992/93:AU14 Forskning inom Arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1992/93:100 delvis och 1992/93:170 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

19 § Byggnadsforskningen

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1992/93:BoU23 Byggnadsforskningen (prop. 1992/93:100 delvis och 1992/93:170 delvis).

Anf. 232 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Vi skall nu diskutera det sista forskningsärendet för i dag – ett ärende som tyvärr har skötts mycket dåligt från regeringens sida. Vilket departement som har huvudansvaret är oklart, precis som när det gäller många andra bostadsfrågor. Det är en dragkamp mellan olika ministrar och departement, och kanske framför allt mellan olika partier. Regeringen och utskottet har varit oeniga in i det sista, och frågan är om man vet vad man vill när det gäller vissa delar av byggnadsforskningen.

Det oenigheten gäller är den forskning som bedrivs i Gävle på Statens institut för byggnadsforskning, SIB. I första hand gäller det den samhällsvetenskapligt inriktade delen.

Regeringen föreslår att SIB:s verksamhet omstruktureras, så att organisationen upphör den 1 juli 1993. Den samhällsvetenskapligt inriktade forskningen skall utvärderas och en ny institution bildas för bygg- och fastighetsforskning vid KTH som skall lokaliseras till Gävle. Till den nya institutionen skall de professurer som redan tillsatts inom SIB knytas samt den professur i nationalekonomi som är under tillsättande.

De delar som inte hör hemma i den nya KTH-institutionen, den samhälls-

vetenskapliga forskningen, skall utvärderas för att pröva dess fortsatta existens.

Agerandet är mycket märkligt. Först tillsätter regeringen en utredning om SIB:s verksamhet och låter det materialet gå på remiss. Sedan skriver man en proposition utan att på något sätt utgå från utredningen eller från de synpunkter som har kommit fram vid remissomgången. Inte heller redovisar man remissvaren, utan man talar bara om att remissvaren finns att läsa på departementet.

Till råga på allt har man heller inget färdigt förslag att komma med, utan den samhällsvetenskapliga delen skall ytterligare utredas innan beslut kan fattas i den delen – detta trots att det var den nuvarande regeringen som gav direktiv till den genomförda översynen. Men när det gäller den tekniska delen är det bråttom; här har det snabbtrets, och här skulle man enligt regeringens förslag starta den 1 juli 1993.

Nu har frågan förändrats under utskottsbehandlingen, och det är inte lätt för en utomstående att förstå och följa behandlingen av detta ärende. Även för en ledamot av utskottet kan det vara svårt att förstå alla turer. Vad är det som egentligen ligger bakom? Och varför är det så bråttom?

Att den tekniska delen av forskningen skall finnas kvar och starta så snart som möjligt är majoriteten överens om. Den delen skall starta så snart förberedelserna är klara och utan att riksdagen fattar ytterligare beslut i frågan. Där ligger den första skiljelinjen mellan oss och majoriteten. Vi vill fatta beslut om hela paketet på en gång, och vi vill se hela förslaget innan vi tar ställning.

Enligt uppgift har man från näringslivet fått löfte om pengar till den tekniska forskningen, men de pengarna är förenade med villkor. Näringslivet ställer bara upp om de ekonomiska professurerna knyts till den tekniska forskningen. Och när näringslivet ställer villkor viker sig majoriteten.

Vi socialdemokrater anser att de ekonomiska professurerna har en naturlig anknytning till Uppsala universitet och den samhällsvetenskapliga forskning som bör föras dit.

Det är bra att branschen ställer upp med finansiering av forskningen, såsom utskottet tidigare har tagit initiativ till. Men det är inte branschen som ensidigt skall diktera villkoren.

I förra veckan besvarade utbildningsministern en interpellation om SIB. Förutom den socialdemokratiska interpellanten deltog flera borgerliga ledamöter, och gemensamt för dem var deras oro för den samhällsvetenskapligt inriktade forskningen. De kritiserade regeringens handläggning av frågan och verkade inte lugnade, trots att Per Unckel påstod att den samhällsvetenskapliga delen skall få finnas kvar. Ministern försvarade regeringens förslag att avskeda personal i väntan på utvärderingen av den samhällsvetenskapliga delen. Ledamöterna uttryckte också oro för att personalen skall söka sig andra och säkrare arbetsuppgifter. Därmed skulle den kompetens som finns i Gävle i dag slås sönder. Vi socialdemokrater delar den oron.

Dagen efter interpellationsdebatten justerade utskottet föreliggande förslag, som också visar på ett misstroende för regeringens avsikter. När det gäller den samhällsvetenskapliga delen har majoriteten enats om en frist till den 1 januari 1994, och under tiden skall den samhällsvetenskapliga delen

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

Byggnadsforskningen

utredas ytterligare och beslut fattas i höst. Det är en framgång, men det är också viktigt att det kommer fram ett genomarbetat förslag innan beslut skall fattas. Majoriteten måste inse att den delen av forskningen inte kan finansieras med en stor del externa medel, utan här måste samhället gå in. Det finns inte samma intresse från branschen för detta som för den tekniska delen.

Den forskning som byggs upp på SIB har ett mycket gott nationellt och internationellt anseende. Internationaliseringen av byggmarknaden, EES-avtalet och ett eventuellt medlemskap i EG kommer att ställa ökade krav på byggforskningen och samarbetet mellan de olika forskningsdelarna.

Herr talman! Det är bra att oenigheten i utskottet och regeringen har resulterat i att beslutet om den samhällsvetenskapliga delen har skjutits upp ett halvår. Men oron för framtiden finns tyvärr kvar. Regeringens handlande i denna fråga innebär att personalen under lång tid har fått och får leva med en stor ovisshet om sin framtid. För några veckor sedan kom order från Näringsdepartementet att säga upp personalen – innan riksdagen fattat beslut i ärendet. Personalen får nu fortsätta att leva med denna ovisshet. Jag vill gärna tro det, även om det är svårt, att regeringen och utskottets hela majoritet skall inse att den samhällsvetenskapliga forskningen har ett värde i ett modernt samhälle, om man skall kunna erbjuda en god bostad till alla. Inom den närmaste framtiden kommer mycket av bostadsbyggandet att vara inriktat på renovering och ombyggnad i stället för nybyggnad, och detta kommer att ställa ökade krav på den samhällsvetenskapliga forskningen på byggområdet.

Vi socialdemokrater anser att den tekniska delen skall föras till KTH och den samhällsvetenskapliga delen till Uppsala universitet, men båda skall lokaliseras till Gävle. De två institutionerna skall ledas av var sin förstandare med styrelse och därtill hörande vetenskapligt råd. Vi har också, till skillnad från regeringen och utskottet, finansierat vårt förslag med 25 miljoner kronor från forskningsanslaget och 27 miljoner kronor från Byggnadsforskningsrådet. SIB skulle med vårt förslag upphöra som självständig myndighet den 1 juli 1994. Det skulle innebära att det fanns tid att förbereda den nya organisationen.

Till sist: utskottets majoritet skriver försiktigt att regeringen bör överväga om inte de direktiv som skall vägleda utredningsarbetet bör göras mer omfattande. Och de berörda organisationerna bör beredas möjligheter att komma med synpunkter. Hade det inte också varit rimligt med parlamentarisk insyn i utredningsarbetet?

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

I detta anförande instämde Karl Hagström (s).

Anf. 233 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Jag yrkar bifall till Lars Werners meningsyttring till betänkandet.

Anf. 234 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag önskar att jag också kunde vara kortfattad vid denna sena timme, och jag skall försöka komprimera mitt anförande så mycket som

möjligt. Det skulle egentligen behövas en hel del tid för att bemöta något av det som Marianne Carlström tog upp i sitt anförande.

Låt mig först, herr talman, säga att jag inte alls tycker att regeringen har skött ärendet dåligt. Ansvarsfördelningen i fråga om byggforskningen är precis densamma som fördelningen på alla andra områden i regeringen, dvs. att det är Näringsdepartementet, som har ansvaret för byggfrågorna, som har huvudansvaret. Sedan kommer Utbildningsdepartementet in, precis som i alla andra delar av forskningen, som det övergripande, samordnande departementet.

Det är inte heller så att vi i de olika partierna inte vet hur vi vill ha det. Jag tycker inte alls att det var fel att vi hade en dialog i utskottet. Det har lett fram till ett mycket bättre förslag, som jag ser det. Det är ett bevis på att demokratin fungerar och på att utskottet och riksdagen har en roll. Det är inte något fel.

Jag är förvånad över att Marianne Carlström är så kritisk, när Socialdemokraterna har fått vara med och påverka, liksom Ny demokrati. Jag skall villigt erkänna att jag har försökt ta till mig alla synpunkter och låtit alla partier agera. Jag har personligen, utifrån min och partiets utgångspunkt, sett att det har lett fram till ett bättre förslag.

Bostadssektorn står inför stora förändringar. Stora förändringar har redan genomförts. Kraven på förnyelse är stora och därmed kraven på ökade kunskaper. För framtiden gäller det att bl.a. tänka nytt–välja rätt–bygga lätt. Det kan röra sig om hur vi väljer material, hur vi ställer om tekniken och hur vi påverkas av en ökad internationalisering.

Herr talman! Jag hade tänkt ta upp viktiga inriktningar på förändringar och uppgifter som motiverar en ökad forskning på det här området, men jag avstår från det i denna sena timme. Jag nöjer mig med att först och främst konstatera att miljö och kvalitet blir viktiga begrepp i framtiden. Hur vi gör kvaliteten i boende till en konkurrensfaktor och hur vi utvecklar ett mer resursbevarande boende är sådana viktiga frågor som framtiden måste ge svar på.

Jag nöjer mig med att konstatera att behovet av framtida byggforskning både på det tekniska området och på det samhällsvetenskapliga området är stort.

Herr talman! Det råder enighet i utskottet om omfattningen och huvudinriktningen av byggforskningen för framtiden. När det gäller hur forskningen närmare skall organiseras, främst beträffande omstruktureringen i Gävle, har enigheten inte varit fullständig, vilket Marianne Carlström tog upp.

Behandlingen av organisationen i den här delen har varit ganska omfattande i utskottet. Det har varit nödvändigt och nyttigt. Den ledde nästan fram till enighet i förslagen även i den delen. De överväganden som nu har gjorts i utskottet har lett fram till att en sammanhållen byggnadsforskning förlagd till Statens institut för byggnadsforskning i Gävle även i fortsättningen skall garanteras. Det är mycket bra.

Om nu riksdagen följer utskottets förslag kan den osäkerhet och den oro som Marianne Carlström pratade om skingras. Det är också bra. Jag tycker inte alls att den ligger kvar efter det att utskottet har gjort så starka skrivningar i den här delen. I utskottstexten slås det ju nu fast att det skall finnas

en intakt byggnadsforskning vid SIB i Gävle. Det skall finnas en teknisk del med bygg- och fastighetsforskning som knyts till Tekniska högskolan i Stockholm men förläggs till Gävle och en samhällsvetenskaplig del vars organisatoriska tillhörighet skall utredas under det närmaste året, men även den skall vara förlagd till Gävle.

Detta innebär att nedläggningen av SIB skjuts fram ett halvår, att ingen personal sägs upp den 1 juli och att den tekniska enheten om så anses lämpligt kan starta enligt de riktlinjer som har fastställts i och med samordningen med KTH. Den här lösningen öppnar för att behålla den möjlighet som var avsedd i propositionens förslag, nämligen att snabbt nå en medfinansiering från branschens sida. Det är huvudanledningen. Det är inte alls på det sättet att näringslivet ställer några direkta villkor. Det är naturligtvis mycket bra att branschen har varit beredd att ta upp en diskussion på den här punkten, men självfallet skall vi som företrädare för samhället också väga in de här synpunkterna. Inte minst från mitt partis sida har vi tidigare medverkat till att få till stånd en sådan dialog som kan leda fram till en vettig lösning och där branschen tar sitt ansvar. De tidigare beslut som även Socialdemokraterna och Centern har varit med om att fatta i den här kammaren har lett till att branschen är beredd att ta ett större ansvar utan att några diktat för den skall ställs från den ena eller den andra sidan. Det har varit en dialog som har varit fruktbar för forskningen, och jag hoppas att den kan fortsätta.

Utskottets ändringsförslag har tillkommit för att just slå vakt om den forskning och verksamhet som bedrivs i Gävle och för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för en fortsatt effektiv och bra byggnadsforskning i vårt land. Förslaget tillgodoser också de krav som har förts fram i den här frågan från enskilda ledamöter på Gävlebänken. Det tycker jag för min del också är tillfredsställande. Med regeringens förslag i botten och de ändringar som nu har gjorts i utskottet har vi lyckats väl med det här.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till hemställan i dess helhet i utskottets betänkande och avslag på övriga yrkanden som har ställts i debatten.

Anf. 235 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jo, visst blev vi eniga om det mesta, Agne Hansson, men visst var det så att säga med ett nödrop. Det var nästan en slump att vi till slut blev eniga.

Visst är det bra med demokrati, men kritiken mot regeringen kan man aldrig komma ifrån. Om regeringen hade lämnat bra direktiv, behandlat den här utredningen på ett bra sätt och sedan lagt fram förslag om den samhällsvetenskapliga och tekniska delen samtidigt hade vi sluppit en massa merarbete och personalen hade sluppit oro och splittring.

Nu blev vi som sagt till slut nästan eniga. Det handlar om finansieringen. Det handlar om det här halvåret, och det handlar också om de nationalekonomiska professurerna, som vi tycker hör hemma på den samhällsvetenskapliga delen. Det känns bra att vi blev eniga, men regeringens agerande kan aldrig förklaras bort.

Anf. 236 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har nått en bättre balanspunkt nu i den här debatten. Jag tror att kvintessensen blir ganska bra för byggnadsforskningen. Vi behöver nog inte närmare diskutera hur regeringen har handlat den här frågan.

Man bedömer naturligtvis regeringens handlande också utifrån de förslag som läggs fram. Man kan kanske inte begära att regeringen lägger fram socialdemokratiska förslag i sin helhet. Det är kanske först då som man möjligen skulle anses ha handlat rätt.

Jag menar att den demokratiska process som vi nu har haft har lett fram till ett bra resultat. Jag tror att regeringen är nöjd med det, och det finns anledning att vi i utskottet är nöjda med det. Det hade varit värre om vi inte hade lyckats med att klara av den här frågan på ett bra sätt. Då kanske utskottet också hade blivit utsatt för kritik. Nu har vi tagit ett gemensamt ansvar. Alla i den här processen har medverkat till att skapa en bättre lösning för byggforskningen, och jag hoppas att det nu skall gå att förverkliga det här beslutet så att vi får en tekniskt fulländad forskningsdel och en samhällsvetenskapligt bra forskning även i framtiden. Det är utskottets huvudinriktning. Det tror jag är bra för byggforskningen, Gävle och landet.

Anf. 237 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det kanske hade varit bra om regeringen hade lagt fram litet mer socialdemokratiskt inriktade förslag, eftersom vi nu faktiskt ändå har nått total enighet. Då hade vi sluppit en massa merarbete, Agne Hansson.

Anf. 238 PONTUS WIKLUND (kds):

Herr talman! Jag vill ge några synpunkter i anslutning till motion Bo36 som handlar om SIB.

Låt mig först säga att jag är positiv till den i propositionen föreslagna klyvningen av SIB, liksom till den framtida nära anknytningen till den utvecklade forsknings- och utbildningskulturen vid Tekniska högskolan resp. Uppsala universitet. Det kan ses som en garant för att kvalitet och effektivitet skall kunna upprätthållas även i framtiden, och i detta ser jag även ökade möjligheter till framtida expansion i Gävle.

Vad som inte var bra i propositionen var framför allt vissa delar i förslaget om genomförande, vilket jag liksom andra har framhållit i olika sammanhang. Speciellt detta att personalen skulle sägas upp den 1 juli 1993, i år således, innan den samhällsvetenskapliga delen visste just någonting om sin framtid var olyckligt. Det måste ha känts närmast kränkande för de anställda. Utskottet har i sin skrivning löst detta på ett tillfredsställande sätt genom att skjuta på avvecklingen av SIB till den 1 januari 1994. Då skall det finnas vetenskap om framtiden även för urbanforskningen, efter ny riksdagsbehandling. Rimligen blir då de samhällsvetenskapliga professurerna kvar inom urbanforskningen, där de hör hemma.

Så några korta ord om finansieringen av forskningen i framtiden. Jag är övertygad om att det alltid, och inte minst under de närmaste åren, kommer att finnas byggnadsforskning som är viktig för de enskilda människorna men inte kommer att vara av något större intresse för branschen. Jag vill kort nämna två sådana områden, som nu är underutvecklade.

Det ena gäller hur vi skall kunna anpassa kostnaden för nya bostäder till en nivå som gör att vi har råd att bo där. Det vill vi göra så skonsamt som möjligt, genom att minimera nackdelarna för de boende och helst få dem att se de fördelar som jag tror också finns. Vi bör undvika att komma snett eller in i återvändsgränder som ger stora kostnader på sikt. För detta behövs multidisciplinärt utvecklingsarbete, forskning.

Det andra området är ventilation och inomhusmiljö. Under de senaste årtiondena har antalet personer med känslighet och allergi ökat kraftigt. Uppemot en tredjedel av svenskarna har besvär. Många mår dåligt, och vissa är svårt sjuka. Mycket talar för att inomhusluften är visserligen bara en av många men säkerligen den främsta orsaken till dessa förhållanden. Enligt beräkningar utsätts mellan 600 000 och 900 000 människor i svenska bostäder för ett inneklimat som påverkar hälsan. Vi måste komma fram till klara direktiv, som med marginal säkrar en god inomhusluft i bostäder, och vi måste få system som i offentliga lokaler garanterar en frisk ventilation.

I forskningspropositionen står det att förmågan att erhålla extern finansiering kan ses som ett kvitto på att forskningen har relevans. Kanske det, men dessutom finns forskning som betyder mycket för många boende men som branscherna inte prioriterar. Jag har gett exempel på sådan forskning.

Jag har med glädje noterat att utskottet skriver om detta problem och säger att relevant forskning på dessa områden självfallet liksom tidigare måste kunna erhålla statlig finansiering genom basanslag och projektmedel. Det är av avgörande betydelse att vi finner vägar så att detta realiseras.

Anf. 239 KARL HAGSTRÖM (s):

Herr talman! När jag hörde Marianne Carlström rev jag bort en stor del av mitt anförande. Hennes anförande uttrycker till fullo vad vi på Gävleborgsbänken anser.

I betänkande BoU23 hoppades jag se en positiv vändning i förhållande till vad som skrevs i propositionen. Men ett halvår är ett halvår och inget mer. Om nu detta är det halmstrå som institutet hänger på, då är det ganska skört. Jag hade hoppats på att inget tvivel längre skulle råda efter bekräftelsen på att den i Sverige bedrivna byggnadsforskningen har ett både nationellt och internationellt gott anseende, ja, ett av världens förnämsta.

Om utskottet i sin text ville redovisa bättre tankar än regeringen har gjort i propositionen, varför då inte helt följa Socialdemokraternas reservationer och avvisa förslaget och därigenom ge utredningen en förutsättningslös omprövning? Om utskottsmajoriteten hade föreslagit en fullvärdig finansiering, hade utredningen kunnat arbeta mer förutsättningslöst.

Till de borgerliga ledamöterna i utskottet vill jag säga att jag hoppas att jag till hösten inte skall behöva upprepa mig och säga "Vad var det jag sade?" utan att jag i stället skall få ett positivt förslag när det gäller byggnadsforskningen.

Anf. 240 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Det är med ganska stor lättnad, som jag tagit del av bostadsutskottets betänkande om byggnadsforskningens framtid. Det ger visserligen inga slutliga svar på frågan hur den även internationellt mycket uppskat-

tade svenska byggnadsforskningen skall utformas i fortsättningen, men det ger en handlingsfrist, en handlingsfrist som många haft allt svårare att tro var avsikten med förslaget i forskningspropositionen.

Det är helt riktigt att utskottets betänkande innebär att Statens institut för byggnadsforskning kommer att upphöra för gott. Där finns nog ingen återvändo. Det är också riktigt att utskottet utsträckt tidsfristen till ytterligare bara ett halvår, vilket naturligtvis inte helt undanröjer den oro som funnits, inte minst hos personalen vid SIB. Det är en oro som, fullt förståeligt, alltid uppstår vid omfattande förändringar.

Men det är en tidsfrist som nu ger den samhällsvetenskapliga byggforskningen en ärlig chans att bli seriöst bedömd. Därmed skapas också förutsättningar för att förslagen om den framtida utformningen blir sakligt välgrundade. Utskottets tidsfrist bör därför välkomnas av alla som engagerat sig i denna fråga.

Jag välkomnar också att utskottet tagit fasta på och uttryckt det olyckliga i den oro om framtiden som alldeles i onödan skapats bland personalen vid SIB. Att bygga upp en högt kvalificerad forskningsmiljö tar mycket lång tid. Att radera en befintlig kan ske väldigt fort.

Vid Statens institut för byggnadsforskning verkar också ett osedvanligt stort antal kvalificerade kvinnliga forskare. I en så starkt manligt dominerad del av samhället som forskningen, bör därför förändringar av det slag som riktats mot byggforskningen ske med särskilt stor omtanke.

Det verkar tyvärr inte som om den här frågan på regeringskansliet hantearats av dem som har den rätta känslan för forskningens särskilda krav och förutsättningar. Jag hoppas att vändningen i frågans hantering nu i slutändan också är ett tecken på att den i fortsättningen, i det fortsatta reformarbetet, kommer att skötas med en helt annan förståelse för frågans karaktär.

Herr talman! Nu gäller det att blicka framåt. Jag hade, som framgått av de motioner i ärendet jag väckt, gärna sett att hela den hittillsvarande byggforskningen samlats knutits till Uppsala universitet. Jag tror ändå att det med utskottets betänkande nu har skapats en god grund att bygga på i det kommande arbetet med att strukturera framtiden för byggforskningen.

Den snabba utvärdering som Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet fått i uppgift att förelägga regeringen senast den 1 oktober ger oss vidare en möjlighet att inte behöva tappa tempo eller att den samhällsvetenskapliga forskningen inte behöver komma på efterkälken i förhållande till det organisationsarbete som redan startat för den teknisk-naturvetenskapliga forskningens knytning till KTH.

Utskottet slår redan nu fast att: en samhällsvetenskapligt inriktad byggforskning skall bibehållas i en ny organisation. Det borde enligt min mening, även i dagens allt hårdare prioriteringstider, vara ganska givet. Internationalisering, avreglering och privatisering ändrar nu väsentligt förutsättningarna för samhällsbyggande och boende i Sverige. Städer, samhällen och individer ges nya möjligheter men utsätts också för hot om utslagning, förslumning, segregation och miljöförstöring.

Herr talman! Jag är övertygad om att den samhällsvetenskapliga forskningen kan hävda sig väl i det kommande förändringsarbetet. Tanken med en förändring av byggnadsforskningens organisatoriska struktur var, enligt

propositionen, att knyta denna närmare den akademiska grundforskningen för att därmed säkra en vetenskaplig kvalitet på forskningen. Det välkomnar jag.

Den närmare knytningen av den hittillsvarande sektorsforskningen till den akademiska grundforskningen innebär nya möjligheter för byggforskningen. Om den sker till två av våra främsta universitet/högskolor borgar det för hög vetenskaplig nivå på såväl den teknisk-naturvetenskapliga som den samhällsvetenskapliga byggforskningen i en allt hårdare forskningskonkurrens.

Klyvningen av det gamla Byggnadsforskningsinstitutet får emellertid inte innebära att man kastar bort de otvetydiga fördelar som ett tvärvetenskapligt arbete över vetenskapliga disciplinränsar inneburit. De organisatoriska lösningar som nu skall formas måste bygga på ett fortsatt nära samarbete mellan de båda nya institutioner som förhoppningsvis kommer att skapas, i deras fortsatta lokalisering i gemensamma lokaler i Gävle.

Det mångvetenskapliga samarbetet inom Statens institut för byggnadsforskning mellan olika forskningsdiscipliner har med åren skapat en mångsidig forskningsmiljö, som givit urbanforskningen vid institutet en obestridlig styrka. Den fortsatta lokaliseringen till Gävle stärker förutsättningarna för ett mer omfattande och befruktande samarbete med högskolan i Gävle/Sandviken.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i bostadsutskottets betänkande 23.

Anf. 241 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag avstod från att replikera på Karl Hagströms anförande, eftersom jag inte visste om tiden skulle räcka. Det finns nu några minuter över. Tillåt mig därför att säga några ord i ett kort anförande.

Rent allmänt vill jag säga att jag har noterat många av de positiva inlägg som har gjorts av debattörerna och den positiva vändning som utskottets arbete har gett.

Utskottet har inte tvekat i fråga om Gävle i det här sammanhanget, Karl Hagström. Vi har flyttat fram positionerna när det gäller det utredningsarbete som skall ske. Vi har markerat vidgningen av det arbetet, att det skall ske mer förutsättningslöst. Det är bra. Debatten visar att det är viktigt att regeringen inom så kort tid som möjligt kommer tillbaka till riksdagen med ett förslag.

Karl Hagström säger att ett halvår är ett halvår, men, Karl Hagström, ett år är inte mer än ett år. Den finansiering som finns i det socialdemokratiska förslaget är ettårig för Byggnadsforskningsrådet. En fortsatt finansiering med en så kraftig beskärning av pengarna från BFR skulle äventyra en mycket stor del av annan forskning.

Jag har i det här ärendet haft nära kontakter med Karin Starrin, som har jobbat mycket för Gävle, och det har lett fram till positivt resultat. Det har också funnits ett stort intresse från Ny demokrati och Socialdemokraterna för att hitta en lösning på detta. När ett nytt förslag skall tas fram krävs det av oss alla att vi tar allvarligt på ansvaret att hitta en vettig finansiering inför framtiden.

Anf. 242 KARL HAGSTRÖM (s):

Herr talman! Agne Hansson anmärkte på att jag talade om ett halvår. Nu räcker nog inte tiden till för Agne Hansson att förklara för mig hur han, efter det att budgetpropositionen och forskningspropositionen har lagts fram, skall ta fram resten av pengarna, om utredningen kommer fram till något annat. Det är nämligen en omöjlighet.

Prot. 1992/93:121

3 juni 1993

Byggnadsforskningen

Anf. 243 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vi finansierar nu med anslag SIB för det halvår som skall till. Regeringen föreslog ju i det sammanhanget ett anslag på 1 000 kr. Där tar vi alltså fram pengar.

Den finansiering som finns i det socialdemokratiska förslaget är icke mer än ettårig och inte långsiktig, så vi får tillsammans ta på oss det ansvaret.

Det var vad jag ville säga.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

20 § Förslag till en lag om personregister i riksdagens informations-system RIXLEX

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1992/93:KU32 Förslag till en lag om personregister i riksdagens informationssystem RIXLEX (förs. 1992/93:RFK4).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

21 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 4 juni

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid morgondagens arbetsplenum.

22 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1992/93:SkU26 Mervärdesskatt

1992/93:SkU30 Beskattning av allmännyttiga bostadsföretag

1992/93:SkU36 Skattereduktion för vissa reparationsarbeten

1992/93:SkU37 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Lagutskottets betänkanden

1992/93:LU16 Den svenska försäkringsavtalsrättens anpassning till EG:s regelverk m.m.

1992/93:LU47 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Försvarsutskottets betänkande

1992/93:FöU14 Lokalisering av Försvarets internationella centrum m.m.

Socialutskottets betänkanden

1992/93:SoU27 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1993/94

1992/93:SoU28 Smittskyddsinstitutet m.m.

Utbildningsutskottets betänkanden

1992/93:UbU17 Valfrihet i skolan

1992/93:UbU18 Högskolor i stiftelseform

1992/93:UbU20 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Trafikutskottets betänkanden

1992/93:TU29 Trafiksäkerheten på vägarna inför 2000-talet

1992/93:TU37 Ändring i körkortslagen (1977:477)

Jordbruksutskottets betänkande

1992/93:JoU23 Fiskelag m.m.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1992/93:AU18 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Bostadsutskottets betänkande

1992/93:BoU25 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

23 § Kammaren åtskildes kl. 22.58.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 13 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 56 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 6 §, anf. 120,

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 159 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.56,

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 16 § anf. 207 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

Torsdagen den 3 juni

1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
3 § Förnyad bordläggning	1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 2 juni	1
Näringsutskottets betänkande NU32	
Näringsutskottets betänkande NU33	
Försvarsutskottets betänkande FöU11	
5 § Forskning m.m.	2
Utbildningsutskottets betänkanden UbU16, UbU15, UbU13 och UbU22	
Debatt	
Lena Hjelm-Wallén (s)	
Stefan Kihlberg (nyd)	
Björn Samuelson (v)	
Rune Rydén (m)	
Utbildningsminister Per Unckel (m)	
Bengt Silfverstrand (s)	
Margitta Edgren (fp)	
Marianne Jönsson (c)	
Tuve Skånberg (kds)	
Ewa Hedkvist Petersen (s)	
Bo Arvidson (m)	
Olle Schmidt (fp)	
Inger Hestvik (s)	
Bo G Jenevall (nyd)	
Inga Berggren (m)	
Beslut	76
Utbildningsutskottets betänkande UbU16	
Utbildningsutskottets betänkande UbU15	
Utbildningsutskottets betänkande UbU13	
Utbildningsutskottets betänkande UbU22	
Beslut om samlad votering	79
Välkomsthälsning	79
Andre vice talmannen	
6 § Muntliga frågor till regeringen	79
Andre vice talmannen	
<i>De fängslade svenska medborgarna i Irak</i>	80
Pierre Schori (s)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
<i>Privatisering av offentlig verksamhet</i>	81

Widar Andersson (s)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
<i>Organisationsstödet</i>	81
Ian Wachtmeister (nyd)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
<i>Konventionen om den biologiska mångfalden</i>	83
Margareta Winberg (s)	
Miljöminister Olof Johansson (c)	
<i>Sommararbete till ungdomar</i>	83
Eva Zetterberg (v)	
Civilminister Inger Davidson (kds)	
<i>Ungdomars utlandsresor</i>	84
Alwa Wennerlund (kds)	
Civilminister Inger Davidson (kds)	
<i>Konventionen om den biologiska mångfalden</i>	84
Inga-Britt Johansson (s)	
Miljöminister Olof Johansson (c)	
<i>Bosnien-Hercegovina</i>	85
Lennart Rohdin (fp)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
<i>Sjukhemsavgifterna</i>	85
Jan Andersson (s)	
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
<i>Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna</i>	86
Henrik S Järrel (m)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
<i>Konventionen om den biologiska mångfalden</i>	87
Jan Bergqvist (s)	
Miljöminister Olof Johansson (c)	
<i>Avdragsrätt för bidrag till ideella organisationer</i>	88
Richard Ulfvengren (nyd)	
Civilminister Inger Davidson (kds)	
<i>Skolelever med bristande kunskaper</i>	88
Ulrica Messing (s)	
Statsrådet Beatrice Ask (m)	
<i>Ny landshövding i Malmöhus län</i>	89
Olle Schmidt (fp)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
7 § Information från regeringen om inriktningen av det svenska miljöarbetet inom EES och EG	89
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Annika Åhnberg (-)	
Margareta Winberg (s)	
Lena Klevenås (s)	
Inga-Britt Johansson (s)	
Hadar Cars (fp)	
8 § Information från regeringen om SAS	101
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	

Ines Uusmann (s)
Georg Andersson (s)
Lennart Fremling (fp)

Prot. 1992/93:121
3 juni 1993

9 § Forskning och forskarutbildning	106
Utrikesutskottets betänkande UU31	
Debatt	
Maj Britt Theorin (s)	
Lars Moquist (nyd)	
Håkan Holmberg (fp)	
<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
10 § Konsumentforskning	112
Lagutskottets betänkande LU48	
<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
11 § Forskning	112
Försvarsutskottets betänkande FöU13	
<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
12 § Forskning inom Socialdepartementets verksamhetsområde ...	113
Socialutskottets betänkande SoU25	
Debatt	
Lena Öhrsvik (s)	
Eva Zetterberg (v)	
Jerzy Einhorn (kds)	
Förste vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under kvällen)	
Berit Löfstedt (s)	
Bo Holmberg (s)	
Beslut	123
Utrikesutskottets betänkande UU31	
Lagutskottets betänkande LU48	
Försvarsutskottets betänkande FöU13	
Socialutskottets betänkande SoU25	
Beslut om uppskjuten votering	124
13 § Forskning – Anslag till Brottsförebyggande rådet, m.m.	124
Justitieutskottets betänkande JuU30	
Debatt	
Kent Carlsson (s)	
(forts.)	
Ajournering	127
Återupptagna förhandlingar	127
13 § (forts.) Forskning – Anslag till Brottsförebyggande rådet, m.m. (forts. JuU30)	128
Birgit Henriksson (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Ingbritt Irhammar (c)	
<i>Beslut skulle fattas den 4 juni</i>	
14 § Forskning för kunskap och framsteg	141
Kulturutskottets betänkande KrU29	
Debatt	

	Björn Kaaling (s)	
	Rose-Marie Frebran (kds)	
	Elisabeth Fleetwood (m)	
	<i>Beslut skulle fattas den 4 juni</i>	
15 §	Transportforskning	145
	Trafikutskottets betänkande TU34	
	Debatt	
	Bo Nilsson (s)	
	Kenneth Attefors (nyd)	
	Lars Björkman (m)	
	Leo Persson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 4 juni</i>	
16 §	Forskning för kunskap och framsteg	154
	Jordbruksutskottets betänkande JoU18	
	Debatt	
	Sinikka Bohlin (s)	
	Jan Jennehag (v)	
	Lennart Daléus (c)	
	<i>Beslut skulle fattas den 4 juni</i>	
17 §	Forskning	161
	Näringsutskottets betänkande NU30	
	Debatt	
	Mats Lindberg (s)	
	Rolf L Nilson (v)	
	Per-Richard Molén (m)	
	Kjell Ericsson (c)	
	Bengt Dalström (nyd)	
	<i>Beslut skulle fattas den 4 juni</i>	
18 §	Forskning inom Arbetsmarknadsdepartementets verksamhets- område	176
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU14	
	<i>Beslut skulle fattas den 4 juni</i>	
19 §	Byggnadsforskningen	176
	Bostadsutskottets betänkande BoU23	
	Debatt	
	Marianne Carlström (s)	
	Jan Jennehag (v)	
	Agne Hansson (c)	
	Pontus Wiklund (kds)	
	Karl Hagström (s)	
	Lennart Rohdin (fp)	
	<i>Beslut skulle fattas den 4 juni</i>	
20 §	Förslag till en lag om personregister i riksdagens informations- system RIXLEX	185
	Konstitutionsutskottets betänkande KU32	
	<i>Beslut skulle fattas den 4 juni</i>	
21 §	Beslut om fortsatt ärendehantering den 4 juni	185
22 §	Bordläggning	185

